

BEGROTING | 2024

INHOUDSOPGAVE

Inleiding Bredase Begroting 2024	7
Begroting in één oogopslag.....	20
Vitaal en Sociaal Breda.....	25
Ondernemend Breda	59
Duurzaam wonen in Breda.....	93
Basis op Orde in Breda	117
Organisatie en financiën van Breda	145
Paragrafen.....	157
Financiële begroting 2024.....	215
Bijlagen	243
Klimaatbegroting.....	265

Beste Bredanaars,

In 2024 gaan we verder met de plannen uit ons bestuursakkoord (2022-2026). In deze begroting leggen we uit hoe we dat gaan doen. Bijvoorbeeld samen met onze partners in de wijken en dorpen en in de regio. Het jaar 2024 kenmerkt zich door realisatie, uitvoering en het op orde brengen van onze basis. Onze financiën bieden weinig ruimte voor nieuwe ambities. Daarom zijn we voorzichtig met extra ambities die niet in het bestuursakkoord staan.

Breda is een fijne stad om te wonen. Toch is het voor steeds meer mensen lastig om een betaalbaar huis te vinden. Daarom blijven we ook in 2024 volop nieuwe huizen bouwen. Dat worden vooral sociale huurhuizen en betaalbare koophuizen. We ontwikkelen daarvoor nieuwe wijken in de stad. Deze grote projecten kosten veel geld. Daarom vragen we of het Rijk daaraan mee wil betalen. We zorgen ervoor dat mensen die moeilijker een woning kunnen vinden, sneller ergens kunnen wonen.

Steeds meer mensen in Breda vinden het lastig om rond te komen. Ook in 2024 blijven we hulp bieden aan inwoners die het financieel moeilijk hebben. We zetten ons daarnaast in voor gelijke kansen voor iedereen. Bijvoorbeeld met de wijkaanpak Verbeter Breda. Onze maatschappelijke partners zijn van grote waarde. We ondersteunen hen daarom de komende jaren extra via de waardenetwerken.

Ook ondernemers hebben grote uitdagingen, zoals onvoldoende personeel en grondstoffen. Wij willen dat er voldoende werk is in Breda en dat iedereen het goed heeft. Daarom helpen we ondernemers om duurzamer en digitaler te werken.

Breda moet goed bereikbaar zijn. Daarom zorgen we ervoor dat iedereen makkelijk van A naar B kan komen: met de auto, met de fiets, met de bus en te voet. Ook de Noordelijke Rondweg pakken we aan. In 2024 maken we daarvoor een plan. Daarnaast blijven we in gesprek met scholen om ervoor te zorgen dat alle kinderen veilig op school kunnen komen. In 2024 voeren we in meer wijken rond het centrum betaald parkeren in.

We vinden het belangrijk dat mensen goed voor zichzelf en voor anderen zorgen. Daardoor blijft de zorg bereikbaar en betaalbaar voor inwoners die echt zorg nodig hebben. In 2024 maken we afspraken in de regio om kinderen en volwassenen die hulp nodig hebben eerder en beter te helpen.

In 2024 verbeteren we ook het onderwijs in Breda. Met extra geld knappen we schoolgebouwen op. Iedereen moet zich kunnen ontwikkelen en erbij kunnen horen. Ook daar maken we in 2024 een plan voor.

We maken Breda nog mooier. Dat doen we door wegen, fietspaden en voetpaden te verbeteren. We knappen ook onze parken, plantsoenen en speeltoestellen op. De Grote Kerk is van alle Bredanaars. Daarom stellen we middelen beschikbaar om de Grote Kerk te onderhouden en gratis toegankelijk te houden. Meerdere bruggen en viaducten in Breda moeten vervangen worden. We kijken of het Rijk daaraan mee wil betalen. We zorgen er verder voor dat er meer plekken komen waar je makkelijk en veilig buiten kunt sporten.

Breda wil een groene en gezonde stad zijn. We gaan klimaatverandering tegen en pakken de problemen door stikstof en te veel hitte in de stad aan. Ook leggen we nieuwe natuur aan, bijvoorbeeld in de Haagse Beemden. Zo willen we de titel 'Breda stad in een park' krijgen. Verder maken we plannen om ervoor te zorgen dat iedereen in de toekomst voldoende stroom heeft. We zetten inwoners ook aan het denken over minder en duurzamer kopen, repareren, delen en lenen.

In Breda is altijd wat te doen. De stad en de dorpen zijn aantrekkelijk en verrassend door alle evenementen die er plaatsvinden. We maken het in 2024 nog makkelijker om evenementen te organiseren.

In 2024 maken we een plan om de stad nog veiliger te maken. Plaatsen waar nu overlast is, pakken we aan. We zorgen er ook voor dat de jaarwisseling gewoon prettig verloopt. We houden de sfeer in de stad continu in de gaten, waardoor we mensen die zich misdragen meteen kunnen aanspreken. Jongeren die in de criminaliteit dreigen te belanden, helpen we om positief deel te nemen aan de samenleving.

De wereld wordt steeds digitaler. We kijken hoe we ervoor kunnen zorgen dat de inwoners en bedrijven in Breda hiervan kunnen profiteren. We trekken bijvoorbeeld bedrijven en talenten aan die goed zijn in het ontwikkelen van games en creatieve nieuwe toepassingen. Samen met scholen en bedrijven zorgen we ervoor dat iedereen mee kan komen in de digitale wereld.

We zijn een college van doen. We richten ons op wat Breda en haar inwoners écht nodig hebben. Daardoor gaan we ook in 2024 samen sterk vooruit!

Met vriendelijke groet,
Het college van burgemeester en wethouders

Gemeente Breda

Brief van het college van
burgemeester en wethouders

INLEIDING BREDASE BEGROTING 2024

Groen, gastvrij en grenzeloos. Dat is het Breda van de toekomst. Hier handelen wij naar het motto: als je kiest, word je gekozen. Want alleen zó blijft Breda relevant. En dát Breda is voorbereid op de toekomst. Dagelijks werken wij met heel veel betrokken Bredanaars, ondernemers en partners samen om Breda steeds een beetje mooier te maken. In de Kadernota gaven we aan dat we in 2024 uitvoeren wat we hebben afgesproken. Deze begroting geeft nog meer inkleuring over hóe we dat gaan doen. 'Dichtbij doen' blijft een belangrijk uitgangspunt. Wij pakken door op toekomstvisies uit de vorige bestuursperiode en voeren plannen uit van ons bestuursakkoord (2022-2026). Dat doen we samen met onze partners in Breda en de regio. Het jaar 2024 kenmerkt zich door realisatie, uitvoering, en het op orde brengen van onze basis. Het financieel meerjarenperspectief biedt weinig ruimte voor nieuwe ambities. Daarom temperen we aanvullende ambities boven op het bestuursakkoord als daar extra financiële middelen voor nodig zijn.

Onze kijk op de toekomst van Breda

We willen dat Breda herkenbaar, eigentijds en relevant blijft. Wij focussen op waar we impact kunnen maken en kijken naar wat wél kan. We maken onze stad op 't Zoet, in de Oostflank, op het Seelig-terrein, langs de Nieuwe Mark, in Bavel en op zoveel plekken én manieren meer. De stad groeit en onze dorpen ontwikkelen mee. Naar een Breda met meer groen en gelijkere kansen voor iedereen. Een steeds duurzamer Breda. Daarvoor hebben we Verbeter Breda en onze wijkdeals. Een steeds innovatiever Breda door het ontwikkelen van een sterk Innovatiedistrict. Een Breda waar mensen zich veilig voelen. Een Breda dat bereikbaar is en blijft. Een Breda dat bruist.

Wij zien dat Bredanaars verantwoordelijkheid nemen voor hun stad en hun buurt. Daarbij helpen we graag, bijvoorbeeld door ruimte te geven waar het kan. Rechtvaardigheid én wederkerigheid vinden we belangrijk. Dat betekent bijvoorbeeld dat als we extra geld investeren, we ook mogen verwachten dat inwoners of ondernemers zich actief inzetten om Breda een beetje mooier te maken. En daarbij kijken we steeds naar de redelijkheid van wat we doen, leggen uit wat we bedoelen en doen wat we zeggen.

Als 9e stad van Nederland en centrumstad in de regio pakken we de vraagstukken die op ons afkomen kordaat aan. En die zijn er volop, want de wereld verandert en dat merken we ook in ons persoonlijke leven. Dat geldt voor klimaatverandering, de snelle overgang naar duurzame energie, de vergrijzing en de groeiende vraag naar zorg, het tekort aan betaalbare woningen en bedrijventerreinen, de uitdagingen bij de jeugdhulp, de kansen en risico's van de verdergaande digitalisering en uitdagingen als polarisatie, discriminatie en uitsluiting.

We zorgen bij de uitvoering van onze plannen voor gezonde financiën. We zijn echter ook afhankelijk van het geld dat we van het Rijk ontvangen om onze taken te kunnen blijven uitvoeren. Daar zien we op lange termijn nu een gat ontstaan waarover we nog, als gezamenlijke gemeenten, met het Rijk in gesprek zijn. Gemeenten hebben gezamenlijk bij het Rijk aangegeven dat de zorgen en de onzekerheid in de maatschappij, de uitdagingen voor de toekomst en het dalende vertrouwen in de overheid vragen om verantwoordelijkheid en daadkracht. En om voldoende structurele middelen. In deze begroting maken we keuzes om ervoor te zorgen dat de financiën gezond blijven en de basis op orde is. We volgen hierin het advies van de VNG: we presenteren in de meerjarenraming voor 2024 en 2025 een sluitende begroting en we brengen de lasten voor 2026 en 2027 in beeld met een realistische begroting. Een financiële buffer vinden we belangrijk, daarom bewaken we onze risico's nauwkeurig. We sturen actief op het verlagen ervan en zorgen voor genoeg eigen vermogen. Zo is ons weerstandsvermogen op orde en houden we financiële ruimte om op terug te vallen als het tegenzit. Het komende jaar gaan we graag met de raad in gesprek over de gewenste hoogte van het weerstandsvermogen, over hoe groot de buffer moet zijn.

Plannen uitvoeren

Breda is een aantrekkelijke stad om te wonen. Toch wordt het ook hier steeds lastiger om een betaalbaar huis te vinden. We willen de woningmarkt voor iedereen toegankelijk houden. Daarom blijven we bouwen, bouwen, bouwen. In de woonvisie 2024 ligt de nadruk op meer sociale huurwoningen en betaalbare koopwoningen en we doen wat in ons bereik ligt om dit voor elkaar te krijgen. In 2024 bieden we opnieuw startersleningen aan voor mensen die een betaalbare koopwoning zoeken. De inmiddels ingevoerde opkoopbescherming helpt om speculanten op de woningmarkt te weren. En onze aangepaste verordeningen dragen bij aan meer en betere goedkope en middeldure woningen. Met gemeenten uit de regio Breda-Tilburg, de woningcorporaties en het Rijk zorgen we voor extra betaalbare en flexibele woningen. Er komt een tussenvoorziening waarmee we versneld woonruimte creëren voor statushouders, mensen die uitstromen uit beschermd wonen en studenten.

Deze bestuursperiode komen er weer 6000 woningen bij. We pakken door op de grote gebiedsontwikkelingen en voeren uit: het doortrekken van de Mark, 't Zoet (CrossMark), Centrum-Oost en Gasthuisvelden. In de zomer van 2024 draagt Defensie het

terrein Gasthuisvelden over aan de gemeente en kunnen we meters maken. We blijven ons inspannen om extra geld van het Rijk te krijgen voor deze grote stedelijke projecten. Ook blijven we onverminderd zoeken naar oplossingen voor de stijgende bouwkosten. Per 1 januari 2024 geldt de Omgevingswet. De nieuwe wet helpt ons om samen met de stad verder te bouwen aan een optimale leefomgeving via snelle en duidelijke procedures. Onze vergunningverleners en adviseurs zijn daar op voorbereid.

Steeds meer mensen in Breda ervaren moeilijkheden om rond te komen door de inflatie en dure huur- en koopwoningen. We blijven ons inzetten om armoede te bestrijden en presenteren volgend jaar een nieuwe visie op het armoede- en schuldenbeleid. We willen dat meer mensen in aanmerking komen voor de BredaPas en het Jeugdfonds Sport en Cultuur, en dat het fonds ook toegankelijk wordt voor volwassenen. Ook blijven we zoveel mogelijk mensen naar werk begeleiden, zodat mensen mee kunnen doen. We presenteren een nieuwe visie op de arbeidsmarkt die eraan moet bijdragen dat onderwijs beter aansluit op werk. De wijkaanpak Verbeter Breda (ontwikkeld door inwoners en instanties) draagt bij aan gelijke kansen voor iedereen in Breda. In 2024 voeren we diverse plannen uit het Pact van Breda deel 3 uit. Een mooi voorbeeld hiervan is de opening van de bieb 4.0 in de Hoge Vucht.

Ook onze ondernemers kampen met uitdagingen, zoals een tekort aan grondstoffen en personeel, en stijgende kosten. Het aantal faillissementen neemt toe. De overgang naar een duurzame economie is belangrijk. We willen een relevante lokale economie om werk en welvaart veilig te stellen. Een relevante economie die vitaal, veerkrachtig en groen is. Daarom stimuleren we bedrijven om te innoveren, te verduurzamen en te vergroenen. Samen met bedrijven, kennis- en onderwijsinstellingen, innovatieclusters en arbeidsmarktorganisaties versterken we de bedrijven die zich bezighouden met toegepaste technologie en creativiteit. In 2024 bouwen we verder aan het Innovatiedistrict Breda: een specifiek ruimtelijk gebied in de stad waar werk en kennis samen komt en experimenten makkelijk worden geboren. En in 2024 heeft Breda een Gamehub, als 'huiskamer' voor de game community. We ondersteunen innovatieve ondernemers en werken met andere regio's samen. De groeiende stad vraagt ook meer ruimte voor werk. Nieuwe plaatsen om te groeien, te ondernemen, op bestaande én nieuwe bedrijventerreinen.

We willen bereikbare en veilige dorpen en wijken. Of je nu met de auto gaat, met de fiets, met het openbaar vervoer of te voet. Met een uitgebreid mobiliteitsnetwerk zorgen we ervoor dat iedereen zich zo prettig mogelijk van A naar B kan verplaatsen. In 2024 onderzoeken we of de plannen voor de ondertunneling van de Noordelijke Rondweg daadwerkelijk haalbaar zijn. Ook blijven we de verkeersveiligheid rondom scholen verbeteren. Hierover voeren we het gesprek met scholen. En we zetten betaald parkeren in bij de wijken rond het centrum om onze buurten leefbaar en bereikbaar te houden.

Onze wijken en dorpen zijn levendig, dat wordt voor een groot deel verzorgd door vrijwilligers, verenigingen en ondernemers. In 2024 komt er een 'loket buurt evenementen' om evenementen in wijken en dorpen te ondersteunen en onze stad en dorpen aantrekkelijk en verrassend te houden.

Een gezonde leefstijl is belangrijk voor het welzijn van mensen en daar kun je zelf preventief al veel aan doen. We richten ons daarom meer op preventie en positieve gezondheid en, specifiek in 2024, op leefstijl, fysieke en sociale omgeving, gezond eten, voldoende bewegen en ontspannen. Wij zijn ervan overtuigd dat dit bijdraagt aan bereikbare en betaalbare zorg voor de mensen die zorg écht nodig hebben. We werken verder aan de regie over het jeugdstelsel en de Wmo. Samen met de regiegemeenten, cliënten, professionals en instellingen willen we de kosten beheersbaar houden en de dienstverlening verbeteren. In de regio maken we nu bijvoorbeeld afspraken om de jeugdzorg samen in te kopen en werken we aan de transitie van de jeugdzorg. Dit moet de kwaliteit, toegankelijkheid en effectiviteit van de jeugdhulp verbeteren en de efficiëntie en samenwerking in de sector vergroten. Dit doen we binnen de middelen die we hiervoor van het Rijk ontvangen. De Vrouwenopvang van Safegroup is al tijden toe aan een verbouwing. Vrouwen en kinderen die op deze plek een veilige haven zoeken, horen in een prettige omgeving te verblijven. Deze verbouwing gaan we starten.

Het nieuwe beleid 'Breda Samen Doorpakken' is in 2023 vastgesteld. Als gevolg daarvan financieren we vanaf 2024 de activiteiten die bijdragen aan een kansrijke jeugd, bestaanszekerheid, zelf- en samenredzaamheid, gezond en actief leven, thuishouden in Breda en een veilig thuis. Onze maatschappelijke partners zijn van grote meerwaarde. We ondersteunen hen daarom de komende jaren extra via de waardenetwerken. We verwachten dat er ondanks de extra investeringen, ook de komende jaren nog keuzes moeten worden gemaakt door prijsstijgingen en hogere cao-lonen.

In 2024 presenteren we onze nieuwe visie op het lokale onderwijs, die meer aan gaat sluiten op onze visie op de jeugd. We nemen daarin ontwikkelingen mee als digitaal onderwijs en de grote vraag naar gekwalificeerd personeel. Deze visie maken we samen met onze onderwijspartners en andere relevante partners. Vanaf 2024 is er ook extra geld voor de brede aanpak om de Bredase schoolgebouwen aantrekkelijker, duurzamer en toekomstbestendig te maken. De schoolgebouwen willen we vaker

laten gebruiken door onze maatschappelijke partners. Daarnaast passen we in 2024 de samenwerkingsafspraken aan, waarbij de afstand tussen de schoolbesturen en de gemeente kleiner wordt. Ook zetten we extra geld in om tekorten in het leerlingenvervoer aan te pakken. Iedereen moet zich kunnen ontwikkelen in Breda. Dat draagt bij aan een inclusieve samenleving. Daarom maken we in 2024 een uitvoeringagenda voor diversiteit en inclusie.

De openbare ruimte is het visitekaartje van Breda. Daarom verbeteren we in 2024 de kwaliteit van onze pleinen, straten, parken, speeltoestellen, buitensportplekken, wegen, fietspaden en voetpaden. Meerdere bruggen en viaducten zijn aan vervanging toe en we onderzoeken of het Rijk daaraan mee zal betalen. Daarnaast maken we een plan voor onze sport- en cultuuraccommodaties: het Integraal Huisvestingsplan voor Sport en Cultuur en maken we een ontwerp voor de nieuwe multifunctionele accommodatie (MFA) in Bavel. We maken het openbaar groen in Breda mooier en gaan die duurzamer beheren. We verbeteren de waterkwaliteit, gaan klimaatverandering tegen en verminderen de vraag naar energie. We investeren ook buiten in makkelijk toegankelijke en veilige plekken. Dat we een sportieve, gastvrije en toegankelijke stad zijn, zie je ook aan de Special Olympics nationale spelen, die we in 2024 samen met Tilburg organiseren.

Ook de afvalinzameling heeft te maken met stijgende kosten, onder andere door de stijgende cao-lonen. Naast de reguliere stijging verhogen we de afvalstoffenheffing daarom voor 2024 eenmalig met 5%. Deze verhoging ligt lager dan het percentage waarmee de cao-lonen stijgen.

Breda wil een groene en gezonde stad zijn, die klaar is voor de toekomst. We groeien hard en lopen tegelijkertijd tegen grenzen aan. Denk maar aan stikstof, hittestress en schaarste op het elektriciteitsnet. Daarom versnellen we onze klimaataanpak en maken we vaart met 'Breda stad in een park'. We ontwikkelen nieuwe natuur, zoals in de landgoederenzone in de Haagse Beemden. Ook komen we met een nieuw Stedelijk Waterplan. Samen met de woningcorporaties werken we verder aan de wijkenergieplannen. We besteden aandacht aan circulariteit en duurzame oplossingen, zoals hergebruik, consuminderen, duurzamer consumeren, repareren, delen en lenen. Ook denken we na over de toekomst: hoe zorgen we ervoor dat Breda altijd voldoende energie heeft? We maken een plan waarmee we inspelen op de schaarste op het elektriciteitsnet, de nieuwe Wet collectieve warmtevoorzieningen, lokale energiehub's en de toekomstige rol van het Amerwarmtenet. We schrijven in op een nieuwe tranche van het Volkshuisvestingsfonds, bedoeld om woningen in aandachtswijken te verduurzamen en willen het project uitbreiden naar andere wijken. Daarvoor is cofinanciering nodig. We kijken naar kansen om in de aanvraag ook het verbeteren van de openbare ruimte en maatschappelijke sociale voorzieningen mee te nemen.

Het Bredase cultuur aanbod versterkt onze uitstraling als grenzeloze en gastvrije stad. In 2024 is het nieuwe cultuurbeleid klaar. Het nieuwe cultuurbeleid is opgesteld met onze partners in de stad en richt zich op de basis voor cultuur in Breda, cultuur voor jeugd en jongeren en talentontwikkeling in de creatieve industrie. We zoeken ook aansluiting bij andere beleidsterreinen, zoals economie, openbare ruimte, stedelijke ontwikkeling en onderwijs.

De Grote Kerk is van alle Bredanaars, en heeft een belangrijke waarde voor de stad. Zowel op maatschappelijk, cultureel als economisch vlak. Het is ons visitekaartje. Daarom stellen we structureel middelen beschikbaar om de Grote Kerk te onderhouden en gratis toegankelijk te houden. Daarnaast stellen we middelen beschikbaar om invulling te geven aan de raadsnotie die oproept om met de Grote Kerk in gesprek te gaan over de ambities én te onderzoeken hoe we structureel extra kunnen ondersteunen.

Wij willen leven en werken in een leefbare, schone en veilige stad. In 2024 stellen we daarom een nieuw meerjarenplan veiligheid op, gericht op een grotere pakkans van criminelen en het terugdringen van de criminaliteit in Breda. We maken een top 10 van de plaatsen waar de meeste overlast is en pakken deze hotspots als eerste aan. We werken met een preventieve aanpak tijdens de jaarwisseling. We werken samen met maatschappelijke organisaties en weten zo continu hoe de sfeer in de stad is. Zo komen mogelijke overtreeders in beeld en kunnen ze meteen benaderd worden. Op 15 december 2023 starten we met het experiment 'gesloten coffeeshopketen' samen met Tilburg. We zetten met maatschappelijke partners in op 'Preventie met Gezag', waarbij we ervoor zorgen dat jongeren met een hoog risico op een criminele toekomst bouwen aan een positieve deelname aan de samenleving.

De samenleving digitaliseert snel. Breda grijpt alle kansen om digitalisering slim en ethisch in te zetten, zodat digitalisering bijdraagt aan onze kwaliteit van leven. De visie Bredata is daarbij onze leidraad. Zo zijn we aangesloten bij het Stedelijk Ethisch Team, dat ervoor zorgt dat we oog houden voor de belangen van onze inwoners. In 2024 bouwen we samen met onze partners verder aan de digitale kopie van onze stad: de digitale twin. We hebben aandacht voor mensen die moeilijker mee komen, daarom werken we samen met het onderwijs en bedrijfsleven. We versterken het gamecluster in Breda en

onderzoeken of e-sports hier bij past. Daarnaast versterken we onze uitstraling als internationale hotspot voor toegepaste technologie en creatieve industrie (TT&C).

Voor dit alles hebben we een krachtige en professionele gemeentelijke organisatie nodig. En precies dat is de uitdaging met de huidige krapte op de arbeidsmarkt. We ontwikkelen de organisatie door bijvoorbeeld onze medewerkers te stimuleren zich flexibel, integraal werkend en toekomstgericht op te stellen. We moedigen hen aan zich persoonlijk en professioneel te blijven ontwikkelen. We stimuleren innovatie en werken samen aan digitale oplossingen voor maatschappelijke vraagstukken. De stad groeit en de organisatie groeit. Ook doordat we steeds meer taken van het Rijk over krijgen. Investerings in onze bedrijfsvoering zijn achtergebleven bij de groei van onze begroting. Terwijl eisen aan de bedrijfsvoering, bijvoorbeeld op het gebied van informatieveiligheid, zijn vergroot. Ook vraagt de verdergaande digitalisering en datagestuurd werk om extra investeringen in de organisatie. We trekken voor nu extra geld uit. Voor de toekomst willen we onze basis op orde hebben, een aantrekkelijke werkgever zijn en de organisatie klaar zetten voor een digitale en duurzame toekomst.

Tot slot, wij zijn het college van 'doen'. Heldere keuzes en daadkracht zijn nodig. We willen uitblinken in ons beleid, uitvoering én met praktische oplossingen. In contact met onze Bredanaars en samen met onze partners, Tilburg, Den Haag en Brussel. We nodigen ook u van harte uit om samen met ons naar oplossingen te zoeken, keuzes vlot uit te voeren.

Met het uitvoeren van ons bestuursakkoord blijven we ons richten op wat Breda en haar inwoners écht nodig hebben. Door dicht bij onze inwoners te blijven, gaan we ook in 2024 samen sterk vooruit!

WAT BETEKENT DEZE BEGROTING VOOR DE BREDANAAR?

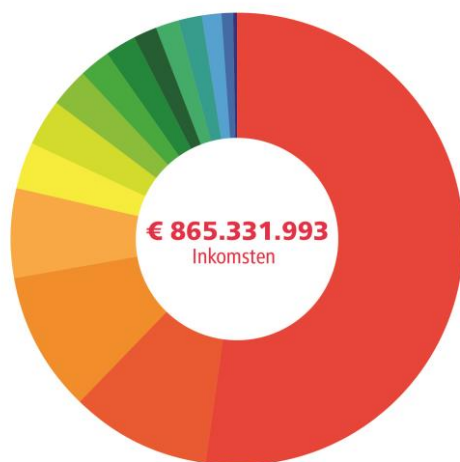
Een Bredanaar betaalt in 2024 aan woonlastenheffingen:

- De onroerende zaakbelasting (OZB) blijft gelijk zoals afgesproken. Bredanaars met een eigen huis met een WOZ-waarde van € 315.000 gaan hierdoor bij benadering per jaar € 202,55 betalen.
- De afvalstoffenheffing wordt ten opzichte van 2023 geïndexeerd met 2% en eenmalig 5%. Het bedraagt voor een eenpersoonshuishouden € 261,24 en voor een meerpersoonshuishouden € 386,88.
- De rioolheffing wordt ten opzichte van 2023 geïndexeerd met 2% en bedraagt € 193,92 voor waterverbruik tot 500 m³.

De kosten bij Afvalservice zijn fors gestegen, onder andere door de CAO stijging. Alle kosten die we maken voor het ophalen van het huishoudelijk afval moeten we doorberekenen in de afvalstoffenheffing. Daarom moeten we de afvalstoffenheffing eenmalig met nog eens 5% verhogen.

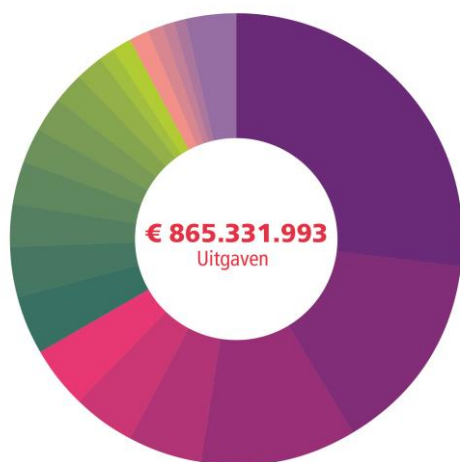
De totale gemiddelde woonlasten voor een meerpersoonshuishouden stijgen in 2024 met 3,87% ten opzichte van 2023. Voor een eenpersoonshuishouden stijgen de gemiddelde woonlasten met 3,51% ten opzichte van 2023. Voor een nadere toelichting op de ontwikkeling van de woonlasten verwijzen we naar de paragraaf lokale heffingen.

HOE ZIEN ONZE INKOMSTEN EN UITGAVEN ERUIT?

	Gemeentefonds	€ 454.031.805
	Inkomensvoorziening	€ 86.204.709
	Woonlastenheffingen	€ 85.979.928
	Bijdrage vanuit gemeenten o.a. jeugd	€ 54.696.777
	Subsidies	€ 29.246.254
	Overige opbrengsten derden	€ 29.166.327
	Grondexploitatie	€ 22.899.990
	Mutatie reserves	€ 20.495.636
	Opvang vluchtelingen	€ 19.297.915
	Leges & heffingen	€ 14.969.189
	Parkeren	€ 14.731.398
	Afvalverwerking	€ 13.677.301
	Verhuur vastgoed	€ 11.433.329
	Bedrijfsvoering	€ 7.135.940
	Grote projecten	€ 1.365.495
		€ 865.331.993

De totale inkomsten bedragen € 865,3 miljoen. Deze zijn ingedeeld in twee categorieën: inkomsten van het Rijk en de overige inkomsten. De inkomsten van het Rijk zijn de belangrijkste categorie en bestaan uit de algemene uitkering en de specifieke rijksbijdragen (bijvoorbeeld voor bijstandsuitkeringen). De overige inkomsten omvatten de woonlastenheffingen (OZB, riolheffing, afvalstoffenheffing), parkeerinkomsten, subsidies, huuropbrengsten en overige opbrengsten.

Jeugd/Wmo	€ 234.048.715
Participatie/Armoede	€ 125.689.729
Bedrijfsvoering	€ 97.314.662
Beheer openbare ruimte	€ 44.796.901
Veiligheid	€ 39.031.473
Onderwijs (incl. huisvesting)	€ 37.969.687
Afvalservice	€ 36.068.891
Cultuur	€ 29.939.120
Vastgoedbeheer	€ 27.521.879
Grondexploitatie	€ 25.906.474
Opvang vluchtelingen	€ 22.039.421
Milieubeheer	€ 21.779.419
Dienstverlening	€ 18.876.167
Riolering	€ 16.773.472
Economische zaken en evenementen	€ 11.491.530
Sportbevordering/Volksgezondheid	€ 11.460.324

Mutatie reserves	€ 10.833.010
Parkeren	€ 10.454.969
Grote projecten	€ 8.179.579
Mobiliteit	€ 6.808.937
Overig	€ 28.347.634
Totaal	€ 865.331.993

De totale uitgaven bedragen € 865,3 miljoen. In bovenstaand overzicht is uitgesplitst waaraan we het geld uitgeven. De uitgaven zijn gebaseerd op de geraamde lasten voor de verschillende programma's. De uitgaven betreffen salariskosten, uitkeringen, subsidies, programmatische uitgaven, renten en afschrijvingen en stortingen in reserves en voorzieningen. Een nadere toelichting op de uitgaven is per programma opgenomen.

HOE ZIET ONZE ACTUELE FINANCIËLE POSITIE ERUIT?

Voortvarend werken we verder aan onze ambities uit het bestuursakkoord 'Dichtbij doen, samen sterk vooruit'. Deze titel van het bestuursakkoord laat zien dat het college kijkt naar de stad van vandaag, morgen en die van de toekomst. En hierbij zijn we alert op noodzakelijke financiële impulsen die bij de groei van de stad horen. Ook als het gaat om de organisatie. Als er zich tussentijds nieuwe initiatieven aandienen maken we keuzes. Want juist zo maken we het verschil voor onze dorpen en wijken. Keuzes waarvan wij denken dat ze nodig zijn om Breda, zowel nu als in de toekomst, te laten blijven floreren. Dit zijn geen aanvullende impulsen voor (nieuw) beleid, maar om de basis op orde te houden en om kansen te grijpen.

Met de keuzes die we maken, komen we tot een structureel sluitende begroting voor de jaren 2024 en 2025. De beschikbare financiële middelen voor gemeenten zijn momenteel onvoldoende om ook een sluitende begroting voor de jaren 2026 en 2027 op te stellen. Daarom presenteren we een niet sluitende begroting voor 2026 en 2027 en daarmee volgen we het advies van de VNG om in de begrotingsjaren 2026 en 2027 reëel te begroten en de tekorten te laten zien.

De keuzes leiden tot het volgende financiële beeld:

Bedragen x € 1 miljoen

Actualisaties en keuzes	2024	2025	2026	2027
Saldo meerjarenperspectief na meicirculaire 2023	1,13	8,13	-0,90	-8,52
Autonome ontwikkelingen	0,93	2,13	-0,51	0,36
Bijdrage gemeenschappelijke regelingen	-0,61	-0,70	-0,78	-0,84
Diverse impulsen < € 0,1 miljoen	-0,10	-	-	-
Diversiteit en Inclusie (incidenteel)	-0,10	-0,10	-0,10	-0,10
Eenmalig minder storten in de algemene reserve	4,35	-	-	-
Griffieplan 2023 - 2027	-0,09	-0,09	-0,09	-0,09
Grote Kerk (activiteiten)*	-0,08	-0,15	-0,15	-0,15
Grote Kerk (beheer)	-0,15	-0,15	-0,15	-0,15
Leerlingenvervoer	-0,80	-0,60	-0,60	-0,60
Organisatie	-2,56	-3,67	-4,71	-5,08

Parkeren (niet indexeren en verlaging parkeertarieven)	-0,80	-0,80	-0,80	-0,80
Starterslening (dekking rentekosten voor € 5 miljoen extra)*	-0,08	-0,08	-0,10	-0,10
Volkshuisvestingfonds, cofinanciering subsidie 2e tranche	-	-0,50	-0,50	-0,50
Waardenetwerken*	-1,75	-1,75	-1,75	-1,75
Wet kwaliteitsborging	-0,20	-0,20	-0,20	-
Totaal actualisaties en keuzes	-0,89	1,47	-11,33	-18,31
Prioritering binnen bestaande budgetten in de begroting	0,90	0,15	0,18	0,18
Saldo meerjarenperspectief begroting 2024	0,01	1,62	-11,15	-18,14

*Voor de waardenetwerken (€ 0,75 miljoen in 2024), voor de Grote Kerk (€ 0,075 miljoen structureel) en voor de starterslening (€ 0,075 miljoen oplopend naar € 0,1 miljoen structureel) prioriteren we binnen de bestaande budgetten.

Algemene reserve	2024	2025	2026	2027
GameHub Breda	-0,19	-0,20	-0,13	-0,12
Tussenvoorziening (tijdelijke uitbreiding sociale woningvoorraad)	-0,40	-0,80	-0,80	-
Verbouwing vrouwenopvang	-1,60	-2,60	-1,41	-
Volkshuisvestingfonds, cofinanciering subsidie 1e tranche	-1,20	-1,20	-	-
Totaal beroep op algemene reserve	-3,39	-4,80	-2,34	-0,12

TOELICHTING

Hieronder lichten we de actualisaties en keuzes toe. In de begrotingsprogramma's worden alle keuzes verder toegelicht:

Bijdrage gemeenschappelijke regelingen

Bij diverse gemeenschappelijke regelingen is de bijdrage van gemeente Breda verhoogd. Met prijsstijgingen als gevolg van autonome ontwikkelingen is bij de Kadernota 2023 rekening gehouden. Echter stijgt de bijdrage bij sommige regelingen harder door verschillende oorzaken. Het gaat om de volgende regelingen: Belastingen Samenwerking West-Brabant (BWB), Gemeentelijke Gezondheidsdienst West-Brabant (GGD), de Omgevingsdienst West-Brabant (OMWB) en Geweld In Afhankelijkheidsrelaties (GIA).

Diverse impulsen < € 0,1 miljoen

Voor een passende aanpak voor Vertrouwen in de politiek voor Breda en het ontwikkelen van de dierenwelzijnsnota stellen we voor beiden € 0,05 miljoen beschikbaar.

Diversiteit en Inclusie

Voor het realiseren van de in het bestuursakkoord genoemde ambities op het gebied van Diversiteit en Inclusie stellen we voor de periode 2024 tot en met 2027 € 0,1 miljoen per jaar beschikbaar.

Enmalig minder storten in de algemene reserve

Jaarlijks storten we middelen in de algemene reserve. Gezien de omvang van ons weerstandsvermogen stellen we voor om eenmalig in 2024 € 4,35 miljoen niet te storten in algemene reserve. Op deze manier kunnen we voor 2024 andere keuzes maken en houden we een goed weerstandsvermogen.

Griffieplan 2023 - 2027

De gemeenteraad stelde op 14 september 2023 het griffieplan 2023 – 2027, inclusief benodigde financiële middelen, vast.

Grote Kerk (activiteiten)

Mede naar aanleiding van de aangenomen motie 'Die mooie slanke toren in het hart van elke Bredenaar' (22 juni 2023) stellen we vanaf 2024 vanuit bestaand budget € 0,075 miljoen beschikbaar. Vanaf 2025 komt daar nog eens € 0,075 miljoen vanuit het meerjarenperspectief bij, waardoor de structurele impuls vanaf 2025 € 0,15 miljoen zal bedragen.

Grote Kerk (beheer)

Er zijn voor de Grote Kerk niet voldoende middelen beschikbaar om een gezonde exploitatie te kunnen voeren. Daarom gaan we structureel € 0,15 miljoen extra beschikbaar stellen voor het beheer van de Grote Kerk.

Leerlingenvervoer

Gemeente Breda bekostigt onder bepaalde voorwaarden het vervoer van leerlingen. We zien dat de kosten de afgelopen jaren hard gestegen zijn. Om deze gestegen kosten op te vangen stellen we voor 2024 € 0,8 miljoen beschikbaar en vanaf 2025 € 0,6 miljoen. Daarnaast gaan we strakker sturen op de voorwaarden zoals die zijn opgenomen in de verordening om de kostenstijging te stoppen in 2024 en zetten vanaf 2025 in op een vermindering van beïnvloedbare kosten.

Organisatie

Investerings in de bedrijfsvoering van de organisatie zijn achtergebleven bij de groei van onze begroting. Om ervoor te zorgen dat basis op orde is en dat ook blijft, investeren we de komende jaren in onze organisatie.

Parkeren

We kiezen ervoor om de parkeertarieven in 2024 niet te indexeren (€ 0,4 miljoen). In 2024 gaan we parkeertarieven verlagen (€ 0,4 miljoen).

Startersleningen

We gaan de starterslening opnieuw aanbieden. We stellen € 5 miljoen beschikbaar. De rentelasten die bij de startersleningen horen zullen we opvangen binnen de beschikbare middelen van de bouw- en woonagenda.

Volkshuisvestingsfonds, 2e tranche

Ten behoeve van de subsidie aanvraag cofinanciering voor de 2e tranche van het Volkshuisvestingsfonds is er vanaf 2025 € 0,5 miljoen vrijgemaakt. Daarnaast wordt € 1 miljoen aan investeringskrediet Verbeter Breda ingezet als cofinanciering. Gezien de aard van de uitgaven wordt hiervan € 0,2 miljoen omgezet naar exploitatiemiddelen.

Waardenetwerken

Voor 2024 voegen we € 1,75 miljoen toe aan de waardenetwerken. Deels doen we dit door prioritering binnen bestaande budgetten in de begroting (€ 0,75 miljoen) voor sociale raadsleden en psychosociale hulp bij schulden. Vanaf 2025 is er structureel € 1,75 miljoen per jaar beschikbaar.

Wet kwaliteitsborging

Door de invoering van de Wet Kwaliteitsborging (Wkb) op 1 januari 2024 zal een aantal functies niet meer mogen worden gedekt door legesinkomsten. Hiervoor is tot en met 2026 € 0,2 miljoen per jaar nodig.

GameHub Breda

Voor het realiseren van een GameHub willen we de kans grijpen om, samen met een van onze partners in de stad, een pand te verbouwen en dat voor een periode van minimaal 10 jaar te gebruiken. Het gaat hier om investerings- (noodzakelijk inbouwpakket) en exploitatielasten.

Tussenvoorziening

We willen een tijdelijke uitbreiding van de sociale woningvoorraad creëren, de zogenaamde tussenvoorziening, zodat het aanbod betaalbare huurwoningen voor een bredere doelgroep beschikbaar blijft. Met het clusteren van de doelgroep op één (tijdelijke) locatie kan er extra ingezet worden op woonvaardigheden en community building. Voor de exploitatielasten stellen we € 0,4 miljoen, oplopend tot € 0,8 miljoen in 2025 en 2026, beschikbaar.

Daarnaast is een investering nodig van € 1,8 miljoen, deze wordt gedekt uit een inkomende subsidie.

Verbouwing vrouwenopvang

Voor de jaren 2024 tot en met 2026 stellen we vanuit de algemene reserve € 5,61 miljoen extra beschikbaar voor de renovatie van de vrouwenopvang.

Volkshuisvestingsfonds, 1e tranche

In de meerjarenplanning van het Volkshuisvestingsfonds wordt € 8,0 miljoen van 2027 en 2028 naar 2024 en 2025 gehaald om in te zetten voor VvE's. De cofinanciering is € 2,4 miljoen. Door deze verschuiving in de tijd is er voor 2024 en 2025 elk € 1,2 miljoen beschikbaar

WAARIN GAAN WE INVESTEREN EN HOEVEEL?

Het Strategisch Investeringsplan (SIP) is een flexibel sturingsinstrument voor het gemeentebestuur om optimaal te kunnen bijsturen op actuele veranderende maatschappelijke, organisatorische en financiële omstandigheden. Het bevat actuele

informatie zodat beheersing, sturing, integrale besluitvorming en verantwoording van en over gemeentelijke investeringsvraagstukken periodiek kan plaatsvinden. Het instrument bevat inhoudelijke en financiële onderbouwingen over de investeringsprojecten vanaf ambitie tot en met realisatiefase, en heeft een lange tijdshorizon van 20 jaar.

Het is van groot belang dat we blijven investeren in de stad om de gewenste ambities en doelen te realiseren. We programmeren in 2024 voor € 112,8 miljoen aan investeringen in de stad en in de periode 2024-2027 zelfs voor € 424 miljoen. Hierin zijn onder andere de grote ontwikkelingen zoals Centrum Oost, Nieuwe Mark, 't Zoet-Haveneiland, Havenkwartier - de Strip, de multifunctionele accommodatie in Bavel, realisatie ecologische hoofdstructuur, mobiliteit en beheer openbare ruimte (waaronder riolering).

We weten uit ervaring dat niet alle geplande investeringen ook daadwerkelijk conform programmering tot investeringsuitgaven leiden. Door diverse omstandigheden lopen geplande investeringen vertraging op, denk onder andere aan nieuwe wetgeving, langere doorlooptijden van procedures en participatietrajecten. We weten echter vooraf niet welke investeringen vertragen. Daarom hanteren we in het SIP de systematiek van overprogrammering. Dit met als doel het beschikbare investeringsvolume zoveel als mogelijk in de stad te kunnen besteden. Uiteraard sluiten deze extra geprogrammeerde investeringen ook volledig aan bij de geformuleerde ambities en beleidsdoelstellingen van onze mooie stad. Hieronder vindt u de planning per begrotingsprogramma voor de jaren 2024-2027.

Bedragen x € 1.000

Strategische investeringsplanning	2024	2025	2026	2027
Vitaal en Sociaal Breda	600	550	450	450
Ondernemend Breda	36.332	42.619	33.200	38.404
Duurzaam wonen in Breda	33.102	21.920	18.666	11.907
Basis op Orde	33.980	39.215	39.845	40.600
Organisatie en financiën van Breda	8.765	8.840	7.544	7.050
Totaal gemeentelijke investeringen	112.779	113.143	99.705	98.411
Beschikbare dekkingsmiddelen	100.619	90.318	82.780	93.276
Overprogrammering	12%	25%	20%	6%

In onderstaande tabel zijn de additionele investeringen opgenomen voor 2024-2027. Bij de begrotingsprogramma's wordt inzicht en toelichting gegeven op de diverse geplande investeringsprojecten in de periode 2024-2027. In de financiële begroting (bijlage SIP) wordt toelichting gegeven op het strategisch investeringsplan als instrumentarium en is het volledige overzicht van investeringen voor de periode 2024-2032 opgenomen.

Bedragen x € 1.000

Vitaal en sociaal Breda	2024	2025	2026	2027
Speeltoestellen		450	450	450
Subtotaal		450	450	450
Ondernemend Breda				
Havenkwartier - De Strip	772	11.607	41	1.011
't Zoet - Haveneiland, gebiedsbudget en mobiliteitsbudget	2.469	8.000	11.713	23.757
Gasthuisvelden, herinrichting wegen en Seeligpark	248	248	248	1.850
Nieuwe Mark, fase 2 en 3	315	630	3.930	945
Bewaar erfgoed		450	1.800	450
Centrum Oost	592	1.617	1.023	7.980
Economische zaken, game hub	800			
Grondexploitaties bedrijventerreinen	330			
Subtotaal	5.526	22.552	18.755	35.993
Duurzaam wonen in Breda				
Aankoopprogramma strategische gronden	1.667	1.667	1.667	
Wonen, tijdelijke woningen en startersleningen	5.500	3.000	500	
Parkeren, fietsenstalling en vervanging betaalautomaten	1.900	3.000	3.250	3.250
Energietransitie	450			

Landschapsverbetering Singelstructuur	360	360	360	360
Realisatie ecologische hoofdstructuur	2.130	5.760	4.260	4.000
Van Gogh Nationaal Park	338	338	338	
Biodiversiteit. Beleidsdoelen droogte, hitte, wateroverlast en stikstof aanpak	7.176	1.908	2.356	2.987
Subtotaal	19.521	16.033	12.731	10.597
Basis op Orde				
Openbare ruimte: openbare verlichting		1.100	1.100	4.400
Openbare ruimte: wegen		450	2.250	2.984
Specifieke kunstwerken	180	180	180	1.656
Bomen	810	630	990	810
MFA Bavel			2.200	2.200
Vastgoedbeheer	970	900	450	450
Investerings veiligheid	225	225	225	
Afvalservice	600	150	150	350
Subtotaal	2.785	3.635	7.545	12.850
Uitvoering				
Bedrijfsvoering		1.080	1.080	1.080
Wagenpark	1.225	6.160	6.464	5.970
Subtotaal	1.225	7.240	7.544	7.050
Totaal knelpunten en ontwikkelingen	29.057	49.909	47.025	66.940

HOE ZIET ONS WEERSTANDSVERMOGEN EN ONS RISICOPROFIEL ERUIT?

De ontwikkeling van het weerstandsvermogen geeft inzicht in de mate waarin we in staat zijn om de risico's op te kunnen vangen. Dit wordt bepaald door de verhouding tussen de beschikbare weerstandscapaciteit en het risicoprofiel. De weerstandscapaciteit is opgebouwd uit de algemene reserve en de post onvoorzien.

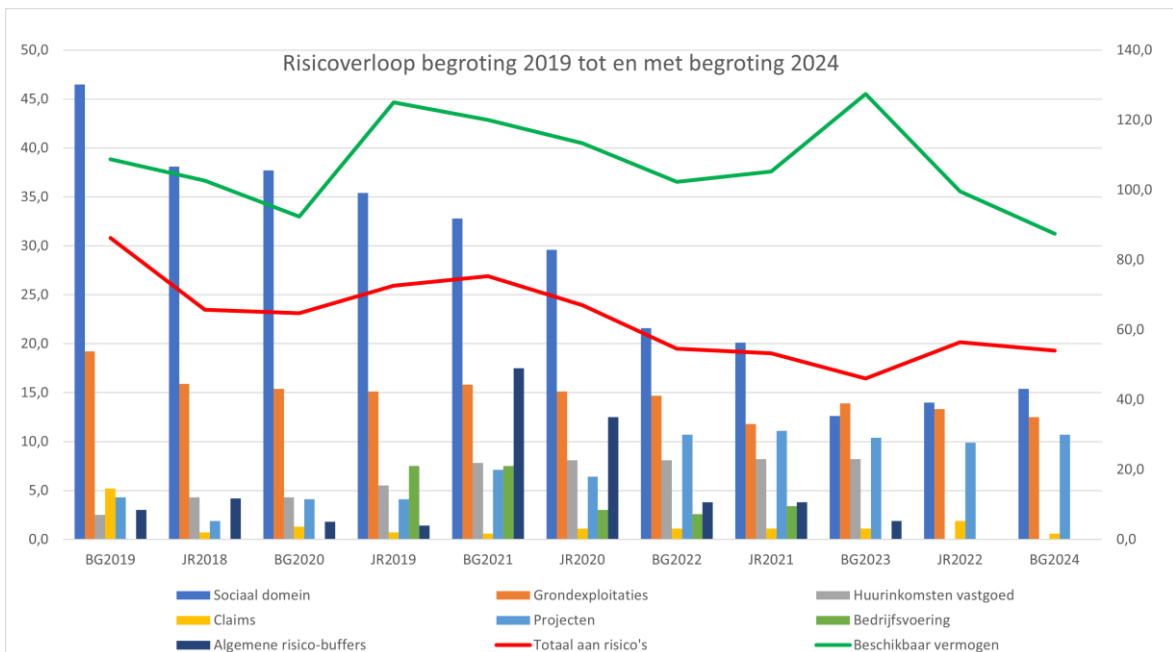
Bedragen x € 1 miljoen

	2024	2025	2026	2027
Totaal beschikbare weerstandscapaciteit	82,7	77,8	81,2	87,4
Risicoprofiel				54,0
Totaal vrij beschikbaar weerstandsvermogen				33,4

Risico's belemmeren ons in het bereiken van onze doelen. Daarom willen we de risico's in beeld hebben en zo goed mogelijk inschatten. Voor een stabiel financieel beleid reserveren we een deel van ons eigen vermogen (de reserves) om financiële risico's op te vangen.

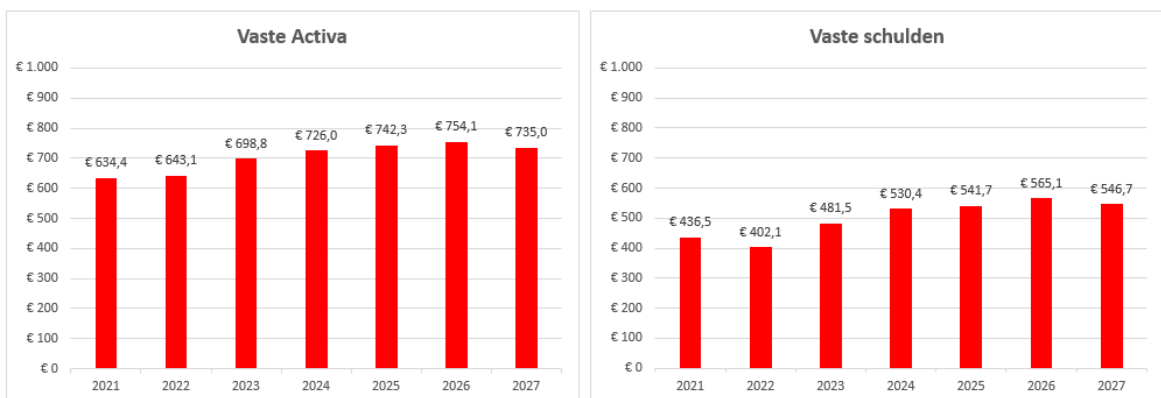
Het risicoprofiel in de jaarrekening 2022 (laatste risico-actualisatie) was € 56,4 miljoen. De in deze begroting geactualiseerde stand van zaken leidt tot een verlaging van het risico profiel met € 2,4 miljoen. De belangrijkste wijzigingen zijn als volgt. In het sociaal domein stijgt het risicoprofiel met € 1,4 miljoen. Voor jeugdhulp en Wmo worden nieuwe tarieven vastgesteld na vaststelling van de begroting. Het risico bestaat dat we contractueel meer moeten indexeren dan toegepast in de begroting. Het risicoprofiel van vastgoedontwikkeling daalt met € 0,8 miljoen door dalende risico in grondexploitaties die bijna afgerond zijn. Bij projecten in de stad stijgt het risicoprofiel met € 0,8 miljoen door het actualiseren van de risicoanalyses en beheersmaatregelen voor projecten in de stad, zoals het doortrekken van de Nieuwe Mark, Havenkwartier-De Strip en claims vanuit oude wijkontwikkelingsprojecten. Het geactualiseerde risicoprofiel komt daarmee uit op € 54 miljoen.

Om de risico's van € 54 miljoen af te dekken heeft de gemeente in 2027 € 87,4 miljoen beschikbaar. Het totaal vrij beschikbaar weerstandsvermogen is dan € 33,4 miljoen (€ 87,4 miljoen min € 54 miljoen). De ratio weerstandsvermogen (totaal beschikbare weerstandscapaciteit gedeeld door het risicoprofiel) komt uit op 1,5. Dit betekent dat als de risico's zich voordoen, we de beleidsuitvoering kunnen voortzetten. Bij de jaarrekening 2022 bedroeg het totaal vrij beschikbaar weerstandsvermogen € 41,8 miljoen en de ratio weerstandsvermogen 1,7.

WAT IS DE ONTWIKKELING VAN DE BALANSPOSITIES?

De balans geeft inzicht in de omvang van bezittingen van de gemeente Breda en hoe die bezittingen worden gefinancierd. De ontwikkeling van de reserves en de schuldpositie heeft invloed op de financiële positie van de gemeente. We zetten in op investeringen in de stad. Door deze investeringen nemen onze bezittingen toe. In onze financiële positie zien we dat terug in de stijging van de vaste activa. Alleen in het laatste jaar van de begroting zien we een daling optreden.

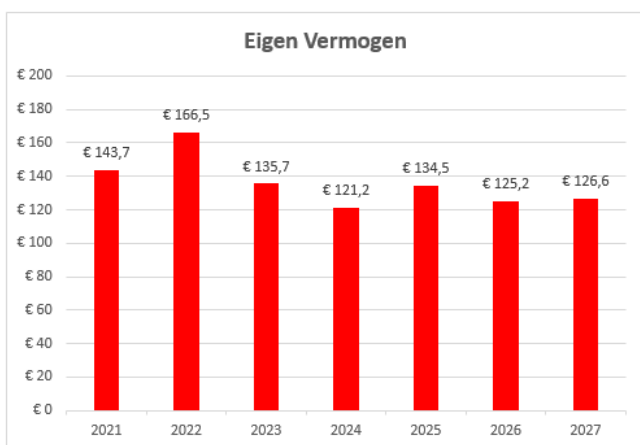

Met de toename van de investeringen zie we ook een toename van de vaste schulden. Door lagere begrote investeringen in 2026 dan de jaren ervoor zien we een afname van de vaste schulden in 2026. Wat voor deze ontwikkeling van belang is, is de beoordeling in hoeverre we in staat zijn om aan onze verplichtingen te voldoen. Dit wordt uitgedrukt in het kengetal de netto schuldquote. Deze ontwikkelt zich vanaf 2021 als volgt:

	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Netto schuldquote	60,84%	53,11%	65,41%	66,55%	69,98%	74,67%	72,67%
Gecorrigeerde netto schuldquote	40,59%	35,47%	48,28%	51,33%	54,99%	60,03%	58,70%

De bandbreedte voor de netto schuldquote ligt tussen de 0% en 100%. Het laat zien dat we, ook bij de stijging van de schuldpositie in staat zijn om aan onze verplichtingen te voldoen.

Het eigen vermogen (bestaat uit algemene reserve, bestemmingsreserves en nog te bestemmen resultaat) neemt af. Inzicht in de omvang van de reserves (eigen vermogen) wordt ook wel geduid in het kengetal solvabiliteit. Deze ontwikkelt zich vanaf 2021 als volgt:

	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Solvabiliteitsratio	18,54%	21,07%	16,97%	14,65%	15,95%	14,64%	15,15%
Solvabiliteitsratio exclusief doorleningen	23,52%	26,11%	20,82%	17,69%	19,02%	17,27%	17,80%

Het kengetal solvabiliteit geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Het geeft de verhouding tussen het eigen vermogen (het totaal van algemene reserves en de bestemmingsreserves) en de totale balansomvang weer. Hoe hoger dit percentage, hoe gunstiger dit is voor de financiële weerbaarheid van de gemeente. De signaleringswaarde ligt op 20%. De solvabiliteitsratio daalt in 2024 door uitgave van middelen in de bestemmingsreserve.

Solide financiën

Kengetallen moeten in hun samenhang worden gezien. Het beschikbare weerstandsvermogen laat zien dat we in staat zijn onze risico's op te vangen. Het weerstandsvermogen biedt zelfs ruimte om indien nodig of wenselijk een klein deel van de algemene reserve in te zetten voor andere doelen. De netto-schuldquote laat zien dat we in staat zijn om aan onze verplichtingen te voldoen. Voor de solvabiliteit hebben we aandacht. Ook is er sprake van een structureel sluitende begroting in 2024 en 2025. De combinatie van deze factoren laat zien dat onze financiën solide zijn.

TOTAALOVERZICHT BATEN EN LASTEN PER PROGRAMMA

Bedragen x € 1.000

Totaaloverzicht baten en lasten per programma	Jaarrekening 2022		Begroting 2023		Begroting 2024		Begroting 2025		Begroting 2026		Begroting 2027	
	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten
Programma's												
Vitaal en Sociaal Breda	383.227	157.089	402.225	160.796	411.837	174.644	382.495	153.532	372.475	152.980	368.368	150.739
Ondernemend Breda	81.098	19.039	87.262	15.707	84.577	11.765	79.187	8.381	81.076	10.702	74.641	4.040
Duurzaam wonen in Breda	45.904	33.116	56.599	33.421	70.602	51.028	47.856	29.602	44.583	29.144	41.153	25.694
Basis op orde in Breda	162.810	95.902	173.667	93.826	183.069	100.462	183.822	100.027	184.376	99.578	184.758	100.661
Totaal Programma's	673.038	305.146	719.753	303.750	750.085	337.899	693.361	291.543	682.510	292.404	668.919	281.133
Overhead	81.818	9.161	86.382	6.284	97.315	7.136	94.017	7.136	92.895	7.136	92.787	7.136
Algemene uitkeringen		435.466		427.970		454.032		475.500		454.161		461.785
Lokale heffingen, waarvan de besteding niet gebonden is	3.202	39.024	3.074	40.535	3.528	40.773	3.528	41.600	3.528	42.473	3.528	43.177
Onvoorzien			775		1.000		1.000		1.000		1.000	
Overige algemene dekkingsmiddelen	6.487	-14	124		-236		13.032		27.930		41.454	

Saldo van de financieringsfunctie	3.936	5.476	3.815	4.912	1.282	4.484	1.282	4.306	-853	4.126	-1.240	3.943
Dividend		603		669		513		513		513		513
Vennootschapsbelasting	3.601		997		1.515		1.021		1.521		932	
Subtotaal programma's (incl. algemene dekkingsmiddelen, overhead, vennootschapsbelasting en onvoorzien)	772.082	794.861	814.920	784.121	854.489	844.836	807.241	820.598	808.531	800.814	807.379	797.688
Mutaties Reserves	22.524	17.050	17.057	52.724	10.833	20.496	19.336	7.603	12.837	9.400	10.950	2.500
Begrotingssaldo	794.607	811.911	831.977	836.845	865.322	865.332	826.577	828.201	821.368	810.214	818.330	800.187
Resultaat Jaarrekening	17.304											
Resultaat Begroting			4.868		10		1.624		-11.155		-18.142	

In bovenstaand overzicht is programma 5 ingevolge artikel 8 van het BBV nader uitgesplitst naar algemene dekkingsmiddelen (bestaande uit lokale heffingen, algemene uitkeringen, dividend, saldo van de financieringsfunctie en overige algemene dekkingsmiddelen), alsmede de kosten van overhead, vennootschapsbelasting en de post onvoorzien. De algemene dekkingsmiddelen zijn die inkomsten die geen specifiek bestedingsdoel kennen. De belangrijkste daarvan zijn de uitkering uit het Gemeentefonds en de opbrengst onroerendezaakbelastingen (OZB). Daarnaast zijn er nog een aantal kleinere opbrengsten zonder specifiek bestedingsdoel.

BEGROTING 2024 IN ÉÉN OOGOPSLAG

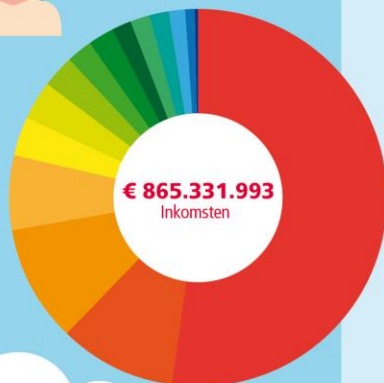
www.hetgeldvanbreda.nl

Lokale lasten

Hoeveel stijgen of dalen mijn lokale lasten in 2024?

- OZB woningen
€ 0% →
- OZB niet-woningen
€ 0% →
- Rioolheffing
€ +2% ↑
- Afvalstoffenheffing
€ +2% + 5% ↑

INKOMSTEN

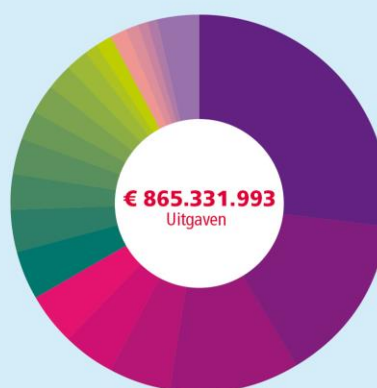

	Gemeentefonds	€ 454.031.805
	Inkomensvoorziening	€ 86.204.709
	Woonlastenheffingen	€ 85.979.928
	Bijdrage vanuit gemeenten o.a. jeugd	€ 54.696.777
	Subsidies	€ 29.246.254
	Overige opbrengsten derden	€ 29.166.327
	Grondexploitaties	€ 22.899.990
	Mutatie reserves	€ 20.495.636
	Opvang vluchtelingen	€ 19.297.915
	Leges & heffingen	€ 14.969.189
	Parkeren	€ 14.731.398
	Afvalverwerking	€ 13.677.301
	Verhuur vastgoed	€ 11.433.329
	Bedrijfsvoering	€ 7.135.940
	Grote projecten	€ 1.365.495
		€ 865.331.993

UITGAVEN

	Jeugd/Wmo	€ 234.048.715
	Participatie/Armoede	€ 125.689.729
	Bedrijfsvoering	€ 97.314.662
	Beheer openbare ruimte	€ 44.796.901
	Veiligheid	€ 39.031.473
	Onderwijs (incl. huisvesting)	€ 37.969.687
	Afvalservice	€ 36.068.891
	Cultuur	€ 29.939.120
	Vastgoedbeheer	€ 27.521.879
	Grondexploitatie	€ 25.906.474
	Opvang vluchtelingen	€ 22.039.421
	Milieubeheer	€ 21.779.419
	Dienstverlening	€ 18.876.167
	Riolering	€ 16.773.472
	Economische zaken en evenementen	€ 11.491.530
	Sportbevordering/Volksgezondheid	€ 11.460.324

	Mutatie reserves	€ 10.833.010
	Parkeren	€ 10.454.969
	Grote projecten	€ 8.179.579
	Mobiliteit	€ 6.808.937
	Overig	€ 28.347.634
		€ 865.331.993

ACTIES

Start Gamehub

't Zoet, Seelig en Chassékwartier verder ontwikkelen

Criminele carrières doorbreken

Met corporaties 1300 woningen verduurzamen

8 groene(re) pleinen aanleggen

Looptijd schuldsanering ingekort naar 18 maanden

Fietsbrug over de Singel

Start meldpunt ongewenst verhuurgedrag

VITAAAL EN SOCIAAL

BEGROTING | 2024

VITAAL EN SOCIAAL BREDA

HET PROGRAMMA IN BEELD

Programma 1

VITAAL EN SOCIAAL BREDA

Aantal bijstandsuitkeringen

4.183

Aantal uitkeringsgerechtigden dat uitstroomt naar werk

Fulltime
445

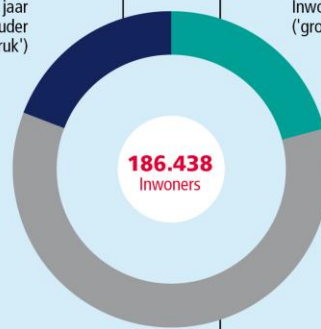
Parttime
241

Aantal inwoners naar leeftijd

35.755
Inwoners 65 jaar
of ouder
(‘grijze druk’)

38.870
Inwoners 0 - 19 jaar
(‘groene druk’)

111.805
Inwoners 20 - 64 jaar

Schuldhelpverlening

727
Aanmeldingen

Gemiddeld
schuldbedrag
bij aanvraag
€ 42.297

Aantal onderwijsinstellingen

3
Hoger onderwijs

3
Middelbaar
beroeps onderwijs

54
Primair
onderwijs

17
Voortgezet
onderwijs

Aantal cliënten met
Wmo-maatwerkarrangement

14.510

Aantal studenten/leerlingen

20.100
Hoger onderwijs;
waarvan
internationale
studenten
1.600

11.800
Middelbaar
beroeps onderwijs

14.618
Primair onderwijs

12.506
Voortgezet
onderwijs

Kengetallen 2022 (meest recente realisatiecijfers)
In de cijfers kunnen afrondingsverschillen voorkomen

ONZE AMBITIE

We willen het verschil maken in de levens van alle Bredanaars. Vanuit onze wettelijke taken bieden we waar nodig zorg en ondersteuning en helpen we mensen aan werk of aan een inkomen. Daarnaast zorgen we samen met onze inwoners voor een schone, leefbare en veilige omgeving die uitnodigt om met elkaar samen te leven of te bewegen.

Iedere inwoner bepaalt zijn eigen leven, in samenwerking met zijn of haar omgeving en waar nodig ondersteund door vrijwilligers, naasten of (andere) professionals. Daar is het programma Vitaal en Sociaal ook op gericht. Via preventie willen we problemen voorkomen. Daarnaast stellen we mensen in staat om problemen zelf op te lossen. Daarbij maken we het voor mensen zo makkelijk mogelijk om elkaar te helpen. Is er meer of andere hulp nodig? Dan zorgen we voor een oplossing op maat, zoals professionele (jeugd)zorg, inkomensondersteuning of toeleiding naar betaald werk.

We willen verder kijken dan de individuele wetten en sluiten aan bij wat iemand (tijdelijk) nodig heeft. Daarom passen we onze manier van werken aan: we gaan integraal en opgavegericht werken vanuit de thema's bestaanszekerheid, kansengelijkheid en gezond leven makkelijker maken. De komende jaren bepalen we samen hoe we preventie organiseren, maatschappelijke partners en aanbieders aan ons binden en de regie voeren op onze cliënten.

Waar zorg, ondersteuning, wonen en veiligheid elkaar raken, zoeken we in 2024 steeds naar oplossingen die aandachtsgroepen uitzicht bieden op (semi)permanente huisvesting in een veilige en gastvrije omgeving.

Deze ambitie laat zien dat we streven naar een transformatie in ons denken van afzonderlijke aanpakken naar integrale opgaven. Om die verandering te bereiken, maken we vanuit bestaande middelen Wmo, Participatie en Jeugd in totaal € 1 miljoen vrij om samen ontschot werken te kunnen faciliteren en uitbouwen.

Thema Opgroeien

WAT WILLEN WE BEREIKEN?

Algemeen

Het huidige beleidsplan 'Samen voor onze toekomst Jeugdhulp 2019-2023' loopt eind 2023 af. Daarom ontwikkelen we een nieuw beleidskader Jeugd, dat in 2024 van start gaat. Daarbij bouwen we door op het bestaande fundament en nemen nieuwe ontwikkelingen daarin mee. Deze begroting voor het thema Opgroeien zien we als een tussenjaar, waarin we het goede vasthouden en andere zaken waar nodig bijstellen.

We bouwen door op de thema's:

- preventie
- familie
- onderwijs-zorg
- veiligheid
- jeugdhulp

We sluiten aan bij de ambities van het Bestuursakkoord 2022-2026 en het programma Verbeter Breda, waarin kansengelijkheid centraal staat. We willen de meest kindvriendelijke stad van Nederland worden. Daarom hebben we extra aandacht voor jeugdparticipatie, gezond leven en spelen. Ook sluiten we aan bij het beleidskader Breda Samen Doorpakken. Onze ambitie is dat ieder kind in Breda veilig opgroeit.

Het brede jeugdbeleid en het jeugdhulpstelsel vullen elkaar aan. We werken de samenhang uit tussen de algemene jeugdvoorzieningen, preventie, lichte ondersteuning en intensieve hulp bij grotere problemen, beperkingen en ontwikkelingsstoornissen. Uitgangspunten daarbij zijn normaliseren en de-medicaliseren. We versterken het gewone leven van jeugdigen en opvoeders, en helpen om een veilige en stabiele thuissituatie te creëren, waarbij de opvoeders als eerste verantwoordelijk zijn.

Regionale samenwerkingen Jeugd

Om ook de jeugdigen met de meest complexe zorgvragen goed te kunnen helpen, investeren we in regionale en bovenregionale samenwerking, tussen gemeenten onderling in onze jeugdhulpregio West-Brabant-Oost (WBO) én met andere jeugdhulpregio's. In 2024 staat daarbij de uitvoering van de Norm van Opdrachtgeverschap Jeugd centraal. Zo geven we invulling aan het Toekomstscenario Kind- en Gezinsbescherming en de Hervormingsagenda Jeugd.

We willen de juiste ondersteuning op de juiste plek bieden, waarbij het voor jeugdigen en gezinnen duidelijk is waar ze terecht kunnen met hun vragen. We zorgen ervoor dat jeugdigen die dat nodig hebben ook na hun 18e kunnen rekenen op passende hulp, zonder dat hierbij een gat in de ondersteuning ontstaat of een lange zoektocht nodig is.

Preventieve aanpak Jeugd

We willen dat ieder kind de kans krijgt om in een veilige en gezonde omgeving op te groeien en zich goed te ontwikkelen. Jeugdigen (-9 maanden tot en met 27 jaar) moeten hun talenten en mogelijkheden voldoende kunnen ontplooien. Zo kunnen zij een waardevolle bijdrage leveren aan de maatschappij. De inbreng in Pact 3 van Verbeter Breda draagt daaraan bij.

Familie

We streven ernaar dat kinderen zo veel mogelijk thuis opgroeien. Dit uitgangspunt zien we terug in de dalende cijfers van uithuisplaatsingen: in 2018 waren er nog 423 uithuisplaatsingen, in 2022 daalde dat naar 369 en deze daling zet door in 2024. Er is ook een afname te zien van het aantal jeugdigen op een gedwongen crisis-, verblijfs- of jeugdhulpplek. In 2018 waren dit er 202, in 2022 nog maar 117.

Samen met het veld zijn we bezig om tot een nieuw beleidskader te komen met bijgestelde doelstellingen. Tot die tijd gelden de huidige doelstellingen.

Tot slot blijven complexe scheidingen om aandacht vragen. We willen de schade die kinderen kunnen ondervinden bij een scheiding zo veel mogelijk beperken, mede doordat hierdoor veel hulpvragen van jeugdigen ontstaan.

Onderwijs-zorg

Iedere jeugdige heeft een ontwikkelperspectief en een toekomstperspectief. Het huidige systeem en de verschillende wetten op het gebied van onderwijs en jeugdzorg lijken hier onvoldoende op aan te sluiten. Die richten zich vooral op de hulpvraag per wet. Daarom pakken we samen met onze ketenpartners de huidige knelpunten aan en werken we een integrale aanpak uit voor de toekomst. Met onze onderwijs-zorg-interventies willen we de pedagogische basis verstevigen. We zien het onderwijs als de ontmoetings- en werkplek voor kinderen, jongeren, vrijwilligers, professionals en ouders. Dit leidt tot meer inclusief onderwijs op de lange termijn.

Jeugdhulp

We willen dat alle jeugdigen en hun gezinnen de weg kunnen vinden naar ondersteuning en bescherming. Hierbij zijn de vrij toegankelijke ondersteuning en laagdrempelige activiteiten makkelijk te vinden. Informatie en ondersteuning is beschikbaar waar jeugdigen en hun ouders komen en logischerwijs hun vraag stellen: bij de huisarts, op scholen, online, in de buurt. De ondersteuning is over het algemeen tijdelijk, waar nodig langdurig en meteen van de juiste zwaarte (*matched care*). Ouders hebben de regie en we leggen hiervoor de verbinding met andere professionals. Daarbij hebben we oog voor de financiële houdbaarheid van het stelsel en komen we met beheersmaatregelen om daarvoor te zorgen.

Voor jeugdigen met gespecialiseerde jeugdhulp die na hun 18e ondersteuning nodig hebben, is er een passend en tijdig vervolg. We zorgen dat de overgang naar (financiering vanuit) andere wetgeving soepel verloopt.

Veiligheid

In Breda groeien jeugdigen veilig op. Daar zorgen we samen met onze partners voor. Dit zijn onze doelstellingen:

- Jeugdigen voelen zich veiliger in de buurt en wij werken hiervoor wijkgericht.
- Gedwongen kinderbeschermingsmaatregelen worden zo veel mogelijk voorkomen. De beschikbaarheid van passende en tijdige jeugdhulp is hiervoor van belang. Als er toch een kinderbeschermingsmaatregel nodig is, wordt deze kwalitatief sterk uitgevoerd en duurt deze zo kort mogelijk.

Jeugdparticipatie, spelen en gezond leven

Als we willen werken aan de meest kindvriendelijke dorpen en wijken van Nederland, moeten we kinderen en jongeren ook betrekken. We willen hun stem vaker horen bij het opstellen en uitvoeren van onze plannen en ons beleid (ook buiten het domein Jeugd). Alleen zo komen we tot toekomstbestendige oplossingen, waar jongeren zich in herkennen en zich voor willen inzetten. Het versterken van de stem van de jeugd hangt nauw samen met het programma Verbeter Breda, het programma

Preventie Jeugd en het waardenetwerk Kansrijke Jeugd. Zo werken we in de breedte om spelen en gezond leven te faciliteren en te stimuleren.

Onderwijs

Als gemeente bevorderen wij de randvoorwaarden voor goed onderwijs, waarbij kansgelijkheid op de eerste plaats komt.

- We stellen een onderwijsvisie op. Dat doen we in samenwerking met partners in en om het onderwijs en door ouders, studenten en leerlingen te betrekken.
- We pakken onderwijsachterstanden aan door voorschoolse educatie en activiteiten in het kader van het Nationaal Programma Onderwijs. We blijven inzetten op het terugdringen van vroegtijdig schoolverlaten en laaggeletterdheid.

WAT GAAN WE DAARVOOR DOEN?

Algemeen

In 2024 maken we uitvoeringsplannen op basis van het nieuwe beleidskader Jeugd. We werken verder aan de beweging naar de voorkant, waarbij problemen van gezinnen eerder worden aangepakt. We ondersteunen de ontwikkeling van het waardenetwerk Kansrijke Jeugd. In 2024 voeren we de regiovisie West-Brabant-Oost (WBO) uit. We willen de eerste stappen zetten in de richting van het Toekomstscenario Kind- en Gezinsbescherming, dat gaat over de verbetering en vereenvoudiging van de jeugdbeschermingsketen. We spelen in op de ontwikkelingen binnen de Hervormingsagenda Jeugd.

Hieronder staat op hoofdlijnen wat we in 2024 gaan doen. Concrete doelstellingen komen voort uit het nieuwe beleidskader Jeugd, dat in 2024 ingaat binnen de kaders van deze begroting.

Preventieve aanpak Jeugd

De preventieve aanpak Jeugd speelt een belangrijke rol. Dankzij onze interventies blijft het goed gaan met jeugdigen waar het goed mee gaat en gaat het beter met jeugdigen waar het minder goed mee gaat. We sluiten daarbij aan bij hun eigen kansen en mogelijkheden. Beschermende factoren willen we versterken en activeren. Waar nodig bieden we ondersteuning die aansluit bij de behoeften van de jeugdigen zelf.

We komen tot een langdurige aanpak voor jeugdigen, gezinnen en de wijk, in samenhang met Verbeter Breda. We richten ons daarbij op:

- zichtbaarheid in de wijken
- outreachend werken (hulpverleners gaan naar gezinsleden toe, in plaats van dat ze gezinsleden bij hen laten komen)
- initiatieven monitoren, evalueren, bijstellen of borgen
- het op basis van de beschikbare informatie bepalen in welke wijken we willen investeren in veiligheid en gezondheid
- jongerenwerk, dat kan helpen om overlastgevend en grensoverschrijdend gedrag door jongeren te voorkomen

Familie

Een jeugdige groeit idealiter thuis op. Soms kan dit (tijdelijk) niet. Om toch een veilige en passende plek aan te kunnen bieden, zetten we in op de volgende beleidsdoelen:

- terugkeer in het gezin na uithuisplaatsing in het vrijwillig kader
- voortzetting en uitbreiding van de JIM-aanpak (Jouw Individuele Mentor). Hierbij kunnen jeugdigen zelf een geschikte mentor kiezen uit hun netwerk, die hen begeleidt in de terugkeer naar huis en bij het voorkomen van uithuisplaatsing.
- het opstellen van het actieplan Pleegzorg om de stijgende lijn in het aantal pleeggezinnen vast te houden en door te trekken
- ontwikkelen van kleinschalige woonvoorzieningen voor meerdere doelgroepen als thuis wonen geen optie is
- verder werken aan het project Complexe Scheidingen om daarmee de impact en het aantal hulpvragen bij jeugdigen te verkleinen. Ook willen we, vooruitlopend op het toekomstscenario, samenwerken met partijen die zijn gericht op volwassenproblematiek.

Onderwijs-zorg

Succesvol gemeentelijk beleid vraagt op veel fronten om een partnerschap met scholen. Dat vraagt een stap méér dan het uitvoeren van de wettelijke gemeentelijke taken. We moeten domein-overstijgend samenwerken om problemen te signaleren en die collectief aan te pakken. We werken als volgt aan een integrale verbinding tussen onderwijs en zorg:

- het onderwijs als ontmoetings- en werkplek
- het verstevigen van de pedagogische basis/het pedagogisch klimaat
- gespecialiseerde jeugdhulp in het onderwijs

- onderwijs-zorg-arrangementen voor specifieke doelgroepen

Het Bestuursakkoord, het Pact van Breda en andere richtinggevende documenten verbinden we met de Onderwijs-zorgvisie Breda (ambitie West-Brabant). We organiseren hiervoor werkconferenties en maken maatschappelijke kosten-batenanalyses.

Jeugdhulp

Om te zorgen voor een soepele overgang, loopt het project 18-/18+ door. Hiervoor blijft het screeningsteam, op basis van de toekomstplannen, bekijken of er een doorlopende ondersteuning nodig is. Dankzij het screeningsteam is er een duidelijk proces van jeugdhulp naar hulp vanuit andere wetgeving zodra jeugdigen 18 worden. In 2024 verkennen we binnen dit project oplossingen voor een volgend knelpunt: dak- en thuisloosheid onder jongeren en jongvolwassenen.

Met het project Verbeteren Toegankelijkheid & Cliëntgerichtheid Jeugdhulp voeren we 2 onderzoeken uit. Op basis van diepte-interviews en online enquêtes onder jeugdigen, ouders en professionals brengen we in beeld wat hun ervaringen zijn. Afhankelijk van de resultaten voeren we ook in 2024 verbeteracties uit, zoals het beter bekend maken van het Centrum voor Jeugd en Gezin en het organiseren van laagdrempelige activiteiten.

Verder blijven we maatregelen nemen om het stelsel binnen de financiële kaders te brengen en het aantal hulpvragen te laten afnemen.

Veiligheid

Het Toekomstscenario Kind- en Gezinsbescherming schetst een richting om de bescherming van jeugdigen te verbeteren. In 2024 zetten we stappen om ons zo goed mogelijk voor te bereiden op dat scenario, terwijl de landelijke kaders nog verder uitgewerkt worden. We borgen dit in:

- de inkoop van passende jeugdhulp met de partners in de jeugdbeschermingsketen
- het versterken van lokale teams in vraagstukken waarbij veiligheid een rol speelt
- betere werkafspraken met onze partners in de justitiële keten om recidive te voorkomen, bijvoorbeeld waar het gaat om nazorg na een verblijf in een justitiële jeugdinrichting

Jeugdparticipatie, spelen en gezond leven

We betrekken jeugdigen bij ons beleid en onze plannen. Sinds 2023 zorgen we met het programma Stem van de Jeugd dat we hun inbreng serieus nemen en vertalen in acties. Dit doen we samen met onze partners in de stad. Het programma Stem van de Jeugd richt zich in 2024 op het bouwen van een netwerk van jeugdigen (van 8 tot 27 jaar), waarin vragen gesteld kunnen worden en waarin de jeugd zelf onderwerpen en projecten kan aandragen. De kern van dit netwerk bestaat nu uit de Bredase Jongerenraad en de WijkMiniSters. Zo gegeven we opvolging aan de bouwstenen uit het Pact van Breda 3.

Norm voor Opdrachtgeverschap (NvO)

In 2024 werken we de gefaseerde aanpak verder uit en onderzoeken we opnieuw of deze manier van aanbesteden nog het meest passend is. Ook in de gefaseerde aanpak willen we de nieuwe overeenkomsten afsluiten per 1 januari 2025. De overeenkomsten met de huidige jeugdhulpaanbieders lopen tot 1 januari 2024, met de mogelijkheid om te verlengen tot 2025. Voor 2024 maken we gebruik van die mogelijkheid voor ambulante zorg, pleeg- en gezinshuiscare en verblijfs- en crisiszorg. Hierdoor loopt de jeugdhulp in 2024 door volgens de bestaande overeenkomsten.

Onderwijs

We werken de Onderwijsvisie verder uit. We stimuleren een doorlopend leeraanbod: van opgroeiende kinderen tot volwassenen die werken aan hun taal- en digitale vaardigheid om volwaardig mee te doen in de maatschappij. We zetten daarom in op deze randvoorwaarden:

- Beleid voor onderwijsachterstanden en voor- en vroegschoolse educatie (VVE). In het VVE-registratie-coördinatiepunt komt dit netwerk van jeugdgezondheidszorg, de kinderopvang, het onderwijs en het welzijnswerk samen en worden de VVE-indicaties afgegeven.
- In 2024 zijn er 350 kindplaatsen beschikbaar voor voorschoolse educatie, verdeeld over 3 kinderopvangorganisaties. Ook kunnen peuters, rond de leeftijd van 1,5 jaar, al starten met de eerste activiteiten op het gebied van voorschoolse educatie. Deze activiteiten vinden plaats aan huis, onder begeleiding.

Nationaal Programma Onderwijs (NPO) en Rijke Schooldag

In het Plan NPO Breda 2023-2025 regisseren we op de samenhang tussen de activiteiten en sturen we op resultaten. In het schooljaar 2023-2024 werken we volgens deze 6 pijlers:

- een betere aansluiting tussen hulpverlening, zorg en onderwijs
- een betere sociale veiligheid

- toegang tot sport en beweging in en buiten de school, om de leefstijl en het welzijn van de leerling te verbeteren
- extra aanbod in de educatiewijzer om de brede ontwikkeling van de leerlingen te stimuleren
- een betere toeleiding naar VVE voor doelgroepkinderen en de inzet op schoolbibliotheekwerk om de basisvaardigheden taal en lezen te bevorderen
- een Rijke Schooldag. Alle 14 OAB-scholen in Breda hebben een gevarieerd aanbod op het gebied van sport, cultuur, welbevinden en zelfvertrouwen uitgevoerd tijdens een verlengde schooldag voor zo'n 1600 kinderen.

Tegengaan vroegtijdig schoolverlaten

We bieden jongeren die door omstandigheden de aansluiting op het onderwijs (dreigen te) missen een passend ontwikkelperspectief:

- We ontwikkelen talenten door de focus in 2024 te leggen op preventie, normalisatie en identiteitsontwikkeling. Samen met onze partners bieden we een passend traject.
- Vanuit het waardenetwerk Kansrijke Jeugd werken we verder aan het doel 'Kunnen worden wie je wilt zijn' (vanuit Verbeter Breda). Daarbij richten we in 2024 de aandacht op projecten rond de (mentale) gezondheid, weerbaarheid van jongeren en passende ontmoetingsplekken.
- We gebruiken de regionale aanjaagprojecten uit het programma VSV 2021-2024 om een sluitend regionaal vangnet te creëren voor jongeren zonder startkwalificatie. Daarvoor werken we samen met het onderwijs, de zorg en de arbeidsmarkt. We zetten de groepsaanpak On My Way in en begeleiden NEET-jongeren (Not in Employment, Education or Training).

Taal, laaggeletterdheid en basisvaardigheden

In 2024 richten we ons op de bewustwording van laaggeletterdheid en de bekendheid van het aanbod. Dat doen we via de Digi-Taalpunten in de wijken. Daarbij werken we met 2 pijlers: beter leren lezen en schrijven, en makkelijker met elkaar in gesprek gaan.

We vragen aandacht voor eenvoudige communicatie, bijvoorbeeld met een meldpunt voor onbegrijpelijke zaken. Hier halen we concrete vragen op, die we delen binnen de beweging Breda Eenvoudig. Het Taalpanel Breda en de taalambassadeurs bieden in opdracht van organisaties inspiratie en motiveren inwoners die moeite hebben met lezen en schrijven.

Leerlingenvervoer

De Wet op het passend onderwijs bepaalt dat gemeenten het vervoer moeten verzorgen voor kinderen die speciaal onderwijs nodig hebben en meer dan zes kilometer bij hun school vandaan wonen.

Per 1 januari 2023 is de nieuwe verordening Leerlingenvervoer in werking getreden. In 2024 werken we verder aan maatwerk voor leerlingen en ouders waarbij we maatregelen nemen om binnen de beschikbare financiële kaders te blijven. In Breda vinden we het belangrijk dat leerlingen een passende onderwijsplek vinden zo dicht mogelijk bij huis. Daarbij hanteren we een afstandsgrens van 6 km. Ook kijken we in samenspraak met de ouders en de scholen naar de individuele zelfredzaamheid en zelfstandigheid van de leerling om te bepalen welke ondersteuning een leerling nodig heeft. We zien namelijk dat voor elk kind dat uit het busvervoer gehaald kan worden, de zelfstandigheid en zelfvertrouwen voor de rest van zijn leven wordt vergroot. We volgen hierin de VNG en andere gemeenten. Voor wie dit (nog) niet geldt, moet er natuurlijk betrouwbaar en goed leerlingenvervoer beschikbaar zijn. Daarbij zien we dat de laatste jaren telkens te weinig middelen waren begroot, waarbij we dat nu oplossen met structureel extra middelen. In de kadernota hadden we structureel 0,3mln extra vrijgemaakt voor leerlingenvervoer en met deze begroting maken we volgend jaar nog eens 0,8mln extra vrij en vanaf 2025 structureel 0,6mln.

WAT ZIJN DE RISICO'S?

Hervormingsagenda

2024 staat in het teken van de lokale en regionale implementatie van de Hervormingsagenda. Op een aantal punten uit de concepttekst spelen we nu al in. De grootste vraag is of onze financiële middelen toereikend zijn om de opgaven uit de Hervormingsagenda uit te voeren.

De Hervormingsagenda richt zich vooral op de beschikbaarheid, de organisatie en de houdbaarheid van de jeugdhulp en het jeugdhulpstelsel. De uitwerking hangt nauw samen met 3 andere landelijke trajecten:

- toekomstscenario Kind- en Gezinsbescherming
- aanpak arbeidsmarktproblematiek
- versterken mentaal welzijn van jeugdigen

Een relevant vraagstuk is de verdere regionalisering van de jeugdhulp, die we willen regelen op het niveau van West-Brabant. Om het geschetste beeld in het Toekomstscenario Kind- en Gezinsbescherming te realiseren, moeten we ons richten op 0-100. Daarvoor moeten we over de grenzen van de wetgeving (en de grenzen binnen onze organisatie) heen kijken.

Krapte op de arbeidsmarkt

Een potentieel risico is de krapte op de arbeidsmarkt, die het vinden en behouden van gekwalificeerd personeel binnen de jeugdhulp lastiger kan maken. Deze krapte kan leiden tot langere wachttijden, een verminderde beschikbaarheid van diensten, een hogere werkdruk voor professionals en mogelijk een lagere kwaliteit van zorg. Het is belangrijk dat we proactief maatregelen nemen om de aantrekkelijkheid van de sector te vergroten, de werving en het behoud van personeel te bevorderen en de werkomstandigheden te verbeteren.

Gevolgen van corona

Een ander risico betreft de gevolgen van corona voor jeugdigen en gezinnen. De pandemie heeft wereldwijd een grote impact gehad op de fysieke gezondheid, het mentale welzijn en de sociaal-economische omstandigheden van mensen. Corona leidde onder meer tot:

- verhoogde stress en psychosociale problemen
- een beperkte toegang tot zorg en ondersteuning
- onderwijsachterstand en leerproblemen
- een toename van huiselijk geweld en kindermishandeling

Ambtelijke capaciteit voor het thema Jeugd

Sinds 2015 werkt het Rijk met incidentele impulsen. Daardoor is het voor ons lastig om een stevig fundament te bouwen met de ontwikkeling van kennis, kunde en een netwerk. Door het ontbreken van een perspectief voor de lange termijn gaat er veel tijd en energie zitten in het werven, inwerken en opvangen van tijdelijke krachten. Dat heeft impact op de teams die de toegang verzorgen en het werken in langjarige projecten. Het draagt ook niet direct bij aan de ouders en gezinnen. Het maakt deze sector daarmee minder interessant om in te werken.

Privacyvraagstukken bij integraal werken

We wisselen gegevens uit met onze partners om inwoners de best mogelijke dienstverlening te bieden. Daarbij houden we ons aan de privacyregels. Bij ieder project waarin we gegevens uitwisselen, bekijken we vooraf welke persoonsgegevens we delen met wie en met welk doel. Daarmee sluiten we aan bij de voorgestelde Wet aanpak meervoudige problematiek sociaal domein.

Toename van het aantal meisjes met emotionele problemen

Uit het meeste recente onderzoek van HBSC (najaar 2021) blijkt dat het percentage meisjes met emotionele problemen, in het voortgezet onderwijs en in groep 8, fors is gestegen. Ook onder jongens ging de mentale gezondheid erop achteruit, maar niet zo erg als bij meisjes. Door de toename van het aantal emotionele en gedragsproblemen bij meisjes verwachten we ook een toename van het aantal hulpvragen voor gespecialiseerde jeugdzorg.

INDICATOREN

Thema-indicatoren

Indicator: Deelname cultuur door kinderen (audit nr 1)

Omschrijving: Percentage kinderen en jongeren van 4 tot en met 17 jaar dat een cultuuractiviteit doet in de vrije tijd

Bron: Stadsenquête Meeteenheid: %

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
57	41	50		Tenminste handhaven van het huidige percentage

Toelichting: In 2023 wordt het nieuwe cultuurbeleid voor 2025 en verder ontwikkeld. Na vaststelling van deze cultuurvisie worden ook de huidige beleidsindicatoren voor cultuur tegen het licht gehouden en waar nodig geactualiseerd in de nieuwe herijkingsronde.

Indicator: Deelname cultuur door kinderen - basisschoolleeftijd (audit nr 2)

Omschrijving: Percentage kinderen van 4 tot en met 11 jaar dat deelneemt aan cultuuractiviteiten

Bron: Stadsenquête Meeteenheid: %

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
63	44	57		Tenminste handhaven van het huidige percentage

Toelichting: In 2023 wordt het nieuwe cultuurbeleid voor 2025 en verder ontwikkeld. Na vaststelling van deze cultuurvisie worden ook de huidige beleidsindicatoren voor cultuur tegen het licht gehouden en waar nodig geactualiseerd in de nieuwe herijkingronde.

Indicator: Deelname cultuur door kinderen - middelbare schoolleeftijd (audit nr 3)

Omschrijving: Percentage kinderen van 12 tot en met 17 jaar dat deelneemt aan cultuuractiviteiten

Bron: Stadsenquête Meeteenheid: %

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
52	35	41		Tenminste handhaven van het huidige percentage

Toelichting: In 2023 wordt het nieuwe cultuurbeleid voor 2025 en verder ontwikkeld. Na vaststelling van deze cultuurvisie worden ook de huidige beleidsindicatoren voor cultuur tegen het licht gehouden en waar nodig geactualiseerd in de nieuwe herijkingronde.

Indicator: Beweegrichtlijn (audit nr 4)

Omschrijving: Percentage kinderen en jongeren van 4 tot en met 17 jaar dat voldoet aan de beweegrichtlijn (onderdeel: 7 dagen per week minstens een uur matig intensieve inspanning)

Bron: Stadsenquête Meeteenheid: %

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
12	42		45	

Toelichting: Deze indicator wordt éénmaal per 2 jaar gemeten, in de oneven jaren. Voor 2024 is geen streefwaarde bepaald.

Indicator: Jongeren met jeugdbescherming (audit nr 5)

Omschrijving: Percentage jongeren tot 18 jaar met jeugdbescherming van het totaal aantal jongeren in deze leeftijd

Bron: www.waarstaatjegemeente.nl BBV Meeteenheid: %

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
0,9	0,9	0,8		

Toelichting: Dit is een landelijk verplichte indicator. De gemeente bepaalt hierop geen streefwaarde voor 2024. We volgen de landelijke ontwikkelingen in het kader van het Besluit begroting en verantwoording (BBV). In 2023 stellen we een nieuw beleidskader Jeugd op hetgeen in 2024 van start gaat. Dan wordt aan de portefeuillehouder voorgelegd of er streefwaardes komen.

Indicator: Jongeren met ambulante jeugdhulp (audit nr 6)

Omschrijving: Aantal jongeren tot en met 23 jaar met ambulante zorg in natura jeugdhulp (ambulante begeleiding en/of ambulante behandeling)

Bron: Gemeente Breda, Zorgportaal (berichtenverkeer jeugdhulp) Meeteenheid: Aantal

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
4.142	4.503	4.751		

Toelichting: Er is op dit moment nog geen streefwaarde voor 2024 vastgesteld. De monitor keten Jeugd Breda is wel zo ver ontwikkeld dat dit zou kunnen in aansluiting bij het (nieuwe) beleidskader Jeugd hetgeen in 2024 van start gaat. Dit zou dan kunnen vanaf 2025.

Productindicatoren Product Algemene voorzieningen jeugd**Indicator: Kinderen in uitkeringsgezin (audit nr 7)**

Omschrijving: Percentage kinderen tot 18 jaar in uitkeringsgezinnen

Bron: www.waarstaatjegemeente.nl BBV Meeteenheid: %

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
6	7			

Toelichting: Dit is een landelijk verplichte indicator. De gemeente volgt de ontwikkelingen, maar bepaalt hierop geen streefwaarde.

Indicator: Jongeren met delict voor rechter (audit nr 8)

Omschrijving: Percentage 12 tot en met 21-jarigen met delict voor de rechter van totaal aantal jongeren in deze leeftijd

Bron: www.waarstaatjegemeente.nl BBV Meeteenheid: %

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
1	1			

Toelichting: Dit is een landelijk verplichte indicator. De gemeente bepaalt hierop geen streefwaarde voor 2024. We volgen de landelijke ontwikkelingen in het kader van het Besluit begroting en verantwoording (BBV). In 2023 stellen we een nieuw beleidskader Jeugd op hetgeen in 2024 van start gaat. Dan zal aan de portefeuillehouder worden voorgelegd of er streefwaardes komen.

Indicator: Werkloze jongeren (audit nr 9)

Omschrijving: Percentage 16 t/m 22-jarigen dat werkloos is (als werkzoekende staat ingeschreven bij het UWV en geen baan heeft volgens de Polisadministratie) ten opzichte van het totaal aantal jongeren in deze leeftijd.

Bron: www.waarstaatjegemeente.nl BBV Meeteenheid: %

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
2	2			

Toelichting: Dit is een landelijk verplichte indicator. De gemeente bepaalt hierop geen streefwaarde voor 2024. We volgen de landelijke ontwikkelingen in het kader van het Besluit begroting en verantwoording (BBV).

Productindicatoren Product Jeugdhulp maatwerkondersteuning**Indicator: Jongeren met jeugdhulp (audit nr 11)**

Omschrijving: Percentage jongeren tot 18 jaar met jeugdhulp van het totaal aantal jongeren in deze leeftijd (over het hele jaar)

Bron: www.waarstaatjegemeente.nl BBV Meeteenheid: %

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
10,9	12,6	13,3		

Toelichting: Dit is een landelijk verplichte indicator. De gemeente bepaalt hierop geen streefwaarde voor 2024. We volgen de landelijke ontwikkelingen in het kader van het Besluit begroting en verantwoording (BBV). In 2023 stellen we een nieuw beleidskader Jeugd op hetgeen in 2024 van start gaat. Dan wordt aan de portefeuillehouder voorgelegd of er streefwaardes komen.

Productindicatoren Product Jeugdhulp geëscaleerde zorg**Indicator: Jongeren met jeugdreclassering (audit nr 12)**

Omschrijving: Percentage jongeren van 12 tot 23 jaar met jeugdreclassering van het totaal aantal jongeren in deze leeftijd

Bron: www.waarstaatjegemeente.nl BBV Meeteenheid: %

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
0,5	0,5	0,3		

Toelichting: Dit is een landelijk verplichte indicator. De gemeente bepaalt hierop geen streefwaarde voor 2024. We volgen de landelijke ontwikkelingen in het kader van het Besluit begroting en verantwoording (BBV).

Productindicatoren Product Primair en voortgezet onderwijs**Indicator: Absoluut schoolverzuim (audit nr 13)**

Omschrijving: Aantal leerplichtigen dat niet staat ingeschreven op een school (per 1000 leerplichtigen)

Bron: www.waarstaatjegemeente.nl BBV Meeteenheid: Aantal per 1.000

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
3,1	3	6,7	2,7	3

Toelichting: Dit is een landelijk verplichte indicator. Beschikbare cijfers gaan over schooljaar 2021/2022. Afgelopen jaar was een toename te zien door Oekraïense leerlingen en langere wachtlijsten voor het bieden van specifieke begeleiding. Voor 2024 wordt daarin een stabilisatie verwacht. Om die reden houden we de streefwaarde van deze indicator gelijk aan 2023.

Indicator: Relatief schoolverzuim (audit nr 14)

Omschrijving: Aantal leerplichtigen dat wel staat ingeschreven op een school, maar ongeoorloofd afwezig is (per 1000 leerplichtigen)

Bron: www.waarstaatjegemeente.nl BBV Meeteenheid: Aantal per 1.000

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
16	18	21		19

Toelichting: Dit is een landelijk verplichte indicator. Beschikbare cijfers zijn over schooljaar 2021/2022. We verwachten een lichte stijging door toename van zwaardere problematiek bij jongeren als gevolg van impact corona. Dit is een beeld wat regionaal terug te zien is.

Thema Betrokken zijn

WAT WILLEN WE BEREIKEN?

- We willen dat iedereen in Breda een waardevol leven kan leiden en zichzelf kan zijn. Daarom gaan we actief aan de slag met diversiteit en bevorderen we de toegankelijkheid van onze gemeente. Mensen met psychische problematiek, een lichte verstandelijke beperking en/of verslaving die zelfstandig wonen, helpen we. Daarbij kijken we ook naar de omgeving waarin iemand woont. We stimuleren gemeenschapszin.
- We streven ook naar een stad waarin alle inwoners voldoende bestaanszekerheid voelen, gelijke kansen krijgen en kunnen kiezen voor een zo gezond mogelijke levensstijl. Soms lukt dat (tijdelijk) niet zelf en bieden we hulp om tot een oplossing te komen. Daarbij is ons uitgangspunt: zo licht mogelijk en zwaarder waar nodig.
- Waar de oplossing ook ligt, we willen we dat Bredanaars ons snel vinden en dat zij zich welkom en gehoord voelen met al hun vragen. We gaan samen met hen op pad, welke ingang ze ook gebruiken in het sociaal of medisch domein. Speciale aandacht is nodig voor jongeren vanaf 18 jaar. We verbeteren onze ondersteuning door zo veel mogelijk als één regisseur te werken.
- Een sterke sociale basis is en blijft een onmisbare pijler in ons totale aanbod. Laagdrempelige en voor iedereen toegankelijke voorzieningen, activiteiten en steunstructuren in de directe nabijheid van inwoners zijn cruciaal om te voorkomen dat hulpvragen ernstiger en zwaarder worden en mensen vereenzamen.
- Sommige oplossingen liggen bij 2 specifieke groepen Bredanaars waar we extra aandacht aan geven: vrijwilligers en mantelzorgers. Vrijwilligers zijn de ruggengraat van verenigingen, stichtingen, initiatieven en evenementen. Zij zijn vaak zeer betrokken en bevolgen, en houden de samenleving draaiend. We blijven vrijwilligerswerk daarom faciliteren. Ook mantelzorgers zijn onmisbaar: voor hun naaste en om de groeiende zorgvraag het hoofd te bieden. We willen dat zij duurzaam in staat zijn om zorg en ondersteuning te bieden aan hun naaste. We blijven hen waarderen, ondersteunen en ontlasten.
- Voor iedereen die hulp nodig heeft en dit niet zelf kan regelen, bieden we maatwerkvoorzieningen. De druk op deze voorzieningen loopt echter nog steeds op. We willen de houdbaarheid van deze voorzieningen garanderen, zodat deze beschikbaar blijven. Hiervoor blijven we, vooruitlopend op de afschaffing van het abonnementstarief, actief sturen op minder toestroom richting huishoudelijke ondersteuning. Daarnaast borgen we dat de deeltaxi gebruikt wordt waarvoor die bedoeld is.
- Ook oudere inwoners kunnen op onze aandacht rekenen. We gaan door met het seniorvriendelijk maken van de stad en stimuleren senioren om hun bijdrage te blijven leveren aan Breda. We zorgen ervoor dat hun initiatieven ondersteund en zichtbaar blijven. Belangrijk onderdeel hiervan is meer bewustwording over de effecten van de vergrijzing. Hiermee willen we bereiken dat nog meer actieve senioren zich blijven inzetten voor de maatschappij, zodat ze zich bewust voorbereiden op het ouder worden en alles wat daarbij komt kijken. Daarnaast werken we aan inzicht in de maatschappelijke gevolgen van de vergrijzing.

WAT GAAN WE DAARVOOR DOEN?

Diversiteit en inclusie

- We bevorderen sociale acceptatie, weerbaarheid en veiligheid. Dat bereiken we door ontmoeting, voorlichting in het onderwijs, acceptatie in zorg en welzijn, veiligheid in de wijk, zichtbaarheid in de stad en tijdens evenementen. We hechten daarbij veel waarde aan de inbreng van ervaringsdeskundigen. Als het gaat om de toegankelijkheid van de stad en haar voorzieningen, werken we samen met Breda Gelijk en het platform Breda voor iedereen, gastvrij en toegankelijk. Samen met hen stellen we een uitvoeringsagenda op voor het thema toegankelijkheid.
- We zien dat we meer kunnen bereiken op het gebied van Diversiteit en inclusie als we initiatieven beter samenbrengen en aanjagen. Zowel intern als extern. Daarom investeren we 0,1 miljoen euro om een vast

aanspreekpunt en aanjager te werven en daarmee de ambities uit ons bestuursakkoord op dit gebied nog meer kracht bij te zetten.

- Samen met regenboogpartners Bo Diversity en COC stellen we een uitvoeringsagenda LHBTIQ+ op. Vanuit hier werken we toe naar een D&I beleid. Hierbij betrekken we het bedrijfsleven, verenigingen, instellingen, maatschappelijke en religieuze organisaties. Dit alles om te zorgen dat dit onderwerp breed gedragen wordt en Breda nog meer een thuis voor iedereen zal zijn.
- Samen met 8 andere Europese steden starten we een lerend netwerk dat is gericht op het versterken van samenlevingsvaardigheden bij inwoners en ambtenaren. Onze focus ligt daarbij op het tegengaan van polarisatie en het herstel van het vertrouwen in de overheid.

Samenwerking in het zorglandschap

- We blijven samenwerken met de huisartsen en bouwen deze goede samenwerking verder uit. Dat doen we met gezamenlijke onderwerpen, zoals de jeugdprofessional, de maatschappelijk werker (welzijn op recept) en huisvesting.
- We bouwen onze samenwerking met verpleegkundigen en casemanagers dementie verder uit. Daarbij zoeken we samen naar oplossingen.
- We koesteren onze goede samenwerking met zorgverzekeraar en zorgkantoor CZ. We weten elkaar te vinden op de grens van de Wmo, de Wlz en de Zvw. Daarnaast voeren we samen het Integraal Zorgakkoord (IZA) uit, waarvoor we met de regiogemeenten gezamenlijke plannen maken op het gebied van preventie, zorg en gezondheid.

Mantelzorg

- Om mantelzorgers nog beter te ondersteunen, werken we binnen het Netwerk Respijt een aantal thema's verder uit. We maken werk van preventie en bewustwording van (de mogelijkheden van) respijtzorg. Daarvoor gaan we verder met Diagnose Mantelzorg en het Mantelzorgplein Amphia en besteden we specifieke aandacht aan mantelzorg in de klantreis Wmo.
- We willen toegankelijke en passende respijtzorg bieden en verbeteren de informatievoorziening en de kennis hierover. Verder gaan we de logeerszorg verder ontwikkelen. We besteden specifiek aandacht aan jonge mensen met dementie, mensen met psychische problematiek en veteranen.

Vrijwilligers

- Om vrijwilligers nog beter te ondersteunen, verstevigen we in 2024 de bestaande verbindingen met onder andere zorg en welzijn, wijkzaken, het onderwijs, Breda Senior, cultuur en evenementen. Waar mogelijk breiden we dit netwerk verder uit. We onderzoeken bij welke thema's vrijwilligers en vrijwilligersorganisaties aanvullende ondersteuning nodig hebben. Daarnaast gaan we door met het stimuleren en enthousiasmeren van mensen voor hun pensioengerechtigde leeftijd. We waarderen vrijwilligers(werk) en vergroten de zichtbaarheid daarvan via communicatie-uitingen, door aan te sluiten bij (bestaande) netwerken, door vrijwilligersevenementen te organiseren en laagdrempelig bereikbaar te zijn voor vrijwilligers(organisaties). Het huidige plan van aanpak 'Vrijwilligen in Breda' loopt nog tot en met 2024. In 2024 gaan we daarom ook aan de slag met een nieuw beleidskader.
- We gaan met verenigingen het gesprek aan om te kijken hoe we de behoeften van mensen die onder de participatiewet vallen en de wens van de verenigingen voor meer vrijwillige ondersteuning beter aan elkaar kunnen koppelen.

Voorliggende voorzieningen

- In 2023 is het nieuwe beleidskader voor het voorliggend veld 'Breda Samen Doorpakken' vastgesteld. In 2024 financieren we vanuit dit kader de activiteiten van de waardenetwerken. Dit zijn activiteiten die bijdragen aan een kansrijke jeugd, bestaanszekerheid, zelf- en samenredzaamheid, gezond en actief leven, thuishouden in Breda en een veilig thuis. Samen met de betrokken partners verstevigen we het partnerschap op inhoud en op proces.
- De maatschappelijke partners hebben te maken met fors gestegen kosten. Omdat we een sterke sociale basis als een onmisbare schakel ervaren in het totale aanbod in onze stad, stellen we jaarlijks € 1,75 miljoen extra beschikbaar om die basis onveranderd in stand te houden. Daarnaast hebben we een substantieel deel van de rijkssubsidie-middelen van het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) beschikbaar gesteld voor activiteiten van partners. We blijven daarbij samen met de partners kritisch kijken naar de meerwaarde van de activiteiten in het voorliggend veld en onderzoeken of er nog meer synergie te vinden is in de activiteiten onderling, en in de aansluiting tussen de activiteiten en dienstverlening van de gemeente. De taakstelling uit het bestuursakkoord blijft daarom van kracht. De extra middelen zijn in september met een correctie toegevoegd aan de reeds vastgestelde subsidieplafonds.

Maatwerkvoorzieningen

- In 2024 werken we aan het vervolg van de klantreis ingang en toegang Wmo, die in 2021 ingevoerd is. We richten het interne proces in voor de toekenning van maatwerkvoorzieningen en het volgen van het resultaat van de ondersteuning. Bij de evaluatie en de heronderzoeken staat de vraag van de inwoner centraal en beoordelen we of het nodig is om de (maatwerk)ondersteuning bij te stellen.
- Op plekken waar veel individuele ambulante begeleiding wordt geboden, onderzoeken we of we in plaats daarvan een collectieve voorziening kunnen aanbieden: Wmo-begeleiding op locatie, beschikbaar voor iedereen in de directe omgeving. Na een succesvol experiment in het Koetshuis, onderzoeken we in 2024 of we hiervoor een tweede pilot kunnen opstarten aan de Middellaan. Verder treffen we in 2024 voorbereidingen om ambulante begeleiding en dagbesteding in te kopen per 2026. Voor de Wmo-maatwerkvoorziening dagbesteding onderzoeken we waar er eventueel overlap is met doelstellingen op het gebied van activering en toeleiding naar werk. Daarnaast zoeken we de synergie met de activiteiten, inlopen en ontmoetingscentra die er in de dorpen en wijken al zijn.
- We hebben in 2023 onderzocht hoe we de houdbaarheid van de huishoudelijke ondersteuning kunnen vergroten. Daaruit bleek dat het zinvol is om bij het indiceren beter te kijken naar de eigen mogelijkheden van cliënten en hier ook in onze communicatie op in te zetten. Dat hebben we vanaf medio 2023 dan ook gedaan. In 2024 gaan we hiermee door en sturen we bij op basis van de resultaten en praktijkervaringen. Het abonnementstarief wordt naar verwachting op z'n vroegst in 2026 afgeschaft. Tot die tijd moeten we dus kritisch blijven sturen op de instroom in de huishoudelijke ondersteuning. Dan blijft deze hulp ook echt beschikbaar voor de mensen die het het hardste nodig hebben.
- In 2023 heeft de RWB een aanbesteding uitgeschreven voor een nieuw vervoerscontract voor het deeltaxivervoer in West-Brabant per 1 januari 2024. We zien scherp toe op de naleving van het nieuwe vervoerscontract, met specifieke aandacht voor de klantgerichtheid en klanttevredenheid. Daarnaast blijven we gesprekken voeren met mensen die veel kilometers rijden over het nut, de noodzaak en de rechtmatigheid daarvan. Ook verkennen we of en hoe we meer mensen kunnen helpen om met het openbaar vervoer te reizen in plaats van met de deeltaxi.

Senioren

- Als onderdeel van Breda Senior organiseren we minimaal 4 keer per jaar een sessie met het seniorenpanel, waarbij we senioren betrekken bij het beleid dat we maken. We ondersteunen en versterken de wensen van ouderen. Mooie initiatieven bieden we een podium via het platform. We vergroten de bewustwording over de gevolgen van de vergrijzing via de campagne Lang Leve Breda! en de Tour de Breda Senior. We geven de website Breda Senior verder vorm volgens de behoeften van de senioren en onze partners.

WAT ZIJN DE RISICO'S?

- Het abonnementstarief blijft nog minstens tot 2026 bestaan. Daardoor blijft er een financiële prikkel voor senioren bestaan om huishoudelijke ondersteuning bij ons af te nemen. Ondanks de maatregelen die we al hebben genomen, is de toestroom niet volledig te beheersen. Daardoor is het risico op begrotingsoverschrijdingen reëel. Daarnaast zorgt de vergrijzing ervoor dat het aantal mensen toeneemt dat een beroep doet op huishoudelijke ondersteuning (+7% per jaar door het abonnementstarief en de vergrijzing), hulpmiddelen en woon- of vervoersaanpassingen (+1 à 2% per jaar), aldus het VNG Voorspelmodel.
- Het aantal mensen met een begeleidingsvraag neemt jaarlijks met zo'n 3% toe. De klantreis Wmo heeft een positief effect op de afgegeven maatwerkvoorzieningen begeleiding en dagbesteding, maar er blijft een risico dat we de stijging niet volledig kunnen wegnemen met de klantreis.
- Maatschappelijk werk krijgt steeds meer taken. Vanuit verschillende perspectieven en wetten wordt er een beroep gedaan op de laagdrempelige en nabije ondersteuning die maatschappelijk werkers bieden (denk aan de huisarts, de GGZ, de Wlz, de veiligheidsketen en maatwerkvoorzieningen Jeugd en Wmo). Daarnaast zien we nieuwe doelgroepen die ook steeds vaker indicatievrije ondersteuning nodig hebben (zoals Oekraïners, vluchtelingen en statushouders). We zien dat onze partners de groeiende vraag moeilijk kunnen bijbenen, qua capaciteit én qua middelen.

INDICATOREN

Thema-indicatoren

Indicator: Meedoen (audit nr 15)

Omschrijving: Percentage inwoners dat actief meedoet in de samenleving. Dat kan op verschillende manieren: intensief mantelzorg, intensief vrijwilligerswerk, minimaal 12 uur per week aan het werk in loondienst of als zelfstandig ondernemer, deelname aan re-integratietraject, school/opleiding volgen.

Bron: Inwonersenquête (buurtenquête) Meeteenheid: %

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
	73		75	

Toelichting: De buurtenquête vindt in de oneven jaren plaats. Om die reden is voor 2024 geen streefwaarde bepaald.

Indicator: Actief in de buurt (audit nr 2201)

Omschrijving: Percentage bewoners dat zich actief heeft ingezet in de buurt

Bron: Inwonersenquête (buurtenquête) Meeteenheid: %

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
	26		28	

Toelichting: Deze indicator wordt éénmaal per 2 jaar gemeten, in de oneven jaren. Daarom is voor 2024 geen streefwaarde bepaald en is ook geen realisatiewaarde beschikbaar.

Indicator: Ondersteuning buurtinitiatieven (audit nr 2202)

Omschrijving: Percentage bewoners dat het (helemaal) oneens is met de stelling: De gemeente ondersteunt buurtinitiatieven op het gebied van leefbaarheid en veiligheid voldoende.

Bron: Inwonersenquête (buurtenquête) Meeteenheid: %

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
	10		9	

Toelichting: Deze indicator wordt éénmaal per 2 jaar gemeten, in de oneven jaren. Daarom is er voor 2024 geen streefwaarde bepaald en is ook geen realisatiewaarde beschikbaar.

Productindicatoren Product Maatwerk Wmo

Indicator: Maatwerkarrangementen Wmo (audit nr 16)

Omschrijving: Aantal cliënten met een maatwerkarrangement Wmo (per 10.000 inwoners)

Bron: www.waarstaatjegemeente.nl BBV Meeteenheid: Aantal per 10.000

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
840	850	840	840	840

Toelichting: Op basis van het Wmo voorspelmodel mogen we voor 2024 een (autonome) stijging verwachten t.o.v. de realisatie in 2022 met 5%. Door beleidsmaatregelen verwachten we deze autonome groei te kunnen dempen, zodat het aantal maatwerkvoorzieningen ongeveer gelijk blijft in de komende jaren.

Thema Thuis

WAT WILLEN WE BEREIKEN?

- Soms lukt het inwoners niet om zelf of met hulp van mensen in hun omgeving een zelfstandig leven te leiden. Vaak leidt een opeenstapeling van problemen tot het verlies van iemands huis, een veilige omgeving en/of stabiele hulp. Ook voor hen willen we klaar blijven staan. Bijvoorbeeld door elders veiligheid te bieden als dat thuis niet kan, door een tijdelijke woon- of slaapplek te bieden of door intensievere begeleiding te bieden, zoals beschermd wonen. We streven naar een compleet palet aan voorzieningen, zodat iedereen in Breda een veilige plek heeft om te kunnen slapen en eten.
- Inwoners die dak- of thuisloos (dreigen te) worden, helpen we zo snel mogelijk terug naar een stabiele en zelfstandige woonoplossing. Uitgangspunt is dat inwoners die zelfstandig kunnen wonen met een vorm van begeleiding ook kunnen beschikken over een eigen woonruimte. Inwoners met een zorg- en/of

ondersteuningsbehoefte kunnen langer zelfstandig wonen doordat ze in elkaars nabijheid verblijven en elkaar ontmoeten en ondersteunen. Als het nodig is, kunnen kwetsbare inwoners terugvallen op maatwerkoplossingen.

- Soms is iemands veiligheid in de eigen huiselijke kring in gevaar. Het beleidskader 'Geweld in afhankelijkheidsrelaties en meldpunt crisiszorg 2022-2025' vormt de basis voor de regionale aanpak van geweld in afhankelijkheidsrelaties. We willen huiselijk geweld eerder en beter in beeld krijgen, stoppen en duurzaam oplossen. Samen met de andere gemeenten in West-Brabant bereiden we ons voor op het Toekomstscenario Kind- en Gezinsbescherming. Daarin worden lokale teams versterkt en worden de functies van Veilig Thuis, de Raad voor de Kinderbescherming en de gecertificeerde instellingen (GI's) gebundeld in regionale veiligheidsteams.
- Sommige inwoners vertonen gedrag dat als overlastgevend of onveilig wordt ervaren. Dit onbegrepen gedrag is voor de persoon zelf én voor diens omgeving heel vervelend. We willen overlast in de wijken en buurten beperken en bij overlast snel en effectief kunnen handelen.

WAT GAAN WE DAARVOOR DOEN?

- In 2023 is het nieuwe regionale beleidskader 'Maatschappelijke opvang, OGGZ en verslavingspreventie' vastgesteld. In 2024 gaan we hiermee aan de slag en werken we toe naar het verkorten van het verblijf in de opvang tot maximaal 3 maanden. Daklozen die zich melden voor deze opvang, hebben binnen een maand na hun instroom een plan om mee te doen naar vermogen. We ontwikkelen een plan van aanpak voor terugkerende cliënten. Verder stellen we een lokaal preventieplan op en breiden we ons palet aan opvang- en tussenvoorzieningen uit, onder andere specifiek voor jongeren. Ten slotte stimuleren we de inzet van ervaringsdeskundigen.
- We willen de uitstroom uit (tijdelijke) voorzieningen van maatschappelijke opvang, beschermd wonen, vrouwenopvang en Jeugdwet makkelijker maken door:
  - tijdelijke woningen ook als uitstroombmogelijkheid te gebruiken
  - leegstaande panden zo veel mogelijk geschikt te maken voor (tijdelijke) huisvesting
  - een urgentieverordening op te stellen
  - het regionale huisvestingsplatform Thuis in de Wijk verder te ontwikkelen en te borgen
  - regionale contingentafspraken te maken voor de huisvesting van deze doelgroepen. We zetten de waakvlam voor de woongemeenschap aan de Gageldonksestraat voort.
- We faciliteren nieuwe en bestaande (gemengde) woonvormen die wonen, welzijn en zorg combineren. We zetten daarbij in op gemeenschapsvorming om inwoners met elkaar te verbinden. Dit doen we via communitybuilders of een andere vorm van sociaal beheer. We formuleren een duidelijke visie op wonen en zorg tot 2040 en onderzoeken welke woonvormen we nog missen in Breda (zoals thuisplusflats).
- Voor inwoners die vanwege hun problematiek en gedrag niet in een wijk kunnen wonen, leveren we een bijdrage aan de realisatie van de woonvorm Anders Wonen. We zetten in 2024 grote stappen richting de realisatie daarvan. Ook treffen we voorbereidingen voor een woonvoorziening met behandeling en begeleiding voor mensen met meervoudige hoogcomplexere problematiek. Dat doen we met relevante partners in de regio.
- In 2024 bereiden we de inkoop voor van beschermd wonen en ambulante begeleiding die ingaat in 2026.
- We bouwen voort op onze eerdere ervaringen met een aanpak van mensen met onbegrepen gedrag. Daarbij richten we ons vooral op mensen die overlast veroorzaken (in welke vorm dan ook). We kunnen de omgeving bijvoorbeeld leren omgaan met deze overlast en/of hun handelingsperspectief geven. Ook kunnen we nog betere hulp en ondersteuning bieden aan de betrokken mensen met onbegrepen gedrag. We zorgen regionaal voor een beter functionerend Meldpunt Crisiszorg. We nemen deel aan een vierjarig subsidietraject Regionale Kenniswerkplaatsen Onbegrepen Gedrag, waarin ervaringsdeskundigen, gemeenten, zorgpartners en het onderwijs samen leren en ontwikkelen richting goede hulp aan mensen met onbegrepen gedrag. De doorontwikkeling van deze aanpak is een van de focuspunten van de gemeentelijke agenda Zorg en Veiligheid.
- We blijven ons inzetten voor de bestuurlijke en regionale netwerken op het gebied van geweld in afhankelijkheidsrelaties (voor ouderen mishandeling, seksueel geweld, geweld eerder en beter in beeld, geweld stoppen en duurzaam oplossen). We blijven ervaringsdeskundigen (waaronder ex-plegers) inzetten via Cirkel is Rond. Ook blijven we het Centrum Seksueel Geweld ondersteunen (samen met Tilburg) en eerstelijns ondersteuning versterken op het gebied van seksueel geweld. We richten ons op goed opdrachtgeverschap voor de gesubsidieerde instellingen (zoals Veilig Thuis en Safegroup). Bij Veilig Thuis sturen we onder andere op een tijdige en goede afhandeling van de meldingen en bij Safegroup op een goede begeleiding en een prettig leefklimaat in de opvang. We onderhouden en monitoren de samenwerkingsafspraken tussen Veilig Thuis en de lokale teams. De renovatie van 15 appartementen bij de vrouwenopvang wordt afgerond. Voor de verdere verbouwing van de vrouwenopvang maken we de komende jaren € 5,6 miljoen extra vrij, naast de middelen die hiervoor al reeds gereserveerd waren, om de Safegroup financiële garantie te geven om te kunnen starten. We gaan in gesprek met de regiogemeenten

binnen de GR Geweld in Afhankelijkheidsrelaties over hoe we de kosten van deze broodnodige verbouwing ook samen verdelen en opvangen.

- In 2024 werken we aan de uitvoering van het Toekomstscenario Kind- en Gezinsbescherming. Dit programma bestaat uit 2 grote deelprojecten:
  - De realisatie van een regionaal veiligheidsteam waar naast de functies van Veilig Thuis, de Raad voor de Kinderbescherming en Jeugdbescherming ook expertise gebundeld wordt op het gebied van verslaving, ggz en licht verstandelijke beperkingen (LVB). Deze regionaal beschikbare inzet moet flexibel aan kunnen sluiten bij de lokale werkers.
  - De voorbereiding van lokale teams op het betrokken zijn en blijven bij gezinnen en huishoudens waar onveiligheid op de loer ligt.

WAT ZIJN DE RISICO'S?

- De krapte op de woningmarkt is ook in 2024 nog niet verdwenen. Daardoor blijft de uitstroom stagneren van mensen vanuit beschermd wonen en de daklozenopvang. Het levert ook problemen op voor nieuwe doelgroepen, zoals jongeren die geen woning kunnen vinden, waardoor het risico op dakloosheid groeit.
- Het ministerie van VWS wil de instroom van mensen met psychische problematiek in de Wlz afremmen, omdat de kosten te veel oplopen. Vooralsnog liggen er maatregelen om de instroom te beperken en is nog niet gekozen voor een financiële uitname uit de uitkering Beschermd Wonen. Als de maatregelen onvoldoende effect hebben, overweegt de minister dit alsnog. Linksom of rechtsom hebben de maatregelen en de eventuele financiële uitname gevolgen voor de begroting van beschermd wonen.

INDICATOREN

Thema-indicatoren

Indicator: Gehuisveste daklozen (audit nr 17)

Omschrijving: Percentage daklozen van de uitgestroomde daklozen dat passend gehuisvest is

Bron: Gemeente Breda, WIZ Meeteenheid: %

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
44		34	50	50

Toelichting: Met het voortzetten van projecten uit het versterkingsplan dak- en thuislozen en de inzet van meer tussenvoorzieningen verwachten we de uitstroom te bevorderen en het percentage passend gehuisveste daklozen te vergroten.

Indicator: Beschermd wonen (audit nr 18)

Omschrijving: Aantal cliënten in Beschermd Wonen; gemiddelde van het aantal op de 1e van de maand

Bron: Gemeente Breda, Suites voor het Sociaal Domein Meeteenheid: Aantal

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
805	618	510	450	470

Toelichting: Afgelopen jaren hebben we ingezet op ambulantisering van de ondersteuning. Dit blijven we doen. We verwachten de uitstroombmogelijkheden te vergroten met de oplevering van tijdelijke woningen/woonruimten.

Thema Leren, ontwikkelen en werken

WAT WILLEN WE BEREIKEN?

- We willen dat iedereen naar vermogen meedoet en een waardevolle bijdrage kan leveren aan onze samenleving. Iedereen telt, dus we ondersteunen iedereen waar nodig om mee te kunnen (blijven) doen.
- Binnen het thema Leren, ontwikkelen en werken vallen essentiële leefgebieden als werk en inkomen en thema's als schulden en armoede. Daarbij willen we dat onze uitvoering door iedereen gezien wordt als eerlijk en betrouwbaar. Daar blijven we hard aan werken.
- We willen dat alle huishoudens in Breda maandelijks voldoende inkomsten hebben om rond te kunnen komen. Inwoners zijn daarvoor zelf verantwoordelijk. Daarom komt betaald werk vóór een bijstandsuitkering, waarbij werken daadwerkelijk moet lonen. We leiden mensen die bij ons aankloppen, en die kunnen werken, voor zover

mogelijk toe naar betaald werk. We gaan hierbij het gesprek aan om de drempels die mensen ervaren weg te nemen.

- Soms lukt het huishoudens - ondanks een betaalde baan - niet om rond te komen. De bestaanszekerheid komt dan in het geding. Deze proberen we zo snel mogelijk te herstellen om te voorkomen dat iemand in de schulden komt. Mensen die al schulden hebben, helpen we om uit de schulden te komen. Dat geldt ook voor ondernemers.
- Breda trekt ook nieuwkomers aan. Een deel daarvan is vluchteling, zit in de asielprocedure of heeft al een status. Hoewel het moeilijk te voorspellen is, verwachten we dat we in 2024 meer mensen vanuit deze doelgroepen moeten huisvesten. We zoeken samen met andere overheden naar een goede invulling van dit vraagstuk. We willen onze taakstellingen halen op het gebied van de opvang van Oekraïners, asielzoekers en statushouders. Deze taakstellingen worden eind 2023 bepaald.

WAT GAAN WE DAARVOOR DOEN?

Algemeen

- Inwoners die dat nodig hebben, krijgen ook in 2024 een bijstandsuitkering en hulp om werk te vinden.
- De afgelopen jaren hebben we geïnvesteerd in locaties en instrumenten om inwoners met een uitkering te ondersteunen. We investeren, in lijn met de filosofie van Verbeter Breda, in het herstel van een betrouwbare overheid. Dat doen we door onze ambtelijke organisatie te trainen en te coachen. We sluiten hierbij aan op de landelijke doorontwikkeling van de Participatiewet, waarbij de menselijke maat meer centraal moet komen te staan.
- Ook voor mensen die niet willen, sluiten we onze ogen niet. Voor deze doelgroep ontwikkelen we een speciale aanpak met partners uit de stad. Daarmee willen we in een korte periode een gedragsverandering voor elkaar krijgen. We koppelen dit aan onze maatschappelijk opgaven.
- We rollen een pilot uit waarbij uitkeringsgerechtigden voor bepaalde werkzaamheden een echte loonstrook kunnen krijgen.
- We zetten in 2024 ervaringsdeskundigheid in bij onze dagelijkse werkzaamheden. Daarvoor zetten we onder meer een klankbordgroep op.
- Vóór 2024 ligt er één uitvoeringsplan waarmee teamleiders koersvast kunnen sturen op ambities. Via één generiek dashboard hebben we zicht op onze inhoudelijke en financiële voortgang. Die is zichtbaar voor iedereen: van het bestuur tot de uitvoering.
- In 2023 zijn we begonnen met het opstellen van een nieuw beleidsplan armoede en schulden voor de periode tot 2028. Naar verwachting neemt de gemeenteraad hier in de eerste helft van 2024 een besluit over. Daarbij passen we waar nodig en wenselijk ook meteen de relevante regelgeving aan.

Preventie

- In 2024 blijven we ons inzetten om zo vroeg mogelijk in contact te komen met inwoners met geldzorgen. We ontwikkelen een aanpak om werkgevers in Breda een helpende hand te bieden bij geldzorgen van werknemers. Dit is ook een vindplaats voor werkende armen. Medio 2024 start de inzet van schuldenfunctionarissen bij de rechtbank.
- De landelijke pilot Hypotheekachterstanden loopt door in 2024. Ook zetten we extra in op de aanpak van huurmeldingen (inclusief particuliere verhuur). In 2024 hebben we daarnaast aandacht voor monitoring en evaluatie om vroege signalen goed te kunnen beoordelen. We gaan actief aan de slag met nieuwe signaalpartners, zoals het CAK en de SVB.
- Ondernemers zijn een specifieke doelgroep als het gaat om geldzorgen. We gaan door met Financy, het financieel adviescentrum voor ondernemers en organisaties. Ook voor inwoners zorgen we dat we beter inzichtelijk kunnen maken wat veranderingen in inkomen en schulden betekent voor hun besteedbaar inkomen. Op deze manier proberen we zorgen over wisselend inkomen, bijvoorbeeld door het vervallen van toeslagen, te verminderen.
- We blijven onze inwoners helpen om hun energielasten beheersbaar te houden en verstrekken waar nodig (lokale) toeslagen. Inwoners met hulpvragen kunnen zich melden bij Hulp bij Energiekosten en krijgen hulp bij het vinden van duurzame oplossingen. We zoeken onze inwoners actief op in de wijken om ervoor te zorgen dat ze voor al hun vragen over energie(armoede) bij ons terecht kunnen.
- In 2023 hebben we een projectplan opgesteld om werkende armen beter te bereiken. In 2024 implementeren we de aanpak uit dit plan.
- In 2024 onderzoeken we de inzet van social media op het gebied van preventie en schulden.

Toeleiden naar een zelfstandig inkomen

- De afgelopen jaren hebben we geïnvesteerd in een infrastructuur van werken en leren. Voor alle doelgroepen zijn er sectorale mogelijkheden om te gaan werken, met of zonder onderwijs. In 2024 willen we via het WerkgeversServicePunt (WSP) Breda 700 plaatsingen realiseren met de volgende verdeling:
  - fulltime werk (40%): 280
  - parttime werk (25%): 175
  - preventief werk (35%): 245
- De uitstroom wordt vooral gerealiseerd door de activatie van onbenut talent. Hierdoor verwachten we dat het klantenbestand afneemt met zo'n 150 uitkeringen doordat er meer uitstroom dan instroom ontstaat.
- We geven mensen met een grotere afstand tot de arbeidsmarkt mogelijkheden om te werken. Zij komen bij ons binnen via WRKLAB076. Samen met de cliënt kijken we via een leerwerktraject welke vaardigheden hij of zij heeft en wat de beste uitstroomoptie is. Dat kan een detachering zijn met een loonkostensubsidie bij een reguliere werkgever of een beschutte werkplek. We werken samen met scholen voor speciaal onderwijs om mensen opleidingen aan te bieden om hun kansen op de arbeidsmarkt te vergroten. Ook werken we samen met zorgaanbieders om een programma voor (arbeidsmatige) dagbesteding vorm te geven.
- Breda is de centrale vindplaats voor jongeren tussen de 18 en 27 jaar met een hulpvraag. We zetten de dienstverlening voort, waarbij we de aanpak intensiveren met de ketens Jeugd en Wmo. Het zogeheten screeningsteam, dat zich ontfermt over de overgang van 17 naar 18 jaar, zetten we voort. We willen in 2024 het volgende bereiken:
  - het uitkeringsbestand van jongeren neemt af van 250 naar 200 jongeren
  - alle jongeren met een Wmo-indicatie en een bijstandsuitkering krijgen één aanspreekpunt
  - elke jongere (met een uitkering) beschikt over een Persoonlijk Ontwikkelplan (POP). Daarin zijn de stappen uitgewerkt naar een zo zelfredzaam mogelijk bestaan.
- We verstevigen de regionale arbeidsmarkt. We werken een regionaal uitvoeringsplan uit met daarin meetbare en volgare meerjarige ambities. Hierdoor kunnen we voortvarend aan de slag met bestaande en toekomstige opgaven vanuit het ministerie. De toegekende middelen zijn bedoeld voor:
  - het terugdringen van de regionale jeugdwerkloosheid
  - de ondersteuning van werkzoekenden (in de breedste zin)
  - het aanjagen van een inclusieve arbeidsmarkt voor inwoners met een (on)zichtbare arbeidsbeperking
  - de realisatie van één begrijpelijk (online) loket waar werkgevers en werkzoekenden terecht kunnen

Deelnemen met een inkomen

- We blijven inwoners met een bijstandsuitkering ondersteunen naar een zo zelfredzaam mogelijk bestaan. Hun hulpvraag zetten we daarbij centraal. Bij cliënten met meervoudige problematiek stemmen we de inzet en volgorde van de ondersteuning af met onze collega's en externe professionals.
- Bij de toekomstige tegenprestatie zoeken we steeds naar een win-winsituatie. Hiermee bedoelen we een bijdrage aan het maatschappelijk nut waarbij de cliënt tegelijkertijd zijn of haar vaardigheden kan ontwikkelen. Dit werken we uit met de maatschappelijke organisaties binnen de waardenetwerken.

Schuldhulpverlening

- Vanaf 1 januari 2024 halveren we de looptijd van het wettelijk schuldhulptraject (WSNP) tot 18 maanden. In 2024 bekijken we hoe we ook zo snel mogelijk de looptijd van de minnelijke schuldhulptrajecten (MSNP) kunnen halveren.
- De schuldhulpverlening voor ondernemers wordt vanaf medio 2024 onderdeel van de reguliere gemeentelijke schuldhulpverlening. Wij verwachten dat in 2024 30 tot 40 ondernemers zich bij ons zullen melden.
- We verlenen nazorg binnen het reguliere proces van schuldhulpverlening. We verwachten dat er in 2024 160 nazorgtrajecten lopen na een afgeronde schuldregeling. Daarnaast is de verwachting dat we 600 nazorgtrajecten hebben lopen voor klanten die niet doorgestroomd zijn naar een schuldregeling. We verlenen ook nazorg voor klanten na een vroegsignaal, budgetbeheer, financiële hulpvragen, een betalingsregeling en 100% aflossing.
- In 2024 wordt het product Duurzame Financiële Dienstverlening (DFD) ingekocht bij Allegro. Het doel van DFD is om de inkomsten en uitgaven van een inwoner in evenwicht te brengen als de schulden (nog) niet duurzaam opgelost kunnen worden. We implementeren dit in onze werkwijze. Iedere regisseur krijgt een cursus voor de inzet van DFD.
- Door een verschuiving van budgetten in de subsidieplafonds van de waardenetwerken, is opnieuw beoordeeld of de activiteiten Psychosociale Hulp bij Schulden (PHS) en Sociaal Raadsliedenwerk (SRW) voldoende meerwaarde bieden in de dienstverlening aan mensen met een financiële (hulp)vraag. Omdat deze vraag niet in deze korte periode beantwoord kon worden, hebben we gekozen om deze activiteiten in 2024 incidenteel te continueren vanuit budget Verbeter Breda (omdat deze activiteiten veelal worden uitgevoerd in de aandachtswijken en daar ook een

belangrijke hulpbron bieden voor inwoners) en vanuit middelen armoede, schulden en arbeidsparticipatie. Het gaat om een bedrag van € 0,75 miljoen. In 2024 wordt verder gezocht naar synergie en aansluiting van de activiteiten met de dienstverlening van de gemeente op dit vlak. In 2025 zijn voldoende structurele middelen vrijgemaakt om de activiteiten ook daarna te continueren, indien de meerwaarde blijkt en de synergie gevonden is.

Sport en Cultuur voor alle Bredanaars

- In 2023 zijn we gestart met de doorontwikkeling van de Bredapas. Ons doel voor 2024 is de introductie van een stadsbrede pas die voor iedereen beschikbaar én aantrekkelijk is.
- In 2024 willen we via een pilot ervaring opdoen met een Volwassenenfonds Sport en Cultuur.
- In 2024 zetten we het Jeugdfonds Sport en Cultuur voort om meer kinderen in armoede deel te kunnen laten nemen aan sport en cultuur. We werken samen met het Jeugdfonds aan een intensievere samenwerking, het vergroten van de bekendheid van het jeugdfonds en het streven dat geen enkel kind buitenspel staat met sport en cultuur.

Nieuwe Bredanaars

- We creëren waar nodig tijdelijke onderkomens. In ons woonbeleid hebben we aandacht voor de druk op de woningmarkt. We moeten hiervoor noodoplossingen inzetten, zoals een tussenvoorziening voor statushouders en andere spoedzoekers.
- De vluchtelingen en Oekraïense ontheemden die in 2022 en 2023 onderdak hebben gevonden in onze gemeente, worden naar verwachting ook in 2024 opgevangen. We zorgen voor goed functionerende opvanglocaties, waar mensen veilig onderdak krijgen. Daarnaast willen we de Oekraïense ontheemden meer bij de Bredase maatschappij betrekken. Dit vraagt inzet op diverse vlakken, zoals inkomensondersteuning, inburgering, onderwijs en begeleiding naar werk. Hiervoor ontvangen wij, naar verwachting, een bekostiging vanuit het Rijk.
- In 2024 vangt het COA maximaal 264 mensen op voor een periode van 10 jaar in een AZC aan de Heerbaan. We willen tijdens de asielprocedure van de nieuwe bewoners aan de slag met inburgering en integratie. Door al gelijk te werken aan het leren van de taal en mee te doen in de samenleving helpen we onze nieuwe Bredanaars vooruit.
- De asielzoekers die door het COA in onze gemeente worden opgevangen, krijgen ondersteuning en onderwijs.
- De inburgering van statushouders valt voor steeds meer statushouders onder de Wet inburgering 2021. We zetten onze huidige aanpak voort. Daarnaast gaan we alle statushouders en asielzoekers die in Breda gehuisvest worden, begeleiden naar werk. We hebben hiervoor een plan opgesteld, dat we in 2024 verder uitvoeren.

WAT ZIJN DE RISICO'S?

De ombuiging vanuit het Bestuursakkoord 2022-2026 op het gebied van werk en inkomen is mogelijk niet (volledig) haalbaar. Het gaat om € 3 miljoen in 2023, aflopend naar € 0,5 miljoen in 2026. (Voor 2024 gaat het om € 2 miljoen.) We onderzoeken maatregelen die kunnen bijdragen aan deze ombuiging.

INDICATOREN

Thema-indicatoren

Indicator: Voortijdig schoolverlaters (audit nr 19)

Omschrijving: Percentage leerlingen tussen 12-23 jaar dat zonder startkwalificatie het onderwijs verlaat

Bron: www.waarstaatjegemeente.nl BBV Meeteenheid: %

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
2	2,1		1,8	1,8

Toelichting: Dit is een landelijk verplichte indicator. De beschikbare data geven inzicht in schooljaar 2021/2022. De impact van corona op het vroegtijdig schoolverlaten is hierin nog niet toereikend zichtbaar. Voorlopig beeld is dat de eerdere afname niet verder doorzet en sprake zal zijn van stabilisatie van de cijfers. Dit is in lijn met de regionale cijfers.

Indicator: Bijstandsuitkering (audit nr 20)

Omschrijving: Aantal personen met een bijstandsuitkering per 10.000 inwoners van 18 jaar en ouder

Bron: www.waarstaatjegemeente.nl BBV Meeteenheid: Aantal per 10.000

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
499	449,3		438,2	

Toelichting: Dit is een landelijk verplichte indicator. De gemeente volgt de ontwikkelingen maar bepaalt hierop geen streefwaarde.

Indicator: Laaggeletterdheid (audit nr 21)

Omschrijving: Percentage laaggeletterden van het aantal totaal inwoners van 16 t/m 65 jaar

Bron: Onderzoeksrapport Regionale spreiding van geletterdheid in Nederland Meeteenheid: %

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024

Toelichting: Huidige indicator is gebaseerd op Europees onderzoek dat vooralsnog geen recentere gegevens beschikbaar heeft over het percentage laaggeletterden dat er per gemeente is. We delen specifiekere gegevens en inzichten in beleidsstukken of notities waarmee we de gemeenteraad op de hoogte houden van de ontwikkelingen.

Productindicatoren Product Participatie**Indicator: Uitstroom naar werk/zelfstandig ondernemerschap (audit nr 22)**

Omschrijving: Aantal mensen dat uitstroomt naar werk of zelfstandig ondernemerschap (exclusief TOZO, BBV verkort)

Bron: Gemeente Breda, Suites voor het Sociaal Domein Meeteenheid: Aantal

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
364	516	445	400	400

Toelichting: Door de daling van het aantal inwoners met een bijstandsuitkering in de afgelopen kalenderjaren, is dit een realistische streefwaarde. Vanwege de langere inactiviteit van kandidaten (werkloos), duurt het vaak langer om volledig zelfredzaam te worden. Voor sommige inwoners is parttime werk de eerste stap voorwaarts alvorens de stap naar volledige zelfredzaamheid wordt gemaakt. De zogeheten parttime-bemiddelingen zijn echter geen onderdeel van deze indicator, maar leveren wel een besparing op de buig-gelden.

Indicator: Baanafspraken regio West-Brabant (audit nr 23)

Omschrijving: Aantal baanafspraken in de regio West-Brabant ten opzichte van nulmeting eind 2012

Bron: Meeteenheid: Aantal

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
1.571	1.822	2.163	4.000	4.382

Toelichting: Jaarlijks cumulerende indicatie gesteld door SZW en gerapporteerd door UWV.

Indicator: Beschut werk (audit nr 24)

Omschrijving: Aantal plaatsen beschut werk (in fte van 31 uur)

Bron: Gemeente Breda Meeteenheid: Aantal fte van 31 uur

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
77	88	76	109	

Toelichting: De streefwaarden voor beschut werk voor 2024 worden pas eind 2023 landelijk bekend gemaakt per gemeente. Nu nog niet bekend.

Productindicatoren Product Sociale werkvoorziening**Indicator: Sociale werkvoorziening (personen) (audit nr 26)**

Omschrijving: Aantal personen dat begeleid wordt door de sociale werkvoorziening (WSW)

Bron: Gemeente Breda Meeteenheid: Aantal

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
1.015	997		625	605

Productindicatoren Product Reïntegratie

Indicator: Lopende re-integratievoorzieningen (audit nr 2209)

Omschrijving: Aantal inwoners van 15-64 jaar met een lopende re-integratievoorziening (per 10.000 inwoners). Het zijn voorzieningen die door een gemeente worden ingezet, nadat is vastgesteld dat iemand een belemmering heeft die directe arbeidsinschakeling bemoeilijkt (er is een afstand tot de arbeidsmarkt).

Bron: www.waarstaatjegemeente.nl BBV Meeteenheid: Aantal per 10.000

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
149,8	159,8	160,3		

Toelichting: Dit is een landelijk verplichte indicator. De gemeente volgt de ontwikkelingen maar bepaalt hierop geen streefwaarde.

Productindicatoren Product Schuldhulpverlening

Indicator: Vroegsignalering schuldenproblematiek (audit nr 2301)

Omschrijving: Aantal signalen van te laat of niet betaalde rekeningen van vaste lasten

Bron: Gemeente Breda, Inforing Meeteenheid: Aantal

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
		7.846	5.500 - 6.000	9.600

Indicator: Hulpvragen geldzorgen en schulden (audit nr 27)

Omschrijving: Aantal hulpvragen voor een vorm van dienstverlening bij de afdeling schuldhulpverlening (die worden afgehandeld middels informatie en advies, budgetbeheer, doorverwijzing of een schuldregelingstraject)

Bron: Gemeente Breda, Kredietbank West-Brabant, Allegro Meeteenheid: Aantal

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
790	963	890	1.150	1.200

Toelichting: De faillissementswet wijzigt per 1 januari 2024. Dit heeft gevolgen voor het minnelijk traject. De duur van het traject wijzigt van 36 maanden naar 18 maanden. Het Rijk en de brancheverenigingen hebben bepaald dat gemeenten per 1 juli moeten anticiperen op de wetwijziging. Dit heeft geleid tot een lagere instroom in het eerste halfjaar van 2023. De verwachting is dat door de wetwijziging meer inwoners een beroep doen op het minnelijk traject. We verwachten tevens meer ondernemers met schulden. De belangrijkste oorzaak hiervan is dat de overheid verstrekte geldleningen in het kader van de TOZO en de uitgestelde betalingen met ingang van 2023 gaat terugvorderen. De nieuwe wet inburgering verplicht gemeenten om nieuwkomers te ontzorgen. Binnen Breda is ervoor gekozen om voor deze doelgroep budgetcoaching in te zetten. Uit onderzoek is gebleken dat nieuwkomers het systeem in Nederland niet begrijpen en daardoor eerder in de schulden komen.

Indicator: Schuldregelingen (audit nr 28)

Omschrijving: Aantal gestarte schuldregelingstrajecten (die kunnen leiden tot schuldbemiddeling, saneringskrediet, WSNP of geen vervolg)

Bron: Gemeente Breda, Kredietbank West-Brabant, Allegro Meeteenheid: Aantal

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
255	211	187	300	500

Toelichting: De faillissementswet wijzigt per 1 januari 2024. Dit heeft gevolgen voor het minnelijk traject. De duur van het traject wijzigt van 36 maanden naar 18 maanden. Het Rijk en de brancheverenigingen hebben bepaald dat gemeenten per 1 juli 2023 moeten anticiperen op de wetwijziging. Dit heeft geleid tot een lagere instroom in het eerste halfjaar van 2023. De verwachting is dat door de wetwijziging meer inwoners een beroep doen op het minnelijk traject. Hierdoor zijn ze eerder bereid om met een minnelijke regeling te beginnen. Ze hebben eerder schuldenrust en hoeven minder af te dragen.

Indicator: Budgetbeheer (audit nr 29)

Omschrijving: Aantal opgestarte budgetbeheertrajecten

Bron: Gemeente Breda, Kredietbank West-Brabant Meeteenheid: Aantal trajecten

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
407	391	397	165	450

Toelichting: Gebaseerd op basis van schatting schuldregelingen en plicht tot ontzorgen statushouders.

Thema Leven

WAT WILLEN WE BEREIKEN?

- In 2023 tekenen we onze gezondheidsvisie op. We willen dat iedereen in Breda weet waarom gezondheid belangrijk is en dat iedereen de juiste handvatten heeft om zelf actief met een gezonde leefstijl bezig te zijn. Gezondheid is meer dan niet ziek zijn. Het is een belangrijke voorwaarde om gelukkiger en langer te leven, zowel fysiek als mentaal, en een bijdrage aan de samenleving te kunnen leveren. We willen samen met elkaar een gezonde omgeving creëren. Een omgeving die uitdaagt tot een gezonde leefstijl en die gezond eten, bewegen en ontspannen stimuleert. We besteden daarbij extra aandacht aan gelijke gezondheidskansen voor iedereen. Zo dragen we bij aan een langer leven in goede gezondheid voor al onze inwoners.
- We vinden het belangrijk dat iedereen in Breda de mogelijkheid heeft om te genieten van een leven lang sporten en bewegen in een gezonde, veilige en inclusieve sportomgeving. Daarom bieden we inwoners een aantrekkelijke en veilige leefomgeving die sporten en bewegen stimuleert. We zetten sport en bewegen in als middel voor een vitale samenleving.

WAT GAAN WE DAARVOOR DOEN?

Gezondheid

- In 2024 voeren we onze gezondheidsvisie uit. We richten ons daarbij op leefstijl, de fysieke en sociale omgeving, gezond eten, voldoende bewegen en voldoende ontspannen.
- In 2023 zijn het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) en het Integraal Zorgakkoord (IZA) afgesloten. Beide sluiten aan op onze gezondheidsvisie. Voor deze akkoorden hebben we samen met de GGD en andere zorgpartners lokale en regionale uitvoeringsplannen opgesteld. Deze voeren we in 2024 uit. De middelen daarvoor zijn beschikbaar gesteld via een specifieke uitkering. In deze plannen brengen we de huidige aanpakken samen op het gebied van leefstijl, valpreventie, brede combinatiefuncties, overgewicht en JOGG (Jongeren Op Gezond Gewicht).

Uitvoeringsprogramma Sport en Bewegen

- In het uitvoeringsprogramma Sport en Bewegen 2023-2026 staan de speerpunten voor 2024. We werken samen aan de doelen uit het uitvoeringsplan binnen het waardenetwerk Gezond en Actief Leven en met het onderwijs, zorgpartijen en sportverenigingen.

Stimuleren van sporten en bewegen

- We onderzoeken hoe de werkzaamheden van onze verenigingsadviseurs nog beter aan kunnen sluiten op de wensen en behoeften van onze sport- en beweegaanbieders. Samen kijken we naar de (innovatieve) mogelijkheden om hun aanbod passend te maken. Ook bekijken we of we een duurzaam beleid kunnen opstellen voor het binden, behouden en begeleiden van (potentiële) vrijwilligers. Verder gaan we het gesprek aan over een veilige sportomgeving.
- In 2024 hebben we aandacht voor de implementatie van Breed Motorische Ontwikkeling binnen het onderwijs, de openbare ruimte en sportverenigingen. We willen de groep jongeren die niet regulier sporten via nieuwe programma's bereiken.
- We gaan door met de Rijke Schooldag.
- We gaan extra inzetten op de samenwerking met het Jeugdfonds Sport en de promotie daarvan.
- We starten een pilot met een Volwassenenfonds Sport en Cultuur. We stimuleren sportaanbieders en buurtsportcoaches om hiermee aan de slag te gaan en aan te sluiten bij de behoeften van onze inwoners.
- We stimuleren de ontwikkeling van projecten en aanbod in urban en e-sports.

Sportaccommodaties

- We stellen een integraal huisvestingsplan op voor onze sportaccommodaties.
- We gaan door met de succesvolle 1/3-regeling buitensport en zorgen dat zo veel mogelijk sportverenigingen hier gebruik van kunnen maken.
- We verkennen de mogelijkheden voor verduurzaming en onderzoeken hoe we beter om kunnen gaan met droogte en klimaatadaptatie.
- We stellen referentienormen voor sport- en beweegvoorzieningen op, waardoor deze behoefte bij de start van gebiedsontwikkelingen direct wordt meegenomen.

Sport en bewegen in de openbare ruimte

- Bij gebiedsontwikkelingen nemen we de inrichting van een beweegvriendelijke openbare ruimte meteen mee.
- We investeren in het laagdrempelig, toegankelijk en veilig inrichten van de openbare ruimte en plaatsen nieuwe sportieve voorzieningen.
- We gaan sturen op een betere benutting van de bestaande sportieve buitenruimte via communicatie (promotie) en samenwerking.
- We zetten ook in op technologie en digitalisering om het gebruik van de openbare beweegruimte te stimuleren.

Topsport en talentontwikkeling

- We initiëren een samenwerking op het gebied van talentontwikkeling door bijeenkomsten te organiseren en nieuwe initiatieven te stimuleren die talentontwikkeling omarmen. Dit komt samen in een netwerkorganisatie.
- We ondersteunen de regionale trainingscentra (handbal, schaatsen en atletiek) die in Breda zijn gevestigd en streven ernaar om het aantal opleidingsprogramma's uit te breiden.
- We onderzoeken de mogelijkheid om een fonds op te richten om sporttalenten te ondersteunen.

Sportevenementen

- We ontwikkelen een plan voor de acquisitie, organisatie en duurzame financiering van (inter)nationale sportevenementen, zoals de Special Olympics Nationale Spelen, die we samen met de gemeente Tilburg gaan organiseren.
- We stimuleren kennisdeling en samenwerking tussen organisatoren van sportevenementen.
- We stimuleren de deelname van kinderen en jongeren aan sportevenementen en toernooien om maatschappelijke en economische spin-off te creëren.

WAT ZIJN DE RISICO'S?

Voor dit thema zijn geen specifieke risico's.

INDICATOREN

Thema-indicatoren

Indicator: Tevreden over het leven (audit nr 30)

Omschrijving: Gemiddeld rapportcijfer tevredenheid met het leven

Bron: Stadsenquête Meeteenheid: Score tussen 1 en 10

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
7,7	7,7	7,8	7,8	7,8

Toelichting: Dit is vooral een volgindicator. Dit gemiddelde is maar voor een (klein) deel beïnvloedbaar door de gemeente.

Indicator: Structureel sporten (audit nr 31)

Omschrijving: Percentage inwoners (16+) dat structureel sport (minimaal 1x per week)

Bron: Stadsenquête Meeteenheid: %

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
75	76	79	77	

Toelichting: Het onderzoek vindt in de oneven jaren plaats. Daarom wordt er voor 2024 geen streefwaarde bepaald.

Indicator: Effect ondersteuning op kwaliteit van leven (audit nr 34)

Omschrijving: Percentage Wmo-cliënten dat het helemaal eens of eens is met de stelling 'Door de ondersteuning die ik krijg heb ik een betere kwaliteit van leven'

Bron: CEO WMO Meeteenheid: %

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
75	77	77	75 tot 80	75 - 80

Toelichting: Zowel in Breda als landelijk bewegen deze cijfers zich tussen de 75 en 80%. Dit is een relatief hoog aandeel. We zijn tevreden als we dit zo kunnen houden.

Productindicatoren Product Sportbeleid

Indicator: Niet-wekelijkse sporters (audit nr 36)

Omschrijving: Percentage inwoners van 19 jaar en ouder dat NIET minstens één keer per week aan sport doet

Bron: www.waarstaatjegemeente.nl BBV Meeteenheid: %

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
42,3				

Toelichting: Dit is een landelijk verplichte indicator. De gemeente volgt de ontwikkelingen maar bepaalt hierop geen streefwaarde. De gemeente stuurt op basis van de andere indicator over sporten (nr 31) : structureel sporten. Voor de eenduidigheid kan deze landelijk verplichte indicator (nr 36) het beste vervallen uit de Bredase set indicatoren. Dit voorstel wordt voorbereid in de nieuwe herijingsronde.

Productindicatoren Product Volksgezondheid

Indicator: Gezondheidsbeleving (audit nr 35)

Omschrijving: Gemiddeld rapportcijfer voor de lichamelijke gezondheid

Bron: Stadsenquête Meeteenheid: Score tussen 1 en 10

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
7,7	7,5	7,5	7,3 - 7,7	7,5

Toelichting: Dit is vooral een volgindicator. Dit gemiddelde rapportcijfer is maar voor een (klein) gedeelte beïnvloedbaar door de gemeente.

Thema Ontmoeten

WAT WILLEN WE BEREIKEN?

Wijkgericht werken

Wijkgericht werken draait om de mensen die in de wijken en dorpen wonen. Onze inzet is gericht op een prettige woonomgeving, die schoon, heel en veilig is, en gelegenheid biedt voor ontmoeting. Daarvoor werken we samen met onze inwoners. Zij kennen hun wijk of dorp het beste en hun betrokkenheid is de belangrijkste voorwaarde voor succes.

Wijkaanpak / Verbeter Breda

De Bredase wijkaanpak wordt in de aandachtswijken van Breda bepaald door onder andere de bouwstenen van Verbeter Breda die in de pacts zijn vastgesteld. Ook andere opgaven, zoals de woningproductie en de energietransitie, zorgen voor concrete projecten en activiteiten in de wijken en dorpen. Samen met groepen bewoners en de wijk- en dorpsraden stemmen we deze opgaven op elkaar af. Sommige ontwikkelingen in de wijken en dorpen vragen extra aandacht. In de aandachtswijken zien we dat deze ontwikkelingen zich opstapelen. Daarom maken we voor specifieke onderwerpen - zoals laaggeletterdheid en een gezonde leefstijl - met (intensiever) maatwerk meer resultaat mogelijk. De wijkbibliotheek 4.0 in de Hoge Vucht is hier een mooi voorbeeld van. Deze opent in 2024 zijn deuren. Eind van 2024 verwachten we ook het haalbaarheidsonderzoek naar de definitieve bibliotheek af te ronden en kan een plan en ontwerp worden vastgesteld.

WAT GAAN WE DAARVOOR DOEN?

Met Verbeter Breda brengen we de samenhang tussen de diverse opgaven in de wijken en dorpen in beeld. De energietransitie en de woningbouwopgave zorgen voor koppelkansen met andere bouwstenen binnen Verbeter Breda. Ook in de wijken en dorpen waar Verbeter Breda een minder verstrekkende impact heeft, is het waardevol om de samenhang tussen de opgaven inzichtelijk te maken. Dit inzicht is een voorwaarde voor een gezamenlijke aanpak. In 2024 is dit overzicht voor alle wijken en dorpen beschikbaar.

Inwonersparticipatie / initiatiefkracht

De betrokkenheid, initiatiefkracht en kennis van de bewoners is merkbaar in de gesprekken die we al voeren in bijvoorbeeld de wijk- en dorpsplatforms en met de wijk- en dorpsraden. Ook bewoners die op andere manieren betrokken zijn, zijn onze partners. Daarbij zien we de meldingen en klachten over de buitenruimte niet over het hoofd. Hierbij ligt de nadruk op de verbinding tussen (groepen) bewoners, het optimale gebruik van de buitenruimte en het benutten van voorzieningen. De inzet richt zich op de wijk- en dorpscentra, maar ook op speelplekken en dierenweides. Een ander voorbeeld is de herinrichting van pleinen. Verder stimuleren we de betrokkenheid van bewoners via de voorbereiding van markten en kermissen, de jaarwisseling en evenementen op wijk- en dorpsniveau.

Het aantal Bredanaars dat actief is in de eigen woonomgeving, neemt toe. Dit komt mede door het blijvende succes van de wijkdeals en door initiatieven die veel bewoners verbinden en in beweging brengen. Door netwerken van actieve wijkbewoners te ondersteunen, stimuleren we de uitwisseling van ideeën en vergroten we de invloed van bewoners op hun sociale en fysieke omgeving. In alle wijken en dorpen ondersteunen we initiatieven van (groepen) bewoners door wijksubsidies toe te kennen, in overleg met de wijkplatforms. Daarnaast zorgen we dat er ruimte is voor activiteiten in buurthuizen en ondersteunen we wijknetwerken waar bewoners en professionals hun inzet samen kunnen versterken. Ook aanpassingen in de buitenruimte blijven mogelijk: door de aanwezigheid en zichtbaarheid van de wijkbeheerders pikken we snel wijkinitiatieven op en worden deze goed ondersteund. Zo blijven we naar kansen zoeken om de gemeentelijke doelstellingen samen met de bewoners te realiseren.

In 2024 worden de werkzaamheden aan buurtinitiatief Park Kesteren afgerond: we planten de bomen en plaatsen de speeltoestellen.

WAT ZIJN DE RISICO'S?

Voor dit thema zijn geen specifieke risico's.

INDICATOREN

Thema Ontmoeten

Thema-indicatoren

Indicator: Sociale cohesie (audit nr 37)

Omschrijving: Score sociale cohesie

Bron: Inwonersenquête (buurtenquête) Meeteenheid: Score tussen 1 en 10

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
	6,1		6,2	

Toelichting: Deze indicator wordt éénmaal per jaar gemeten, in de oneven jaren. Daarom is voor 2024 geen streefwaarde bepaald en ontbreekt ook de realisatiewaarde.

Productindicatoren Product Wijkaanpak

Indicator: Leefbaarheidsinitiatieven vanuit bewoners (audit nr 38)

Omschrijving: Aantal ingediende leefbaarheidsinitiatieven van bewoners (fysiek, sociaal, overlast en/of veiligheid)

Bron: Gemeente Breda, Wijkzaken Meeteenheid: Aantal

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
143	121	137	220	220

Toelichting: Het aantal wijksubsidies blijft achter bij de verwachting. Hier speelt mee dat sommige aanvragers hun verschillende aanvragen combineren in één grotere aanvraag. We blijven echter ambitieus en houden vast aan het aantal van 220.

Indicator: Wijkdeals (audit nr 39)

Omschrijving: Aantal initiatieven van bewoners(groepen) die zich richten op onderhoudswerkzaamheden in de openbare ruimte (opgeteld aantal vanaf 2012). De gemeente biedt hierbij hulp in de vorm van een vergoeding, materiaal of in de organisatie.

Bron: Gemeente Breda, Wijkzaken Meeteenheid: Aantal

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
407	471	532	450	470

Toelichting: Streefwaarde 2023 is 450: 25 nieuwe wijkdeals en circa 5 wijkdeals die beëindigd worden leidt tot een streefwaarde van 470.

WAT MAG HET PROGRAMMA KOSTEN?

Bedragen x €1.000

	Jaarrekening 2022	Begroting 2023 na wijziging	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Lasten						
Opgroeien	115.330	109.334	127.964	118.850	114.626	114.001
Betrokken zijn	59.600	60.488	66.059	65.779	62.458	61.790
Thuis	50.035	59.740	54.177	56.367	55.706	55.606
Leren, ontwikkelen en werken	133.725	138.949	125.690	125.563	124.125	123.819
Leven	8.984	11.096	11.460	10.667	10.278	8.745
Ontmoeten	15.552	22.617	26.488	5.268	5.282	4.407
Reserve investeringen sportverenigingen	0	1.000	800	0	0	0
Reserve vrouwenopvang	0	0	1.600	2.600	1.407	0
Algemene reserve programma 1	450	0	0	0	0	0
Exploitatiereserve programma 1	7.344	1.373	0	0	0	0
Totaal Lasten	391.021	404.598	414.237	385.095	373.882	368.368
Baten						
Opgroeien	50.349	47.363	57.319	54.803	54.803	54.803
Betrokken zijn	1.678	2.861	3.196	4.021	3.902	3.239
Thuis	4.871	4.856	6.339	6.250	6.250	6.250
Leren, ontwikkelen en werken	85.351	85.313	86.205	86.205	86.205	86.205
Leven	640	2.317	2.287	2.254	1.821	242
Ontmoeten	14.200	18.088	19.298	0	0	0
Reserve investeringen sportverenigingen	18	1.000	800	0	0	0
Reserve vrouwenopvang	1.029	0	0	0	0	0
Algemene reserve programma 1	4.149	950	2.000	3.400	2.207	0
Exploitatiereserve programma 1	4.245	21.903	3.718	0	0	0
Totaal Baten	166.529	184.649	181.162	156.932	155.187	150.739
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	224.491	219.949	233.075	228.163	218.695	217.629

FINANCIËLE TOELICHTING OP DIT PROGRAMMA

Hieronder lichten we de belangrijkste verschillen toe met de begroting van afgelopen jaar.

Opgroeien

De totale lasten van het thema Opgroeien stijgen met € 18,6 miljoen. Hiervan heeft € 10 miljoen betrekking op jeugdhulp van

de deelnemende regio gemeenten van de WBO. Deze lasten worden 1 op1 doorbelast aan de regio gemeenten van de WBO. Zie ook de toename van de baten van € 10 miljoen.

Jeugdhulp

Het Rijk stelt extra middelen beschikbaar voor jeugdhulp. Bij de begroting 2022 hebben we een deel daarvan ingezet voor beleidsterreinen die deels te maken hebben met jeugd. Dat doen we in 2024 anders. Dan zetten we deze extra middelen alléén in voor jeugdhulp. Hierdoor stijgt het budget voor het thema Opgroeien met zo'n € 4,5 miljoen.

De tarieven voor familie- en jeugdhulp zijn harder gestegen dan de loon- en prijscompensatie van 2,9% die was gereserveerd in het meerjarenperspectief. Om deze stijging op te vangen, zijn de budgetten verhoogd met € 3 miljoen.

De maatschappelijke partners hebben te maken met fors gestegen kosten. Omdat we een sterke sociale basis als een onmisbare schakel ervaren in het totale aanbod in onze stad, stellen we jaarlijks € 1,75 miljoen extra beschikbaar om die basis onveranderd in stand te houden. Hiervan is € 0,6 miljoen toegevoegd aan het waardenetwerk Opgroeien.

Onderwijsvisie

Bij onderwijs wordt een nieuwe onderwijsvisie ontwikkeld met daaraan verbonden een uitvoeringsprogramma met (nieuwe) activiteiten. Het doel van deze activiteiten is om het maatschappelijk functioneren van jongeren te versterken naast de startkwalificatie. Om de kosten van deze extra activiteiten te dekken wordt er € 0,2 miljoen overgeheveld vanuit onderwijsmiddelen uit het programma Ondernemend Breda.

Leerlingenvervoer

Voor betrouwbaar en goed leerlingenvervoer is er € 0,8 miljoen extra toegevoegd.

Betrokken zijn

De totale lasten van het thema betrokken zijn stijgen met € 5,6 miljoen. Dit heeft o.a. betrekking op:

Het budget voor het waardenetwerk zelfredzaamheid en samenredzaamheid (voorheen thematafel zorg voor elkaar) is verhoogd met 1,2 miljoen. Naast de reguliere indexering komt dit o.a. door:

- De maatschappelijke partners hebben te maken met fors gestegen kosten. Omdat we een sterke sociale basis als een onmisbare schakel ervaren in het totale aanbod in onze stad, stellen we jaarlijks € 1,75 miljoen extra beschikbaar om die basis onveranderd in stand te houden. Hiervan is € 0,2 miljoen toegevoegd aan het waardenetwerk zelfredzaamheid en samenredzaamheid;
- Toevoeging vanuit de overlegtafel regio Breda Vangt op, sub netwerk ontmoeting psychisch kwetsbaren van € 0,3 miljoen. Deze subsidie was in 2023 begroot onder het thema thuis.

De tarieven voor vervoer, woonvoorzieningen, begeleiding, huishoudelijke ondersteuning (Wmo) en de bijdrage aan de Regio West-Brabant (RWB) voor kleinschalig collectief taxivervoer zijn harder gestegen dan de loon- en prijscompensatie van 2,9% die was gereserveerd in het meerjarenperspectief. Om de tariefstijging op te vangen, zijn de budgetten verhoogd met € 4 miljoen.

Op het gebied van diversiteit en inclusie investeren we € 0,1 miljoen om een vast aanspreekpunt en aanjager te benoemen.

Thuis

De totale lasten van het thema Thuis dalen met € 5,6 miljoen. Dit komt o.a. door resultaten vanuit voorgaande jaren incidenteel zijn toegevoegd aan de begroting van 2023. Het betreft een bedrag van € 4,6 miljoen. Het thema Thuis is onder te verdelen in 3 onderwerpen: Beschermd wonen, Geweld in afhankelijkheidsrelaties (GIA)/Huiselijk geweld en Maatschappelijke opvang. De eerste 2 onderwerpen zijn regionale gemeenschappelijke regelingen. Voor Maatschappelijke opvang voeren wij als gemeente centrumtaken uit. We hebben afgesproken dat eventuele overschotten beschikbaar blijven voor het betreffende onderwerp.

Voor de GR Beschermd wonen hebben we afgesproken om de beschikbare middelen: integratie uitkering BW en eigen bijdrage van cliënten beschikbaar te houden voor de GR begroting. Echter verwachten wij een begrotingsoverschot voor het jaar 2024 op dit onderwerp. Daarop is besloten om op voorhand het begrotingsoverschot terug te laten vloeien naar de regio. Voor Breda is dit t.o.v. 2023 circa € 1 miljoen.

De inkomsten zijn gestegen met € 1,5 miljoen. Dit komt door een verhoging van de bijdrage GR GIA voor 2024 met € 1,2 miljoen (aandeel Breda € 0,5 miljoen). Daarnaast draagt de regio WBW in 2024 € 0,3 miljoen bij.

Leren, ontwikkelen en werken

- In 2023 is voor de eenmalige energiebijdrage 2023 (een eigen regeling van de gemeente Breda) een bedrag beschikbaar van € 6,2 miljoen. Daarnaast is nog een restant van € 3,1 miljoen inzetbaar voor de energietoeslag 2022. Dit totaalbudget van € 9,3 miljoen maakt geen deel meer uit van de begroting 2024.
- Vanuit het 'aanvullend energiepakket Breda' is € 0,75 miljoen toegevoegd aan de begroting 2023 voor financiële ondersteuning aan bewoners. Het betreft hier onder andere de inzet van sociale energiecoaches en het gemeentelijk noodfonds energie. Dit maakt geen onderdeel uit van de begroting 2024.
- In 2023 is € 3,25 miljoen extra beschikbaar voor de arbeidsmarktregio West-Brabant. Het betreft hier vooral middelen vanuit het coronasteun- en herstelpakket om kwetsbare jongeren te ondersteunen naar vervolgonderwijs of werk en gelden voor het project 'Dichterbij dan je denkt'. Deze middelen maken geen onderdeel uit van de begroting 2024.
- Ook is er in 2023 eenmalig circa € 1 miljoen beschikbaar vanuit budgetoverhevelingen en resultaatbestemmingen vanuit 2022. Het betrof hier vooral resterende gelden voor de Wet inburgering en het Maatwerkfonds Aanvullende Maatregelen (MAM) voor de inzet van schudhulpverlening aan ondernemers. Dit maakt geen onderdeel uit van de begroting 2024.
- De hogere baten zijn vooral het gevolg van het toepassen van een hogere indexering op de omzet van de afdeling Werk.
- De afgelopen jaren hadden we een fors positief financieel resultaat op het gebied van werk en inkomen. In het bestuursakkoord 2022-2026 hebben we daarom voor de komende jaren gerekend met een ombuiging van € 3 miljoen in 2023, aflopend naar € 0,5 miljoen in 2026. In 2024 is de ombuiging € 2 miljoen.
- Daarnaast wordt er in de periode 2022-2026 extra geld vrijgemaakt voor armoedebestrijding, in totaal € 5,9 miljoen. In 2023 is dit een bedrag van € 1 miljoen, in 2024 gaat het om € 1,6 miljoen.

Leven

In 2024 is er sprake van een hogere bijdrage aan de GGD, met name door toedoen van indexatie door een (hoge) cao-stijging. Deze stijging mag de GGD doorbelasten aan de gemeenten.

De maatschappelijke partners hebben te maken met fors gestegen kosten. Omdat we een sterke sociale basis als een onmisbare schakel ervaren in het totale aanbod in onze stad, stellen we jaarlijks € 1,75 miljoen extra beschikbaar om die basis onveranderd in stand te houden. Hiervan is € 0,2 miljoen toegevoegd aan het waardenetwerk Gezond en Actief Leven.

Ontmoeten

Het positieve resultaat in 2022 inzake de vluchtelingen vanuit Oekraïne (€ 2,3 miljoen) is als budgetoverheveling toegevoegd aan de begroting van 2024.

Voor het realiseren van een tussenvoorziening voor statushouders en spoedzoekers is een investering van € 1,8 miljoen nodig. Dekking hiervoor kan worden gevonden in een reeds ontvangen subsidie van het rijk. Voor de noodzakelijke exploitatiekosten is voor de jaren 2024-2026 in totaal € 2 miljoen beschikbaar gesteld (2024 € 0,4 miljoen, 2025 € 0,8 miljoen, 2026 € 0,8 miljoen).

INVESTERINGEN

Bedragen x € 1.000

Fasering	Investerings in dit programma	Planning uitgaven 2024 (bruto)	Planning uitgaven 2025 (bruto)	Planning uitgaven 2026 (bruto)	Planning uitgaven 2027 (bruto)
	Speeltoestellen		450	450	450
Plan			450	450	450
	Speeltoestellen	500			
Project		500			
	Speeltoestellen	100	100		
Uitvoering		100	100		
Totaal		600	550	450	450

Speelvoorzieningen

De investering speelvoorziening is bedoeld om bestaande speelvoorzieningen te vervangen.

RESERVES

Bedragen x € 1.000

Vitaal en Sociaal Breda	Stand 1-1-2024	Bedrag Mutaties	Stand 31-12-2024
Vrouwenopvang	1.072	1.600	2.672
Reserve investeringen sportverenigingen			
Algemene reserve programma 1	7.607	-2.000	5.607
Exploitatiereserve programma 1	3.718	-3.718	0
Totaal	12.396	-4.118	8.279

Reserve Vrouwenopvang

Met deze reserve renoveren we de vrouwenopvangvoorziening aan de Assumburgstraat in Breda. In 2022 is de eerste fase van de renovatie van start gegaan en hebben we een bedrag van € 1 miljoen uit de reserve gehaald. Zodra de volgende fase van de renovatie begint, stellen we het resterende bedrag beschikbaar.

Algemene reserve Programma 1

De algemene reserve wordt onttrokken voor € 2 miljoen. Deze bestaat uit: Voor € 1,6 miljoen voor het renoveren van de vrouwenopvang aan de Assumburgstraat in Breda. Daarnaast wordt voor € 0,4 miljoen onttrokken voor de tussenvoorziening tijdelijke uitbreiding sociale woningvoorraad.

Exploitatiereserve Programma 1

Bij de budgetoverheveling jaarrekening 2022 en de meicirculaire 2023 zijn ook middelen overgeheveld naar 2024. Het betreft hier onder andere restantgelden inzake vluchtelingen Oekraïne (€ 2,3 miljoen), middelen voor flankerend beleid energiearmoede (€ 0,5 miljoen) en voor aanpak geldzorgen, armoede en schulden (€ 0,4 miljoen). Deze middelen zijn in 2024 toegevoegd aan de exploitatiebegroting.

Reserve investeringen sportverenigingen

In het Bestuursakkoord 2022-2026 hebben we besloten om door te gaan met de 1/3-regeling. Hiervoor is in totaal € 1,8 miljoen vrijgemaakt. Voor 2024 gaat het om € 0,8 miljoen. Dit bedrag is afhankelijk van de aanvragen die (sport)verenigen bij ons indienen in 2024.

VOORZIENINGEN

Bedragen x € 1.000

Vitaal en Sociaal Breda	Stand 1-1-2024	Bedrag Mutaties	Stand 31-12-2024
Vrz archivering Juzt	1.301	-69	1.231
Totaal	1.301	-69	1.231

Voorziening archivering Juzt

De voorziening is getroffen voor het uitvoeren van de bewaarderstaken voor de komende 20 jaar vanwege de opheffing van stichting Juzt.

BELEIDSSTUKKEN

Achterliggende documenten bij dit programma

Naam document	Soort document	Jaar
Samen voor onze toekomst, beleid jeugd(hulp) 2020-2023	Kaderstellend	2020
Strategische Onderwijsagenda Breda 2019/2020 - 2023/2024	Kaderstellend	2019
Subsidies Breda samen doen, 2021-2022	Kaderstellend	2020
Beleidskader Participatie	Kaderstellend	2015
"Werken (aan geldzorgen) loont. Beleidsplan Armoede en schulden Breda 2020-2023"	Kaderstellend	2020
Beleidsplan Wmo (Goede zorg doen we samen)	Kaderstellend	2015
Team Breda	Kaderstellend	2017
"Thuis in Breda 2019"	Kaderstellend	2019
Alliantie Breda, 2019 tot en met 2022	Uitvoerend	2019
Opvang en bescherming in Regio Breda	Kaderstellend	2017
Verordening Maatschappelijke Ondersteuning Breda 2021	Kaderstellend	2021
Verordening Jeugdhulp Breda 2020	Kaderstellend	2021
Uitvoeringsplan jeugd(hulp) 2020-2023 Samen voor onze toekomst	Uitvoerend	2021
Beleidskader regionale maatwerkvoorziening Beschermd wonen regio Breda	Kaderstellend	2021
Bestuursakkoord 2022 - 2026 'Dichtbij doen, samen sterk vooruit'	Kaderstellend	2022
Team Breda Uitvoeringsprogramma Sport en bewegen 2023 - 2026	Kaderstellend	2023
Beleidskader Maatschappelijke Opvang, OGGZ en Verslavingspreventie regio Breda	Kaderstellend	2023

AAN DIT PROGRAMMA GERELATEERDE VERBONDEN PARTIJEN

GR Programma Schoolverzuim en Voortijdig Schoolverlaten

Vitaal en Sociaal Breda	Thema Opgroeien
Verantwoordelijk bestuurder:	Arjen van Drunen
Bestuurlijk vervanger:	Boaz Adank
Belang Breda in verbonden partij in %	45,7%
Soort verbonden partij:	Gemeenschappelijke regeling

Bijdrage van de verbonden partij aan het programma

De gemeenschappelijke regeling Programma Schoolverzuim en Voortijdig Schoolverlaten is beter bekend onder de naam Regionaal Bureau Leren West-Brabant (RBL). Centraal staat niet de leerplicht, maar het leren. Daarmee onderstrepen we het belang van een goed opleidingsniveau om aan het werk te kunnen gaan. Er doen 16 gemeenten mee die samenwerken op 3 niveaus:

- Niveau 1: alle deelnemende gemeenten kozen voor één leerplicht en één regionale meld- en coördinatiefunctie voortijdig schoolverlaten (RMC).
- Niveau 2: Moerdijk, Drimmelen, Alphen-Chaam, Geertruidenberg, Baarle-Nassau, Oosterhout en Breda werken intensief samen om alle jongeren van 5 tot 23 jaar te begeleiden naar de juiste opleiding, zorg of werk.
- Niveau 2a: Etten-Leur, Rucphen en Zundert werken praktisch samen bij de begeleiding van jongeren in het middelbaar beroepsonderwijs (mbo) en de kwalificatieplicht van jongeren van 16 tot 23 jaar.

Bijzondere ontwikkelingen bij de verbonden partij

Door de loon- en prijsontwikkeling stijgen de uitgaven van het RBL. Het RBL is een platte organisatie met bijna uitsluitend kosten voor personeel en bedrijfsvoering. Deze stijging volgt de landelijke trend (+25%). Wettelijke ontwikkelingen om de omslag te maken van leerplicht naar leerrecht maken extra formatie nodig om de meer proactieve en preventieve aanpak in te voeren. Ditzelfde zien we voor de trajectbegeleiding RMC, de thuiszittersaanpak en de uitbreiding van 23 naar 27 jaar. De ontwikkeling en toekomst van de jongere staat meer centraal, ook in het kader van kansengelijkheid. Iedere jongere geven we een goede uitgangspositie in de samenleving door scholing of werk. Het RBL staat momenteel op een kantelpunt, waarbij de

samenwerkende gemeenten hun bijdrage en de benodigde inzet bij RBL om de wettelijke taken uit te kunnen voeren opnieuw moeten vaststellen.

De belangrijkste risico's bij de verbonden partij

Het belangrijkste risico van deze GR is het vertrek van een van de deelnemende gemeenten. Vanwege de stijgende lasten bekijken alle gemeenten of de voordelen van de samenwerking nog toereikend zijn om deel te blijven nemen. Dit risico lijkt vooralsnog beperkt, omdat deelname aan de GR de kosten beperkt en de GR de afgelopen jaren effectief is gebleken om de wettelijk verplichte regelingen uit te voeren.

Neovita BV

Vitaal en Sociaal Breda	Thema Leren, ontwikkelen en werken
Verantwoordelijk bestuurder:	Marieke de Nobel
Bestuurlijk vervanger:	Carla Kranenburg-van Eerd
Belang Breda in verbonden partij in %	100%
Soort verbonden partij:	Vennootschappen en coöperaties

Bijdrage van de verbonden partij aan het programma

Neovita BV is mede opgericht voor de begeleidings- en re-integratietaken, die niet (goed) in het publieke domein passen. De gemeente Breda neemt de uitvoerende en administratieve taken voor haar rekening.

Bijzondere ontwikkelingen bij de verbonden partij

Neovita BV heeft medewerkers in dienst uit de doelgroep van de Participatiewet. Neovita detacheert hen binnen de gemeentelijke organisatie en bij andere werkgevers. Neovita belast de loonkosten door en ontvangt van gemeente Breda een vaste procentuele bijdrage op de loonsom.

De belangrijkste risico's bij de verbonden partij

Omdat Neovita een vast percentage op de loonsom ontvangt, is er nauwelijks sprake van risico's. Voor het risico van hogere loonkosten door een nieuwe cao voor de doelgroep (Aan de Slag) is al eerder een voorziening gevormd. Deze is onderdeel van de doorbelaste loonkosten en komt niet ten laste van het resultaat van Neovita.

GR GGD West-Brabant

Vitaal en Sociaal Breda	Thema Leven
Website GGD West-Brabant:	GGD West-Brabant
Verantwoordelijk bestuurder:	Arjen van Drunen
Bestuurlijk vervanger:	Boaz Adank
Belang Breda in verbonden partij in %:	24,07%
Soort verbonden partij:	Gemeenschappelijke regeling

Bijdrage van de verbonden partij aan het programma

De GGD (Gemeentelijke Gezondheidsdienst) voert in opdracht van de West-Brabantse gemeenten de Wet publieke gezondheid uit. Het beleid richt zich op het bewaken, beschermen en bevorderen van de gezondheid van alle inwoners, vooral van de meest kwetsbaren. Samenwerking staat centraal: de GGD verbindt haar kennis actief aan partijen in het sociaal en veiligheidsdomein en het openbaar bestuur.

Net als voorgaande jaren biedt de GGD een onderbouwing voor en advies over het publieke gezondheidsbeleid (Brabantscan). Daarmee sloten ze goed aan op de lokale aanpak binnen het sociaal domein. De GGD neemt deel aan waardenetwerken in het kader van Breda Doet (voorheen: thematafels). Ook zijn ze betrokken bij de wijkaanpak en hebben ze aandacht voor gezondheidsbevordering onder kwetsbare groepen. Daarbij gaat het vooral om kwetsbare kinderen en hun ouders (via de JGZ), laaggeletterden, dak- en thuislozen, kwetsbare ouderen en verwarde mensen in de wijk (OGGZ). De GGD coördineert het uitstapprogramma prostituees en sinds 2019 werken zij ook aan infectieziektebestrijding en -preventie.

De gemeente stimuleert binnen het programma Jongeren Op Gezond Gewicht (JOGG) samen met de GGD een gezonde leefstijl onder kinderen en jeugd. In 2020 hebben de GGD en de gemeente voorbereidingen getroffen voor een Lokaal

Preventieakkoord, dat op dit moment verder uitgewerkt wordt. Partners die zijn aangesloten bij dit Lokaal Preventieakkoord, hebben subsidie aangevraagd voor hun activiteiten.

Bijzondere ontwikkelingen bij de verbonden partij

- In 2022 nam de impact van de coronacrisis al fors af en die is in de loop van 2023 nog verder gedaald.
- De oorlog in Oekraïne leidde in 2022 tot een flinke toestroom van vluchtelingen naar Nederland. De gemeenten in West-Brabant boden hiervoor noodopvang aan en dit bracht extra taken voor de GGD met zich mee (ook in de eerste helft van 2023).
- De GGD heeft nog steeds te maken met veel vacatures die vanwege de krapte op de arbeidsmarkt moeilijk konden worden ingevuld.
- De GGD heeft aandacht voor informatiebeveiliging en privacy. Zij zijn steeds afhankelijker van de beschikbaarheid van systemen en de betrouwbaarheid van informatie. Daarom worden partners en medewerkers door de GGD getraind om veilig te werken in een digitale omgeving.
- De inzet van de GGD voor 'Nu niet zwanger' is eerder financieel gewijzigd, omdat dit project sinds 2022 cofinanciering vanuit de regio heeft. Daardoor hoeven de kosten niet alleen door de gemeente Breda te worden gedragen.
- In 2023 zijn het GALA (Gezond Actief Leven Akkoord) en het IZA (Integraal Zorgakkoord) belangrijke nieuwe ontwikkelingen. Voor het IZA hebben we in 2023 gewerkt aan een nieuw regiobeeld. In de tweede helft van 2023 werken we aan het regioplan, waarin staat hoe we werken aan de belangrijkste thema's uit het regiobeeld. Hier ontvingen we ook gelden voor, die we hebben verdeeld in de regio, inclusief plan. In het IZA zitten een aantal verplichte aanpakken die terugkomen in het GALA.

De belangrijkste risico's bij de verbonden partij

- De (financiële) impact van corona was in 2023 niet meer te vergelijken met de situatie in 2020 en 2021.
- Er blijft een risico op het gebied van informatiebeveiliging en privacy doordat de GGD steeds afhankelijker is geworden van de beschikbaarheid van systemen en de betrouwbaarheid van informatie. Een goede beveiliging is essentieel, zodat de persoonsgegevens van onze inwoners niet openbaar worden.
- De GGD heeft last van de krapte op de arbeidsmarkt. Er is een risico dat de dienstverlening aan onze inwoners daardoor in het geding komt.

GR Regionale Ambulancevoorziening (RAV) Brabant Midden-West-Noord

Vitaal en Sociaal Breda	Thema Leven
Website Regionale Ambulancevoorziening:	Regionale Ambulancevoorziening
Verantwoordelijk bestuurder:	Arjen van Drunen
Bestuurlijk vervanger:	Boaz Adank
Belang Breda in verbonden partij in %:	2,4%
Soort verbonden partij:	Gemeenschappelijke regeling

Bijdrage van de verbonden partij aan het programma

Met de Regionale Ambulancevoorziening (RAV) zijn Bredanaars verzekerd van toereikende ambulancezorg. Dit betekent hulpverlening op de plaats van een ongeval, en goed en snel vervoer naar het ziekenhuis, binnen verplichte aanrijtijden. Hierover zijn prestatieafspraken gemaakt met zorgverzekeraars en de RAV. De gemeente geeft geen financiële bijdrage aan de GR RAV.

Bijzondere ontwikkelingen bij de verbonden partij

- In 2023 is de invloed van corona nog verder naar de achtergrond geraakt.
- Het zorglandschap in Nederland blijft in beweging, waarbij de uitdaging voor de toekomst is om de kwaliteit, toegankelijkheid en betaalbaarheid van de zorg voor iedereen te garanderen, terwijl er tegelijkertijd een toenemende vraag naar spoedzorg is. In 2022 verscheen het Integraal Zorgakkoord (IZA) waarin afspraken staan over het realiseren van meer passende, preventieve, duurzame en gedigitaliseerde zorg. In 2023 hebben we in lijn met het IZA stappen gezet om een nieuw regiobeeld vast te stellen en een regioplan te ontwikkelen.
- De inzet van verpleegkundig specialisten is uitgebreid; zij waren al actief in de regio Tilburg en 's-Hertogenbosch en zijn dat nu ook in onze gemeente. Zij worden nu ook ingezet voor patiëntenzorg. De verpleegkundig specialisten mogen extra handelingen verrichten, zoals het hechten van wonden, antibiotica voorschrijven en een echo maken.

Patiënten worden hierdoor vaker thuis behandeld, wat in veel gevallen een rit naar het ziekenhuis voorkomt én minder stress veroorzaakt voor de patiënt.

- Ook het laagcomplex en middencomplex vervoer is sinds 2022 in ontwikkeling. De divisie laag- en middencomplex ambulances is op volledige sterkte gebracht. Alle medewerkers van de zorgambulance zijn omgeschoold. Ook nam het team haar intrek in een nieuwe ambulancepost in Tilburg.
- In 2022 werd de pilot Zorgcoördinatie in de regio Den Bosch afgesloten. In deze pilot werkten het ziekenhuis, de huisartsenpost, de thuiszorg en de ggz nauw samen. Uit de evaluatie bleek dat het onderling delen van informatie cruciaal is, meer nog dan fysiek bij elkaar zitten op één locatie.
- Op de meldkamer in Bergen op Zoom worden sinds 2022 voor het eerst niet-verpleegkundige centralisten ingezet, binnen de kaders van een landelijke pilot.
- De RAV wil in 2024 verschillende aspecten van het Kwaliteitskader Ambulancezorg belichten (dat is opgebouwd uit 26 indicatoren om de geleverde ambulancezorg te meten). Zij nemen verder deel aan het landelijke klantonderzoek van NIVEL en evalueren de geleverde zorg in 2024 ook zelf met de patiënt.
- Totdat er meer bekend is over nieuwe landelijke normeringen, hanteert de RAV een responstijd van 15 minuten bij 95% van de inzetten met A1-urgentie. De krapte op de arbeidsmarkt voor acute zorg is de laatste jaren een enorm probleem. De RAV zet verschillende acties in om personeel te werven en te behouden. In 2024 wil de RAV over voldoende personeel beschikken om de paraatheid volgens het referentiekader in te vullen.

De belangrijkste risico's bij de verbonden partij

Voor de gemeente is er geen (financieel) risico.

ONDERNEMEND BREDA

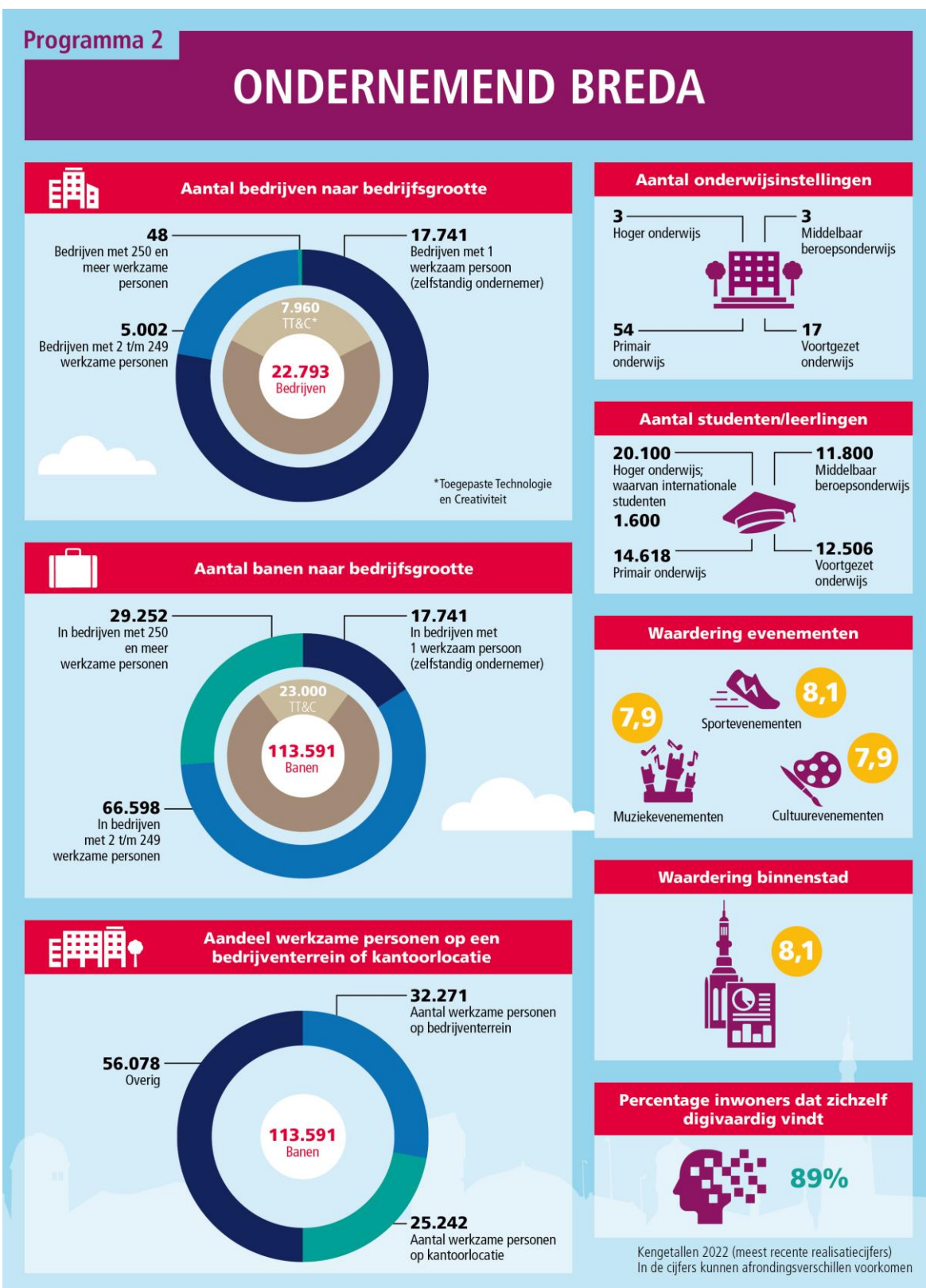
BEGROTING | 2024

Foto: Floris Oosterveld i.o.v. Breda Marketing

ONDERNEMEND BREDA

HET PROGRAMMA IN BEELD

ONZE AMBITIE

Corona mag dan een 'seizoensgriep' zijn geworden, de wereldwijde economische instabiliteit is er nog steeds en is sterk bepalend voor de economische situatie. Ondernemers hebben, afhankelijk van hun branche, onder meer te maken met grondstoftekorten, gestegen energieprijzen en personeelstekorten die door de vergrijzing alleen maar nijpender worden. Daarnaast staan we voor belangrijke opgaven. Als we in de toekomst in brede welvaart willen leven, dan moeten we bewegen richting een duurzame economie die zich flexibel kan aanpassen aan steeds veranderende omstandigheden. Nieuwe technologie kan daarbij behulpzaam zijn. En hoewel steeds meer mensen de urgentie ervan voelen, vinden veel (kleinere) ondernemers het nog lastig om hun businessmodel aan te passen en om keuzes te maken die leiden tot een duurzame toekomst voor hun bedrijf.

Daarom is het belangrijk dat we blijven werken aan de doelen van onze economische visie: we willen een vitale, veerkrachtige en groene stad zijn om onze werkgelegenheid en brede welvaart in de toekomst te behouden. Dat doen we door te versterken waarin we uitblinken (technologie en creativiteit) en door ondernemerschap in de breedte te stimuleren, zodat ondernemers zich kunnen aanpassen aan de veranderende omstandigheden. Natuurlijk werken we daarbij samen met vele bedrijven, kennis- en onderwijsinstellingen, innovatieclusters en arbeidsmarktorganisaties.

In 2024 willen we onze innovatieclusters (Breda Robotics, Breda Game City en Breda Circulair) verder professionaliseren en hun kennis meer toepassen in het mkb ten behoeve van maatschappelijke transities, bijvoorbeeld op het vlak van agrofood en zorg. Bedrijven in het cluster toegepaste technologie en creativiteit zoeken vaak naar 'open innovatie'-omgevingen waarin ze gemakkelijk kunnen samenwerken. Daarvoor werken we stevig verder aan het Innovatiedistrict Breda. Met een mkb-programma gaan we ondernemers ondersteunen bij de transitie naar de nieuwe economie. Verder bouwen we onze internationale samenwerking met Vlaanderen en Baden-Württemberg verder uit.

Bedrijven hebben ruimte nodig om te ondernemen. Dat kan op reguliere bedrijventerreinen en kantorenlocaties, maar ook in de binnenstad en in de wijk. De vraag naar kavels blijft onverminderd groot. Het aanbod is hier echter niet mee in evenwicht. In 2024 werken we daarom verder aan nieuwe én bestaande locaties voor werken en voorzieningen. Het ontwikkelen van nieuwe bedrijventerreinen is een langdurig proces. Op de bestaande terreinen werken we aan thema's als efficiënt ruimtegebruik, veiligheid, de energietransitie, parkeren en groenvoorziening. Daarnaast streven we naar een gezonde kantorenmarkt, waarbij we stimuleren dat vastgoedeigenaren bestaande kantoren verduurzamen.

In de zomer van 2024 zetten we, met de overdracht van het defensieterrein, de eerste zichtbare stap voor de gebiedsontwikkeling Gasthuisvelden. Vanaf dat moment kunnen we starten met de eerste fase van het Seeligpark, het derde stadspark van Breda. Voor de transformatie van het karakteristieke rechtbankgebouw en de herontwikkeling van de belastingkantoor-locatie schrijven we 2 aparte aanbestedingen uit.

Binnen Centrum-Oost werken we met diverse vastgoedeigenaren samen om het gebied grootschalig om te vormen naar een hoogwaardig stadsdeel. Daarmee bereiken we de woningbouwversnelling waarover we met het Rijk afspraken hebben gemaakt.

De gebiedsontwikkeling CrossMark-'t Zoet is door het ministerie van BZK aangewezen als grootschalige woningbouwlocatie, waaraan een hoge financiële ondersteuning is gekoppeld. Die is vooral gericht op maatregelen op het gebied van mobiliteit en de water- en groenstructuur, die een raamwerk vormen voor de bouw van woningen. De Strip, het eerste deelgebied van het Havenkwartier, gaat richting realisatie met woningbouw en met cultuur en creatief ondernemerschap in de erfgoedhallen.

Het Bredase culturaanbod versterkt het profiel van Breda als grenzeloze en gastvrije stad. Ons cultuurbeleid zorgt ervoor dat inwoners en bezoekers gemakkelijk toegang hebben tot een divers en veelvormig aanbod en dat kunst autonoom tot stand kan komen. Daarnaast streven we naar een complete culturele keten, die alle vormen van kunst en cultuur representeert. Ook faciliteert de gemeente culturele accommodaties, werkplaatsen en ateliers, en cultuureducatie en -participatie. In 2024 geven we voor het laatst uitvoering aan de cultuurvisie 'In verband met cultuur 2019-2024'. De uitvoering vindt plaats aan de hand van 3 waarden: de intrinsieke waarde (wendbare en weerbare sector), de sociaal-maatschappelijke waarde en de ruimtelijke economische waarde. We voeren diverse acties uit en zetten daarnaast ons belangrijkste beleidsinstrument – subsidies – optimaal in. Tot slot worden in 2024 de laatste voorbereidingen getroffen voor de nieuwe cultuurbeleids- en subsidieperiode die op 1 januari 2025 ingaat.

Breda en erfgoed gaan hand in hand. De binnenstad met haar monumenten, de dorpen en het buitengebied vormen een uniek historisch decor en spelen een belangrijke rol in de economische aantrekkingskracht. We beschermen en beheren ons erfgoed, zodat Breda een aantrekkelijke historische stad blijft, en betrekken ons erfgoed in de ontwikkeling van de stad.

Erfgoed en cultuur zijn ook sterk verbonden. Veel culturele instellingen zijn in erfgoed gevestigd. We gaan het Chassé Theater in 2024 aanwijzen als gemeentelijk monument. De Open Monumentendagen worden cultureel geprogrammeerd. Dit is een van de manieren waarop we de belangrijke verhalen van Breda vertellen, zoals Royal Roots. Met het historische verhaal laden we het Verhaal van Breda. We vertellen de verhalen aan wie ze maar wil horen.

Thema Stimuleren economische ontwikkeling in Breda

WAT WILLEN WE BEREIKEN?

Ambitie 1: De kracht van toegepaste innovatie

Om innovatie en vernieuwing te stimuleren en te faciliteren ontwikkelen we het Innovatiedistrict Breda. Binnen dit concept werken we zowel aan de versterking van het ecosysteem van technologische en creatieve bedrijven in Breda en omgeving, aan de ontwikkeling van cruciale innovatieve aanjagers (bv Breda Robotics, Breda GameCity) en aan de ruimtelijke voorwaarden die essentieel zijn voor de nieuwe economie en betrokken talenten.

Wat betreft de innovatieve aanjagers heeft Breda de afgelopen periode de nadruk gelegd op twee speerpunten binnen technologie en creativiteit die bijdragen aan de nieuwe economie en ondersteunend zijn aan de transitie die we als samenleving tegemoet gaan en waar we soms al middenin zitten. We richten ons op robotisering en de technologieën die samenhangen met industrie 4.0 én we zetten ons gamecluster in de etalage. Uiteraard is het belangrijk dat we dit profiel nadrukkelijker in de etalage zetten. Ook dit is onderdeel van de aanpak van het Innovatiedistrict Breda.

De inzet van technologie en robotisering is cruciaal voor de arbeidsmarkt en de maatschappij. Met de Stichting Breda Robotics willen we bereiken dat er nieuwe robotica-toepassingen worden ontwikkeld voor bijvoorbeeld de agrofoodsector en de zorg. Daarnaast willen we het mkb ondersteunen bij de implementatie van robotisering en technologietalenten aan ons binden.

Breda University of Applied Sciences (BUas) heeft de derde beste gameopleiding ter wereld. Deze positie willen we handhaven en versterken. Dit vraagt om een topvestigingsklimaat voor gamebedrijven en hierop aansluitende voorzieningen. De stad moet meer resultaat gaan zien van dit unieke cluster in de vorm van meer bedrijvigheid en het vasthouden van talent. Daarbij gaan we gametechnologie (AI, Vision, sensing, etcetera) inzetten voor maatschappelijke uitdagingen in bijvoorbeeld het onderwijs en de zorg. Momenteel wordt samen met onder andere BUas en de provincie Noord-Brabant gewerkt aan dit topvestigingsklimaat voor gamebedrijven. Onderdelen van deze aanpak zijn: een top onderzoek en ontwikkeling centrum voor gametechnologie op de campus van BUas, het organiseren van een toonaangevend game event, het bouwen van een game-community, een coaching- en begeleidingsprogramma voor startende gamebedrijven en als kers op de taart het realiseren van de GameHub Breda: een fysieke plek waar meerdere gamebedrijven zich vestigen, waar startende gamebedrijven de kans krijgen om zich te ontwikkelen, waar events worden georganiseerd en dat fungeert als dynamisch uithangbord voor onze gamesector.

Tot slot willen we het Bredase netwerk voor innovatie en (nieuw) ondernemerschap versterken. De nieuwe economie vraagt immers om samenwerking, interactie en talent. Dit netwerk krijgt in het Innovatiedistrict volop de ruimte.

Ambitie 2: Ondernemen met lef

We werken toe naar de nieuwe economie. We helpen nieuwe ondernemers bijvoorbeeld om te starten en te groeien en helpen mkb'ers met verduurzamen, digitaliseren en nieuwe aanpakken op het gebied van personeel. De accountmanagers binnen het ondernemersteam spelen hierbij een belangrijke rol in de ondersteuning van en dienstverlening aan deze ondernemers. Hierbij wordt een reactieve aanpak gehanteerd voor alle ondernemers in Breda en een proactieve benadering voor de focussectoren. Met name deze proactieve benadering heeft ervoor gezorgd dat inmiddels met een groot aantal ondernemers binnen deze focus warme contacten bestaan. Het "single point of contact" wordt door hen hoog gewaardeerd. Het Ondernemersteam heeft zich daarmee de afgelopen jaren ontwikkeld tot een zeer gewaardeerd aanspreekpunt voor ondernemers.

Ondernemers en bedrijven vinden in Breda inspiratie, ondersteuningsprogramma's en het netwerk om nu en in de toekomst succesvol te kunnen zijn. We nemen hen mee in de ontwikkeling naar een duurzame, nieuwe economie en faciliteren hun

transitie. Dat doen we met aansprekende voorbeelden van andere ondernemers, met accountmanagers en coaches die inzicht geven en verbindingen leggen met experts en projecten in hun uitgebreide netwerk.

Het niveau van de gemeentelijke dienstverlening blijft hoog. Het brede mkb vindt gemakkelijk zijn weg naar ondersteuning bij digitalisering, verduurzaming, creativiteit toepassen en betekenisvol ondernemen. Start-ups kunnen succesvol opschalen, bijvoorbeeld binnen de incubator B'WISE.

Het Actieplan Arbeidsmarkt Breda en de samenwerking met werkgevers en het onderwijs helpt om knelpunten op de krappe arbeidsmarkt aan te pakken. Werkgevers en (verborgen) talenten weten elkaar te vinden. Breda blijft een stad waar talenten graag werken en studeren.

Onze bedrijvigheid en aantrekkingskracht worden internationaal opgemerkt en dat leidt tot meer samenwerking met interessante partijen en regio's in Europa. Als gemeente leggen we verbindingen en faciliteren we onze Bredase partners bij het verkennen van samenwerkingskansen. We stimuleren bedrijven in hun internationale ambitie en bieden 'internationals' een warm welkom. Deze nieuwe relaties en netwerken verrijken immers onze economie.

Ambitie 3: Verrassende stad

Bezoekersstad

We willen de aantrekkingskracht van Breda vergroten. Samen met ondernemers, vastgoedeigenaren, Breda Marketing en andere partners in de stad zorgen we ervoor dat Breda een verrassende stad is, met een goed vestigingsklimaat en met een complete mix aan voorzieningen, die is afgestemd op de wensen van gebruikers. We werken vanuit het Verhaal van Breda, de Omgevingsvisie en de visies en uitvoeringsprogramma's die we recentelijk met de stad hebben geformuleerd. Denk aan de nota Detailhandel en ons beleid op het gebied van evenementen, economie, horeca en erfgoed.

Werklocaties

Onze werklocaties huisvesten veel bedrijven en voorzieningen en dragen voor ruim de helft bij aan onze werkgelegenheid. Zo vormen ze de motor van onze economie. In 2024 werken we daarom verder aan nieuwe en bestaande toekomstbestendige werklocaties (bedrijven, kantoren, voorzieningen).

Bedrijventerreinen: nieuwe locaties

De nieuwe ruimte voor bedrijven in Breda is zeer schaars. Op een enkele kavel na, is er geen aanbod meer en tot 2030 krimpt de bestaande voorraad bedrijventerreinen, veelal door de omzetting van binnenstedelijke bedrijventerrein naar woongebieden (zoals 't Zoet). Bestaande bedrijven kunnen niet verder uitbreiden en nieuwe bedrijven kunnen zich niet meer in Breda vestigen. Er staan zo'n 200 zoekvragen open van bedrijven die op zoek zijn naar (meer) ruimte in Breda. Dit beeld wordt bevestigd in de provinciale prognoses van 2022. Het heeft dus de grootste urgentie om nieuwe bedrijventerreinen te ontwikkelen. We voegen daarom nieuwe bedrijventerreinen toe aan ons bestaande portfolio. Zo bieden we ruimte voor de (grote) vraag die zich voordoet. Echter, het ontwikkelen van nieuwe bedrijventerreinen is een langdurig proces. In 2024 gaan we vol door om de toekomstige ontwikkelingen mogelijk te maken. Met het ontwikkelen van nieuwe bedrijventerreinen voorzien we onder andere in het bieden van schuifruimte voor bedrijven op de bestaande bedrijventerreinen, zodat het proces voor het intensiever benutten van de bestaande bedrijventerreinen soepeler verloopt.

Bedrijventerreinen: bestaande locaties

De doelstellingen voor onze bestaande bedrijventerreinen staan uitgebreid beschreven in het 'Plan van aanpak toekomstbestendige bedrijventerreinen Breda' dat op 11 juli 2023 aan de Raad is verstuurd. Het begrip 'toekomstbestendig' is hierin uitgewerkt aan de hand van 6 thema's:

- ruimte voor ondernemen
- de basis op orde
- bereikbaarheid
- energietransitie
- circulariteit
- klimaatadaptatie

Door de integrale benadering van dit plan dragen de doelstellingen voor onze bedrijventerreinen bij aan de verschillende maatschappelijke opgaven, zoals de energietransitie, circulariteit en klimaatadaptatie.

Kantorenlocaties: nieuwe locaties

We willen in beperkte mate nieuw en courant vastgoed toevoegen aan de bestaande voorraad. Zo leveren we een bijdrage aan het oplossen van de kwalitatieve mismatch. In het verleden is er al veel incourant aanbod uit de markt verdwenen. Vaak door

transformatie naar wonen. Sinds 2011 zijn in totaal circa 80 transformaties uitgevoerd; er is zo'n 65.000 m² kantoor onttrokken waarvoor in de plaats bijna 900 woningen zijn toegevoegd (Gemeente Breda, Monitor kantorenmarkt 2022).

Kantoren: bestaande locaties

We blijven werken aan een gezonde kantorenmarkt. Recent onderzoek van CBRE laat zien dat het leegstandsprobleem op de kantorenmarkt grotendeels is opgelost. Wel is er in bepaalde segmenten nog sprake van een kwalitatieve mismatch. We werken aan het oplossen hiervan en bouwen verder aan een gezonde kantorenmarkt, waarbij we scherp letten op duurzaamheid (zoals de label-C-verplichting).

Informatie & Monitoring

We monitoren de (vastgoed)markt voor kantoren en bedrijven continu, zodat we steeds de beste (beleids)afwegingen kunnen maken.

Ambities 4: Digitalisering/Bredata

De digitale ontwikkelingen gaan alleen maar sneller. Vanuit het masterplan Digitalisering hebben we de volgende missie: 'Met Bredata gidsen we de stad Breda door de digitale transitie'. Dit kunnen we niet alleen. Met partners in de stad en daarbuiten bekijken we welke ontwikkelingen er op de stad afkomen en hoe we de inwoners daarop kunnen voorbereiden. Hiervoor is het belangrijk om het Bredata-ecosysteem de komende jaren verder te verbinden en te activeren. Dit ecosysteem van publieke organisaties, ondernemers en inwoners vormt de basis om de kansen van digitalisering te benutten. Er lopen al behoorlijk wat initiatieven, vooral binnen de strategielijn mindware, zoals 'Stedelijk Ethisch Team' en de 'Talks of the Town'. Van deze initiatieven kunnen we leren hoe we het ecosysteem de komende jaren verder uit kunnen bouwen.

Daarnaast blijft Bredata inzetten op innovatieve digitale oplossingen voor stedelijke uitdagingen. In 2024 gaan we bijvoorbeeld verder met de proeftuin voor veiligheid en openbare ruimte op Logistiek Centrum Hazeldonk. Verder ontwikkelen we in cocreatie toepassingen die de binnenstad nog toegankelijker maken voor mensen met een beperking. Ook faciliteren we organisatoren om hun evenementen nog veiliger en aantrekkelijker te maken. In concrete praktische settings (bijvoorbeeld in wijken) willen we - in cocreatie met publieke instellingen, ondernemers en inwoners - oplossingen vinden voor complexe maatschappelijke uitdagingen. Hierbij zetten we ook de digital twin in, een digitale kopie van onze stad. Samen met het ecosysteem bekijken we hoe we deze verder kunnen ontwikkelen.

WAT GAAN WE DAARVOOR DOEN?

1. De kracht van toegepaste innovatie

Uitbouw van Stichting Breda Robotics

Samen met onze partners uit het bedrijfsleven en het onderwijs (Avans, Curio en BUAs) zorgen we ervoor dat deze stichting steeds meer impact krijgt. Dat doen we met 4 programmalijnen:

- Hybride leeromgeving: bij Breda Robotics worden talenten van Avans, Curio en BUAs in contact gebracht met de beroepspraktijk en werken ze aan inspirerende praktijkopdrachten.
- Bij Breda Robotics wordt 'New Technology' ontwikkeld.
- Breda Robotics is een democentrum voor de robotisering van het mkb.
- Aan de Slingerweg realiseren we de Robot Campus Brabant.

Versterking van het gamecluster

Samen met BUAs, de provincie Noord-Brabant, de Stichting Breda Game City en partijen als de BOM, REWIN en Avans werken we aan de versterking van het gamecluster in Breda. We bekijken of e-sport hier een onderdeel van kan zijn. Ook hierbij werken we met 4 programmalijnen:

- onderzoek en onderwijs
- community building
- ondernemerschap, waarbij we onder andere in Breda een Gamehub gaan realiseren als 'huiskamer' voor de game community
- acquisitie van nieuwe gamestudio's

Innovatiedistrict Breda

Voor de ontwikkeling van het Innovatiedistrict hebben we in 2024 de volgende acties gepland:

- het ontwikkelen van een gebiedsvisie voor de Slingerweg als concentratiepunt voor toegepaste technologie in het algemeen en robotisering in het bijzonder
- de opening van de 2e fase van de B'WISE Incubator

- bepalen van het werkprogramma voor 't Zoet
- netwerkvorming
- marketing van het concept Innovatiedistrict Breda

Overig

- Om de verduurzaming van het bedrijfsleven te stimuleren, ondersteunen we de Stichting Breda Circulair.
- Samen met Midden-Brabant hebben we gewerkt aan een gezamenlijke economische propositie. Onder de werktitel 'Human Centered Innovation' wil de regio SRBT inzetten op digitale technologie in combinatie met gedrag. Technologie gaat ons (deels) helpen bij tal van maatschappelijke vraagstukken. De mate waarin mensen bereid zijn hiermee te gaan werken of dit te omarmen, is cruciaal voor het succes hiervan. In het SRBT-gebied is kennis van beide domeinen aanwezig. Die gaan we inzetten in proeftuinen.
- We laten het eerdere voornemen los om een apart innovatiecluster AI en Data op te zetten. Datagedreven werken en AI zijn technologische ontwikkelingen die in alle sectoren steeds belangrijker worden. Daarom nemen we dit thema mee binnen al onze projecten en ook specifiek binnen de 3 innovatieclusters.

2. Ondernemen met lef

We werken toe naar de nieuwe economie. We helpen nieuwe ondernemers bijvoorbeeld om te starten en te groeien en helpen mkb'ers met verduurzamen, digitaliseren en nieuwe aanpakken op het gebied van personeel. Het Ondernemersteam, dat zich met zijn accountmanagers de afgelopen jaren heeft ontwikkeld tot een zeer gewaardeerd aanspreekpunt voor ondernemers, speelt daarbij een belangrijke en proactieve rol.

Ondernemerschapsontwikkeling

- We begeleiden specifieke ondernemersvragen en blijven werken met start- en groeiprogramma's, zoals Businesscoach Breda en B'WISE.
- We zorgen voor een doorstart van MKB West-Brabant Vernieuwt, waarbij de nadruk komt te liggen op het ondersteunen van bedrijven om duurzamer te gaan werken. Dit programma bevat activiteiten op het gebied van inspiratie, activatie en implementatie.
- We werken samen met partners in de stad aan een ecosysteem en een actieprogramma rond Impact Ondernemen.
- We voeren voor de aanpak Wijkeconomie een pilot uit in het gebied Schorsmolen-Fellenoord.
- We passen de subsidie Toegepaste Technologie en Creativiteit aan, zodat er een combinatie ontstaat van het toepassen van (creatieve) technologie en bijdragen aan maatschappelijke uitdagingen. De subsidie gaat daarbij deel uitmaken van een programmatische aanpak om meer begeleiding te bieden en de samenwerking tussen aanvragers te bevorderen.

Human Capital

- We voeren projecten uit van het Actieplan Arbeidsmarkt en doen dit waar mogelijk in aansluiting op de nieuwe regionale Human Capital Agenda en arbeidsmarktinfrastructuur. Voor een verdere toelichting hierop wordt verwezen naar thema Beroepsonderwijs en huisvesting onderwijs.
- We richten ons vooral op samenwerkingsprojecten rond de aansluiting van jonge professionals op de arbeidsmarkt, het binden van talenten, veranderende eisen aan de vraagkant van de arbeidsmarkt (vaardigheden/leven lang leren) en de inzet van technologie om werkprocessen te automatiseren.

Internationalisering

- We voeren de Internationaliseringsstrategie uit. 'Leren en innoveren' is daarbij een belangrijk uitgangspunt. In 2024 werken we aan concrete mogelijkheden om meer samen te werken met Vlaanderen en Baden-Württemberg.
- Er is een Memorandum of Understanding opgesteld om een driehoekssamenwerking tussen Wrocław, Lviv en Breda op te zetten. Door de oorlog in Oekraïne is deze samenwerking nog niet officieel bekrachtigd, maar dit gebeurt begin 2024. Deze samenwerking heeft een looptijd van 5 jaar (2022-2027).

Dienstverlening en Ondernemersteam

- We richten onze dienstverlening aan ondernemers in volgens de rollen van de Breda Business-piramide. Dat betekent dat we een 'wegwijzer' zijn voor onze eigen producten, een 'versneller en verbinder' voor het brede mkb en een 'aanjager' voor focussectoren. Daarbij doen we ook mee met een pilot van de G40/VNG om de dienstverlening voor ondernemers minder versnipperd te maken (landelijk Actieplan Mkb-dienstverlening).
- We zetten met onze acquisitie vooral in op het aantrekken van bedrijven die onze focus versterken en onze huidige clusters versterken.

BredaBusiness

Onder het label van 'Breda Business' vergroten we onze profilering en zichtbaarheid als dé internationale hotspot voor toegepaste technologie en creatieve industrie (TT&C). We ontwikkelen content welke we primair inzetten ter versterking van onze economische ambities en die aansluit bij de behoefte van de ondernemer. We zetten ondernemersverhalen als bewijslast en inspiratie in onze etalage. Hierbij stemmen we onze marketing- en communicatieaanpak af met corporate communicatie en Breda Marketing.

3. Verrassende stad

a. Bezoekersstad

Met het programma Verrassende stad zorgen we ervoor dat Breda een aantrekkelijke stad is om te bezoeken en in te wonen, te studeren of te ondernemen. Samen met onze partners maken we van Breda:

- een vitale stad met een compleet en bijzonder aanbod
- een unieke stad met beleving
- een gastvrije en creatieve stad

In 2024 werken we verder aan de aantrekkingskracht van Breda:

- Samen met het Ondernemersfonds, Breda Marketing en VCOB (Vereniging Commercieel Onroerend Goed Binnenstad Breda) werken we verder aan een integraal uitvoeringsplan voor de binnenstad. Dit wordt een overkoepelend plan dat sturing en richting geeft aan de toekomstige ontwikkeling van de binnenstad.
- Breda is een centrumstad voor de regio. We werken aan toekomstbestendige centrumgebieden binnen gemeente Breda met een aantrekkelijk en divers aanbod, die ook fungeren als ontmoetingsplekken. Hierbij laten we ons leiden door de detailhandelsvisie, horecabeleid, de omgevingsvisie en de economische visie. Met een goed en gevarieerd aanbod van voorzieningen (zoals horeca, detailhandel en cultuur) willen we de aantrekkelijkheid van Breda vergroten en de ontwikkeling van gebieden met een grote economische betekenis verder aanjagen.
- We versterken de samenwerking met BIZ en de ondernemersfondsen in winkelgebieden door gezamenlijk initiatieven per gebied uit te voeren. Winkelgebieden moeten klaargemaakt worden voor de toekomst. Economisch staan alle winkelgebieden voor een uitdaging met een terugloop van het aantal bezoekers en dalende bestedingen.
- We zorgen voor een meer inhoudelijke en kwalitatieve blik op evenementen, die aansluit op het Verhaal van Breda.
- We zorgen voor een aantrekkelijke binnenstad. Daarvoor werken we samen met het Ondernemersfonds, vastgoedeigenaren, Breda Marketing, de cultuur- en erfgoedsector en natuurlijk de inwoners. Samen realiseren we projecten op het gebied van marketing, vergroening, verlichting, beleving en aanbod.
- Samen met Breda Marketing verleiden we bedrijven, bezoekers, bewoners en talenten. Dat doen we vanuit het Verhaal van Breda en onze merkstrategie. We stimuleren zakelijke evenementen, cultuurmarketing, gebiedsgerichte acquisitie en placemaking (zoals CrossMark-'t Zoet), en de verbinding tussen de stad en het groene buitengebied.
- We willen het aantal bezoekers aan de binnenstad weer op het niveau van 2019 brengen.
- De verhaallijn Royal Roots vertaalt ons koninklijke verleden in een verrassend digitaal en fysiek aanbod rondom erfgoed, kunst, design en muziek.
- Het gastvrije en creatieve karakter van de stad versterken we in 2024 onder meer met de komst van een permanent fysiek informatiepunt in de binnenstad.

b. Werklocaties

Bedrijventerreinen: nieuwe werklocaties

Er is een grote vraag naar voldoende werkruimte. Niet alleen in Breda zelf, maar ook in de regio.

Het ontwikkelen van nieuwe bedrijventerreinen is een langdurig en complex proces dat veel onzekerheden kent. Denk bijvoorbeeld aan het stikstofvraagstuk, de krapte op het energienetwerk (waardoor nieuwe aansluitingen onzeker zijn), ruimtedruk vanuit andere opgaven (zoals wonen) tegen de komst van bedrijventerreinen. Het ontbreken van locaties voor het vestigen van bedrijven leidt uiteindelijk tot het langdurig stagneren van de lokale en regionale economische dynamiek en daarmee dus ook voor de werkgelegenheid.

Om te zorgen dat onze bedrijven ook voldoende plek hebben om te ondernemen, zetten we in op twee lijnen:

1. Het maken van nieuwe bedrijventerreinen op drie locaties (Rithmeesterpark fase 2, Steenakker, Bavel).
2. Het herstructureren van bestaande bedrijventerreinen, om schuifruimte te bieden voor bedrijven die al in onze stad zitten.

Voor de locatie Rithmeesterpark 2 wordt in 2024 een RO procedure opgestart, waarna de voorbereiding van de realisatie kan starten. In de tussentijd bereiden we ook de realisatie van de infrastructuur en buitenruimte voor, zodat we snel kunnen komen tot uitgifte van kavels. De locatie Steenakker zit nu in de haalbaarheidsfase. Deze zal in 2024 afgerond worden, waarna

een bestemmingsplan zal worden opgesteld en voorgelegd wordt aan de raad. Voor de locatie Bavel wordt eerst gewerkt aan een gebiedsvisie.

Bedrijventerreinen: bestaande locaties

We schrijven een ruimtelijk economische visie over de toekomst van onze werklocaties en voeren het eerder genoemde plan van aanpak uit (Toekomstbestendige bedrijventerreinen Breda). Daarbij geven we prioriteit aan:

- Ruimte voor ondernemen. We brengen de meest kansrijke ruimtes op onze bestaande terreinen in beeld. Daar gaan we in gesprek met de vastgoedeigenaren om te inventariseren wat de mogelijkheden zijn om die ruimte beter te benutten. Verder bekijken we de planologisch-juridische mogelijkheden (bestemmingsplannen) om de bedrijventerreinen efficiënter te benutten en ervoor te zorgen dat het juiste bedrijf ook op de juiste plek terecht kan komen.
- De basis op orde houden. Dit thema verdelen we verder in 4 subthema's:
  - **Schoon & heel**
Dit doen we op basis van de behoeften van ondernemers. Op verschillende terreinen zijn we hier actief mee aan de slag (De Krogten, Druivenstraat en de Charles Petitweg).
  - **Veilig**
Bedrijven kunnen, met begeleiding van de gemeente, een KVO-B-traject doorlopen. Momenteel zijn de bedrijventerreinen Hazeldonk, Steenakker en 3B-O met dit traject bezig. De Proeftuin Hazeldonk loopt ook in 2024 door met verschillende projecten met drones en de inzet van de digital twin als basis voor innovatief toezicht. Op Hazeldonk komt ook een nieuw camerasysteem.
  - **Gezondheid & Voorzieningen**
We sluiten aan bij de gemeentelijke gezondheidsvisie die op dit moment in de maak is. Ook gaan we de behoeften aan voorzieningen op bedrijventerreinen inventariseren.
  - **Georganiseerd**
In 2024 start het traject om de BIZ Hazeldonk te verlengen. Als gemeente ondersteunen we dit traject. Daarnaast ondersteunen we bestaande ondernemersverenigingen, BIZ'en en andere samenwerkingsvormen. Dit doen we onder meer door formats voor BIZ-plannen, uitvoeringsovereenkomsten, begrotingen en subsidieverordeningen op te stellen. In samenwerking met Platform BV Breda bekijken we op welke (nog niet georganiseerde) bedrijventerreinen we ondernemers kunnen verenigen. Concrete acties op dit gebied lopen bij de Druivenstraat, de Charles Petitweg, IABC en De Mark (Emer-Zuid, Emer-Noord, Achter Emer, Hintelaken en Paardeweide).
- Bijdragen aan de integrale opgaven, zoals de energietransitie, circulariteit en klimaatadaptatie. Zo kunnen ondernemers een energiescan laten uitvoeren en zijn er stimuleringsmaatregelen om ondernemers energie te laten besparen. Op verschillende terreinen (Steenakker en Rithmeesterpark) wordt onderzoek gedaan naar semiautonome energiesystemen. Mogelijk volgen in 2024 nog andere bedrijventerreinen.

Kantorenlocaties: nieuwe werklocaties

Twee belangrijke ontwikkelingen zijn de realisatie van STRACKS en de planvorming rondom de eventuele uitbreiding van Bond Park. Daarmee dragen we bij aan nieuw courant vastgoed binnen de kantorenportfolio van Breda.

Kantoren: bestaande werklocaties

- We zetten in op het verduurzamen van de bestaande kantorenvorraad. In 2024 gaan we door met het handhaven op het juiste energielabel bij kantoren (minimaal C). Ook voor kantoren kunnen ondernemers een energiescan laten uitvoeren en subsidie krijgen om hun pand te verduurzamen.
- Inspelen op kansen voor de transformatie van incurante kantoorpanden.
- Een gebiedsgerichte aanpak voor Westerhage en de Claudius Prinsenlaan. Bij Westerhage kijken we onder andere naar de parkeerproblematiek en 'branding' van het gebied. Voor de Claudius Prinsenlaan stellen we een nieuw bestemmingsplan op.

Informatie & Monitoring

Voor de diverse vastgoedsegmenten leveren we concrete producten op, zoals een kantorenmonitor, een bedrijventerreinenmonitor en de monitor wijk economie.

4. Digitalisering

- We zetten de focus op de twee strategielijnen software en mindware.
- We maken de verdere uitrol van glasvezel mogelijk voor consumenten en ondernemers op werklocaties. Daarnaast investeren we in een BredaRing.
- We ontwikkelen een dataplatform om de samenwerking in de stad op het gebied van data mogelijk te maken.
- Qua software zetten we in 2024 vooral in op het project Gastveilig Hazeldonk en de geplande pilots op het gebied van veiligheid en parkmanagement. We ontwikkelen met partners een model dat ingezet kan worden voor de regio.
- We werken verder aan het EU REACT-project Smart City Monitor in de binnenstad. We ontwikkelen meer informatie over het gebruik van de binnenstad en gebruiken hier data voor. Opedane kennis schalen we op naar andere gebieden in de stad. Op basis van de opgedane ervaringen borgen we het ecosysteem en werken we met partners toe naar een vervolg.
- We borgen het project Toegankelijkheid en breiden dit uit met technologische toepassingen en betrekken evenementen hierin.
- Voor mindware werken we verder aan de ontwikkeling van het Stedelijk Ethisch Team.
- Binnen de Alliantie Digitaal Samenwerken presenteren we de resultaten rondom digitale inclusie op landelijk niveau. Verder springen we in op kansen/initiatieven op het gebied van digitale balans in Breda.
- We organiseren meerdere edities van de succesvolle Talk of the Towns. Aan de hand van een inventarisatie onder 2500 Bredanaars zijn de thema's bepaald, denk aan AI, ethiek en een innovatieve techniek.

WAT ZIJN DE RISICO'S?

Voor dit thema zijn geen specifieke risico's.

INDICATOREN

Programma-indicatoren

Indicator: Waardering voor de stad (bezoekers) (audit nr 40)

Omschrijving: Rapportcijfer voor de binnenstad van Breda (gegeven door bezoekers)

Bron: Passantenonderzoek Meeteenheid: Score tussen 1 en 10

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
			8	8

Toelichting: We willen dat bezoekers de binnenstad tenminste waarderen met een rapportcijfer 8.

Indicator: Trots op de stad (inwoners) (audit nr 41)

Omschrijving: Percentage inwoners dat (heel) trots is op de stad Breda

Bron: Stadsenquête Meeteenheid: %

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
70	73	73	73	73

Toelichting: We willen dat het percentage inwoners dat (heel) trots is op de stad tenminste gelijk blijft aan de realisatie van 2022 (73%). Het liefste zien we een verdere stijging.

Indicator: Economische Barometer (audit nr 42)

Omschrijving: Stand van de Economische Barometer

Bron: Economische barometer Meeteenheid: Score tussen 1 en 10

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
	6,4		6	geen streefwaarde bepaald

Toelichting: In 2023 wordt het instrument 'Economische Barometer' opnieuw vormgegeven. Dit maakt dat er op dit moment (juni 2023) geen streefwaarde kan worden bepaald voor deze indicator voor 2024.

Indicator: Vestigingsklimaat (audit nr 43)

Omschrijving: Waardering van het vestigingsklimaat door Bredase ondernemers

Bron: Ondernemerspeiling Meeteenheid: Score tussen 1 en 10

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
			7	7

Toelichting: We willen dat ondernemers in 2024 het vestigingsklimaat tenminste waarderen met een 7.

Thema-indicatoren**Indicator: Werkgelegenheid Focussectoren (absoluut) (audit nr 2203)**

Omschrijving: Aantal werkzame personen in de focus sectoren Toegepaste Technologie en Creatieve industrie (TT&C)

Bron: Vestigingenregister Meeteenheid: Aantal

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
21.900	22.300	23.000	22.700	23.900

Toelichting: In 2022 waren er 23.000 banen in de focussectoren Toegepaste Technologie en Creativiteit (TT&C). We streven naar een jaarlijkse groei van 2% in deze sector. Voor 2024 betekent dat 23.900 banen.

Indicator: Werkgelegenheid Totaal (absoluut) (audit nr 44)

Omschrijving: Aantal werkzame personen in Breda

Bron: Vestigingenregister Meeteenheid: Aantal

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
109.900	111.800	113.600	112.000	110.000

Toelichting: We streven naar een totale werkgelegenheid van 110.000 in 2030 (Omgevingsvisie). In de eerstkomende jaren verwachten we eerst nog een lichte toename van de werkgelegenheid. In de jaren daarna gaan we uit van een daling van de werkgelegenheid als gevolg van de afnemende beroepsbevolking.

Indicator: Ondernemersklimaat (audit nr 47)

Omschrijving: Waardering van het ondernemersklimaat door Bredase ondernemers

Bron: Ondernemerspeiling Meeteenheid: Score tussen 1 en 10

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
			7	7

Toelichting: We willen dat ondernemers het ondernemersklimaat in Breda waarderen met een 7 of hoger.

Productindicatoren Product Economische zaken**Indicator: Netto arbeidsparticipatie (audit nr 49)**

Omschrijving: Percentage van de werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de (potentiële) beroepsbevolking

Bron: www.waarstaatjegemeente.nl BBV Meeteenheid: %

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
70,4	72	73,1	72,0	73,1

Toelichting: De netto arbeidsparticipatie (percentage werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de potentiële beroepsbevolking stijgt al jaren, met uitzondering van de coronajaren. We zien graag dat de netto arbeidsparticipatie tenminste gelijk blijft aan het meest recente realisatiecijfer (2022).

Productindicatoren Product Acquisitie en accountmanagement**Indicator: Dienstverlening (audit nr 50)**

Omschrijving: Beoordeling van de dienstverlening van de gemeente Breda aan ondernemers

Bron: Ondernemerspeiling Meeteenheid: Score tussen 1 en 10

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
			7	7

Toelichting: We willen dat ondernemers de dienstverlening van de gemeente tenminste waarderen met een 7.

Productindicatoren Product Evenementen

Indicator: Evenementenbeleid (audit nr 51)

Omschrijving: De gemiddelde waardering van Bredase bezoekers voor de evenementen die ze hebben bezocht

Bron: Stadsenquête Meeteenheid: Score tussen 1 en 10

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
		7,9	7	7,9

Toelichting: In 2022 waardeerden inwoners evenementen gemiddeld met een 7,9. We willen dit niveau tenminste handhaven. De streefwaarde voor 2023 is destijds bepaald op een 7,0. Op dat moment (medio 2022) was nog geen realisatiewaarde 2022 beschikbaar.

Productindicatoren Product Grondexploitatie bedrijventerreinen

Indicator: ratio aanbod/vraag werklocaties (audit nr 52)

Omschrijving: Verhouding tussen het aantal hectare aan werklocaties dat direct uitgeefbaar is en de vraag naar werklocaties

Bron: team planeconomie Meeteenheid: ratio

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
0,1	0,1	0,05	0,1	0,05

Toelichting: Ons streven blijft: een situatie waarin het aanbod van direct uitgeefbaar bedrijventerrein gelijk is aan de vraag. Bij een waarde 1 is dat het geval. Voor de komende jaren is dat vanwege een groot tekort aan direct uitgeefbare locaties niet realistisch. Daarom hanteren we als streefwaarde voor de begroting 2024 de realisatiewaarde van 2022.

Indicator: Leegstand (audit nr 53)

Omschrijving: Leegstand (percentage van de voorraad in m²)

Bron: CBS leegstandsmonitor Meeteenheid: %

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
5,6	5,5	5,3	5	5

Toelichting: We streven naar een (frictie-)leegstand van 5% van de voorraad kantoren, bedrijven en winkels. Er is een leegstandspercentage van minimaal 5% nodig om voldoende dynamiek in de vastgoedsector te behouden.

Thema Grote projecten in de stad

WAT WILLEN WE BEREIKEN?

Programma Verbeter Breda

Onder de noemer Verbeter Breda hebben inwoners en instanties in 2021 samen een plan uitgewerkt om de tweedeling en kansengelijkheid in de stad aan te pakken. Eind april 2023 is een eerste uitvoeringsprogramma gemaakt voor de komende jaren: het Pact van Breda deel 3. Ook is een gezamenlijk programmabureau en bestuur ingericht, dat de deelnemende partijen tot 2040 ondersteunt om hun ambities waar te maken. De gemeenteraad heeft de bijdrage aan het Pact van Breda deel 3 in maart 2023 vastgesteld. Dit is de eerste keer dat we zo'n gezamenlijk programma hebben opgezet met bewoners en partijen in de stad.

Een gezamenlijk programmabureau gaat de partners vanaf 2024 ondersteunen bij het uitvoeren van de plannen uit het Pact van Breda deel 3. Er zijn in de zomer 2023 twee directeuren geworven die in december 2023 en januari 2024 starten. In het najaar selecteren bestuur en directeuren tevens de aanjagers voor de bouwstenen, een communicatiemedewerker en een ondersteuner, met de bedoeling dat het team in januari 2024 op sterkte is en aan de slag kan.

Het motto van het Pact van Breda is 'Aan de slag'. In 2024 werken we diverse plannen uit het Pact verder uit. Hiervoor is in 2024 € 2,5 miljoen beschikbaar. In alle plannen worden stappen gezet. Zo is er in 2024 een concreet plan voor de realisatie van een bieb 4.0 in de Hoge Vucht. We gaan meer sturen vanuit de behoeften van de wijk met een eerste integraal wijkplan in 2024. De Rijke Schooldag wordt rijker met onder meer gratis huiswerkbegeleiding, de uitbreiding van het aantal deelnemende leerlingen en afspraken met enkele scholen over (gezond) eten op school. Begin 2024 liggen er concrete afspraken over passend toewijzen binnen de Alliantie Wonen. Het plan om de buurtconomie te bevorderen is in 2024 gereed.

In de aangenomen motie 'Wat te doen met dat Verbeter Breda-miljoen' roept de gemeenteraad het college op om een voorstel te doen voor het krediet van € 1 miljoen dat in 2022 is gevoteerd voor Verbeter Breda. De voorstellen vragen om

exploitatiemiddelen, omdat het niet gaat om investeringen in grote ruimtelijke ontwikkelingen. Daarom wordt het geld omgezet in exploitatiemiddelen.

Conform de afspraken met de gemeenteraad wordt de voortgang van alle bijzondere projecten 2 keer per jaar uitgebreid besproken. Ook wordt er jaarlijks een werkbezoek georganiseerd. Daarnaast zijn raadsleden natuurlijk te gast tijdens bijeenkomsten rondom leren en ontwikkelen, en tijdens de jaarlijkse Verbeter Breda-dag, waarop alle partijen terug- en vooruitkijken.

Programma Gasthuisvelden

In het gebied Gasthuisvelden bouwen we bereikbare woningen in een aantrekkelijk verblijfsgebied. Daarvoor veranderen we onder meer het voorheen gesloten kazerneterrein in een openbaar park. Daarnaast creëren we logische verbindingen met de wijk Fellenoord, het centrum en Breda-West. Vanuit dit programma werken we aan 3 ambities:

- Fellenoord versterken en verbinden
- het kazerneterrein verbinden met de stad door de Nieuwe Mark
- bijdragen aan een beter vestigings- en verblijfsklimaat

Programma CrossMark Breda

CrossMark Breda transformeert de huidige spoorzone naar een nieuw en modern stadsdeel van zo'n 150 hectare aan weerszijden van het station. Het gebied onderscheidt zich van de historische binnenstad en versterkt het internationale karakter van Breda. Bij de ontwikkeling stemmen we verstedelijking, groen, water en mobiliteit op elkaar af. In lijn met onze Omgevingsvisie 2040 wordt het een hoogstedelijk gebied met een hoge dichtheid en een mix van wonen, werken en verblijven. Zo benutten we ons HSL-station beter en zijn we een sterker internationaal knooppunt. CrossMark bestaat uit meerdere deelgebieden met van oost naar west de volgende ambities:

1. CrossMark-Oost: een stedelijk woongebied met de Drie Hoefijzers, Eureka en de herontwikkeling van De Faam
2. Stationskwartier: een modern zakelijk gebied met een hoog aandeel kantoren, een internationaal hotel, commerciële voorzieningen en een duurzaam Spoorpark
3. Havenkwartier: een hoogstedelijk woongebied in een industriële omgeving, een broedplaats voor cultuur en creativiteit, bijzondere vormen van horeca en leisure
4. 't Zoet: een hoogstedelijk gemengd woon-werkgebied aan de Mark, met een duurzame groen- en waterstructuur als basis en goede verbindingen met de omgeving (station, binnenstad, Breda-Noord)

Het programma CrossMark zet zich in voor langdurige betrokkenheid en financiële steun vanuit het Rijk en de provincie voor deze stedelijke transformatie.

Programma Centrum-Oost

Het programma Oostflank gaat verder onder de naam Centrum-Oost. We gaan de ambities uit het ambitiesdocument Centrum-Oost realiseren. Door diverse ontwikkelingen ontstaat een hernieuwd stadsdeel waar historisch besef, gastvrijheid en creativiteit belangrijke waarden zijn die de sfeer bepalen. We ontwikkelen een aanvulling op het bestaande programma, waardoor een centrumstedelijk gebied ontstaat met een mix van 70% wonen en 30% stedelijke voorzieningen (economie, cultuur, leisure). Hoogwaardige openbare ruimtes moeten het decor gaan vormen voor ontmoeting en evenementen. Zo houdt het gebied ook in de verre toekomst een sociale betekenis. De openbare ruimte schept een stedelijk vestigingsklimaat en brengt de bezoeker in verwondering. Mensen kunnen verpozen in het Singelpark, een rustmoment pakken tijdens het winkelen in de Karnemelkstraat, of live-cultuur en andere evenementen beleven in de openbare ruimte op het nieuwe theaterplein.

We willen 1500 woningen toevoegen met als uitgangspunt dat 30% daarvan in het sociale huursegment valt, 40% in het middeldure segment en 30% in de vrije sector. Hiermee springen we in op de urgente woningmarktbehoefte in het betaalbare segment. De bereikbaarheid van de binnenstad wordt duurzaam versterkt doordat we de verbindingen voor voetgangers, fietsers, het OV en het autoverkeer naar en binnen het gebied verbeteren. We willen hoogwaardige parkeergelegenheden en stallingen aanleggen met goede looproutes naar de voorzieningen in de omgeving. De herinrichting van de openbare ruimte komt de verkeersveiligheid en de verblijfskwaliteit ten goede. De oostelijke zijde van de binnenstad krijgt hierdoor een nieuw gezicht en een grotere betekenis als aantrekkelijk stadsdeel en belangrijke entree naar de stad.

Programma Bavel

De komende jaren willen we onze ambities op het gebied van wonen en werken verder invullen. We hebben daarvoor verkend wat Bavel hieraan bij kan dragen. Net als in de rest van Breda is er ook in Bavel grote behoefte aan woningen: voor ouderen, *empty nesters* en jongeren uit Bavel en daarbuiten. Bavel kan daarnaast een deel van de gemeentelijke opgave invullen op het gebied van bedrijventerreinen (uitbreiding en vervanging). Uitgangspunt daarbij is wel dat onze dorpen organisch moeten

groeien: we willen geen losstaande ontwikkelingen, maar aanvullingen op de bestaande dorpsrand. Nu de gebiedsvisie voor Bavel is vastgesteld, gaan we verder met de uitwerking ervan. Daarnaast starten we verkenningen voor de overige woon- en werklocaties. In samenhang daarmee pakken we ook het mobiliteitsvraagstuk verder op. Dit alles doen we in goed overleg met de inwoners van Bavel.

WAT GAAN WE DAARVOOR DOEN?

Programma Gasthuisvelden

In 2024 gaan we door met de aanleg van de Nieuwe Mark fase 1 en het ontwerp voor fase 2 op Seelig-Noord. Daarnaast zetten we de eerste stappen richting de uitvoering:

Herontwikkeling Gasthuisvelden-West

- Via 2 openbare aanbestedingen worden de voormalige rechtbank en de locatie van het voormalige belastingkantoor in de markt gezet.

Herontwikkeling Seeligpark

- Op 30 juni 2024 wordt het kazerneterrein overgedragen aan de gemeente Breda. Fase 1 (het exercitieterrein, de witte huisjes en de betonloods) zijn dan beschikbaar en kunnen worden ingericht worden als park.

Versterken en verbinden Fellenoord

- We versterken door de wijkaanpak en de continue samenwerking met Verbeter Breda. We verbinden door het ontwikkelen van de fysieke en programmatische relatie tussen de Gasthuisvelden en Fellenoord.

Uitwerking mobiliteitsvraagstukken

- De herprofilering van de Fellenoordstraat en de Gasthuisvelden (straat) wordt integraal meegenomen in het ontwerp van het Seeligpark en de openbare ruimte van Gasthuisvelden-West. Het doel is om de barrièrewerking tussen deze stadsdelen op te heffen.

Programma CrossMark Breda

CrossMark Breda-'t Zoet behoort tot de grootschalige woningbouwlocaties van het Rijk in het kader van de NOVEX (Nationale Omgevingsvisie). Dat betekent dat we flinke financiële bijdragen hebben ontvangen (voor mobiliteit en de water- en groenstructuur) en dat we met het Rijk gaan samenwerken in de gebiedsontwikkeling. We werken ook met de provincie aan de Samenwerkingsagenda, die in 2021 is vastgesteld door de gemeenteraad en door Provinciale Staten. Die agenda bestaat uit 23 projecten op het gebied van verstedelijking, groen, water en mobiliteit in het centrum van Breda. Ten noorden van het spoor komen veel opgaven bij elkaar, vooral in het Havenkwartier en 't Zoet.

In de deelgebieden van CrossMark staan de volgende activiteiten gepland:

CrossMark-Oost/Stationskwartier

- De afronding van het ambitieuze bouwproject 5Tracks met appartementen, kantoren en voorzieningen, inclusief een internationaal hotel en een parkeervoorziening met daarop het Spoorpark.
- De afronding van de buitenruimte in Drie Hoefijzers-Noord.
- De start van de bouw op de Harley-locatie met de realisatie van 50 betaalbare woningen.
- De verdere verkoop en realisatie van de woonbuurt Eureka met ruim 300 woningen.
- Het bestemmingsplan voor de aangrenzende Faam-locatie (ruim 600 woningen en behoud erfgoed).

CrossMark-West/Havenkwartier

- De uitvoering van het gebied de Strip (tussen de Speelhuislaan en de Belcrumhaven) met 650 woningen en de herbestemming van industrieel erfgoed met cultuur en creatieve functies.
- De bouw van woningen door het Consortium Spoorzone Breda (Klavers Jansen) en Amvest (Backer & Rueb).
- De verdere ontwikkeling en planvorming van een culturele broedplaats in het gebied Klavers Jansen, samen met culturele instellingen.
- De gefaseerde realisatie van een functionele en aantrekkelijke openbare ruimte in het Havenkwartier (net als in het Stationskwartier).
- De start van de realisatie van de mobiliteitshub aan de Mark, gekoppeld aan de ontwikkelingen in de Strip.
- De voortzetting van het tijdelijk gebruik van het Haveneiland binnen een gereguleerd regime na de beëindiging van de regelvrije zone.

CrossMark-West/'t Zoet

- De uitwerking van het ruimtelijk programmatisch raamwerk voor 't Zoet, inclusief bouwstenen (ondergrond, mobiliteit, energie, woon- en economisch programma) en de spelregels per deelgebied.
- Het uitwerken en uitvoeren van een notitie Reikwijdte en Detailniveau om een milieueffectrapportage op te kunnen stellen.
- Het uitwerken en vaststellen van een marktstrategie (met daarin de wijze van selectie van partners in de vastgoedontwikkeling van 't Zoet).
- Het voorbereiden en uitvoeren van de selectie van één of meer marktpartijen.
- De nadere uitwerking en inbedding van de participatie, gebiedsmarketing en placemaking als structurele onderdelen van de gebiedsontwikkeling.
- De uitwerking en vaststelling van een samenwerkingsovereenkomst met de provincie over de ontwikkelkaders, de (gezamenlijke) gebiedsorganisatie, de inbreng van gronden en de financiering van de ontwikkelingen, waaronder het voorbereiden van een grondexploitatie voor de eerste fase van 't Zoet, met daarin circa 1700 woningen en 23.000 m² voorzieningen.
- Het treffen van civieltechnische voorbereidingen voor investeringsprojecten in de buitenruimte, waarvoor het Rijk subsidie heeft verstrekt. Denk aan de aanleg van het watersysteem.
- Het Rijk heeft een aanzienlijke bijdrage geleverd voor de verkeersinfrastructuur en de opgaven in het plan (mobiliteit, water- en groenstructuur). Deze afspraken maken we concreet.

Bavel

Ook in 2024 werken we verder aan het programma Bavel. We gaan door met de ontwikkeling van nieuwe woon- en werkterreinen, de multifunctionele accommodatie en andere uitvoeringsmaatregelen.

- De bouw van de eerste 160 woningen wordt in gang gezet.
- De multifunctionele accommodatie wordt aanbesteed en we passen het bestemmingsplan aan.
- Voor Bavel-West starten we de procedure om de bestemming te veranderen.
- We werken het mobiliteitsvraagstuk verder uit.
- We zetten de proactieve communicatie met het dorp voort. Dat doen we onder meer via de website over Bavel, het infocentrum en nieuwsberichten.
- We gaan verder met het verkennen van de mogelijkheden voor de werklocatie.
- We werken het vraagstuk voor de woningbouwontwikkeling in Bavel-Zuid verder uit met de ontwikkelende partijen.
- We voeren de gebiedsvisie verder uit.

Programma Centrum-Oost

- In 2024 maken we afspraken met belanghebbenden en eigenaren van ontwikkellocaties om de doelen uit het ambitiedocument Centrum-Oost te realiseren.
- We voeren een haalbaarheidsstudie uit naar de herontwikkeling van de Koepelgevangenis.
- We voeren een haalbaarheidsstudie uit naar de herontwikkeling van het Chassékwartier.
- We voeren een haalbaarheidsstudie uit naar het terrein Achter De Lange Stallen/Molsparking.
- We voeren een haalbaarheidsstudie uit naar de herontwikkeling van de Poort van Schoenmaker/Boschstraat.
- We starten de planologische procedure Central Park.
- We zetten de realisatie voort van POST Breda.
- We starten de realisatie van de herinrichting 1e fase Oostflank (Vlaszak en omgeving).
- We starten een ontwerptraject op voor de vervolgfases van de herinrichting Oostflank.
- We pakken grote vraagstukken aan in het haalbaarheidsonderzoek rondom het Chassékwartier. Onderdeel daarvan is een studie naar het omvormen van de bereikbaarheid van de binnenstad vanuit het oosten.
- Daarnaast verkennen we de toekomst van de grootschalige evenementen in de stad, die nu in dit gebied plaatsvinden.

Voor bovenstaande zaken is intensief contact nodig met alle belanghebbenden. Daarom zorgen we voor uitgebreide participatie binnen deze ontwikkelingen.

WAT ZIJN DE RISICO'S?

CrossMark

Voor het deelgebied Stationskwartier zijn de belangrijkste risico's meegenomen in het totaal van de grondexploitaties. Voor de Strip, de eerste realisatiefase binnen het Havenkwartier, zijn dit de belangrijkste risico's:

- de realisatie van 655 woningen vóór 2030, conform de eisen van de Woningbouwimpuls (met € 9,9 miljoen subsidie vanuit het Rijk). Er kan vertraging optreden door beroep in bestemmingsplanprocedures, lange wachttijden bij de Raad van State en door grillige marktomstandigheden.
- de kostenstijging in de bouw (de genoemde subsidie wordt niet geïndexeerd)
- onvoldoende financiële middelen voor een haalbaar cultuurproject in het deelgebied Klavers Jansen

Crossmark - 't Zoet

De ontwikkeling van 't Zoet is groot, complex en langdurig. Daardoor zijn risicomanagement en communicatie cruciaal. Risico's zijn onder andere:

- De financiering loopt over een langere periode en we zijn afhankelijk van andere overheden (Rijk, provincie, waterschap).
- De hoogte van de bijdragen vanuit het Rijk is bekend, de cofinanciering vergt een goede financiële planning in het SIP, maar ook door andere publieke partners (provincie, waterschap).
- De technische complexiteit (met funderingsresten, onderdoorgangen bij het spoor en hoogwaardige OV-verbindingen).
- Milieutechnische belemmeringen (zoals geur, geluid, bodemverontreinigingen en externe veiligheid door het vervoer van gevaarlijke stoffen over het spoor).
- Consistentie en een lange adem. Het programma voor de komende decennia is nog niet bekend, maar de druk op de woningmarkt is groot. Hierdoor maken we mogelijk te snel plannen, waardoor we inboeten op onze stedelijke ambities. De looptijd zal 20 à 30 jaar zijn, zoals bij gebiedsontwikkelingen met een vergelijkbare omvang en complexiteit.
- De krapte op de arbeidsmarkt. De organisatie is kwetsbaar en het aantrekken van talent en het vasthouden van de kwaliteit zijn belangrijke investeringen in de stad.

Bavel

- Doordat Bavel dicht bij het Ulvenhoutse Bos ligt, moeten we extra inspanningen leveren om aan de stikstofregels te voldoen. Als we niet voldoende maatregelen kunnen nemen, komen de plannen in gevaar.
- Voor de uitvoering van de plannen is momenteel te weinig capaciteit.
- In het zoekgebied voor de bedrijventerreinen zitten boomkickers. Dit heeft gevolgen voor de ontwikkeling. Als deze niet verplaatst kunnen worden, kunnen we minder hectares bedrijventerrein aanleggen.
- Voor de ontwikkeling van het bedrijventerrein is actief grondbeleid nodig. Als de strategische voorinvestering niet wordt genomen, komt de ontwikkeling niet op gang.
- Vertraging door bezwaar/beroep tijdens procedures.
- Het stapelen van ambities, waardoor de ontwikkelingen niet haalbaar meer zijn.

Gasthuisvelden

De stap van visie naar ontwikkeling en uitvoering vraagt om zorgvuldigheid en kan meer tijd kosten dan voorzien. Door de hoeveelheid projecten binnen de gemeente kan het voorkomen dat de inhoudelijke collega's meer tijd nodig hebben om hun input aan te leveren.

Centrum-Oost

Het stadsdeel heeft op meerdere fronten en voor meerdere belanghebbenden een belangrijke functie in de stad.

Veranderingen in het gebied kunnen tot weerstand leiden bij grote groepen. Om de volledige potentie van het gebied te realiseren, is de investeringsbereidheid vanuit de gemeente én de markt bepalend. Ook hierin ligt een risico, aangezien dit samenhangt met het economisch klimaat van het moment, terwijl de gebiedsontwikkeling vraagt om een langdurig commitment aan de ambities. Ook de stikstofproblematiek en andere milieueffecten vragen om aandacht. De aansluiting op het stroomnet vormt een grote uitdaging, waarvoor een strategie moet worden bedacht. Tot slot vraagt de capaciteit binnen de gemeente om aandacht, vooral op het gebied van contractvorming, stedenbouw, vastgoed, projectmanagement en het ingenieursbureau.

INDICATOREN

Voor dit thema zijn geen indicatoren van toepassing.

Thema Dynamische stad

WAT WILLEN WE BEREIKEN?

Cultuur

Met ons cultuurbeleid stimuleren we het maken, presenteren en beleven van een waardevol en divers kunst- en cultuuraanbod. Zo vergroten we de aantrekkingskracht van Breda om te wonen, te werken, te beleven en te bezoeken. We ondersteunen de culturele organisaties en makers in Breda bij hun herstel en transitie na de coronapandemie.

Cultureel erfgoed

Onze erfgoedvisie 'Grondstof voor de toekomst' gaat uit van een brede benadering van het erfgoed. We gebruiken het project Collectie Breda om focus aan te brengen binnen het tastbare erfgoed (zoals de monumenten) en de historische verhalen.

Dankzij Collectie Breda kunnen mensen en middelen effectief worden ingezet op de volgende doelen:

- het versterken van de erfgoedbeleving en het vergroten van de toegankelijkheid van het erfgoed voor bewoners en bezoekers
- zo veel mogelijk kennis vergaren over het Bredase erfgoed en deze delen met de stad
- zorgvuldig behoud, beheer en bescherming van ons erfgoed
- erfgoed als onderlegger voor de (her)ontwikkeling van de fysieke leefomgeving

WAT GAAN WE DAARVOOR DOEN?

Cultuur

We werken volgens de 6 speerpunten uit onze cultuurvisie:

- We versterken de verbinding met cultuur en andere sectoren.
- We richten ons op een versteviging van het aanbod aan professionele kunsten met een landelijke uitstraling.
- We bevorderen activiteiten op het vlak van internationale uitwisseling en activiteiten die bijdragen aan de internationale profilering van Breda.
- We werken verder aan de ontwikkeling van het Havenkwartier als culturele hotspot van Breda.
- We versterken het aanbod aan kunst en cultuur in de publieke ruimte.
- We investeren in de toekomstbestendigheid van de culturele sector.

Concrete doelen

In 2024 treffen we de laatste voorbereidingen voor de nieuwe beleids- en subsidieperiode, die op 1 januari 2025 ingaat. Denk hierbij onder meer aan het ontwikkelen van subsidies. Hierin besteden we met name aandacht aan de cultuurparticipatie van jongeren. Daarnaast geven we voor het laatst invulling aan het huidige cultuurbeleid 'In verband met cultuur 2019-2024' aan de hand van 3 waarden:

Intrinsieke waarde (investeren in de cultuursector en haar wend- en weerbaarheid)

We versterken en ondersteunen de sector bij het herstel en de transitie na de coronapandemie. We richten ons op (internationale) zichtbaarheid en samenwerking. We blijven samenwerken met onze partners in BrabantStad en zetten onze subsidies optimaal in. De subsidies voor professionele instellingen die 2- en 4-jarig ondersteund worden, lopen in 2024 gewoon door. De 1-jarige regeling gaat in 2024 opnieuw van start in een vernieuwd jasje. Daarnaast kunnen organisaties een beroep doen op projectsubsidies. Ook de makersregeling zetten we voort.

Sociaal-maatschappelijke waarde

We hebben aandacht voor cultuureducatie, -participatie en -beoefening in de breedte, mede door de inzet van combinatiefunctionarissen. We stellen subsidies beschikbaar voor amateurkunst. De ervaringen met de subsidieregeling Urban Sports en Culture uit 2023 nemen we mee om ook in 2024 een passend instrumentarium voor jongerencultuur te ontwikkelen. Tot slot geven we invulling aan de middelen 'impuls jongerencultuur' die door het Rijk beschikbaar zijn gesteld.

Ruimtelijk-economische waarde

Kunst en cultuur behouden een belangrijke rol in onze ruimtelijke en stedelijke ontwikkelingen. Denk hierbij onder meer aan de ontwikkelingen in CrossMark en de ontwikkeling van De Koepel en Centrum-Oost. We blijven betrokken bij CrossArts. Ook werken we aan de realisatie van projecten in de publieke ruimte.

Cultureel erfgoed

Algemeen

We voeren de beleidsdoelen uit de erfgoedvisie uit. Daarnaast zijn de volgende activiteiten van belang:

- We adviseren inhoudelijk over subsidieaanvragen en -verantwoordingen op het gebied van erfgoed.
- We nemen deel aan de erfgoedtafel, die wordt georganiseerd door de erfgoedorganisaties.
- We nemen deel aan landelijke en regionale samenwerkingen, zoals Van Gogh Nationaal Park en de Zuiderwaterlinie.

We voeren het project Collectie Breda uit met onder andere aandacht voor de registratie en digitalisering van onze eigen collecties en de begeleiding van externe collectie-eigenaren bij de registratie en digitalisering. Daarnaast stellen we een plan van aanpak op om erfgoed en evenementen sterker aan elkaar te koppelen. Ter versterking van de kennis verzorgen we bijvoorbeeld (via de Nieuwe Veste) archeologielessen op scholen en in het depot aan de Riethil 12.

We nomineren het Begijnhof voor de nieuwe Voorlopige Lijst van Nederland. Dit kan uiteindelijk leiden tot de plaatsing van het Begijnhof op de Werelderfgoedlijst. Verder blijven we gemeentelijke monumenten aanwijzen en ontwikkelen we beleid voor duurzame monumentenzorg.

We investeren structureel meer in de Grote Kerk als symbool voor ons Breda. De Grote Kerk is een unieke plek waar veel verhalen uit het verleden van Breda samenkomen, maar het is ook een plek van ontmoeting en evenementen voor verschillende partijen in de stad. De Grote Kerk is daarmee van culturele, economische en maatschappelijke waarde.

WAT ZIJN DE RISICO'S?

Cultuur

De coronapandemie ligt al even achter ons. Toch is de cultuursector zich nog aan het herstellen en aan het aanpassen aan de nieuwe werkelijkheid. Daarnaast vormen de energiecrisis en de sterk gestegen kosten door inflatie een uitdaging. Dit kan gevolgen hebben voor de culturele programmering in de stad. We ondersteunen de brede sector bij het herstel na corona en waar mogelijk ook bij de energieproblematiek en gestegen kosten.

Cultureel erfgoed

- Het project Collectie Breda is mede afhankelijk van private eigenaren van verschillende collecties. Zonder hun medewerking zal er geen totaalbeeld ontstaan van het Bredase erfgoed en wordt de focus aangebracht op basis van een incompleet beeld.
- Het aanwijzen van monumenten wordt projectmatig uitgevoerd. Het huidige project omvat ruim 250 potentiële monumenten. De voortgang van het project is mede afhankelijk van het aantal bezwaren van belanghebbenden.
- Binnen de erfgoedbegroting is geen ruimte voor een subsidieregeling om het beleid voor duurzame monumentenzorg te stimuleren.
- Binnen de begroting is op enkele plekken een aanvulling nodig om de kwaliteit van het beheer en het publieksbereik te verbeteren.
- De maximale capaciteit van het archeologisch veldteam is bereikt. Om de versnelling van woningbouw, infra en natuurontwikkeling bij te houden, moeten we extra capaciteit vinden.

INDICATOREN

Thema-indicatoren

Indicator: Digitalisering (audit nr 2208)

Omschrijving: nader te bepalen

Bron: Stadsenquête Meeteenheid: nader te bepalen

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024

Toelichting: Tot op heden is deze indicator (nog) niet concreet geformuleerd. Het blijkt niet eenvoudig om de vier pijlers van Bredata, het masterplan digitalising, (hardware, software, mindware en orgware) te vangen in één indicator. Sinds 2020 meten we in de jaarlijkse inwonerspeiling wél 'digivaardigheid'. In 2022 vindt 89% van de inwoners zichzelf digivaardig.

Productindicatoren Product Cultuurpresentatie

Indicator: positie Breda op landelijke cultuurindex (audit nr 54)

Omschrijving: Stand van Breda op de cultuurindex van de 50 grootste gemeenten.

Bron: Atlas voor gemeenten Meeteenheid: Ranking (1 t/m 50)

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
38	38	36	35 - 25	27

Toelichting: Voor deze indicator is sprake van een trendbreuk. Met ingang van 2023 is de definitie van deze indicator (Bron: Atlas voor gemeenten) gewijzigd. Vanaf 2023 wordt een andere index gepresenteerd: 'podiumkunsten en nachtcultuur'. Dit is een samengestelde index gebaseerd op het aantal bereikbare voorstellingen toneel (waaronder ballet, dans, cabaret en musical), klassieke muziek, popmuziek en nachtcultuur. Gewogen naar reistijd. In de Atlas voor gemeenten 2023 (uit mei 2023) staat Breda op positie 27 van de 50. We streven ernaar om deze positie in 2024 tenminste te handhaven.

Thema Beroepsonderwijs en huisvesting onderwijs

WAT WILLEN WE BEREIKEN?

Onderwijsvisie

We stellen een onderwijsvisie op. Dat doen we participatief met partners in en rond het onderwijs en door ouders, studenten en leerlingen te betrekken. Als gemeente bevorderen wij de juiste randvoorwaarden voor goed onderwijs, waarbij kansengelijkheid op de eerste plaats komt.

Actieplan Onderwijs en Arbeidsmarkt

Met het Actieplan Arbeidsmarkt Breda 2023-2027 willen we komen tot een weerbare, veerkrachtige en toekomstbestendige arbeidsmarkt. Daarin sluiten vraag (banen) en aanbod (potentiële werknemers) zo goed mogelijk op elkaar aan. Het is belangrijk dat studenten worden opgeleid met de juiste vaardigheden en dat inwoners de mogelijkheden hebben om zich blijvend te ontwikkelen, zodat zij duurzaam inzetbaar zijn als de beschikbare banen en gevraagde vaardigheden veranderen. We werken intensief samen met onze partners in het onderwijs en het bedrijfsleven om klaar te zijn voor de arbeidsmarkt van de toekomst.

Breda Studentenstad

Breda wil een aantrekkelijke studentenstad zijn waar het goed wonen, werken en verblijven is. We willen dat studenten uit het beroeps- en wetenschappelijk onderwijs zich hier thuis voelen. De ambities van Breda als studentenstad richten zich op een warm welkom en een goede landing in de stad. Zo bevorderen we dat studenten zich blijvend willen vestigen in Breda of na hun studie als toegewijde ambassadeur van de stad vertrekken. Daarnaast zien we dat studenten nieuwe kennis naar de stad brengen. We betrekken de studenten en kennisinstellingen graag bij maatschappelijke opgaven en lokale vraagstukken. Dat doen we onder meer via de leergemeenschappen, de City Deal Kennis Maken (CDKM), de Logistics Community Breda (LCB) en het Urban Living Lab Breda (ULLB). Het ULLB is de plek en organisatie die bewoners en bedrijven betreft bij vraagstukken in Breda om samen met studenten oplossingen te vinden voor maatschappelijke uitdagingen. Het ULLB coördineert 4 strategische transitiethema's: inclusieve samenleving, energietransitie, digitalisering en mobiliteit. In 2024 is er per thema een regisseur en worden in samenwerkplaatsen in de wijken ook inwoners betrokken bij de vraagstukken. In 2024 zet ULLB vervolgstappen om te komen tot een duurzaam organisatie-model met bijbehorende exploitatie.

Taal, laaggeletterdheid en basisvaardigheden

Met 13 andere gemeenten werken we samen aan het regioplan Dromen, Durven, Doen – Aanpak laaggeletterdheid regionaal plan 2020-2024. We willen meer mensen bereiken, zodat zij mee kunnen doen aan cursussen Nederlandse taal, rekenen, lezen en schrijven of digitale vaardigheden. Het thema taal, laaggeletterdheid en basisvaardigheden wordt ook lokaal uitgewerkt (zie programma 1).

Onderwijshuisvesting

De gemeente heeft meerjarige afspraken met de schoolbesturen gemaakt over de zorgplicht voor onderwijshuisvesting. Zij zijn verenigd binnen BreedSaam (primair onderwijs) en Building Breda (voortgezet onderwijs). Vanaf 2024 komt er structureel € 1,4 miljoen extra ter beschikking voor onderwijshuisvesting. Hiermee is een flinke impuls beschikbaar om te investeren in nieuwbouw, levensduur verlengende renovaties uit te voeren en zo mogelijk de kwaliteit van de onderwijshuisvesting op peil te houden of te verbeteren. Daarnaast passen we in 2024 de governanceafspraken aan, waarbij de afstand tussen de schoolbesturen en de gemeente kleiner wordt.

Breedzaam gaat de komende jaren aan de slag met nieuwbouw en levensduur verlengende renovaties van scholen. Door de financiële impuls die aanvullend in de begroting is opgenomen voor onderwijshuisvesting kan Breedzaam in de komende vier jaar aan de slag met de volgende scholen: de Rosmolen, de JF Kennedyschool en de Singel. Het streven is om in dezelfde periode ook nieuwbouw van het Bredacollege mogelijk te maken. Verder gaat Breedzaam ook aan de slag met de scholen Weerijns en Steiner.

De scholen in het voortgezet onderwijs willen in het gedachtengoed van 'brede brugklassen' het theoretisch onderwijs (van gymnasium tot vmbo-tl) verbinden met het beroepsonderwijs. Bijvoorbeeld door het inrichten van centra voor praktisch ingericht onderwijs waar alle leerlingen gebruik van kunnen maken en elkaar kunnen ontmoeten. Daarmee ontstaat een uniek onderwijsconcept in Breda dat de kanselijkheid voor leerlingen vergroot.

Verder wordt er extra geïnvesteerd in het beroepsonderwijs in Breda. Dit wordt steeds belangrijker, omdat het belang van vakmanschap en vitale beroepen meer dan ooit zichtbaar is. Dit alles vraagt ook om fysieke investeringen in nieuwe en bestaande gebouwen van Building Breda. Daarbij wordt gekeken naar het huidige aanbod van gebouwen en hoe deze optimaal ingezet kunnen worden voor een aantrekkelijk, duurzaam en onderwijs met gelijke kansen in Breda. Bijvoorbeeld de locatie Van Riebeecklaan waar ruimte is om bij te dragen aan doelen als een vitaal vmbo, het realiseren van praktijkcentra voor theoretische opleidingen in combinatie met locaties waar praktijkonderwijs van het mbo reeds wordt aangeboden, brede brugklassen en een invulling van de rijke schooldag.

WAT GAAN WE DAARVOOR DOEN?

Onderwijsvisie

Bij de nieuwe onderwijsvisie werken we vanaf het laatste kwartaal van 2023 ook een uitvoeringsagenda uit. Daarbij werken we samen met onze onderwijspartners en de deelnemers aan de waardenetwerken, in het bijzonder het netwerk Kansrijke Jeugd.

Breda Studentenstad

We organiseren samen met de onderwijsinstellingen introductieactiviteiten voor studenten en dragen bij aan de stadsdag en het HBO-introfestival. In november worden de GoodMood-activiteiten georganiseerd, dé manier om elkaar te ontmoeten, je sociale netwerk uit te breiden en de stad nog beter te leren kennen. Via het netwerk Breda Internationals en het European Student Network (ESN) bieden we ook een aantrekkelijk introductieprogramma voor de internationale studenten. Samen met onderwijs- en woonpartners werken we aan een betere organisatie van de studentenhuisvesting.

Taal, laaggeletterdheid en basisvaardigheden

We zetten de WEB-middelen regionaal in voor cursussen taal, rekenen en digitale vaardigheden. We geven de website www.taalwestbrabant.nl meer bekendheid. Daar staat alle informatie over laaggeletterdheid en basisvaardigheden voor taalvragers, taalvrijwilligers en organisaties. Daarnaast organiseren we een regionaal evenement om aandacht te vragen voor laaggeletterdheid en basisvaardigheden.

Onderwijshuisvesting

We voeren de meerjarige afspraken uit voor de huisvesting voor het primair en voortgezet onderwijs. Die afspraken zijn vastgelegd in overeenkomsten met BreedSaam en Building Breda. We hebben de governance herzien en voeren de afspraken uit over tussentijdse rapportage en verantwoording. We gaan ook in gesprek over de uitvoering van het Integraal Huisvestingplan (IHP) en de beoogde kwaliteit van de voorzieningen. Uitgangspunt is dat er altijd voldoende geschikte onderwijshuisvesting is. We streven ernaar om de duurzaamheid, ventilatie en multifunctionaliteit van de onderwijsgebouwen verder te bevorderen. Vanaf 2024 is er structureel € 1,4 miljoen meer beschikbaar voor onderwijshuisvesting.

WAT ZIJN DE RISICO'S?

Bouwkosten onderwijshuisvesting

De prijzen in de bouw stijgen en we hebben te maken met hogere rentes, inflatie en wijzigend overheidsbeleid met mogelijke financiële consequenties. De financiële impact en de gevolgen hiervan voor onze ambities zijn nu nog onduidelijk. Mogelijk moeten we onze ambities of financiën op termijn bijstellen.

Onderwijshuisvesting ontheemden kinderen

In Breda is het aantal vluchtelingenkinderen in het onderwijs sterk toegenomen. De verwachtingen is dat deze toestroom zeker in de nabije toekomst niet vermindert. Dat betekent dat de behoefte aan onderwijshuisvesting voor de internationale schakelklassen (de ISK) en het Oekraïens onderwijs toeneemt. De uiteindelijke omvang daarvan is nu niet aan te geven. De

gemeente heeft de zorgplicht voor de onderwijshuisvesting en vult dit in door het beschikbaar laten stellen van bestaande leslokalen en/of het laten realiseren van aanvullende (nood-)leslokalen. Tegelijkertijd stelt de exponentiele groei van het aantal ISK-leerlingen met ruim 300% de gemeente voor forse (financiële) uitdagingen. Er is voor het schooljaar 2023-2024 geen Rijkscompensatie voor deze extra investeringen, zoals de zoektocht naar geschikte schoollocaties en het inrichten van de accommodaties. De SPUK-regeling specifieke uitkering tijdelijke onderwijshuisvesting ontheemden is niet meer inzetbaar.

Urban Living Lab Breda

Het ULLB is tot op heden incidenteel bekostigd. We willen het gemeentelijk aandeel daarin vanaf 2024 structureel begroten met € 35.000.

INDICATOREN

Thema-indicatoren				
Indicator: Aandeel studenten dat woont in Breda (audit nr 55)				
Omschrijving: Percentage Bredase studenten dat ook in Breda woont				
Bron: KENCES, Landelijke (Lokale) monitor studentenhuysvesting Meeteenheid: %				
Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
36,6	36,3			geen streefwaarde bepaald

Toelichting: Breda wil een aantrekkelijke studentenstad zijn voor alle studenten, uitwonend en thuiswonend.

Thema Verbindend bestuur

WAT WILLEN WE BEREIKEN?

De grote maatschappelijke opgaven houden zich lang niet altijd aan de bestuurlijke indeling van Nederland. De aanpak van deze opgaven vraagt samenwerking tussen gemeenten en andere partijen (maatschappelijke organisaties, bedrijven en onderwijs). De regio wordt steeds belangrijker als gevolg van een toenemende regionalisering en decentralisaties. Om het werken als één overheid te bevorderen, wordt de stedelijke regio steeds dominanter. Ook taakverzwaring maakt dat gemeenten gaan samenwerken. We moeten en willen coalities met andere partijen sluiten om maatschappelijke opgaven aan te pakken. Steeds vaker vinden Tilburg en Breda en hun beide subregio's, Hart van Brabant en de Baronie, elkaar om tot innovatieve oplossingen te komen en samen op te trekken, onder andere richting het Rijk. Beide subregio's zijn afzonderlijk (vaak) te klein om een rol van betekenis te spelen op (inter)nationaal niveau. In 2024 gaan we de samenwerking in de Baronie en de samenwerking met Tilburg verder vormgeven. We gaan nieuwe samenwerkingsmogelijkheden verkennen, bijvoorbeeld bij de aanpak van kwetsbare wijken, bij sport, evenementen, cultuur en leisure en in het sociaal domein.

Om Breda sterker én klaar voor de toekomst te maken, werken we met elkaar ook hard aan de ontwikkeling van Breda als grenzeloze, groene en gastvrije stad vanuit het programma Breda brengt het samen.

Vertrouwen in de politiek is onmisbaar voor een goed functionerende democratie. Het gaat hierbij om het vertrouwen van burgers in de politiek en de overheid, en andersom. Dit vertrouwen is echter de laatste tijd afgenomen. Er zijn verschillende aspecten van vertrouwen die hierbij een rol spelen, naast vertrouwen in de politiek, zijn dat ook vertrouwen in de overheid en het onderling vertrouwen binnen de samenleving. We willen het vertrouwen de komende jaren verstevigen. Dat zal niet eenvoudig zijn en het vergt investeringen van alle partijen in onze lokale democratie. Vertrouwen is een belangrijk element dat we moeten koesteren. Door te werken aan herstel van vertrouwen en te kijken naar de verschillende relaties waarbinnen vertrouwen een rol speelt, kunnen we werken aan een beter functionerende democratie.

WAT GAAN WE DAARVOOR DOEN?

In lijn met het bestuursakkoord gaat in 2024 extra aandacht uit naar Europa. We verbinden onze groene, gastvrije en grenzeloze ambities met de Europese topprioriteiten Green Deal, Europe fit for Digital Age en European Economy that Works for People. Door hier slim op in te spelen, samen met lokale/regionale stakeholders en externe partners, verzilveren we Europese kansen voor Breda: externe cofinanciering, inspiratie, nieuwe kennis en samenwerking. Om dit kracht bij te zetten kijken we hoe we Breda verder kunnen positioneren en profileren in Brussel en de EU. Waar zinvol doen we dit in gezamenlijkheid met Tilburg (SRBT) of BrabantStad. Ook verkennen we proactief renderende samenwerkingsmogelijkheden met Vlaamse centrumsteden alsook in de directe grensregio.

Naast onze belangrijke rol in landelijke opgaven is Breda als centrumstad van West-Brabant actief betrokken in de regio en het district De Baronie. Dit is voor ons het vertrekpunt om onze prettige samenwerking met Tilburg en de samenwerking met de 10 Baronie-gemeenten verder vorm te geven. Een grotere bestuurlijke slagkracht maakt het makkelijker om samen grotere opgaven aan te pakken. Woningbouw, wegen, de energietransitie, duurzaamheid, stikstof en arbeidsmarktbeleid zijn voorbeelden waar we moeten samenwerken. Wegen stoppen immers niet aan de rand van de stad. Maar ook als gaat om aanbestedingen voor bijvoorbeeld elektrische vuilniswagens of het strooien van fietspaden is het noodzakelijk om afspraken te maken. De mensen in Breda, maar ook de mensen in de omliggende gemeenten verwachten dat we samenwerken. Op grote onderwerpen kunnen we samen optrekken richting het Rijk en Europa om daar invloed uit te oefenen en onze oplossingen met de provincie, het Rijk en Europa bespreken. Daarbij zetten we steeds in op de schaal die het meest effectief is. We kiezen voor actieve rollen in de VNG, G40 en andere vertegenwoordigende organen om ook daar ervoor te zorgen dat de belangen van de inwoners van Breda en onze regio behartigd worden. Hierdoor kunnen we de belangen van Breda beter dienen. We zien dat dit Breda geen windeieren legt.

Stedelijke Regio Breda Tilburg (SRBT)

Medio 2023 werd duidelijk dat er geen verstedelijkingsakkoorden met het Rijk komen op de schaal van de stedelijke regio's. In plaats daarvan wordt eind 2023 het Ontwikkelperspectief Stedelijk Brabant 2040 vastgesteld, waarin de eerste uitvoeringsafspraken met de provincie en het Rijk zijn opgenomen. Op de schaal van de SRBT wordt eind 2023 de Ontwikkelstrategie SRBT vastgesteld, die als bouwsteen heeft gediend voor het Ontwikkelperspectief Stedelijk Brabant 2040. Nu beide documenten beschikbaar zijn, verschuift in 2024 de scope binnen de SRBT naar de uitvoering, waarvoor we een uitvoeringsprogramma uitwerken. Binnen diverse inhoudelijke thema's willen we de bestaande samenwerking verdiepen en verbreden. We willen een vernieuwend samenwerkingsarrangement ontwikkelen tussen beide steden en subregio's (Baronie en Hart van Brabant). In 2024 onderzoeken we welke governancestructuur daarvoor het meest passend is.

Subregio De Baronie

In 2021 is een advies uitgebracht over de mogelijke samenwerking binnen subregio De Baronie. De Regionale Investeringsagenda regio Breda (RIA) heeft dit proces versneld. In 2023 zijn we gestart om de samenwerking in de Baronie vorm te geven. In 2024 geven we hier verder invulling aan. We starten met de fysieke en sociale pijler en onderzoeken hoe we de samenwerking het beste kunnen invullen. Binnen wisselende samenstellingen wordt overigens op onderwerpen al intensief samengewerkt tussen gemeenten in de Baronie.

Overige regionale samenwerkingen

Regio West-Brabant (RWB)

Binnen Regio West-Brabant werken we met 15 andere gemeenten samen om het economisch vestigingsklimaat in West-Brabant te versterken. In de Economic Board West-Brabant stellen we samen met kennisinstituten en het bedrijfsleven onze economische visie vast met bijbehorende doelen. Als gemeenten stimuleren we een sterk vestigingsklimaat op het gebied van de plantbased en circulaire economie en innovatief ondernemen.

Regio voor Regionale Energiestrategie

De doelstellingen van de RES dragen bij aan de doelstellingen van de gemeente Breda op het gebied van de energietransitie en vice versa. De RES is een van de belangrijke onderwerpen binnen de energietransitie, onderdeel energiearchitectuur. (Zie ook programma 3 van deze begroting.)

Provincie

We werken verder aan de samenwerkingsagenda Stedelijke transformatieopgaven gemeente – provincie Noord Brabant, zoals die in 2021 is vastgesteld door de gemeenteraad en Provinciale Staten. Deze opgaven liggen op het gebied van verstedelijking, mobiliteit, groen en water in het centrum van Breda. De focus komt meer te liggen op de grootschalige woningbouwlocatie 't Zoet, waarvan de provincie mede-eigenaar is.

BrabantStad

In BrabantStad werken we in netwerkverband met de grote steden en de provincie samen aan de grootstedelijke opgaven. BrabantStad gaat voor de komende periode niet werken met een dichtgetimmerde agenda 2022-2026. We kiezen ervoor om de inhoud op basis van de bestuurlijke actualiteit vorm te geven. Op die manier past de agenda bij de actualiteit, wordt de agenda adaptiever en is het makkelijker om andere partners aan te laten sluiten.

Intensiveren externe betrekkingen

Externe betrekkingen dragen bij aan de realisatie van onze ambities. We bestendigen onze bestaande netwerkposities en bouwen in 2024 actief door aan onze externe betrekkingen (public affairs) en aan effectieve netwerk- en lobbykracht in Den

Bosch, Den Haag en Brussel. De lobby voor Bredase dossiers organiseren we zo veel mogelijk samen met partijen in de stad, de regio West-Brabant, de SRBT, BrabantStad, de provincie Noord-Brabant en in G40- en VNG-verband.

Het accent binnen onze Haagse lobbyactiviteiten ligt op het investeren in politiek-bestuurlijke en hoogambtelijke contacten met ministeries en kennismakingen met (Brabantse) Kamerleden. Dit doen we gericht vanuit de verschillende Bredase lobbydossiers en de kansen die we signaleren vanuit het Bestuursakkoord en de actualiteit.

Breda brengt het samen

De komende periode staat vooral in het teken van het 'naar de stad' brengen van het verhaal van Breda. We bedoelen daarmee meer eigenaarschap en ambassadeurschap bij onze partners in Breda. Dit doen we aan de hand van het uitvoeringsprogramma 2022-2026. Het programma kent vier 'sporen' waarlangs we werken. Het gaat om concrete doelen en streefwaarden die we duiden onder 15 lijnen. We gaan de krachten in de organisatie goed bundelen om dwars door de afdelingen en ketens heen te verbinden op de ambities. Daarnaast investeren we stevig in de netwerken in de stad. We leggen internationale lijnen om van te leren en ook om anderen te inspireren. Tot slot gaan we het gedachtegoed van Breda brengt het samen goed inbedden in onze grote projecten en gebiedsontwikkelingen.

Verstevigen vertrouwen

In de praktijk spelen op zijn minst vier relaties een rol als we het hebben over vertrouwen in de politiek. Zo is er de relatie tussen overheid en burger, waarbij het gaat om het accepteren van een overheid die ons de wet voorschrijft en het ter discussie stellen van deze wetten. Ook is er de relatie tussen kiezer en gekozenen. De relatie tussen inwoners en bestuur gaat over gedeelde invloed op publieke kwesties, waarbij vertrouwen in integriteit en een eerlijke afweging van belangen belangrijk is. Tot slot is er de relatie tussen inwoners onderling, waarbij verdeeldheid (polarisatie) een gevaar vormt voor de democratie en saamhorigheid. In 2024 werken we verder aan de ontwikkelaanpak om meervoudig en gezamenlijk te werken aan herstel van vertrouwen.

WAT ZIJN DE RISICO'S?

Steeds meer onderwerpen worden op regionale schaal uitgewerkt. Wonen, bedrijventerreinen, bereikbaarheid, energietransitie – alleen samen komen we tot keuzes. Onze ambitie is in de regio samen op te trekken en elkaar te ondersteunen en versterken in de opgaven waar de gemeenten voor staan.

- De dagelijkse werkzaamheden krijgen voorrang boven een samenwerking die nog gestalte moet krijgen, ondanks de meerwaarde (efficiency voordelen) die een samenwerking oplevert.
- Financiering vindt vaak nog niet regionaal plaats.
- Samenwerking gaat gepaard met nieuwe structuren die vorm gegeven moeten worden. Die vragen tijd. Risico is dat de structuur en niet het resultaat van de samenwerking leidend gaat worden in de gesprekken.

INDICATOREN

Thema-indicatoren

Indicator: Gemeente luistert (audit nr 100)

Omschrijving: Percentage Bredanaars dat vindt dat de gemeente NIET voldoende luistert naar de mening van de burgers

Bron: Stadsenquête Meeteenheid: %

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
20	22	23	20	23

Toelichting: We zien de realisatiewaarde de laatste jaren toenemen. Dit sluit aan bij de landelijke trend. We streven ernaar dat Bredanaars vinden dat de gemeente luistert en dat zij zich gehoord voelen. Voor 2024 streven we naar een stabilisatie op de meest recente realisatiewaarde (2022): 23%.

Indicator: Vertrouwen in de gemeente (audit nr 2401)

Omschrijving: Aandeel (helemaal) mee eens met de stelling "Ik heb vertrouwen in de gemeente".

Bron: Inwonersenquête (Stadsenquête) Meeteenheid: %

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
		37		40

Toelichting: We vinden het belangrijk dat Bredanaars in en op ons vertrouwen. We streven naar een verbetering ten opzichte van de realisatiewaarde van 2022.

Indicator: Vertrouwen in de politiek in Breda (audit nr 2402)

Omschrijving: Aandeel (helemaal) mee eens met de stelling "Ik heb vertrouwen in de politiek in Breda".

Bron: Inwonersenquête (Stadsenquête) Meeteenheid: %

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
		26		30

Toelichting: Wij vinden het belangrijk dat Bredanaars vertrouwen hebben in de politiek omdat dit bijdraagt aan een goed functionerende lokale democratie. We streven naar een verbetering van de realisatiewaarde van 2022.

Indicator: Ontwikkeling Breda (audit nr 2403)

Omschrijving: Aandeel dat vindt dat het de goede kant op gaat met Breda.

Bron: Inwonersenquête (Stadsenquête) Meeteenheid: %

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
		66		70

Toelichting: We streven ernaar dat steeds meer Bredanaars Breda zien als een fantastische plek om te wonen, werken en leven. In 2022 is dit voor het eerst gemeten. Twee van de drie inwoners (66%) geven aan dat het de goede kant opgaat met Breda, waarvan 24% 'duidelijk de goede kant op' en 42% 'iets meer de goede kant op dan de verkeerde kant op'.

Indicator: Gemeente betreft burgers (audit nr 99)

Omschrijving: Percentage Bredanaars dat vindt dat burgers onvoldoende bij gemeentelijke plannen worden betrokken

Bron: Stadsenquête Meeteenheid: %

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
21	26	28	20	28

Toelichting: We zien in Breda, net als in Nederland, een stijgende trend. Voor 2024 streven we naar een stabilisatie op het meest recente realisatiecijfer (2022: 28%).

WAT MAG HET PROGRAMMA KOSTEN?

Bedragen x €1.000

	Jaarrekening 2022	Begroting 2023 na wijziging	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Lasten						
Stimuleren economische ontwikkeling in Breda	23.128	23.269	20.395	18.043	14.684	14.298
Grote projecten in de stad	4.920	9.691	8.180	7.211	12.533	6.488
Dynamische stad	29.701	29.802	29.939	28.833	28.758	28.753
Beroepsonderwijs en huisvesting onderwijs	21.351	22.394	23.819	22.903	22.903	22.903
Verbindend bestuur	1.999	2.106	2.244	2.197	2.198	2.198
Exploitatiereserve programma 2	800	0	0	0	0	0
Investeringsreserve programma 2	350	2.169	0	0	0	0
Totaal Lasten	82.248	89.431	84.577	79.187	81.076	74.641
Baten						
Stimuleren economische	14.259	7.473	6.943	4.704	1.283	831

	Jaarrekening 2022	Begroting 2023 na wijziging	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
ontwikkeling in Breda						
Grote projecten in de stad	734	4.746	1.365	468	6.210	0
Dynamische stad	808	590	558	310	310	310
Beroepsonderwijs en huisvesting onderwijs	3.239	2.898	2.898	2.898	2.898	2.898
Algemene reserve programma 2	169	5.090	185	195	130	115
Exploitatiereserve programma 2	1.770	2.795	2.048	0	0	0
Investeringsreserve programma 2	0	0	126	126	126	126
Totaal Baten	20.978	23.592	14.124	8.702	10.958	4.281
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	61.270	65.839	70.453	70.485	70.118	70.360

FINANCIËLE TOELICHTING OP DIT PROGRAMMA

Stimuleren economische ontwikkeling in Breda

Economische zaken en Acquisitie & Accountmanagement

De lasten verlagen met € 2,9 miljoen ten opzichte van 2023. Dit verschil wordt veroorzaakt door het in 2023 incidenteel beschikbaar stellen van middelen vanuit het energiepakket.

Op de baten staat een verlaging van ruim € 0,1 miljoen door het wegvallen van incidentele bijdragen omdat er in 2023 incidenteel bijdragen van derden zijn ontvangen voor projecten binnen Smart City. Vanuit bestaande budgetten van Economie en Evenementen stellen we in 2024 € 0,08 miljoen beschikbaar aan de Grote Kerk om, in verbinding met andere programma's, op het vlak van citymarketing, cultuur en vrije tijd, activiteiten te ontplooiën die bijdragen aan de Bredase vestigingsklimaat.

Grondexploitaties voor bedrijventerrein

Voor de grondexploitaties zijn de lasten en baten van de jaarschijven opgenomen. Als gevolg van fasering van activiteiten fluctueren de jaarschijven in de tijd. In 2024 zijn minder opbrengsten geraamd, waardoor ook de lasten lager zijn. Ten opzichte van 2023 zijn zowel de baten met € 0,4 miljoen als de lasten met € 0,1 miljoen lager. De lagere lasten van € 0,1 miljoen kent de volgende onderbouwing: verhoging van de kapitaallasten Vastgoedontwikkeling van € 0,3 miljoen en een verlaging van de grondexploitaties van € 0,4 miljoen. De verhoging van de kapitaallasten betreft de investeringen MFA. Voor de baten is de verlaging van € 0,4 miljoen volledig ten laste van de grondexploitaties.

Grote projecten in de stad

We zien een daling van de lasten met € 1,3 miljoen ten opzichte van 2023 en een daling van de baten met € 3,0 miljoen. Voor de grondexploitatie CrossMark zijn de lasten en baten van de jaarschijven opgenomen. Door een fasering van de activiteiten fluctueren de jaarschijven in de tijd. De investeringen die we doen voor de projecten Gasthuisvelden, Bavel en Centrum-Oost leiden tot € 0,6 miljoen aan extra kapitaallasten ten opzichte van 2023.

In het Bestuursakkoord is vanaf 2023 een bedrag van € 1,5 miljoen beschikbaar gesteld, gevolgd door een extra toewijzing van € 0,5 miljoen vanaf 2024, om de aanpak van Verbeter Breda te versterken. Deze investeringsmiddelen voor de bibliotheek (in totaal € 3 miljoen) worden ingezet in de periode van 2024 tot 2026.

Dynamische stad

Cultureel erfgoed

De lasten binnen dit product dalen met € 0,7 miljoen, de grootste factor bestaat uit het wegvallen van een incidentele subsidie uit 2023 voor de Heilig Hartkerk.

Structureel blijven we € 0,15 miljoen subsidie geven voor beheer en onderhoud van de Grote Kerk.

Cultuurpresentatie

Binnen dit product is er stijging van € 0,6 miljoen die voornamelijk te herleiden is naar de prijscompensatie van 2,9% op de subsidies van cultuur.

Musea

Binnen dit product is er stijging van ruim € 0,1 miljoen die te herleiden is naar de prijscompensatie van 2,9% op de subsidie het Stedelijk Museum Breda.

Beroepsonderwijs en huisvesting onderwijs

HBO

Voor het product Werkend Leren (Breda-ficaten) zijn structureel middelen begroot. Op dit product is er de laatste jaren sprake van een onderbesteding van € 0,2 miljoen.

De bestemming Breda-ficaten is in de praktijk te smal. Het is relevant om binnen onderwijs extra in te zetten op een bredere scala van activiteiten die leerlingen en uitvallers voorbereiden op een succesvolle aansluiting op de arbeidsmarkt.

In de nieuwe onderwijsvisie met het daaraan verbonden uitvoeringsprogramma worden die activiteiten uitgewerkt. Voor de uitwerking wordt structureel € 0,2 miljoen overgeheveld naar het programma Vitaal en Sociaal Breda bij het product Primair en voortgezet onderwijs. Dit wordt ingezet voor het uitvoeringsprogramma van de onderwijsvisie die samen met partijen in de stad wordt opgelopen.

Onderwijshuisvesting

In het Bestuursakkoord is vanaf 2024 structureel een bedrag van € 1,4 miljoen beschikbaar gesteld voor onderwijshuisvesting.

Verbindend bestuur

De bijdrage aan de Regio West-Brabant (RWB) gaat in 2024 met € 0,05 miljoen omhoog, conform de begroting van de RWB.

INVESTERINGEN

Bedragen x € 1.000

Fasering	Investerings in dit programma	Planning uitgaven 2024 (bruto)	Planning uitgaven 2025 (bruto)	Planning uitgaven 2026 (bruto)	Planning uitgaven 2027 (bruto)
	't Zoet - Haveneiland	2.469	8.000	11.713	23.757
	Havenkwartier - De Strip	150	850		
	Cultuurclusters Klavers Jansen		9.600		
	Centrum Oost	592	1.617	1.023	7.980
	Nieuwe Mark	315	630	3.930	945
	Gasthuisvelden	1.048	848	1.348	3.020
	Bewaar erfgoed		450	1.800	450
	Grondexploitatie bedrijventerreinen	330			
Ambitie		4.904	21.995	19.814	36.152
	't Zoet - Haveneiland	5.150	2.612	1.480	
	Havenkwartier - De Strip	1.645	2.540	1.782	1.011
	Cultuurclusters Klavers Jansen	1.100	2.000		
	Centrum Oost	4.727	2.528	811	
	Gasthuisvelden	500	400	300	
	Bavel	450	400	400	
	Verbeter Breda, bibliotheek Hoge Vucht	100	900	2.000	
	Bewaar erfgoed	40			
	Economische zaken	800			
Plan		14.512	11.380	6.773	1.011
	't Zoet - Haveneiland		2.976		
	Havenkwartier - De Strip	3.449	1.441	1.251	278

	Centrum Oost	1.644			
	Gasthuisvelden	3.430	375		
	BredaRing	2.500	1.350		
	Stationskwartier	310	50	964	963
Project		11.333	6.192	2.215	1.241
	Nieuwe Mark	4.313	3.052	4.398	
	Gasthuisvelden	750			
	Bewaar erfgoed	520			
Uitvoering		5.583	3.052	4.398	
Totaal		36.332	42.619	33.200	38.404

Toelichting investeringen

't Zoet

Voor de verder planvoorbereiding van 't Zoet zetten we als gemeente € 0,6 miljoen in. De voorbereiding doen we samen met de provincie. In het kader van de Grootchalige gebiedsontwikkeling ontvangen we voor de 1e fase forse bijdragen uit het mobiliteitsfonds en het gebiedsbudget voor de realisatie van woningen en de noodzakelijke investeringsmaatregelen. In 2024 gaan we flink aan de slag met de voorbereidingen van deze maatregelen (mobiliteitsfonds € 5,9 miljoen en het gebiedsbudget € 1,1 miljoen).

Havenkwartier

In 2024 werken we aan de uitvoering van de mobiliteitshub aan de Mark. Hiervoor is in 2023 een krediet gevoteerd (van € 2,7 miljoen). We werken verder aan de voorbereiding en inrichting van diverse onderdelen van de openbare ruimte in de Strip (€ 1,7 miljoen). Deze investeringen zijn nodig voor de realisatie van (betaalbare) woningen. Voor een deel van de investeringen ontvangen wij een subsidie (woningbouwimpuls) van het rijk. We gaan aan de slag met het ontwerp van de keerwanden (€ 0,1 miljoen). Voor de aansturing van de gebiedsontwikkeling Havenkwartier en maatregelen voor bodemsanering zetten we middelen in (€ 0,7 miljoen).

Cultuurcluster

Na besluitvorming gaan we in 2024 verder met de ontwikkeling en planvorming van de culturele broedplaats in het gebied Klavers Jansen (€ 1,1 miljoen).

Nieuwe Mark (Gasthuisvelden)

Eind 2019 is een krediet gevoteerd voor de Nieuwe Mark voor de 1e en 2e fase. In 2024 werken we verder aan de aanleg van de Nieuwe Mark fase 1 en de voorbereiding voor fase 2 (beide onderdelen € 4,3 miljoen). Voor fase 3, die een relatie heeft met het Seeligpark, gaan we aan de slag met de ontwerpfase (€ 0,3 miljoen).

Gasthuisvelden

Medio 2024 wordt de aankoop van het kazerneterrein geëffectueerd met de levering van het terrein aan de gemeente. Hiervoor is eerder een krediet gevoteerd (€ 3,43 miljoen). In 2024 werken we verder aan de voorbereiding van de inrichting van het Seelig Park, besteden we het eerste deel van het werk aan en maken we een start met de uitvoering van dit eerste deel van de inrichting van het park (€ 0,8 miljoen). Voor de Fellenoordstraat en de Gasthuisvelden(straat) starten we het ontwerpproces (0,2 miljoen). Voor de vertreklocaties zijn eerder kredieten gevoteerd; in 2024 geven we een nadere uitwerking aan het gebiedsperspectief (€ 0,75 miljoen). We werken in 2024 verder aan de voorbereiding van de gebiedsontwikkeling Gasthuisvelden en zetten hiervoor € 0,5 miljoen in.

Centrum Oost

In 2024 werken we verder aan de ambities uit het Ambitiedocument Centrum Oost met een programmatische regie-aanpak (€ 0,5 miljoen). We begeleiden diverse ontwikkelingen richting realisatie en oplevering, zoals Post Breda en Incom. Voor het Chassékwartier werken we verder aan een ontwikkelvisie en onderzoeken we diverse haalbaarheidsaspecten (€ 0,9 miljoen). We starten de realisatie van een nieuwe hoogwaardige inrichting rondom de Vlaszak (€ 5,6 miljoen).

Bavel

In 2024 werken we verder aan de planvoorbereiding van de gebiedsontwikkeling Bavel (€ 0,45 miljoen).

Bewaar erfgoed

Dit betreft de voorbereiding van het Nieuwe Stadsdepot. Er worden een aantal scenario's in beeld gebracht, waarna er een keuze wordt gemaakt.

Verbeter Breda, bibliotheek Hoge Vucht

Voor de bibliotheek in de Hoge Vucht is in het bestuursakkoord 1 miljoen beschikbaar gesteld. Daarnaast worden de 2 miljoen begrote investeringsgelden van Verbeter Breda voor de bibliotheek ingezet. Deze investeringsmiddelen van totaal 3 miljoen worden ingezet in de periode van 2024 tot 2026.

BredaRing

Dit betreft de aanleg van 65 km glasvezel gesitueerd in diverse ringen in de stad. Vanwege de beperkte ambtelijke capaciteit wijzigt de planning over de jaarschijven en verwachten we in 2024 en 2025 een totale uitgave van € 2,8 miljoen.

Economische zaken, Gamehub

Dit betreft de voorbereiding voor de realisatie van een Gamehub als bedrijfsverzamelgebouw, incubator, eventlocatie en uithangbord voor game developers en andere digital creatives.

Stationskwartier

In 2024 gaan we aan de slag met de aanleg van de busbuffer bij het OVTC, aansluitend op de aanleg van het Spoorpark bij 5 Tracks (€ 0,3 miljoen).

Grondexploitaties bedrijventerreinen

In 2024 gaan we aan de slag met de voorbereiding van grondexploitaties werken, de middelen hebben betrekking op voorbereidingskredieten.

RESERVES

Bedragen x € 1.000

Ondernemend Breda	Stand 1-1-2024	Bedrag Mutaties	Stand 31-12-2024
Algemene reserve programma 2	625	-185	440
Exploitatiereserve programma 2	2.048	-2.048	0
Investeringsreserve programma 2	2.519	-126	2.392
Totaal	5.192	-2.359	2.832

Algemene reserve programma 2

Voor de dekking van de exploitatiekosten GameHub Breda vindt er een onttrekking van € 0,18 miljoen plaats uit de algemene reserve van programma 2.

Exploitatiereserve programma 2

In de bestuursrapportage van 2022 is vastgesteld dat voor transformatie binnenstad een onttrekking van € 0,2 miljoen plaatsvindt in 2024.

In de jaarrekening van 2022 is vastgesteld dat de kosten van € 0,9 miljoen voor de SUVIS regeling voor de verbetering luchtkwaliteit op scholen in 2024 wordt onttrokken.

De laatste twee budgetoverhevelingen zijn onder voorbehoud van vaststelling terug te vinden in de bestuursrapportage van 2023.

De budgetoverhevelingen betreffen: coronamiddelen Cultuur van € 0,57 miljoen en realisatie kunsthal CrossArts van € 0,36 miljoen

Investeringsreserve programma 2

De onttrekking betreft kapitaallasten van de door de investeringsreserve gedekte kredieten.

BELEIDSSTUKKEN

Achterliggende documenten bij dit programma

Naam document	Soort document	Jaar
Economische visie	Kaderstellend	2019
Uitgangspuntennotitie Cultuurbeleid Breda 2019-2028	Kaderstellend	2018
Cultuurvisie 'In verband met Cultuur'	Kaderstellend	2019
Breda doet, samen door 2019/2020	Kaderstellend	2018
Aan tafel	Kaderstellend	2017
Ruimtelijke visie voor de Gasthuisvelden	Kaderstellend	2016
Omgevingsvisie Breda 2040	Kaderstellend	2021
Gebiedsperspectief Havenkwartier	Kaderstellend	2018
Ontwikkel- en realisatiestrategie Via Breda	Kaderstellend	2015
Gebiedsvisie Claudius Prinsenlaan	Kaderstellend	2019
Erfgoedvisie 'Grondstof voor de toekomst'	Kaderstellend	2019
Strategische onderwijs agenda	Kaderstellend	2020
Nota Grondbeleid 2014	Kaderstellend	2014
Aanvullend beleidskader grondbeleid	Kaderstellend	2020
Nota bovenwijkse voorzieningen	Kaderstellend	2020
Nota van Uitgangspunten samenwerking CSM Provincie Noord Brabant Gemeente Breda	Kaderstellend	2020
Detailhandelsbeleid 2022	Kaderstellend	2022
Bestuursakkoord 2022 - 2026 'Dichtbij doen, samen sterk vooruit'	Kaderstellend	2022
Verordening bedrijveninvesteringszone Breda-Oost 2022-2026	Kaderstellend	2021
Toekomstperspectief 't Zoet 2040	Kaderstellend	2023
Centrum Oost	Kaderstellend	2023

AAN DIT PROGRAMMA GERELATEERDE VERBODEN PARTIJEN

NV Bredase Investeringsmaatschappij (NV BrIM)

Ondernemend Breda	Thema Stimuleren economische ontwikkeling
Verantwoordelijk bestuurder:	Carla Kranenborg-van Eerd
Bestuurlijk vervanger:	Marike de Nobel
Belang Breda in verbonden partij in %:	100%
Soort verbonden partij:	Vennootschappen en coöperaties

Bijdrage van de verbonden partij aan het programma

Als zelfstandig opererende uitvoeringsorganisatie van de gemeente Breda was NV BrIM (NV Bredase Investeringsmaatschappij) jarenlang verantwoordelijk voor de uitgifte van Bredase bedrijventerreinen. Naast het verkopen en opnieuw uitgeven van bedrijventerreinkavels waren acquisitie, promotie en relatiebeheer de belangrijkste taken van de NV BrIM.

Bijzondere ontwikkelingen bij de verbonden partij

Een aantal jaar geleden viel het besluit de NV BrIM hiervoor niet langer in te zetten. We werken aan afbouw en eventuele ontmanteling van de NV. Een deel van de reserves wordt ingezet als garantstelling voor de regiodeal "Makes and Moves". Hetgeen vervolgens resteert zal, zoals in het coalitieakkoord aangegeven, worden ingezet voor de revitalisering van bedrijventerreinen.

De belangrijkste risico's bij de verbonden partij

Er zijn geen belangrijke risico's te melden.

NV Werkgelegenheidsinstituut West-Brabant

Ondernemend Breda	Thema Stimuleren economische ontwikkeling
Website NV Werkgelegenheidsinstituut West-Brabant:	REWIN
Verantwoordelijk bestuurder:	Carla Kranenburg-van Eerd
Bestuurlijk vervanger:	Jeroen Bruijns
Belang Breda in verbonden partij in %:	10,3%
Soort verbonden partij:	Vennootschappen en coöperaties

Bijdrage van de verbonden partij aan het programma

Het doel van REWIN is het bevorderen van de werkgelegenheid en het versterken van de economische structuur van de regio West-Brabant. De 16 West-Brabantse gemeenten en RWB zijn aandeelhouders van de NV REWIN West-Brabant.

In 2030 wil West-Brabant dé voorloper zijn in de transitie naar een nieuwe economie en dé plek voor innovatieve ondernemers die daaraan bijdragen. Daar maakt REWIN zich sterk voor vanuit 2 thema's en 4 strategische programma's en met vele projecten. Dat doen zij in samenwerking met kennisinstellingen, het onderwijs, overheden en bedrijven:

- duurzame economie
  - circulair ondernemen
  - plantbased ondernemen
- innovatief ondernemen.
  - start-ups & scale-ups
  - innovatief mkb

Bijzondere ontwikkelingen bij de verbonden partij

NV REWIN krijgt inhoudelijk aansturing van de Economic Board West-Brabant. Deze zet inhoudelijke lijnen uit, ziet toe op de uitvoering en de resultaten en profileert de regio op een hoger schaalniveau. Vertegenwoordigers van de overheid, het onderwijs en het bedrijfsleven nemen deel aan deze Economic Board en stellen samen de koers van de regio vast. De subsidieovereenkomst tussen RWB en REWIN loopt nog tot 31 december 2023. In 2024 verwachten we een nieuwe overeenkomst.

De belangrijkste risico's bij de verbonden partij

- Uiteenlopende zienswijzen over de bijdragen vanuit de gemeenten in de regio West-Brabant zorgen ervoor dat ambities op onderdelen misschien niet uitkomen.
- Er is steeds meer vraag naar cofinanciering bij subsidieoproepen vanuit het Rijk en de EU. De regio West-Brabant heeft geen cofinancieringsfonds. Hierdoor kost het veel tijd en inspanning om op korte termijn alsnog geld beschikbaar te hebben voor onverwachte kansrijke projecten.

NV Stadsherstel Breda

Ondernemend Breda	Thema Dynamische stad
Website NV Stadsherstel Breda:	Stadsherstel Breda
Verantwoordelijk bestuurder:	Marike de Nobel
Bestuurlijk vervanger:	Carla Kranenburg-van Eerd
Belang Breda in verbonden partij in %:	13,05%
Soort verbonden partij:	Vennootschappen en coöperaties

Bijdrage van de verbonden partij aan het programma

De gemeente Breda is aandeelhouder van de NV Stadsherstel Breda, die monumentale gebouwen en beeldbepalende objecten koopt, restaureert en exploiteert. Daarmee werkt NV Stadsherstel Breda ook aan de gemeentelijke erfgoeddoelen. Een samenwerkingsovereenkomst borgt de gemeentelijke inzet in projecten van de NV Stadsherstel Breda.

Bijzondere ontwikkelingen bij de verbonden partij

De nv heeft een vastgoedportefeuille met enkel monumenten. Die zijn veelal in eigendom, de Vishal en Lunet B zijn in erfpacht van de gemeente. Momenteel zijn alle objecten verhuurd.

De belangrijkste risico's bij de verbonden partij

Het voormalige Klapkot is verhuurd aan de brouwerij. Sinds het faillissement van restaurant Binnen is dit pand nog steeds niet in gebruik. Er lopen gesprekken met een nieuwe exploitant over plannen die betrekking hebben op de Huiskamer, het voormalige Klapkot, de Vishal en de buitenruimte. Er is nog geen zicht op een vergunbaar plan.

Chassé Theater beheer NV

Ondernemend Breda	Thema Dynamische stad
Website Chassé Theater:	Chassé Theater
Verantwoordelijk bestuurder:	Marike de Nobel
Bestuurlijk vervanger:	Carla Kranenburg-van Eerd
Belang Breda in verbonden partij in %:	100%
Soort verbonden partij:	Vennootschappen en coöperaties

Bijdrage van de verbonden partij aan het programma

Het Chassé Theater is een maatschappelijke instelling die met film en podiumkunsten wil bijdragen aan het geluk van alle inwoners van Breda. Theater en film laten ons genieten, reiken ons nieuwe inzichten aan over de zin van het leven en appelleren aan onze relatie tot de ander. De gezamenlijk beleefde (film)theaterervaring nodigt uit tot dialoog en maakt het mogelijk om als mens, en als gemeenschap, te groeien.

Bijzondere ontwikkelingen bij de verbonden partij

Sinds maart 2023 wordt Covid-19 als een alledaags virus beschouwd en zijn ook de laatste coronaregels geschrapt. Het Chassé Theater bereikt weer beduidend meer publiek, maar er blijft veel ruimte voor groei naar het niveau van vóór corona. Gelukkig vindt het publiek zijn weg naar het theater en de cinema steeds beter terug en is de opkomst boven verwachting.

De belangrijkste risico's bij de verbonden partij

De coronacrisis is voorbij, maar ijlt nog na. Ondertussen zijn er een kosten crisis en een energiecrisis overheen gekomen, die het Chassé Theater opnieuw voor grote uitdagingen stellen. Daarbovenop komen er in de nabije toekomst kosten met betrekking tot onderhoud pand en installaties. Het bijna dertig jaar oude gebouw is op een aantal punten toe aan omvangrijke vervangingen en investeringen.

GR Regio West-Brabant

Ondernemend Breda	Thema Verbindend bestuur
Website Regio West-Brabant:	Regio West-Brabant
Verantwoordelijk bestuurder:	Jeroen Bruijns
Bestuurlijk vervanger:	Carla Kranenburg-van Eerd
Belang Breda in verbonden partij in %:	26,04%
Soort verbonden partij:	Gemeenschappelijke regeling

Bijdrage van de verbonden partij aan het programma

De Regio West-Brabant (RWB) is een netwerkorganisatie in het hart van de regio. Vanuit deze GR informeert, faciliteert, verbindt, regisseert en adviseert een team van deskundigen de colleges van de West-Brabantse gemeenten. West-Brabant is een belangrijke strategische gesprekspartner voor andere regio's, de provincie Noord-Brabant, het Rijk en Europa bij ontwikkelingen die zich binnen en buiten onze regio afspelen. Het beleid van de RWB krijgt vorm aan de hand van programma's.

Bijzondere ontwikkelingen bij de verbonden partij

Op dit moment werkt de Regio West-Brabant aan een nieuwe Strategische Agenda voor 2023-2027. De opdracht voor RWB is om de Strategische Agenda nadrukkelijker te richten op de ambitie van Economic Board West-Brabant. Dat betekent een versterking van het economisch vestigingsklimaat voor de transitie naar de nieuwe economie. In het najaar 2023/voorjaar 2024 moet deze Strategische Agenda zijn afgerond en vastgesteld.

De belangrijkste risico's bij de verbonden partij

- Afhankelijkheid van de (vaak personele) inzet van gemeenten bepaalt de slagingskans van regionale projecten.
- Het aantrekken van personeel in combinatie met langdurige ziektes zorgt voor een capaciteitstekort.

- Uiteenlopende zienswijzen over commitment vanuit de gemeenten in de regio West-Brabant zorgen dat de basisfinanciering van de RWB onder (toenemende) druk staat.
- Er is steeds meer vraag naar cofinanciering bij subsidieoproepen vanuit het Rijk en de EU. In de regio West-Brabant is geen cofinancieringsfonds. Het kost daarom veel tijd en inspanning om op korte termijn geld beschikbaar te hebben voor onverwachte kansrijke projecten.
- Een groot deel van de inkomsten bij de RWB komt vanuit subsidies. Als de mogelijkheden voor subsidies verminderen heeft dit financiële consequenties.
- Om aan subsidie-eisen te voldoen worden er activiteiten verricht. Daarbij wordt rekening gehouden met het voorlopig toegekende bedrag. Er bestaat een kans dat de subsidieverstrekker aan het eind van het project het bedrag lager vaststelt.
- Voor de activiteiten van het Mobiliteitscentrum en Regioarcheologie is de RWB afhankelijk van de vraag. Er bestaat een kans dat deze afneemt.
- De grootste risico's bij KCV betreffen het faillissement van de huidige vervoerder en een capaciteitstekort.

Belgisch Nederlands Grensoverleg

Ondernemend Breda	Thema Verbindend bestuur
Website BENEKO:	BENEKO
Verantwoordelijk bestuurder:	Paul Depla
Bestuurlijk vervanger:	Jeroen Bruijns
Belang Breda in verbonden partij in %:	9,52%
Soort verbonden partij:	Benelux Groepering voor Territoriale Samenwerking

Bijdrage van de verbonden partij aan het programma

21 grensgemeenten in de provincies Antwerpen en Noord-Brabant vormen samen het Belgisch-Nederlands Grensoverleg (BENEKO). In de deelnemende gemeenten wonen zo'n 888.000 mensen en het gebied heeft een oppervlakte van ca. 190.000 hectare. Het samenwerkingsverband werd opgericht in 1968 als een informele associatie van 11 gemeenten. In 1986 werd het samenwerkingsverband geformaliseerd tot een internationale rechtspersoon. BENEKO is juridisch een BGTS (Benelux Groepering voor Territoriale Samenwerking). Het doel is het bevorderen van grensoverschrijdend bestuurlijk overleg en grensoverschrijdende samenwerking en het behartigen van de gemeenschappelijke belangen. Zo wil BENEKO bedreigingen keren én kansen pakken, in samenwerking met alle instanties die daarbij kunnen helpen. Met als ambitie om het welzijn en de welvaart in het Belgisch-Nederlands grensgebied te vergroten door de samenwerking tussen de grensgemeenten te faciliteren.

De landsgrens die met het Verdrag van Schengen vrijwel onzichtbaar is geworden, vormt in de praktijk vaak nog een obstakel als het gaat om thema's als klimaatverandering, grensarbeid, bestrijding van criminaliteit, milieubescherming en waterbeheersing, rampenpreventie, ambulancevervoer en openbaar vervoer. Daarnaast worden kansen die de nabijheid van het buurland biedt over en weer nog onvoldoende benut. De samenwerking en afstemming binnen BENEKO richt zich vooral op concrete problemen rondom grensoverschrijdend verkeer.

Bijzondere ontwikkelingen bij de verbonden partij

Het netwerk bestaat nu meer dan 50 jaar en de activiteiten worden betaald uit de jaarlijkse bijdragen van de deelnemende gemeenten.

BENEKO startte in 2020 met een professionaliseringsslag voor betere samenwerking, grotere zichtbaarheid en betere externe communicatie. In het voorjaar van 2022 is onder alle deelnemende gemeenten een evaluatieonderzoek uitgevoerd over de toekomst van BENEKO. Op 29 maart 2023 zijn de resultaten besproken in het algemeen bestuur van BENEKO. Besloten is dat BENEKO een licht bestuurlijk netwerk zal blijven waarbij de focus de komende periode zal liggen op het laten functioneren en onderhouden van BENEKO als 'lerend netwerk'. Van daaruit ontstaan wellicht kansen voor lobbying, knelpuntoplossing, subsidies en projecten.

De belangrijkste risico's bij de verbonden partij

Voor het functioneren als lerend netwerk is naast bestuurlijk draagvlak ook de inzet van ambtelijke capaciteit essentieel.

BrabantRing

Ondernemend Breda	Thema Stimuleren economische ontwikkeling in Breda
Website BrabantRing:	BrabantRing
Verantwoordelijk bestuurder:	Daan Quaars tot 1 oktober 2023. Carla Kranenburg-van Eerd na 1 oktober 2023.
Bestuurlijk vervanger:	Boaz Adank
Belang Breda in verbonden partij in %:	5,2%
Soort verbonden partij:	Vennootschappen en coöperaties

Bijdrage van de verbonden partij aan het programma

De netto verwervingskosten van de aandelen in de BrabantRing BV voor de gemeente Breda bedragen eenmalig € 120.000. De bijbehorende kapitaallasten worden gedekt uit het Digitalisering budget.

Bijzondere ontwikkelingen bij de verbonden partij

Op 22 juli 2021 is door de Raad het besluit genomen voor de realisatie van een BredaRing met opstappunt op de BrabantRing. Hierin is al opgenomen dat deze lokale glasvezelverbindingen worden verbonden met de glasvezelverbindingen elders binnen de provincie. Hiervoor is een koppeling noodzakelijk middels een te realiseren Opstappunt op de BrabantRing. Hierdoor ontstaat een Brabant brede breedband-connectiviteit, BrabantRing genaamd. De BrabantRing BV is de organisatie die deze Brabantbrede connectiviteit gaat organiseren en beheren. Op 8 augustus 2023 heeft de gemeente Breda een belang genomen 5,2 % in de Brabant Ring BV.

De belangrijkste risico's bij de verbonden partij

Niet van toepassing

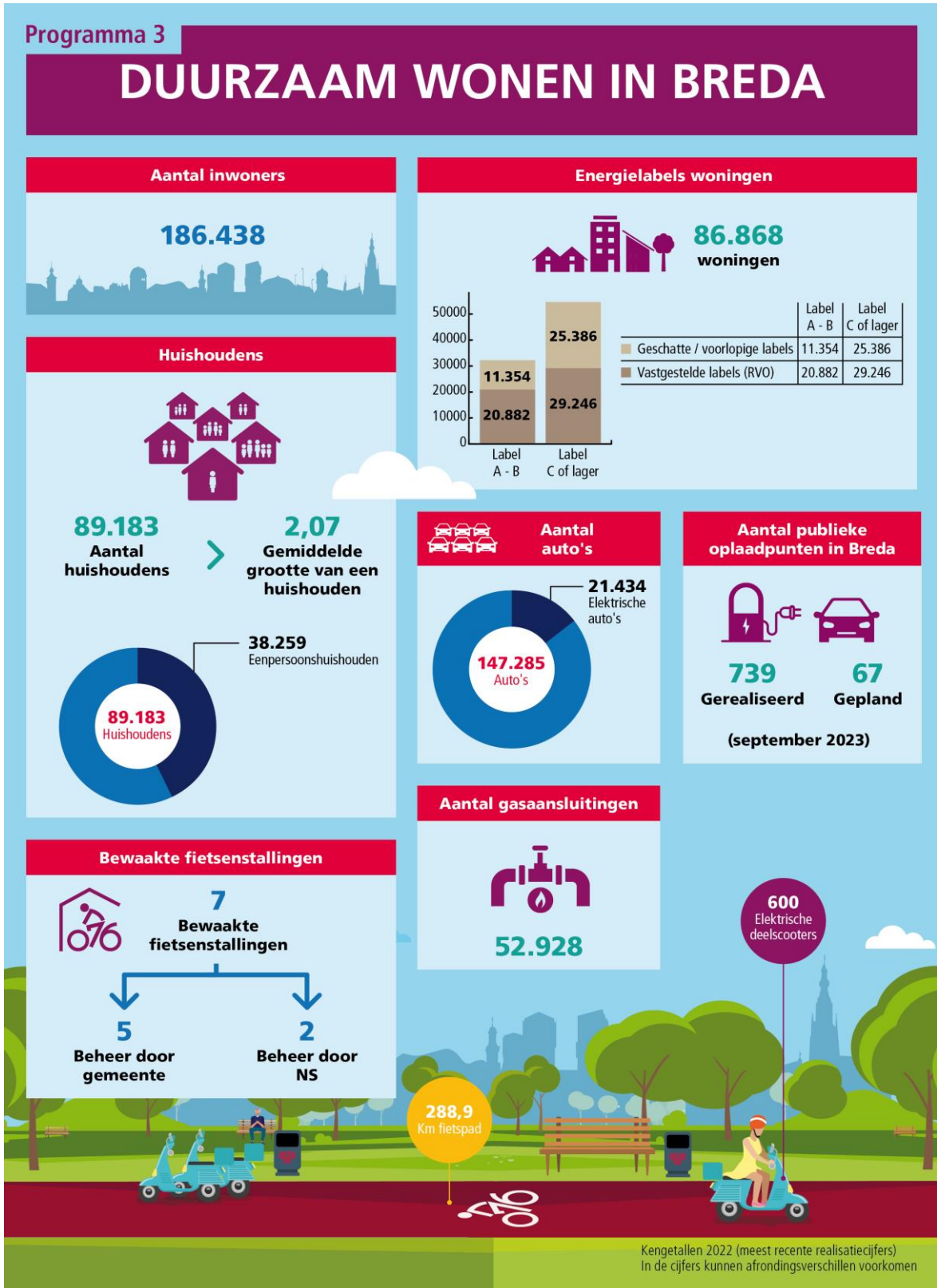
DUURZAAM WONEN

BEGROTING | 2024

DUURZAAM WONEN IN BREDA

HET PROGRAMMA IN BEELD

ONZE AMBITIE

Breda en de omliggende dorpen zijn aantrekkelijke plaatsen om te wonen. We willen dat mensen tevreden zijn over hun woning en hun woonomgeving en dat die beiden aansluiten bij hun wensen en mogelijkheden. Daarom maken we werk van een aantal belangrijke doelen:

- een betaalbare, kwalitatief goede en duurzame woningvoorraad, waarbij we ook aandacht besteden aan de bestaande bouw
- regionale aansluiting op de woonbehoefte van alle groepen inwoners
- een flinke uitbreiding voor de toekomst waaronder ook het opleveren van tijdelijke woningen voor diverse doelgroepen
- werken vanuit de ambities van de Omgevingsvisie
- de juiste woning, voor de juiste bewoners, op de juiste plek in een gezonde leefomgeving

We hebben veel soorten woningen en woonmilieus. Elk gebied draagt op zijn eigen manier bij aan onze woondoelen. We voorkomen een grotere tweedeling in de stad en waken voor de concentratie van kwetsbare bewoners in bepaalde wijken. Daarom verschilt de ontwikkelrichting per gebied. We streven naar differentiatie in de wijken om daarmee diversiteit en kwaliteit te bieden. Betaalbaarheid van woningen staat daarbij voorop.

We werken niet alleen aan de bouw van permanente woningen, maar zetten ook in op de realisatie van tijdelijke woningen om de druk op de woningmarkt te verlichten.

Verder werken we aan energiebesparing en duurzame energieopwekking, samen met woningcorporaties en woningeigenaren. Dat doen we onder andere via extra wijkenergieplannen en een gemeentebreed isolatieprogramma. Verder hebben we aandacht voor klimaatadaptatie, en circulair en natuurinclusief bouwen.

Thema Wonen in Breda

WAT WILLEN WE BEREIKEN?

We willen dat alle inwoners van Breda een betaalbare en duurzame woning hebben, die voldoet aan hun wensen en behoeften, nu en in de toekomst. Dat is niet voor iedereen vanzelfsprekend. Sommige doelgroepen zitten in een lastige positie op de woningmarkt. Denk daarbij vooral aan huishoudens die zijn aangewezen op sociale huurwoningen, mensen met een middeninkomen, statushouders, starters op de woningmarkt en mensen die uitstromen uit begeleid wonen of dakloosheid. Met de bouw van sociale, middeldure en tijdelijke woningen vergroten we hun mogelijkheden. Het aantal inwoners groeit en tegelijk verandert de samenstelling van huishoudens. Vooral het aantal én aandeel één- en tweepersoonshuishoudens en ouderen neemt toe. We spelen in op de vraag naar woningtypen, die verandert door de vergrijzing en het zelfstandiger wonen van kwetsbare doelgroepen. Dit vraagt om meer, maar ook andere typen woningen en woonvormen. De druk op de woningmarkt is nog steeds groot. Samen met onze partners op de woningmarkt zorgen we dat er sneller meer betaalbare huizen bijkomen.

We nemen verantwoordelijkheid om voor alle doelgroepen in Breda passende huisvesting te vinden. Daarbij hebben we in het bijzonder oog voor spoedzoekers, statushouders, studenten en mensen die uitstromen uit beschermd wonen en maatschappelijke opvang. In 2024 spannen we ons maximaal in om de eerste tijdelijke woningen op te leveren en onze permanente woningbouwopgave te realiseren. Maar om voor alle aandachtsgroepen woonruimten te realiseren, is meer nodig. Daarom realiseren we in 2024 een tussenvoorziening voor statushouders en spoedzoekers.

WAT GAAN WE DAARVOOR DOEN?

- In deze bestuursperiode moeten er opnieuw 6000 woningen bijkomen en ook nog eens 750 tijdelijke woningen op diverse locaties. We verwachten dat in 2024 de eerste flexwoningen worden geplaatst op onder andere de locatie aan de Stadionstraat. Dat worden vooral betaalbare woningen. In de Bredase Woon- en Bouwagenda 2023-2026 staat hoe we hieraan werken (zie ook thema grote woonprojecten in de stad). Hiermee verlichten we de druk op de woningmarkt en kunnen we doorstroming stimuleren.
- Onze doelstellingen op het gebied van volkshuisvesting sluiten zo veel mogelijk aan bij de Nationale Woon- en Bouwagenda en de SRBT-woondeal, waaronder de bouw van 30% sociale huur, 40% middeldure en 30% vrije sector.

- Voor de bouw van sociale huurwoningen en tijdelijke woningen trekken we samen op met de 3 Bredase woningcorporaties. De prestaties die we gaan leveren met deze partijen, leggen we vast in de nieuwe Alliantieafspraken.
- We realiseren in 2024 een tussenvoorziening zodat we aandachtsgroepen sneller kunnen huisvesten, zonder dat dit drukt op de huidige woningmarkt. Deze tussenvoorziening is bedoeld voor statushouders, mensen die uitstromen uit beschermd wonen en maatschappelijke opvang en studenten. Juist deze combinatie van doelgroepen is belangrijk om de juiste mix van doelgroepen te creëren en daarmee de leefbaarheid in de tussenvoorziening te versterken. Zo kunnen studenten bijvoorbeeld meebouwen aan de community in de tussenvoorziening.
- In 2024 stellen we de woonvisie vast en voeren we deze uit. Breda wil een door de inwoners en partners gedragen woonvisie Breda. De resultaten uit het woningmarktonderzoek Breda en de regionale woonzorganalyse zijn het vertrekpunt voor de gesprekken in de gemeente. We hanteren de nieuwe woonvisie voor de nieuwe prestatieafspraken met de woningcorporaties en de gezamenlijke huurderskoepel. Zo geven we verder invulling aan het regionaal transferpunt voor de uitstroom van mensen uit beschermd wonen en maatschappelijke opvang. Een ander focuspunt in 2024 is het versterken van de samenwerking tussen de gemeente, de corporaties en zorg- en welzijnspartijen.
- We voeren het bestedingsplan Wonen & Gebiedsontwikkeling 2023-2026 verder uit. Hierin is € 19,5 miljoen gekoppeld aan acties om woningen te bouwen. Het geld gaat onder meer naar de 4 grote gebiedsprogramma's Bavel, Gasthuisvelden, CrossMark en Centrum-Oost, tijdelijke woningen en extra capaciteit.
- Er komt een nieuwe tranche beschikbaar voor de starterslening. Met deze tranche wordt invulling gegeven aan de motie 'Starterslening 2.0' van de gemeenteraad. We maken er via het Strategisch Investeringsplan € 5 miljoen voor vrij. Daarbij komen we met een plan naar de raad om te voorkomen dat de startersleningen telkens binnen korte tijd vergeven zijn. We vinden het immers belangrijk dat er de hele bestuursperiode startersleningen beschikbaar zijn.
- We zorgen voor meer betaalbare woningen, hanteren de opkoopbescherming, werken breder samen dan gemeente-huurders-corporaties en pakken kansenongelijkheid aan via Verbeter Breda.
- In 2024 bekijken we met de corporaties, de Seniorenraad, ontwikkelaars en andere partijen hoe we de doorstroming, vooral onder ouderen, verder vorm kunnen geven.
- Samen met de corporaties onderzoeken we welke effecten de afschaffing van de verhuurdersheffing heeft op de investeringskracht.
- In 2024 wordt de wensportefeuille van de woningcorporaties opnieuw bepaald aan de hand van het regionaal woningmarktonderzoek en de regionale woondeal. Deze wordt vervolgens vertaald naar concrete veranderopgaven op wijk- en buurtniveau.
- Voor de tweede tranche van het Volkshuisvestingsfonds werken we aan een aanvraag bij het Rijk voor een subsidie van circa 29 miljoen om woningen in Tuinzigt te verduurzamen. Dit vraagt een cofinanciering vanuit de gemeente van ongeveer 8,5-9 miljoen, verspreid over 10 jaar. Hiermee willen we inzetten op het verduurzamen van woningen in Tuinzigt voor bewoners die het hardste nodig hebben. Daarbij hebben we ook aandacht voor het verduurzamen en verbeteren van de openbare ruimte en maatschappelijke sociale voorzieningen in de wijk. Dat is niet alleen goed voor het klimaat en de portemonnee van bewoners, maar ook voor de leefomgeving in de wijk. Met deze tweede tranche hopen we dan ook opnieuw een belangrijke stap in het programma Verbeter Breda te zetten om de kwaliteit van woningen in kwetsbare gebieden te verbeteren en daarmee de tweedeling in de stad tegen te gaan.
- We richten ons op het verduurzamen van de woningen van de corporaties. Dat gebeurt onder meer via groot onderhoud, de afbouw van het aantal woningen met energielabel E, F en G, en versneld isoleren. Hiermee voldoen we ook aan de nationale prestatieafspraken. Een andere prioriteit is de ontwikkeling van 3 wijkenergieplannen (WEP). Binnen deze WEP-wijken zorgen we samen met de corporaties voor inzicht en afstemming van elkaars onderhoudsplannen die bijdragen aan het verduurzamen van de woningvoorraad.
- We actualiseren ons beleid voor woningdelen, het faciliteren van nieuwe en collectieve woonvormen en mantelzorgwoningen.
- Na de wijziging van de Huisvestingswet onderzoeken we hoe we die wet kunnen inzetten om ervoor te zorgen dat Bredase ouderen en jongeren langer in hun eigen wijk of dorp kunnen blijven wonen.

WAT ZIJN DE RISICO'S?

Voor dit thema zijn geen specifieke risico's benoemd.

INDICATOREN

Programma 3. Duurzaam wonen in Breda

Programma-indicatoren

Indicator: Omgevingsvisie (audit nr 2205)

Omschrijving: De indicator in de begroting loopt gelijk op met indicatoren in de Omgevingsvisie zelf

Bron: nader te bepalen Meeteenheid: nader te bepalen

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
			nog niet van toepassing	nog niet van toepassing

Toelichting: In 2021 is de ontwikkeling afgerond van de indicatoren voor de Omgevingsvisie zelf. Op basis hiervan is geen overkoepelende indicator op te nemen in de begroting en jaarrekening.

Indicator: Prettig wonen (audit nr 56)

Omschrijving: Rapportcijfer prettig wonen in de buurt

Bron: Buurtenquête Meeteenheid: Score tussen 1 en 10

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
	7,7		7,7	7,7

Toelichting: We blijven vasthouden aan de streefwaarde 7,7. De waardering voor de woning scoort lager, maar wordt gecompenseerd door andere waardes waaronder woonomgeving.

Indicator: Duurzaam wonen (audit nr 57)

Omschrijving: % woningen in Breda dat geen gasaansluiting heeft

Bron: Meeteenheid: %

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024

Toelichting: Op dit moment (medio 2023) zijn nog geen betrouwbare realisatiecijfers beschikbaar. Hierdoor kan ook nog geen streefwaarde worden bepaald voor 2024.

Thema-indicatoren

Indicator: Zoektijd woningzoekenden (audit nr 58)

Omschrijving: Zoektijd woningzoekenden alle reactiemodellen in jaren (inschrijfduur en loting)

Bron: Jaarrapportage Klik voor wonen Meeteenheid: Tijdsduur in jaren

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
2,3	2,4	2,4	2,4	2,7

Toelichting: Zoektijd is de tijdsduur tussen de eerste reactie die een klant plaatst op een aangeboden woning en daarmee dus actief woningzoekend wordt en woningacceptatie. Door de toenemende druk op de sociale woningvoorraad, moet de zoektijd opwaarts worden bijgesteld naar 2,7 jaar. De verwachting is dat de zoektijd na 2024 gaat afnemen vanwege een verruiming van het aanbod.

Productindicatoren Product Wonen

Indicator: Nieuw gebouwde woningen (audit nr 59)

Omschrijving: Aantal nieuw gebouwde woningen per 1.000 woningen

Bron: www.waarstaatjegemeente.nl BBV Meeteenheid: Aantal per 1.000

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
7,4	6,2	8,2		

Toelichting: Dit is een landelijk verplichte indicator. De gemeente volgt de ontwikkelingen, maar stuurt op andere indicatoren, namelijk harde planvoorraad woningen (indicator nr 2204) en opleveringen woningen (indicator nr 67).

Indicator: Demografische druk (audit nr 60)

Omschrijving: Groene en grijze druk (percentage jongeren tot 20 jaar en ouderen van 65 jaar of ouder ten opzichte van bevolking van 20 tot 65 jaar)

Bron: www.waarstaatjegemeente.nl BBV Meeteenheid: %

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
66,8	66,9	66,8		

Toelichting: Dit is een landelijk verplichte indicator. De gemeente volgt de ontwikkelingen, maar bepaalt hierop geen streefwaarde.

Indicator: Woonlasten éénpersoonshuishoudens (audit nr 61)

Omschrijving: Gemeentelijke woonlasten éénpersoonshuishoudens

Bron: www.waarstaatjegemeente.nl BBV Meeteenheid: Bedrag

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
662	691	745		

Toelichting: Dit is een landelijk verplichte indicator. De gemeente volgt de ontwikkelingen maar bepaalt hierop geen streefwaarde.

Indicator: Woonlasten meerpersoonshuishoudens (audit nr 62)

Omschrijving: Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishoudens

Bron: www.waarstaatjegemeente.nl BBV Meeteenheid: Bedrag

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
764	804	861		

Toelichting: Dit is een landelijk verplichte indicator. De gemeente volgt de ontwikkelingen, maar bepaalt hierop geen streefwaarde.

Indicator: Gemiddelde WOZ-waarde (audit nr 63)

Omschrijving: WOZ-waarde woningen in duizend euro

Bron: www.waarstaatjegemeente.nl BBV Meeteenheid: Bedrag in duizend euro

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
292	313	336		

Toelichting: Dit is een landelijk verplichte indicator. De gemeente volgt de ontwikkelingen maar bepaalt hierop geen streefwaarde.

Indicator: Aantal sociale huurwoningen in de goedkope klasse (audit nr 64)

Omschrijving: Aantal zelfstandige huurwoningen in de goedkope prijsklasse

Bron: Monitor sociale voorraad Meeteenheid: Aantal

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
2.724	2.877	2.863	Minimaal 2.700 en maximaal 2.900	Minimaal 2.700 en maximaal 2.900

Toelichting: Het aantal sociale huurwoningen in de goedkope klasse is in 2023 afgenomen vanwege streefhuurbeleid. Door huurverlaging in 2024 is de verwachting dat het aantal in de goedkope klasse weer oploopt.

Indicator: Aantal sociale huurwoningen in de betaalbare klasse (audit nr 65)

Omschrijving: Aantal zelfstandige huurwoningen in de betaalbare prijsklasse

Bron: Monitor sociale voorraad Meeteenheid: Aantal

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
15.271	14.897	14.921	Minimaal 16.000 en maximaal 17.250	Minimaal 16.000 en 4 maximaal 17.250

Toelichting: Door de eenmalige huurverlaging in 2024 zal de streefwaarde worden behaald.

Indicator: Aantal sociale huurwoningen in de bereikbare klasse (audit nr 66)

Omschrijving: Aantal zelfstandige huurwoningen in de bereikbare prijsklasse

Bron: Monitor sociale voorraad Meeteenheid: Aantal

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
4.034	4.218	4.218	Minimaal 2.100 en maximaal 2.300	Tussen de 2.500 en 3.300

Toelichting: Het aantal sociale huurwoningen in de diverse klassen is in belangrijke mate afhankelijk van intern huurbeleid, maar ook van huuringrepen op nationaal niveau. Vanwege huurkortingen in 2024 is te verwachten dat de streefwaarde uitkomt tussen de 2.500 en 3.300 woningen.

Thema Verdeling beschikbare ruimte

WAT WILLEN WE BEREIKEN?

Het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO) functioneert nog niet goed. Desondanks heeft de Eerste Kamer ingestemd met de inwerkingtreding van de Omgevingswet per 1 januari 2024. Met het nieuwe instrumentarium van deze wet werken we verder aan ons doel: een optimale leefomgeving in Breda, nu en in de toekomst. We houden daarbij rekening met de ambities van de stad (Omgevingsvisie 2040). De Omgevingswet en de bijbehorende instrumenten geven aan hoe we dit doen: met participatie in de stad en in snelle, duidelijke en transparante procedures voor alle betrokkenen. Hiermee verbeteren we onze dienstverlening. Op het moment dat de Omgevingswet in werking treedt, is dit regulier werk en bouwen we het programma verder af.

In de Omgevingsvisie 2040 en de onderliggende beleidsstukken, zoals het Groenkompas en de nota Parkeernormen Breda 2021, hebben we vastgesteld hoe we tot een heldere en transparante afweging komen in de openbare ruimte. Daarbij zijn de 3 G's leidend: Groen, Gastvrij en Grenzeloos.

WAT GAAN WE DAARVOOR DOEN?

Door het uitstel van de Omgevingswet zijn werkzaamheden verschoven in de tijd. Het gaat daarbij vooral om werkzaamheden waarbij een aansluiting op het DSO nodig is. Vanaf 1 januari 2024 bouwen we gebiedsgericht en beleidsneutraal aan één omgevingsplan dat het tijdelijke omgevingsplan vervangt. De wet geeft ons hiervoor tot eind 2029 de tijd. Eén omgevingsplan vraagt de gecoördineerde inzet van verschillende beleidsvelden. Dit doen we aan de hand van de meerjarenplanning Omgevingsplan. We willen in 4 jaar het tijdelijke omgevingsplan en de bestemmingsplannen omzetten naar één omgevingsplan voor de stad. Daarbij werken we met een verbeterd intakeproces voor initiatieven en vergunningen (Intake- en Omgevingstafel). Participatie vindt plaats volgens de aangepaste participatieleidraad. We zijn gestart met het doorontwikkelen van het participatieproces door de inzet van een participatieregisseur, wat een positieve bijdrage levert aan de manier van participeren met alle stakeholders. Voor de lange termijn is de continuïteit van deze inzet cruciaal om het gewenste kwaliteitsniveau te behouden.

WAT ZIJN DE RISICO'S?

- De Eerste Kamer heeft ingestemd met de inwerkingtreding van de Omgevingswet per 1 januari 2024. Hierin is geen voorbehoud meer opgenomen voor de werking van het DSO. Mocht het DSO toch niet goed blijken te werken, dan moeten we tijdelijke alternatieve maatregelen treffen. Dit extra werk is een risico voor onze capaciteit en doorlooptijden.
- In de begroting 2023 zijn extra middelen opgenomen om de komende jaren met de Omgevingswet te werken. In het Bestuursakkoord is een ombuiging aangekondigd voor deze extra gelden. Hierdoor moeten we prioriteiten stellen en in ieder geval doen wat wettelijk verplicht is.

INDICATOREN

Voor dit thema zijn geen indicatoren van toepassing.

Thema Grote woonprojecten in de stad

WAT WILLEN WE BEREIKEN?

De woningmarkt in Breda moet toegankelijk en betaalbaar blijven voor verschillende doelgroepen. Starters, alleenstaanden en tweeverdieners met een laag en modaal inkomen vallen te vaak buiten de boot bij het vinden van een woning. Het aantal inwoners groeit en tegelijk verandert de samenstelling van huishoudens. Dit vraagt om meer, maar ook andere typen woningen en woonvormen dan we nu hebben in Breda. De bouw van betaalbare woningen staat voorop en het is belangrijk dat we dit snel doen. Deze bestuursperiode willen we 6000 woningen naar harde plannen brengen en 750 tijdelijke woningen bouwen. We bevorderen de beschikbaarheid, betaalbaarheid en kwaliteit van de woningen in Breda. Dit doen we conform de regionale afspraken, zoals de SRBT-woondeal en de Ontwikkelstrategie SRBT.

WAT GAAN WE DAARVOOR DOEN?

We voeren de Bredase Woon- en Bouwagenda 2023-2026 uit. Daarmee bevorderen we de beschikbaarheid, betaalbaarheid en kwaliteit van de woningen in Breda. We dragen daarmee ook bij aan de doelen uit het Bestuursakkoord. We brengen 6000 woningen naar harde plannen en we bouwen 750 tijdelijke woningen. Dit doen met deze 11 acties:

- De Bredase Woon- en Bouwagenda realiseren we samen met onze partners.
- We brengen woningen uit de harde plancapaciteit naar realisatie.
- We brengen 6000 woningen conform 30/40/30 naar harde plannen, met een focus op projecten in de zachte plancapaciteit die substantieel bijdragen aan de realisatie hiervan.
- Een woonprogramma van 30/40/30 is het uitgangspunt bij nieuwe projecten.
- We bouwen 750 tijdelijke woningen, samen met de corporaties.
- We stimuleren de ontwikkeling van nieuwe woonvormen, zodat voor veranderende samenlevingsvormen ook passende huisvesting beschikbaar is.
- We voeren een actief grondbeleid.
- We optimaliseren de werkwijze voor ruimtelijke procedures.
- We stellen een bestedingsplan Wonen op (inclusief woonzorgeenheden) en een plan Gebiedsontwikkeling 2023-2026.
- We maken nieuwe prestatieafspraken met de woningcorporaties en de huurdersverenigingen voor de periode 2024 tot en met 2028.
- We stellen nieuw beleid zo veel mogelijk integraal op, waarmee we ervoor zorgen dat beleidsdoelen op elkaar zijn afgestemd.

WAT ZIJN DE RISICO'S?

De opgaven op de Bredase woningmarkt zijn groot en onze doelstellingen ambitieus. De realisatie hiervan is extra complex door de veranderende omstandigheden op de woningmarkt, zoals de gewijzigde economische situatie met hogere rentes. Dit beperkt de financieringsmogelijkheden van potentiële huizenkopers en beleggers, waardoor zij minder kunnen investeren in een woning. Hierdoor kan vertraging of uitstel optreden bij de realisatie van nieuwbouwprojecten. Ook de aanhoudende migratie en het huidige migratiebeleid hebben effect op de woningmarktcrisis. Dit leidt vooral tot extra druk op de sociale huurwoningmarkt. Wanneer we onvoldoende maatregelen nemen om betaalbare (flex)woningen toe te voegen, leidt dit tot verdringing van doelgroepen. Daarnaast is er sprake van een toenemende krapte op de arbeidsmarkt, die leidt tot personeelstekorten in onder meer de bouwsector. Daarbij komt dat de bouwkosten zijn toegenomen door leveringsproblemen, gestegen energieprijzen en een toenemende vraag. Bovendien ligt er een provinciale vergunningenstop voor projecten met stikstofeffecten. Dit leidt tot aangepaste projecten, vertraging en onzekerheid. Voor het behalen van onze doelen zijn we dus ook afhankelijk van het Rijk en de provincie Noord-Brabant. We monitoren de ontwikkelingen, anticiperen waar mogelijk en voeren de acties van de Bredase Woon- en Bouwagenda uit om de randvoorwaarden te creëren voor meer woningbouw.

INDICATOREN

Thema-indicatoren

Indicator: Harde planvoorraad woningen (audit nr 2204)

Omschrijving: Het aantal woningen in harde planvoorraad

Bron: Afdeling Ruimte Meeteenheid: Aantal

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
2.877	4.050	3.395	5.000	5.000

Toelichting: Dit is het totaal aantal woningen in de harde plannen per eind van het jaar. Dit is dus niet het aantal woningen dat in deze bestuursperiode naar harde plannen wordt gebracht. We willen de woningbouwproductie verhogen en hiervoor is een toename van het aantal woningen in de harde plannen nodig. De streefwaarde voor 2024 is 5.000 woningen in harde plannen hebben en daarmee de bouw hiervan mogelijk hebben gemaakt.

Indicator: Opleveringen woningen (audit nr 67)

Omschrijving: Gerealiseerde woningbouw (bruto toevoeging)

Bron: Afdeling Ruimte Meeteenheid: Aantal

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
867	851	971	1.500	1.500

Toelichting: We streven naar een structurele verhoging van de woningbouwproductie naar 1.500 woningen per jaar. De toename van de woningbouwproductie willen we verder doorzetten. De opgaven op de Bredase woningmarkt zijn groot en onze doelen ambitieus. Het realiseren hiervan doen we aan de hand van onze versnellingsagenda wonen: de Bredase Woon- en Bouwagenda.

Thema Bereikbaar Breda

WAT WILLEN WE BEREIKEN?

Ambities

We willen de (inter)nationale bereikbaarheid van Breda verder verbeteren met bestaande én nieuwe vervoermiddelen en mobiliteitsconcepten. Via een uitgebreid mobiliteitsnetwerk zorgen we ervoor dat iedereen zich zo optimaal mogelijk van, naar en binnen de stad kan verplaatsen. Uiteraard geldt dat ook voor goederen. Verder moet Breda veilig, robuust en duurzaam bereikbaar zijn.

De kwaliteit en de verbindingen van de verschillende netwerken bepalen de aantrekkelijkheid van de stad, de ruimtelijke inrichting en de keuze van het vervoermiddel. We willen dat inwoners vrij kunnen kiezen hoe zij zich van a naar b verplaatsen, waarbij we hen met gedragscampagnes bewust laten kiezen welke modaliteit (auto, OV, fiets of lopen) ze daarvoor gebruiken. Dit heeft voordelen voor onze bereikbaarheid én voor de leefbaarheid binnen de gemeente (geluid, luchtkwaliteit en algehele gezondheid).

De mobiliteit in Breda groeit. We verplaatsen onszelf steeds vaker en door ons gedrag (zoals online bestellen) worden er steeds meer spullen verplaatst. Daarnaast groeit Breda met 25.000 woningen (tot 2030) binnen de bestaande stad. Daar moeten we ons mobiliteitssysteem én ons gedrag op aanpassen, waarbij de principes uit de Mobiliteitsvisie Breda (2021) bepalend zijn: 'het nabijheidsprincipe', 'niet dimensioneren op de (ochtend- en avond)spits' en 'slim omgaan met ruimte'. Aan de hand van deze principes en de onderstaande thema's brengen we het Bredase mobiliteitssysteem in evenwicht met de genoemde ambities:

- Het autoverkeer maakt gebruik van de juiste routes.
- Er komt meer ruimte voor langzaam verkeer en de fiets wordt vaker gebruikt voor binnenstedelijke verplaatsingen.
- Het openbaar vervoer is een uitnodigend alternatief door de mobiliteitssystemen optimaal met elkaar te verbinden.
- Het aanbod van parkeerplaatsen en fietsenstallingen is in balans met de vraag, mede door parkeerregulering in het gebied rond het centrum.
- We streven naar duurzame mobiliteit – voorkomen, veranderen en verschoneren.
- We streven naar meer verkeersveiligheid met aandacht voor de kwetsbare weggebruikers, rondom scholen en in de wijken en dorpen, waarbij Breda blijft gaan voor 0 verkeersdoden.

De mobiliteitsopgave hangt nauw samen met onze opgaven op het gebied van verstedelijking en duurzaamheid. Daarom werken we samen met onder andere de regio, de provincie en het Rijk om het mobiliteitsnetwerk verder te optimaliseren.

Tijdens de coronapandemie zijn mensen meer thuis gaan werken, buiten de spits gaan reizen en digitaal gaan vergaderen. Die gedragsverandering willen we blijven stimuleren.

Regionale samenwerking is van groot belang voor de verdere ontwikkeling van Breda én de regio. Mobiliteit stopt ook niet bij de gemeentegrens. Daarom maken we regionale afspraken in SRBT-verband en met de regio West-Brabant. De mobiliteitsopgave pakken we dus samen op met onder andere onze overheidspartners: de (stedelijke) regio, de provincie Noord-Brabant, het Rijk en Europa. In veel gevallen dragen deze partners ook financieel bij.

WAT GAAN WE DAARVOOR DOEN?

Om onze ambities waar te maken, werken we in 2024 aan projecten met veelal meerdere modaliteiten en beleidsdoelen.

Concrete projecten zijn onder andere:

- een impuls voor de verkeersveiligheid, in het bijzonder rondom scholen en in de wijken en dorpen
- het voorbereiden van de werkzaamheden aan de Beverweg in 2025
- aanpassingen van looproutes binnen de wijken
- fietsmaatregelen bij intelligente verkeerslichten (iVRI's)
- uitvoerende werkzaamheden aan de kruising Heksenwiellaan – Emerparklaan
- nemen van 50km/30km-maatregelen

Meerjarenperspectief infrafonds

- uitvoerende werkzaamheden aan de Kapittelweg
- voorbereidende werkzaamheden voor de gebiedsontwikkelingen Chassékwartier, Gasthuisvelden en 't Zoet

Instandhouding mobiliteit

- bijdrage aan de Krachtenbundeling Smart Mobility Zuid-Nederland
- gedragsmaatregelen, marketing en communicatie voor de fiets(voorzieningen)
- uitvoerende werkzaamheden aan de fietsroute Ulvenhout-Chaam
- verbetering van de verkeersafwikkeling bij de Oosterhoutseweg
- uitbreiding 1e fase van de fietsstalling bij station Breda
- voorbereidende werkzaamheden aan de fietsroute Breda-Centrum – Haagse Beemden
- uitvoerende werkzaamheden 1e fietsbrug over de singels
- uitvoerende werkzaamheden voor duurzame mobiliteit
- voorbereidende werkzaamheden voor de OV-concessie 2025
- opwaarderen van wijk- en buurthalthes (onder andere de sterhaltes) naar mobiliteitshubs
- voorbereidende werkzaamheden voor de stadsrandhub Claudius Prinsenlaan
- aanpassing van de taxiverordening en doorvoeren van aanpassingen binnen de Stichting Kwaliteitstaxi Breda
- samenwerking, lobby en afspraken (maken) met hogere overheden
- voorbereidende werkzaamheden voor de aanpak van de Noordelijke Rondweg in relatie tot de verstedelijkingsopgave
- nadere uitwerking van het Nationaal Toekomstbeeld Fiets voor de stedelijke regio Breda-Tilburg
- Afspraken maken op mobiliteitsdossiers, zoals de aanpak van de A58 Galder-Sint Annabosch, A58 Tilburg-Breda, A27 Hooipolder-Sint Annabosch en een (extra) ontsluiting op de A16 voor een betere afwikkeling van het (regionaal doorgaand) verkeer in Prinsenbeek.
- Afspraken maken binnen (internationale) spoordossiers, waarbij documenten als 'Toekomstbeeld OV 2040' en 'OV in 2040: de zuidelijke hink-stap-sprong' het uitgangspunt zijn. Het gaat dan onder andere om een internationale treinverbinding met Duitsland en de IC Direct naar Schiphol en Utrecht.
- Bus Rapid Transport Breda – Gorinchem – Utrecht
- In het kader van Smart Mobility werken we aan diverse projecten van SmartwayZ, zoals Slim Sturen, regionale regelscenario's en een samenwerking met de verkeerscentrale van Rijkswaterstaat.
- Bij het BO-MIRT 2022 is afgesproken dat voor de stedelijke regio Breda-Tilburg in 2023 een multimodaal mobiliteitspakket wordt opgesteld (MMMP-SRBT). Als hier tijdens het BO-MIRT 2023 afspraken over worden gemaakt, vraagt de uitwerking van dit pakket in 2024 de nodige (overleg)tijd.

Schone mobiliteit (onderdeel klimaatbegroting)

- We bieden hulp aan ondernemers voor het verduurzamen van hun zakelijke mobiliteit via het Brabants Mobiliteitsnetwerk (kennis delen en deelmobiliteit faciliteren).

- We implementeren de meest effectieve stimuleringsmaatregelen voor emissiereductie door verkeer en vervoer in de stad (naar aanleiding van het beleidsonderzoek uit 2023).
- We blijven de groei stimuleren van het aantal laadpalen in de stad (jaarlijks meer dan 150 extra) via samenwerkingsovereenkomsten met de markt.
- We stellen het plan van aanpak vast voor de invoering van de Zero Emission-zone, inclusief begrenzing en invoeringstermijn.

Parkeren

- De parkeertarieven 2024 worden niet verhoogd met de gemeentelijke index, hiermee is een bedrag gemoeid van € 0,4 miljoen. Daarnaast wordt € 0,4 miljoen ingezet voor tariefsverlaging.
- We bouwen verder op onze ervaring met flexibele tijdelijke stallingen op piekmomenten én bij specifieke functies als evenementen en thuiswedstrijden van NAC.
- We realiseren samen met de NS extra ruimte om fietsen te stallen bij het station.
- We gaan door met het reguleren van de schil rondom het centrum en dan vooral 2e fase Boeimeer, Haagpoort en de Slingerweg en omgeving.
- We fiscaliseren het gebied Nonnenveld en omgeving, waarmee we één systeem creëren voor de hele stad.
- We harmoniseren de zones voor betaald parkeren en trekken de tijden en tarieven zo veel mogelijk gelijk.
- We stellen een parkeerstrategie op als uitwerking van de mobiliteitsvisie.
- We vervangen de parkeerapparatuur in de parkeergarages, waarbij we de bewezen technologische ontwikkelingen optimaal willen inzetten.
- De Baronesgarage krijgt een upgrade, zodat de uitstraling en parkeerbeleving beter aansluiten bij de wensen van het publiek.

WAT ZIJN DE RISICO'S?

- Zolang het Rijk en de provincie Noord-Brabant geen definitieve keuzes maken in het stikstofdossier, blijft het mogelijk dat we de Bredase aanpak hierop aan moeten passen. Zonder een definitief NPLG en zonder een goed overzicht van vraag en aanbod op het gebied van stikstof, is het lastig aan te geven of de ruimtelijke ontwikkelingen in en rond Breda door kunnen gaan.
- Er bestaat een risico op prijsstijgingen, wat mogelijk invloed heeft op onze kosten en prijzen. Daarnaast is er een risico op capaciteitsschaarste, zowel intern als extern, wat kan leiden tot beperkingen.
- Het Rijk is bezig met een financiële heroriëntatie, waarbij investeringsgeld benut gaan worden voor het beheer en onderhoud van het hoofdwegennet. Dit zal, naast het stikstofdossier, leiden tot vertragingen in de uitbreiding van het hoofdwegennet.

INDICATOREN

Thema-indicatoren

Indicator: Duurzaam vervoer (audit nr 2404)

Omschrijving: Aandeel duurzame verplaatsingen te voet, met de fiets en het OV (Modal split)

Bron: ODin / CBS Meeteenheid: %

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
				Doel is stijgende lijn

Toelichting: Tot en met 2023 was deze indicator gebaseerd op cijfers uit de Bredase Stadsenquête. Dit gaf echter een onvolledig beeld. Tevens was vergelijking met andere steden niet mogelijk. Vanaf de begroting 2024 is deze indicator gebaseerd op het periodieke landelijke Verplaatsingsonderzoek Onderweg in Nederland (ODin) van het CBS. Op dit moment (medio 2023) worden de realisatiecijfers 2020 - 2022 met terugwerkende kracht berekend. De streefwaarde in 2023 was heel algemeen: een stijgende lijn (het aandeel verplaatsingen te voet, fiets en OV moet toenemen). Voorstel is om dit voorlopig zo te houden.

Indicator: Bereikbare binnenstad (audit nr 68)

Omschrijving: Tevredenheid over bereikbaarheid binnenstad door Bredanaars

Bron: Stadsenquête Meeteenheid: %

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
76	73	72	70	70

Toelichting: Minimaal 70% van de Bredanaars is tevreden over bereikbaarheid binnenstad

Indicator: Verkeersveiligheid (audit nr 70)

Omschrijving: Rapportcijfer door Bredanaars van verkeersveiligheid eigen buurt

Bron: Buurtenquête Meeteenheid: Score tussen 1 en 10

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
	6		Een zo hoog mogelijk rapportcijfer	Een zo hoog mogelijk rapportcijfer

Toelichting: Het streven is een zo hoog mogelijk rapportcijfer, omdat de gemeente op verkeersveiligheidsgebied altijd streeft naar beter.

Opmerking: Het onderzoek van de Buurtenquête vindt alleen in de oneven jaren plaats.

Thema Breda is een duurzame en bestendige stad

WAT WILLEN WE BEREIKEN?

Breda wil een groene en gezonde stad zijn die klaar is voor toekomstige veranderingen. Een stad waar je gezond kunt leven en werk kunt vinden. Bij de ontwikkeling van Breda lopen we tegen diverse grenzen aan, zoals stikstof, hittestress en schaarste op het elektriciteitsnet. De verdergaande verstedelijking raakt diverse milieuthema's, zoals geluid, geur en luchtkwaliteit. Voor deze thema's moeten de afwegingen steeds meer lokaal worden verankerd in het beleid. We blijven daarbij streven naar een goede balans tussen mens, milieu en welvaart, zoals we hebben vastgelegd in onze duurzaamheidsvisie. Daarom werkt de gemeente aan de volgende doelen:

- We behouden en verbeteren de kwaliteit van de leefomgeving op het gebied van bodem, lucht, geluid, biodiversiteit, geur en hittestress. Dat doen we op basis van de wettelijke kaders en eigen beleidsafwegingen.
- We houden de risico's beheersbaar die inwoners en bezoekers van de stad lopen door mogelijke ongelukken met gevaarlijke stoffen bij bedrijven en transportverbindingen.
- We versterken de groenstructuur in en om de stad (waaronder de ecologische verbindingzones).
- We behouden en herstellen de biodiversiteit.
- We versterken het dierenwelzijn.
- We verminderen de uitstoot van broeikasgassen ten opzichte van 1990 om in 2044 CO₂-neutraal te zijn (en in minimaal 2030 55% reductie te bereiken).
- We dragen bij aan de nationale doelen voor minder verbruik van basisgrondstoffen (in 2030 50% minder verbruik, in 2050 100% circulair).
- We behouden uitnodigende en toegankelijke recreatievoorzieningen bij recreatieplassen, waarbij de recreatiedruk in balans blijft met de natuurwaarden.
- We behouden en versterken de kennis over natuur en milieu bij onze inwoners.

WAT GAAN WE DAARVOOR DOEN?

Beleidsontwikkeling milieu

In 2023 zijn we gestart met het actualiseren van ons beleid voor de Omgevingswet. Sommige acties lopen in 2024 door:

- We stellen beleidsregels vast voor een gemeentelijk afwegingskader van geurnormen.
- We stellen het wettelijk verplichte programma Geluid vast, gevolgd door een voorstel voor geluidreducerende maatregelen.
- Beide beleidslijnen worden ook verankerd in het Omgevingsplan.
- We verzamelen gegevens voor de basis geluidemissie (die wordt vastgesteld in 2026).
- We werken beleid uit voor de luchtkwaliteit voor gevoelige groepen mensen (bestemmingsbeleid).
- We stellen een saneringslijst geluid op, afhankelijk van de nieuwe landelijke regelingen die in 2023 of 2024 vastgesteld worden.
- We leggen de dierenwelzijnsnota, waarmee we het dierenwelzijnsbeleid actualiseren, voor aan de gemeenteraad. In deze begroting van 2024 is een budgetreservering gemaakt voor het proces van beleidsvorming en de voorbereiding van de uitvoering van de beleidskeuzes die medio 2024 gemaakt worden.
- We starten met het actualiseren van de duurzaamheidsvisie en bijbehorende indicatoren.

Ook starten we in 2024 met een visie op lpg-tankstations in relatie tot de verschillende ontwikkelingslocaties voor wonen.

Beleidsuitvoering bodem

Wij laten onderzoeken uitvoeren naar de risico's van historische bodemverontreinigingen bij onder andere de Halstraat en de Aardenhoek. Daarnaast onderzoeken we locaties waar mogelijk specifieke stoffen voorkomen, zoals PFAS en lood. Verder werken we aan de sanering en beheersing van de verontreiniging aan de Fatimastraat.

Door de verstedelijking en door de extra infrastructuur voor energie, glasvezel en wateropvang in de grond, wordt de beschikbare ruimte in de bodem beperkt. Dit vraagt om extra afstemming en afweging. In 2024 werken we verder aan de integrale programmering van ontwikkelingen tussen de overheid, nutsbedrijven en marktpartijen, die allemaal ruimte vragen in de ondergrond. Hiermee toetsen we de werkbaarheid van het handboek Openbare Ruimte, dat in 2023/2024 wordt vormgegeven.

Beleidsuitvoering gezonde lucht

Wij willen in 2030 de advieswaarden van de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO-advieswaarden) bereiken. Daarom werken we in 2024 aan schone mobiliteit (zie de paragraaf Bereikbaarheid). Daarnaast werken we aan de klachtenregistratie en voorlichting over houtstook. Ook gaan we aan de slag met de resultaten van het onderzoek naar de relatie tussen groen en schone luchtkwaliteit bij Doornbos, dat in 2023 is uitgevoerd.

Natuurherstel, landbouw en landschap (onderdeel Klimaatbegroting)

De gemeente informeert bewoners en belanghebbenden samen met community Stad in een Park over het vergroenen van hun eigen omgeving en over natuurinclusief bouwen. Bij scholen zetten we blijvend in op meer groen bij het schoolplein. Bij natuurontwikkelingsprojecten maken we waar mogelijk extra recreatieve voorzieningen. We ondernemen in 2024 de volgende concrete acties:

- We starten met het opstellen van het inrichtingsplan voor de Landgoederenzone-Noord in de Haagse Beemden.
- We leggen een ommetje aan in de Haagse Beemden.
- We zetten stappen om de internationale status National Park City te verkrijgen.
- We stellen een plan van aanpak op om het Natuurnetwerk Brabant af te ronden en starten met de resterende projecten om vóór 2027 de doelen van de Europese Kaderrichtlijn Water te halen.
- We blijven grond verwerven om extra bos aan te leggen buiten het natuurnetwerk.
- We volgen de Verordening Natuurherstel op, brengen de impact op Breda in beeld en stellen maatregelen op binnen het Natuurherstelplan.
- We voeren de maatregelen uit de Natuurdoelanalyse Ulvenhoutse Bos uit en maken voor de financiering aanspraak op de 'stikstofgelden' van het Rijk.
- TenneT start met de landschappelijke inpassing van de nieuwe hoogspanningsmast in de Kroeten conform de afspraken met de gemeente.
- We geven invulling aan de verduurzaming van de landbouw (kringlooplandbouw, biodiversiteit, stikstof, klimaat) door de opdracht uit het Bestuursakkoord te verkennen in een plan van aanpak.

Energiearchitectuur (onderdeel Klimaatbegroting)

Samen met onze partners, zoals netbeheerders, andere overheden en ontwikkelaars, geven we invulling aan het lokale energiesysteem van de toekomst. Dit doen we door:

- Gemeentelijke beleidsontwikkeling en positiebepaling rondom de nieuwe wetgeving, technieken, economische modellen en digitalisering voor het nieuwe energiesysteem.
- Een strategie uit te werken voor duurzame energiebronnen. In de Transitievisie Warmte zijn de beschikbare bronnen in beeld gebracht. De bronnenstrategie geeft inzicht in het verdelingsvraagstuk van de beschikbare (regionale en lokale) bronnen.
- Energieplanologie
  - We programmeren en prioriteren, waarbij de ambities van Breda naast de investeringsplannen van de netbeheerders worden gelegd. Dit gebeurt in afstemming met de regio en de provincie. In het provinciaal meerjareninvesteringsprogramma Energie en Klimaat (PMIEK) komen deze ontwikkelingen samen.
  - We maken een ontwerpschets van het energiesysteem van de toekomst voor de gemeente Breda, te beginnen met elektriciteit, in nauwe samenwerking met de netbeheerder en in relatie met andere thema's die impact hebben op de ondergrond.
  - We stellen de Regionale Energiestrategie 2.0 vast over het regionale energiesysteem van de toekomst.
- Systeemintegratie. Met concrete projecten werken we aan een gebiedsgerichte aanpak, waarin we het aanbod en de afname van energie zo veel mogelijk gelijktijdig met elkaar afstemmen. Daardoor is het mogelijk om tot semi-autonome energiesystemen te komen, waardoor we slimmer en efficiënter gebruikmaken van het huidige energienet (Steenakker, Rithmeesterpark, Frankenthalerstraat).

Energietransitie gebouwde omgeving (onderdeel Klimaatbegroting)

In 2024 werken we aan:

- 5 wijken en buurtinitiatieven (Prinsenbeek, Wisselaar, Doornbos, Tuinzigt en Biesdonk). We verwachten in 2024 3 wijkenergieplannen af te ronden, zodat daar in 2025 met de uitvoering kan worden gestart.
- De start van 3 nieuwe wijkenergieplannen en ondersteuning van maximaal 2 nieuwe buurtinitiatieven.
- De samenwerking met de woningbouwcorporaties voor de wijkenergieplannen en de uitwerking van de collectieve aanpak met losse particuliere woningen (gespikkeld bezit) op basis van de proefprojecten uit 2023.
- De uitvoering van het Bredaas Isolatieprogramma.
- De voortzetting van het onderzoek naar beschermde diersoorten die in gebouwen leven om passende maatregelen te treffen voor het behoud daarvan.
- Voorlichting aan inwoners over de verduurzaming van woningen. Dat doen we digitaal (energieloket) en via gesprekken (Greenhopper, samenwerking met energiecoöperatie BRES, boerderij Wolfslaar).
- Besluitvorming over het revolverend isolatiefonds.
- Het opzetten van een stimuleringsprogramma voor particuliere verhuur.
- De optimalisatie van de financieringsconstructies, waaronder een evaluatie van het Klimaatfonds en de subsidieregeling 'Uitvoeringsprogramma klimaat'.
- Bewustwording en ondersteuning bij kleine isolatiemaatregelen voor inwoners met een smalle beurs (via de energiebespaarcoaches, een klusbus, et cetera).
- Ondersteuning voor VVE's bij de verduurzaming van hun gebouwen.
- De voortzetting van subsidieregelingen van de eerste tranche van het Volkshuisvestingsfonds (VHF) voor de verduurzaming van woningen in de wijken Doornbos-Linie en Hoge Vucht. In 2024 worden 2 tot 4 VVE's meegenomen binnen deze aanpak.
- Een subsidieaanvraag voor de tweede tranche van het Volkshuisvestingsfonds. Als die wordt toegekend, starten we een nieuwe subsidieregeling voor de wijk Tuinzigt.

Duurzame stadsontwikkeling (onderdeel klimaatbegroting)

- De aanpak voor een duurzame grond weg en waterbouw in de eigen organisatie verder uitwerken.
- Faciliteren van een schone en emissieloze bouwsector in 2030:
  - Invulling geven aan het eigen opdrachtgeverschap om te komen tot een schone en emissieloze bouw in 2030.
  - De mogelijkheden verkennen naar de faciliteiten die de gemeente kan gaan bieden om zero-emissie bouwlogistiek mogelijk te maken.
- De ontwikkeling naar een circulaire bouwsector ondersteunen door:
  - Deel te nemen aan cirkelstad om samen met marktpartijen via voorbeeldprojecten te gaan werken aan het nieuwe normaal voor de bouwsector.
  - Samen met marktpartijen te werken aan een digitale marktplaats voor bouwmaterialen.
  - Een verkenning uitvoeren naar de mogelijkheden voor een gemeentelijk materialen depot voor tijdelijke opslag van materialen.

Recreatievoorzieningen

In 2023 hebben we voor de Galderse Meren een toekomstvisie opgesteld met het oog op de toenemende drukte. In 2024 zetten we de eerste stappen om deze visie uit te voeren. We vernieuwen daarbij onder meer de toiletvoorzieningen. Voor alle recreatieplassen regelen we met een marktpartij verschillende zaken: de parkeerafwikkeling bij drukke dagen, een goed gebruik van de ligweides en het toezicht. We verhogen het dagtarief van € 3 naar € 6, waarmee een deel van de hogere kosten kunnen worden opgevangen.

Natuur- en duurzaamheidseducatie

Boerderij Wolfslaar is een kenniscentrum voor het onderwijs in Breda voor de thema's water- en klimaatadaptatie, energie, circulariteit, biodiversiteit en de herkomst van voedsel. In 2024 ondersteunen wij het onderwijs bij projecten rondom de Sustainable Development Goals van de VN. We ontwikkelen een leerlijn die natuur- en duurzaamheidseducatie verankert in de schoolvisie.

In 2024 ontwikkelen we een strategie om de huidige dierenweides in de stad om te vormen tot 4 of 5 educatieve boerderijen. Deze 'Parkboerderijen' worden dé groene hubs voor de inwoners van onze Stad in een Park.

WAT ZIJN DE RISICO'S?

Om te komen tot een duurzame en bestendige stad, werken we met veel partners samen. Onze voortgang in 2024 is daarom ook mede van die partners afhankelijk. Ook andere ontwikkelingen kunnen een forse impact hebben op het programma. Denk aan de oorlog in Oekraïne en het effect daarvan op de energieprijzen of de beperkte capaciteit op het elektriciteitsnet. De aanpak in dit programma stellen we daarom regelmatig bij op basis van de actualiteit.

INDICATOREN

Thema-indicatoren

Indicator: Energie en klimaat (audit nr 71)

Omschrijving: Klimaatneutraal in 2044, uitstoot CO₂ in kiloton per jaar

Bron: CO₂ monitor Milieu en Mobiliteit Meeteenheid: Kton

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
641	656		592 Kton CO ₂	564 Kton CO ₂

Toelichting: In 2044 moet Breda CO₂ neutraal zijn. Om dit te bereiken moet er een jaarlijks afname van ruim 28 Kton CO₂ gehaald worden. Het gaat hierbij om de uitstoot exclusief CO₂ uitstoot van (auto)snelwegen.

Indicator: Fijnstof (audit nr 72)

Omschrijving: Aantal dagen per jaar dat concentratie PM10 meer is dan 50 µg/m³.

Bron: RIVM-meetstation Breda Meeteenheid: Aantal dagen

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
1	2		Maximaal het gemiddelde niveau van de afgelopen 3 jaar	Maximaal het gemiddelde niveau van de afgelopen 3 jaar

Toelichting: De ambitie is om het aantal dagen met overschrijding zover mogelijk terug te brengen. De streefwaarde is maximaal het gemiddelde niveau van de afgelopen drie jaar.

Productindicatoren Product Milieubeheer

Indicator: Hernieuwbare elektriciteit (audit nr 73)

Omschrijving: Aandeel hernieuwbare elektriciteit van totale energie

Bron: www.waarstaatjegemeente.nl BBV Meeteenheid: %

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
10,7	14,8			

Toelichting: De gemeente stuurt niet rechtstreeks op de huidige (landelijk verplichte) indicator 'hernieuwbare elektriciteit'. De gemeente stuurt op 'hernieuwbare energie'. Daarom wordt de huidige indicator met ingang van de begroting 2025 vervangen door de indicator 'hernieuwbare energie'. De lange termijn doelstelling is om in 2044 volledig over te zijn gestapt naar hernieuwbare energie. In de jaren tot 2044 streven we naar een geleidelijke groei naar deze 100%. In 2021 (meest recente realisatiecijfer) was het aandeel hernieuwbare energie 8,1%; voor 2024 streven we naar een aandeel van 20,3% hernieuwbare energie. Overigens blijven we de realisatiecijfers van de huidige 'smallere' (landelijk verplichte) indicator 'hernieuwbare elektriciteit' presenteren in het overzicht met landelijk verplichte indicatoren.

WAT MAG HET PROGRAMMA KOSTEN?

Bedragen x €1.000

	Jaarrekening 2022	Begroting 2023 na wijziging	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Lasten						
Wonen in Breda	2.190	4.190	4.224	2.321	2.352	2.827
Verdeling beschikbare ruimte	5.864	5.628	5.037	5.125	4.889	4.852
Grote woonprojecten in de stad	13.890	6.704	19.686	4.695	3.852	3.631

	Jaarrekening 2022	Begroting 2023 na wijziging	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Bereikbaar Breda	15.844	15.925	17.264	17.358	17.424	18.052
Breda is een duurzame en bestendige stad	8.115	24.151	24.391	18.357	16.065	11.790
Reserve Bodemfonds	120	0	0	0	0	0
Reserve Klimaatfonds	285	290	304	304	304	304
Reserve bovenwijkse voorzieningen	-85	1.860	273	0	0	0
Algemene reserve programma 3	4.000	0	200	400	500	0
Exploitatiereserve programma 3	979	0	0	0	0	0
Investeringsreserve programma 3	524	391	2.800	3.800	0	0
Totaal Lasten	51.726	59.140	74.180	52.361	45.387	41.457
Baten						
Wonen in Breda	387	29	30	30	30	30
Verdeling beschikbare ruimte	2.808	3.714	2.568	2.294	2.294	2.294
Grote woonprojecten in de stad	10.976	4.432	17.324	2.756	2.846	1.846
Bereikbaar Breda	15.892	14.514	14.890	14.890	14.890	14.890
Breda is een duurzame en bestendige stad	3.054	10.732	16.217	9.632	9.084	6.634
Reserve Bodemfonds	303	537	537	537	537	537
Reserve Klimaatfonds	189	450	162	162	162	162
Reserve parkeerbedrijf	356	0	0	0	0	0
Reserve Versnellingsopgave Wonen	722	4.132	2.580	370	320	0
Reserve bovenwijkse voorzieningen	902	79	40	40	40	40
Algemene reserve programma 3	300	5.041	3.200	1.900	2.000	586
Exploitatiereserve programma 3	455	3.840	0	0	0	0
Investeringsreserve programma 3	0	0	82	190	335	391
Totaal Baten	36.344	47.499	57.629	32.801	32.537	27.409
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	15.382	11.641	16.551	19.559	12.849	14.048

FINANCIËLE TOELICHTING OP DIT PROGRAMMA

Wonen in Breda

In 2024 is de versnellingsopgave voor wonen € 1,5 miljoen hoger dan in 2023, waarbij er in 2023 een bedrag van € 1,5 miljoen naar Bouverijen is gegaan om geplande woningen in de vrije sector om te zetten naar middeldure woningen. Het financiële effect van het ter beschikking stellen van € 5 miljoen voor de 'Starterslening 2.0' vertaalt zich in rentelasten. Deze rentelasten (€ 0,075 miljoen in 2024 en 2025 en € 0,1 miljoen vanaf 2026 en verder) vangen we op binnen de beschikbare middelen van de bouw- en woonagenda.

Verdeling beschikbare ruimte

Ruimtelijke ordening

In 2023 is het budget voor de implementatie van de Omgevingswet € 0,4 miljoen. Omdat de Omgevingswet op 1 januari 2024 van kracht wordt, is dit budget daarna niet meer nodig. Verder is er in 2023 € 0,15 miljoen gereserveerd voor de herziening van de welstandsnota.

Stedelijke planning en programmering

We verwachten hier geen afwijkingen ten opzichte van de begroting 2023.

Bovenwijkse voorzieningen

We verwachten hier geen afwijkingen ten opzichte van de begroting 2023.

Grote woonprojecten in de stad

Grondexploitatie voor woningbouw

Ten opzichte van 2023 nemen de baten én de lasten in 2024 toe met € 7,0 miljoen.

Bereikbaar Breda

Mobiliteit

De hogere uitgaven worden veroorzaakt door de indexatie, hogere kapitaallasten door afgeronde projecten in 2023 en een compensatie van de energielasten. De dotatie aan de voorziening is in 2024 € 0,2 miljoen lager dan in 2023, omdat deze gelden eerder zijn ingezet voor de aanpassing van de software. De gelden uit het bestuurlijke akkoord voor het Infrastructuurfonds zijn niet opgenomen in de exploitatie, maar in het Infrastructuurfonds (€ 2,0 miljoen). De gelden voor de veiligheidsaanpassing en de veiligheid op scholen zijn opgenomen in de investeringsreserve (€ 0,8 miljoen).

Parkeren

Het effect van het niet indexeren van parkeertarieven (€ 0,4 miljoen) en het verlagen van tarieven (€ 0,4 miljoen) wordt opgevangen door de keuzes die bij deze begroting gemaakt worden.

Breda is een duurzame en bestendige stad

Milieu

- In 2023 lopen diverse regelingen en subsidies af, zoals het energiepakket en Geluidsmaatregelen HSL-Zuid. Een aantal regelingen zijn gefaseerd ingericht en hebben dus verschillende bedragen per jaarschijf. Denk hierbij aan energie-armoede. Ook de doorgeschoven € 1 miljoen uit de meicirculaire 2022 naar 2023 is in 2024 niet beschikbaar. Voor de meeste exploitatiegeldten geldt echter dat deze doorgeschoven kunnen worden via resultaatbestemming wanneer ze niet worden benut.
- In 2024 neemt de begrote subsidie-uitgave voor het Volkshuisvestingsfonds met € 2 miljoen toe ten opzichte van 2023. Dit komt door de verwachte toename in het aantal subsidieaanvragen voor woningen.
- In 2024 stellen we voor appartementen in 4 VVE's in totaal € 8 miljoen beschikbaar. De benodigde cofinanciering van € 2,4 miljoen is naar voren gehaald uit de jaren 2027 en 2028.

Openbaar groen en (openlucht)recreatie

De kosten van het reguleren van bezoekersstromen en beveiliging bij de Galderse Meren nemen toe. Hiertoe is het budget met € 0,2 miljoen verhoogd. Dit is deels (€ 0,14 miljoen) gecompenseerd door een verhoging van de baten door aanpassing van het dagtarief van € 3 naar € 6.

Groen en water

De hogere uitgaven worden veroorzaakt door een toename van de kapitaallasten (€ 0,2 miljoen) en een afname van het budget van Van Gogh Nationaal Park met € 70.000. (Het budget is € 0 in 2024).

INVESTERINGEN

Bedragen x € 1.000

Fasering	Investerings in dit programma	Planning uitgaven 2024 (bruto)	Planning uitgaven 2025 (bruto)	Planning uitgaven 2026 (bruto)	Planning uitgaven 2027 (bruto)
	Wonen	5.000			
	Parkeren	1.576		3.250	3.250
	Biodiversiteit	6.150	990	1.440	2.340
	Van Gogh Nationaal Park	338	338	338	
	Energietransitie	450			
Ambitie		13.514	1.328	5.028	5.590
	Aankoopprogramma strategische gronden	1.667	1.667	1.667	
	Wonen	560	3.090	650	
	Parkeren	1.900	3.000		
	Biodiversiteit	1.276	918	916	647
	Landschapsverbetering Singelstructuur	360	360	360	360
	Realisatie ecologische hoofdstructuur	2.130	5.760	4.260	4.000
	Energietransitie	250			
Plan		8.143	14.795	7.853	5.007
	Mobiliteit instandhouding bestaand netwerk	2.245	2.660	3.590	675
	Meerjarenperspectief infrafonds	985	1.850	1.370	90
	Verkeersveiligheid	565	1.145	725	345
	Overige stedelijke ontwikkelingen	650			
Project		4.445	5.655	5.685	1.110
	Mobiliteit instandhouding bestaand netwerk	3.695	42		
	Mobiliteitsdeal Verbeter Breda (w.o. Noordelijke rondweg)	100	100	100	200
	Hoogspanningsverbinding	780			
	Groen en water	450			
	Recreatieve voorzieningen corona aanpak	775			
	Overige stedelijke ontwikkelingen	1.200			
Uitvoering		7.000	142	100	200
Totaal		33.102	21.920	18.666	11.907

Mobiliteit

De kredieten voor mobiliteit zijn bestemd voor de aanleg van infrastructuur in de stad, waaronder de instandhouding van het bestaande netwerk, de schaa sprong OV en fiets, en de voorbereidingskosten voor de werkzaamheden aan de Noordelijke Rondweg (inclusief langzaam verkeer).

Meerjarenperspectief infrafonds

Om Breda bereikbaar te houden investeren we in de wegen ten behoeve van de doorstroming, bijvoorbeeld door het toevoegen van extra rijbanen.

Verkeersveiligheid

Voor het inrichten van veilige straten en wijken rondom scholen en sportclubs investeren we in maatregelen die de verkeersveiligheid verbeteren.

Parkeren

De investeringen voor 2024 betreffen een aanvullend krediet uitbreiding vergunningsgebieden, het groot onderhoud De Barones en de aanschaf van het parkeersysteem garages.

Landschapsverbetering singelstructuur

We zorgen - in lijn met de provinciale ambitie - voor de inrichting van een ecologische verbindingzone langs de singels. Daarbij zorgen we voor een dubbele bomenrij met een recreatieve invulling, zoals beschreven in onze visie op de singels. De visie voor de invulling van de EVZ langs de singels wordt aangeboden aan de raad.

Realisatie ecologische hoofdstructuur

In 2027 moet de ecologische hoofdstructuur (nu: Natuurnetwerk Nederland) zijn afgerond. Deze structuur zorgt voor een goede en groene verbinding van alle natuurgebieden in Nederland. In haar omgevingsvisie heeft de gemeente aangegeven dat zij haar bijdrage wil leveren aan deze landelijke ambitie.

Van Gogh Nationaal Park

In de loop van 2024 neemt het college een besluit over de verlenging van de deelname aan Van Gogh Nationaal Park. In 2024 wordt daarnaast ingezet op de versterking van de landschappelijke structuur in het buitengebied door deelname aan de subsidieregeling genaamd STILA.

Biodiversiteit / groen en water

- De investeringen bestaan uit de aanleg van ecologische verbindingzones (zoals de ecologische zone Benedenmark), de instandhouding van de biodiversiteit en de realisatie van het Natuurnetwerk Nederland/Brabant.
- Om de recreatieve druk te spreiden over de hele gemeente en mensen te laten genieten van het groen in hun omgeving, is het belangrijk dat zij in hun directe woonomgeving kunnen recreëren. Hiermee starten we door de aanleg van een ommetje in de Haagse Beemden.
- Door de veranderingen in ons klimaat, moeten we inspelen op tijden van grote droogte en hoosbuien. We kunnen hier zelf nog beter op inspelen met de inrichting van de openbare ruimte, maar kunnen dit niet alleen. Ook bedrijven en bewoners zullen een bijdrage moeten leveren, die we stimuleren door een subsidieregeling en door kaders te stellen bij nieuwbouw. Door water vast te houden wanneer dat kan en af te voeren als dat nodig is kunnen we schade (en dus hoge kosten) voorkomen of verminderen.
- Zoals vastgelegd in het groenkompas starten we met de aanleg van bossen. Hier wordt ingespeeld door het aankopen van percelen die beschikbaar komen en op de juiste plek liggen zodanig dat een aangesloten bosstructuur wordt versterkt en/of past binnen de landschappelijke structuur.
- In de gemeente liggen diverse blokkades die voor dieren lastig te passeren zijn. Om deze blokkades, vooral wegen, passeerbaar te maken, leggen we faunapassages aan.
- We willen water bij nieuwbouwlocaties opvangen met bovenwijkse maatregelen. Daarmee zorgen we voor een goede en robuuste inpassing van water en groen.

Overige stedelijke ontwikkelingen

De investeringen hebben betrekking op de afronding van de realisatie van het project Amphibia. Daarnaast gaat het om maatregelen in de openbare ruimte voor Tuinen van Genta en andere projecten van derden, vastgelegd in overeenkomsten met derden.

Aankoopprogramma strategische gronden

We gaan werken aan een actief en strategisch grondbeleid. In 2023 is het bestedingsplan gedeeld waarin we ruimte maken voor het verrichten van strategische aankopen. Dit maakt het mogelijk om onderbouwde aankopen te doen ten behoeve van alle maatschappelijke doelen, waaronder wonen, bedrijventerreinen, gronden en panden voor de realisatie van maatschappelijke functies.

Hoogspanningsverbinding

We hebben het krediet beschikbaar gesteld om de hoogspanningsverbinding te kunnen verkabelen. De laatste grondoverdracht moet nog plaatsvinden, waarna de uitvoering van start gaat.

Recreatieve voorzieningen aanpak

Vanuit de behoefte om dichterbij de bewoners ruimte beschikbaar te hebben om recreëren is in coronatijd dit budget beschikbaar gesteld en geprogrammeerd.

Wonen

Dit betreft een storting in het depot van de Startersleningen ten behoeve het betaalbaar houden van woningen, voorbereiding van de tijdelijke woningen en voor de samenwerkingsovereenkomst met Samen Wonen.

RESERVES

Bedragen x € 1.000

Duurzaam wonen in Breda	Stand 1-1-2024	Bedrag Mutaties	Stand 31-12-2024
Bodemfonds	3.093	-537	2.556
Klimaatfonds	1.049	142	1.190
Versnellingsopgave Wonen	5.845	-2.580	3.265
Reserve bovenwijkse voorzieningen	1.781	233	2.015
Reserve Toekomst bestendig wonen	1.000	0	1.000
Algemene reserve programma 3	6.586	-3.000	3.586
Investeringsreserve programma 3	1.115	2.718	3.834
Totaal	20.469	-3.023	17.446

Reserve Bodemfonds

Doel

De ontwikkelingen in de stad zijn onzeker. Onze inzet is maatwerk en ieder jaar anders. Met een bodemreserve vangen we pieken en dalen in de uitgaven op. De reserve vullen we met het resultaat op Bodem. Het gaat hierbij steeds meer om (woningbouw)opgaves die vrijwel altijd op inbreidingslocaties liggen en die door het industriële verleden gekenmerkt worden door hoge bodemkosten.

Risico

Het risico bestaat dat we tegen beperkingen aanlopen als we de verantwoordelijkheid bij de ontwikkelaar willen wegleggen, vooral wanneer landelijke subsidies wegvallen. Bovendien krijgt de gemeente steeds vaker de verantwoordelijkheid voor locaties waar geen specifieke veroorzaker aan te wijzen is.

Reserve Klimaatfonds

Doel

Op basis van het Klimaatplan stellen we jaarlijks een klimaatbegroting op. De inkomsten en uitgaven uit de reserve Klimaatfonds worden bijgehouden in een overzicht. Deze reserve wordt beschikbaar gesteld voor projecten die helpen om de klimaatdoelen van Breda te bereiken.

Toelichting

Het Klimaatfonds (reserve) bestaat uit bijdragen vanuit het project Windmolens Hazeldonk. Hieruit ontvangen we sinds 2014 jaarlijks € 247.500, waarvan € 43.500 voor het Grondbedrijf. Jaarlijks wordt het bedrag geïndexeerd. Deze bijdrage ontvangen we in totaal 20 jaar.

Reserve Versnellingsopgave Wonen

Doel

Bij het coalitieakkoord zijn middelen beschikbaar gesteld voor de Versnellingsopgave Wonen, welke zijn te dekken uit winstnemingen van grondexploitaties. Doel van de bestemmingsreserve is geld beschikbaar te houden voor de Versnellingsopgave Wonen. De winstnemingen storten we in de reserve, de uitgaven voor de versnellingsopgave halen we uit de reserve.

Toelichting

De reserve komt uit de jaarrekening 2018.

Reserve Bovenwijkse voorzieningen

Doel

Met deze reserve wordt beoogd een deel van de kosten van bovenwijkse voorzieningen te kunnen afdekken. De inkomsten van de bestemmingsreserve zijn exploitatiebijdragen die gedaan worden bij nieuwbouwplannen en afkomstig zijn van private ontwikkelaars, overeengekomen in een anterieure overeenkomst, of afkomstig van gemeentelijke grondexploitaties. De onttrekkingen bestaan uit af te dekken kosten van bovenwijkse voorzieningen van een aantal projecten zoals benoemd in de Nota en jaarlijkse ambtelijke kosten voor het beheer van de reserve.

Toelichting

De reserve is ingesteld op basis van het raadsbesluit in 2020.

Reserve Toekomstbestendig wonen

Deze regeling brengt € 1 miljoen kapitaallasten met zich mee. De reserve toekomstbestendig wonen is bestemd ter dekking

van deze kapitaallasten. In 2021 is conform besluit bestuursrapportage 2021 met zaaknummer 1528103, een bedrag van € 1 miljoen gedoteerd aan de reserve.

Algemene reserve programma 3

In 2024 was aanvankelijk € 2 miljoen gereserveerd als cofinanciering uit de reserve. Nu wordt voorgesteld om € 2,4 miljoen uit het meerjarenperspectief gelijkmatig verdeeld naar 2024 en 2025 te verplaatsen voor VVE's, waardoor het totaal te onttrekken bedrag uit de reserve in 2024 op € 3,2 miljoen euro komt.

Exploitatiereserve programma 3

Deze mutatie betreft het uitvoeren van geluidswerende maatregelen voor woningen die op vastgesteld gebied gevestigd zijn nabij de HSL en de A16. En het treffen van landschappelijke maatregelen in het overdrachtsgebied door het realiseren van visuele afschermingen en het ophogen van bestaande dijklichamen.

VOORZIENINGEN

Bedragen x € 1.000

Duurzaam wonen in Breda	Stand 1-1-2024	Bedrag Mutaties	Stand 31-12-2024
Onderhoud parkeerbedrijf	1.095	-50	1.045
Planmatig onderhoud Vastgoedontwikkeling	4.095	-467	3.629
Voorziening verkeersregelinstallaties	506	295	801
Vrz van derden verkregen middelen (progr 3)	514	-19	495
Totaal	6.210	-240	5.970

Voorziening Onderhoud gebouwen Parkeerbedrijf

Doel

De voorziening is bedoeld voor het egaliseren van meerjarige onderhoudskosten aan de parkeergarages van het Parkeerbedrijf.

Toelichting

De bijdragen verhogen we volgens de bouwkostenindex (structureel).

Planmatig onderhoud vastgoedontwikkeling

De voorziening is voor onderhoudskosten van strategisch aangekochte panden. Op korte termijn is onderhoud nodig, maar ontbreekt voor deze panden een echt vast voornemen voor ontwikkeling.

De basis voor de bijdrage is een meer jaren onderhoudsplanning waarvan de doorberekening loopt t/m 2032. De voorziening is toereikend om het geplande onderhoud t/m 2032 uit te kunnen voeren.

Voorziening Verkeersregelinstallaties

Doel

Vanuit deze voorziening houden we de verkeersregelinstallaties (VRI's) verantwoord en doelmatig goed. Uitgangspunten zijn:

- geen veiligheidsrisico's voor de gebruiker
- geen hinder bij gebruik
- zo min mogelijk kapitaalvernietiging

Toelichting

Een jaarlijkse bijdrage van € 900.000 aan deze voorziening is voldoende om de bestaande VRI's op een goed niveau te houden.

BELEIDSSTUKKEN

Achterliggende documenten bij dit programma

Naam document	Soort document	Jaar
Grondprijzen Breda 2020	Kaderstellend	2020
Gebiedsperspectief Havenkwartier	Kaderstellend	2017
Gebiedsvisie Binnenstad	Kaderstellend	2014
Nota Grondbeleid 2014	Kaderstellend	2014
Aanvullend beleidskader grondbeleid	Kaderstellend	2020
Ontwikkel- en realisatiestrategie Via Breda	Kaderstellend	2015
Ruimtelijke visie voor de Gasthuisvelden	Kaderstellend	2016
Structuurvisie Bedrijventerreinen Breda 2020	Kaderstellend	2008
Omgevingsvisie Breda 2040	Kaderstellend	2021
Structuurvisies Doornbos en Linie	Kaderstellend	2012
Welstandsnota	Kaderstellend	2004
Erfgoedverordening	Kaderstellend	2011
Beleidsregels voor het afwijken van een bestemmingsplan	Kaderstellend	2015
Verordening bedrijveninvesteringzone Breda-Oost 2017 (financieel/fysiek)	Kaderstellend	2015
Vigerende bestemmingsplannen (alle)	Kaderstellend	2019
Participatieleidraad bij ontwikkelingen in de fysieke leefomgeving	Kaderstellend	2019
Coördinatieverordening gemeente Breda	Kaderstellend	2019
Besluit tot het aanwijzen van categorieën gevallen waarin een verklaring van geen bedenkingen niet is vereist	Kaderstellend	2019
Woonvisie Breda: wonen in een dynamische stad	Kaderstellend	2013
Aanvulling op de Woonvisie 2013	Kaderstellend	2016
Verordening doelgroepen sociale woningbouw en middenhuur Breda	Kaderstellend	2019
Aanpak kamerverhuur	Kaderstellend	2014
Arbeidsmigranten afsprakenkader	Kaderstellend	2021
Actieplan studentenhuising	Kaderstellend	2016
Alliantie Breda 2019-2023: afspraken over wonen in Breda	Kaderstellend	2019
Gebiedsprofielen Wonen en perspectief wonen	Kaderstellend	2019
Gebiedsprofielen: beschrijvingen Wonen en Zorg	Kaderstellend	2019
CPO Beleid Gemeente Breda 2020	Kaderstellend	2020
Bestedingsplan Impuls voor de woonagenda	Kaderstellend	2019
Beleidsregel Bezoekersregeling type straat en type garage 2017	Kaderstellend	2017
Nota parkeer en stallingsbeleid Breda (2004, herijking 2013)	Kaderstellend	2004
Duurzaamheidsvisie Breda 2030	Kaderstellend	2016
Actsheets onderdeel van de duurzaamheidsvisie Breda 2030	Kaderstellend	2016
Actualisatie duurzaamheidsthema's	Kaderstellend	2021
Bodembeheernota en bodemkwaliteitskaart vaststellen hergebruik grond	Kaderstellend	2017
Bodemmasterplan Breda 2030 Een basis voor duurzame ontwikkeling	Kaderstellend	2017
Impuls ruimtelijk adaptie Breda	Kaderstellend	2016
Stedelijk waterplan 2019-2023; Breda water bewust	Kaderstellend	2019
Groenkompas	Kaderstellend	2021
Geluidskarten Omgevingslawaa	Kaderstellend	2017
Actieplan geluid	Kaderstellend	2020
Klimaatnota 'Steek positieve energie in het klimaat'	Kaderstellend	2008
Verordening geurhinder en veehouderij gemeente Breda 2008	Kaderstellend	2008
Ontheffingenbeleid Wet geluidhinder 2007	Kaderstellend	2007

Klimaatbegroting 2022	Kaderstellend	2020
Notitie Recreatie@GalderseMeren	Kaderstellend	2012
Nota bovenwijkse voorzieningen	Kaderstellend	2020
Bestuursakkoord 2022 - 2026 'Dichtbij doen, samen sterk vooruit'	Kaderstellend	2022

AAN DIT PROGRAMMA GERELATEERDE VERBONDEN PARTIJEN

Schadevergoedingsschap HSL-Zuid, A16 en A4

Duurzaam wonen in Breda	Thema Bereikbaar Breda
Verantwoordelijk bestuurder:	Daan Quaars tot 1 oktober 2023. Boaz Adank na 1 oktober 2023.
Bestuurlijk vervanger:	Peter Bakker
Belang Breda in verbonden partij in %:	0%
Soort verbonden partij:	Gemeenschappelijke regeling

Bijdrage van de verbonden partij aan het programma

De regeling zorgt ervoor dat de behandeling van verzoeken om schadevergoeding vanwege de aanleg van de HSL-Zuid en de verbreding, verlegging en reconstructie van de A16 en A4 en de beslissingen op die verzoeken doelmatig, deskundig en op een gelijke manier plaatsvinden. Door deze regeling weten mensen bij welke instantie ze moeten zijn.

Bijzondere ontwikkelingen bij de verbonden partij

Deze gemeenschappelijke regeling is verlengd tot 1-1-2026.

De belangrijkste risico's bij de verbonden partij

Niet van toepassing.

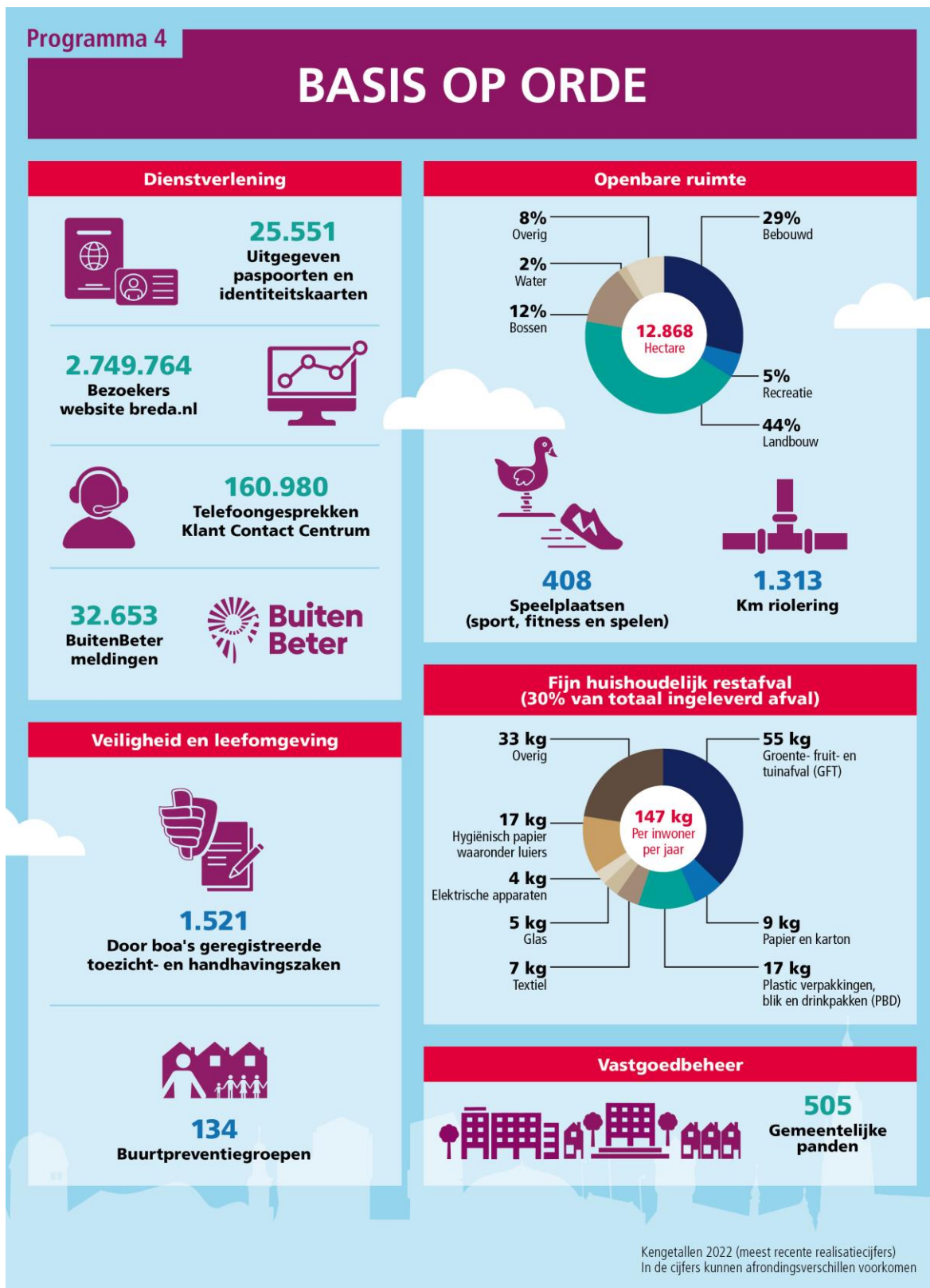
BASIS OP ORDE

BEGROTING | 2024

BASIS OP ORDE IN BREDA

HET PROGRAMMA IN BEELD

ONZE AMBITIE

Breda is een sterke en veerkrachtige gemeente waarin mensen wonen, werken en elkaar ontmoeten in een leefbare, schone en veilige omgeving. Veiligheid en leefbaarheid zijn thema's die bij veel van onze inwoners hoog op het lijstje staan. Om de veiligheid te bevorderen, leveren we in 2024 een nieuw meerjarenplan op. Daarin besteden we onder meer aandacht aan een grotere pakkans van criminelen en de inzet op repressie.

Inwoners, bedrijven en instellingen zijn tevreden over de dienstverlening van de gemeente. Zij ervaren die als betrouwbaar, makkelijk en prettig.

We werken aan een openbare ruimte waarvan de basis op orde is en we zetten stappen om de algehele kwaliteit te verhogen. Dat doen we volgens de lijn: verzorgen, verbeteren en vernieuwen. De ambitie 'Stad in een groen park' maken we concreter in een uitvoeringsprogramma en we verbinden dit aan het onderhoud van de openbare ruimte.

We werken verder aan circulariteit met onze partners in de stad en de regio en gaan voor nog minder restafval en een nog betere scheiding van ons afval.

Onze maatschappelijke vastgoedportefeuille draagt bij aan de ontwikkeling van de stad en de dorpen. De staat van de panden wordt op het vastgestelde niveau gehouden en binnen de strategische en financiële kaders verduurzaamd.

De gemeentelijke organisatie werkt samen met de stad en betreft inwoners om ons beleid en onze dienstverlening te verbeteren. Dat maken we mogelijk door onszelf transparant op te stellen en op een zorgvuldige manier verantwoording af te leggen.

Thema Veilig Breda

WAT WILLEN WE BEREIKEN?

We willen dat Breda veilig is en dat iedereen zich veilig voelt. Dit jaar staan er 7 veiligheidsthema's centraal:

- ondermijning
- zorg en veiligheid
- jeugd
- cyberveiligheid
- fysieke veiligheid
- zichtbare criminaliteit
- veilige openbare ruimte

Naast deze thema's zijn er ook dit jaar enkele focuspunten. Door elk jaar een veiligheidsanalyse uit te voeren, veranderen deze focuspunten en kunnen we onze aandacht gericht inzetten.

We werken informatie- en risico-gestuurd om zo vroeg mogelijk in te kunnen grijpen en onze middelen efficiënt in te kunnen zetten. Ook ontwikkelingen in de samenleving zijn van belang. We kijken daarom vooruit om klaar te zijn voor de toekomst.

We staan er niet alleen voor op het gebied van veiligheid. Inwoners, bedrijven en organisaties helpen mee om de stad en de dorpen veilig te houden. We stimuleren alle partners om hun verantwoordelijkheid te nemen. Op het vlak van zorg en veiligheid werken we met een gezamenlijke agenda met de ketens Jeugd en Maatschappelijke Opvang en het Zorg- en Veiligheidshuis.

Onze buitengewoon opsporingsambtenaren zitten in de haarvaten van de maatschappij en zijn een professionele en betrouwbare partner op het gebied van veiligheid en leefbaarheid in onze gemeente. We zetten onze boa's informatiegestuurd en risicogericht in. Die inzet stemmen we continu af met onze ketenpartners, waarbij we naast elkaar staan. We brengen focus aan op hotspotlocaties, zorgen voor laagdrempelig contact en verbeteren de dienstverlening van onze boa's. Door ons streven om 85% van onze meldingen nog dezelfde dag op te pakken, verbeteren we de dienstverlening en mogen mensen erop vertrouwen dat hun meldingen snel en professioneel afgehandeld worden.

We verbeteren onze vergunningsprocessen continu en mensen kunnen steeds meer volledig digitaal regelen. Zo is onze dienstverlening nóg beter afgestemd op onze inwoners en zijn de doorlooptijden korter. We hebben het evenementenproces onder de loep genomen en richten dat in 2024 efficiënter in.

WAT GAAN WE DAARVOOR DOEN?

Werkwijze

De gemeente werkt volgens de AAA-aanpak: Analyseren, Anticiperen en Activeren. Dit betekent dat we eerst informatie verzamelen en deze goed bestuderen (analyseren). Daarna bepalen we waar de gemeente actie moet ondernemen (anticiperen). Vervolgens kiest de gemeente de juiste werkwijze: wie gaat het werk doen en op welke manier? Daarbij werken we samen met andere partijen, zoals inwoners, bedrijven en instellingen (activeren). Zo werken we slim samen, waardoor minder mensen meer gedaan krijgen.

De aanpak van de veiligheidsproblematiek in de stad is niet alleen belegd bij de afdeling Veiligheid en Leefbaarheid, politie en justitie. Als gemeente pakken we problematiek integraal op, dus samen. We brengen de kennis en expertise van verschillende afdelingen samen om de veiligheid en het veiligheidsgevoel van de inwoners, ondernemers en bezoekers in 2024 verder te optimaliseren. We blijven investeren in de relatie met onze veiligheidspartners en maatschappelijke partners in de stad. Dit doen we niet alleen op lokaal niveau, maar ook binnen het district de Baronie.

Ook kent veiligheidsproblematiek, bijvoorbeeld maatschappelijke onrust, een hoge mate van grilligheid en laat het zich lastig voorspellen. In gezamenlijkheid bereiden we ons voor, investeren en verbinden we vanuit de verschillende disciplines met de samenleving. Zo stellen we ons in staat om snel en adequaat in te spelen op veranderingen in de stad. Dit voorgaande komt ook terug in ons nieuwe meerjarenprogramma Veiligheid dat in 2024 wordt opgesteld.

Ondermijning

De gemeente pakt meldingen van criminaliteit op door boa's in te zetten en samen te werken met de onder meer de politie. Ook controleren de boa's regelmatig op straat en bij bedrijven. Drugscriminaliteit, witwassen en mensenhandel pakken we hard aan. Zo wordt de gemeente onaantrekkelijk voor criminaliteit. We vragen ook onze inwoners om op te letten en criminaliteit te melden. Verder werken we samen met andere gemeenten en instanties in de regio. Deze samenwerking gaat om 4 focusthema's: logistieke knooppunten en transport, criminele geldstromen, weerbare overheid en weerbare samenleving.

Ook het voorkomen van criminaliteit is belangrijk. Door vooraf Bibob-onderzoek te doen naar bijvoorbeeld vergunningaanvragers, willen we voorkomen dat we onbedoeld vergunningen aan criminelen geven. Ook maken we ambtenaren, inwoners en bedrijven weerbaar en bewuster door te laten zien welke risico's zij lopen en hoe ze daarmee om kunnen gaan. Voor ondermijning zetten we in 2024 extra capaciteit in onder andere op bestuurlijke handhaving, het verstevigen van de informatiepositie en onze toezichhoudende taak.

Zorg en veiligheid

We willen overlast door personen met verward gedrag voorkomen en verminderen door passende woonvormen en de benodigde zorg te bieden. We passen de Wet woonoverlast toe, zetten een wijk-GGD'er in en regelen de crisisaanpak in het kader van de Wet verplichte ggz.

We voorkomen polarisatie van en radicalisering in de samenleving door interactie en dialoog, aanspreken en confronteren; verstoren en handhaven. Daarvoor hebben we een handelingskader opgesteld, dat we ook in 2024 uitvoeren. We pakken straatintimidatie aan conform het bestuursakkoord en voeren het regionaal overkoepelend actieprogramma mensenhandel uit. Het Zorg- en Veiligheidshuis richt zich op ex-gedetineerden, personen met verward gedrag met een hoog risico, radicalisering en mensenhandel. We voeren samen met de ketens Jeugd en Maatschappelijke Opvang onze gezamenlijke jaaragenda uit.

Jeugd

We willen criminele carrières en overlast voorkomen door de jeugd weerbaarder te maken en kansen voor hen te creëren. Daarvoor zetten we het Bredase 7-stappenmodel voort, dat een overzichtelijk kader biedt voor een integrale en effectieve aanpak.

We zetten met maatschappelijke partners in op het 10-jarige meerjarenprogramma Preventie met Gezag, waarbij Breda ervoor zorgt dat jongeren met een hoog risico op een criminele toekomst bouwen aan een positieve deelname aan de samenleving en richten we ons op criminele families. Dat doen we door criminaliteit geen optie meer te laten zijn (door direct te bestraffen) en door meer in te zetten op school, werk en talent.

Cyber

We stimuleren bewustwording en bieden een handelingsperspectief. Dat doen we via voorlichtingscampagnes. Hierbij spelen de cyberambassadeurs een belangrijke rol.

Fysieke veiligheid

We nemen de risicovolle effecten van de groei van de economie, de groei van het aantal woningen en de effecten van klimatologische veranderingen en de energietransitie zo vroeg mogelijk mee in ons beleid en in stads- en wijkontwikkelingen. We bereiden ons ook voor op rampen en crises. Hiervoor wordt de robuuste crisisorganisatie van de veiligheidsregio op niveau gehouden. Gemeentelijk zorgen we ervoor dat we hier actief aan bijdragen met personeel. Daarnaast hebben we ook gemeentelijk een robuuste basis, met een permanente paraatheid voor incidenten. Hierbij richten we ons ook op onze eigen (kritische) bedrijfsprocessen en het borgen van onze continuïteit en digitale crisis.

Omgevingswet

De Omgevingswet en Wet Kwaliteitsborging gaan in per 1 januari 2024. Dat vraagt in 2024 extra inzet en aandacht van onder meer onze vergunningverleners en adviseurs. Daarnaast kan door de komst van de Wet Kwaliteitsborging een aantal werkzaamheden niet meer gedekt worden vanuit de legesinkomsten.

Zichtbare criminaliteit

We zetten ons vooral in om de bewustwording te vergroten en handelingsperspectief te bieden. Hierin speelt buurtpreventie een belangrijke rol. We willen de buurtpreventie behouden en toekomstbestendig maken. Daarnaast willen we onze zichtbaarheid versterken, waarbij de wijkboa's een belangrijke rol spelen.

Veilige openbare ruimte

Het convenant Veilig Uitgaan wordt voortgezet. Dit betekent dat er ook voor 2024 een actieplan wordt opgesteld. Onderdeel daarvan is in ieder geval de voortzetting van het project Happy Ouders. Daarnaast evalueren we in 2024 het cameratoezicht in de binnenstad (het uitgaanscentrum en rondom het station).

Handhaving

Iedere 6 weken staan de wijkboa's in de wijk met hun mobiele keet voor een inloopspreekuur. Na de zomer organiseren we ook online spreekuren. Daarnaast zorgen we dat handhaving beter vindbaar is op onze website. We maken het mogelijk dat mensen ook buiten de openingstijden van het KCC zaken kunnen melden bij handhaving, online en telefonisch.

We analyseren de data over overlastlocaties en bepalen zo de 10 hotspots. Hierbij maken we gebruik van de beeldkamer/VIK om deze hotspots te monitoren en goed in beeld te hebben. Zo zijn we goed geprepareerd op verschuivingen van hotspots in de stad. Met specifiek gelabelde boa's pakken we deze overlastlocaties aan, zichtbaar in uniform én onzichtbaar. Daarnaast zetten we gelabelde jeugdboa's in, in het kader van Preventie met Gezag.

Voetbal

Landelijk vraagt de aanpak van voetbalhooligans veel aandacht en inzet. De gemeente Breda draagt als partner bij aan veilig en gastvrij voetbal. Samen met de lokale voetbalpartners zorgen we ook in het seizoen 2023-2024 voor een goede voorbereiding, organisatie en evaluatie van wedstrijden en een persoonsgerichte aanpak. We willen daarvoor van een meldplicht naar een vergunningplicht gaan.

Experiment gesloten coffeeshopketen

Het experiment start naar verwachting in het eerste kwartaal van 2024. De ministers van VWS en van Justitie en Veiligheid hebben ingestemd met een voorstel van de burgemeesters van Tilburg en Breda om in deze steden eerder te starten met het experiment. Dit gebeurt onder een aantal voorwaarden.

WAT ZIJN DE RISICO'S?

Bij de invoering van de Omgevingswet kunnen er nog opstartproblemen zijn, vooral met het landelijke ICT-pakket.

INDICATOREN

Thema-indicatoren

Indicator: Totaal aantal registraties openbare orde Boa's (audit nr 2206)

Omschrijving: Aantal door de Boa's geregistreerde toezicht- en handhavingzaken, met de categorie openbare orde, waarop een interventie volgde per 1.000 inwoners

Bron: Gemeente Breda Meeteenheid: Aantal per 1.000

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
6,9	3,9	8,3	toename ten opzichte van 2021	Toename of stabilisatie ten opzichte van 2022

Toelichting: Gezien de groeiende inzet van de boa's van de afgelopen jaren, verwachten we een toename of stabilisatie van het aantal interventies.

Indicator: Totaal aantal misdrijven (audit nr 2207)

Omschrijving: Aantal door de politie geregistreerde misdrijven per 1.000 inwoners

Bron: Politie Meeteenheid: Aantal per 1.000

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
56,6	51,9	56,8	afname (of stabilisatie) ten opzichte van 2021	Afname of stabilisatie ten opzichte van 2022

Toelichting: Er wordt gestreefd naar een afname of stabilisatie van het totaal aantal misdrijven, waarbij Breda rond het gemiddelde van de G40 scoort.

Indicator: Veiligheid in buurt (audit nr 75)

Omschrijving: Gemiddeld rapportcijfer dat Bredanaars geven aan de veiligheid in eigen buurt

Bron: Buurtenquête Meeteenheid: Score tussen 1 en 10

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
	6,8		6,8 - 7,0	

Toelichting: De buurtenquête vindt in de oneven jaren plaats. Om die reden is voor 2024 geen streefwaarde bepaald.

Productindicatoren Product Veiligheid openbare ruimte

Indicator: Incidenten jeugdoverlast (audit nr 2213)

Omschrijving: Aantal door de politie geregistreerde incidenten melding overlast jeugd per 1.000 inwoners

Bron: Veiligheidsmonitor Meeteenheid: Aantal per 1.000 inwoners

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
6	5,8	4,9	5,0 - 5,5	4,2 - 4,7

Toelichting: We streven naar een daling van deze indicator, waarbij Breda rond het gemiddelde van de G40 scoort.

Indicator: Vernielingen en beschadigingen (in de openbare ruimte) (audit nr 76)

Omschrijving: Aantal vernielingen en beschadigingen in de openbare ruimte per 1.000 inwoners

Bron: www.waarstaatjegemeente.nl BBV Meeteenheid: Aantal per 1.000

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
7,1	6,8	7,1	6,6 - 6,8	6,9 - 7,1

Toelichting: Dit is een landelijk verplichte indicator. De gemeente volgt de ontwikkelingen. We streven naar een afname of stabilisatie. Doelstelling is dat Breda rond het gemiddelde van de G40 scoort.

Indicator: Gewelddsmisdrijven (audit nr 77)

Omschrijving: Aantal gewelds- en seksuele misdrijven per 1.000 inwoners

Bron: www.waarstaatjegemeente.nl BBV Meeteenheid: Aantal per 1.000

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
6,2	5,6	6,1	5,3 - 5,5	5,9 - 6,1

Toelichting: Dit is een landelijk verplichte indicator. De gemeente volgt de ontwikkelingen. We streven naar een afname of een stabilisatie. Doelstelling is dat Breda rond het gemiddelde van de G40 scoort.

Productindicatoren Product Zichtbare Criminaliteit**Indicator: Misdrijven horizontale fraude en cybercrime (audit nr 2212)**

Omschrijving: Aantal door de politie geregistreerde misdrijven horizontale fraude en cybercrime per 1.000 inwoners

Bron: Veiligheidsmonitor Meeteenheid: Aantal per 1.000 inwoners

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
8,9	8	6,2	7,5 - 8,0	6,0 - 6,4

Toelichting: We verwachten dat de dalende trend van aangiftes van cybercriminaliteit zich niet verder doorzet. We streven daarom naar een stabilisatie waarbij Breda rond het gemiddelde van de G40 scoort.

Indicator: Diefstallen uit woning (audit nr 78)

Omschrijving: Aantal diefstallen uit woning per 1.000 inwoners

Bron: www.waarstaatjegemeente.nl BBV Meeteenheid: Aantal per 1.000

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
2,4	1,6	1,5	1,6 - 2,0	1,5 - 2,0

Toelichting: Dit is een landelijk verplichte indicator. De gemeente volgt de ontwikkelingen. We verwachten een stabilisatie of lichte toename. Doelstelling is dat Breda rond het gemiddelde van de G40 scoort.

Indicator: Winkeldiefstallen (audit nr 79)

Omschrijving: Aantal winkeldiefstallen per 1.000 inwoners

Bron: www.waarstaatjegemeente.nl BBV Meeteenheid: Aantal per 1.000

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
2,7	2,8	3,1	2,6 - 2,8	2,9 - 3,1

Toelichting: Dit is een landelijk verplichte indicator. De gemeente volgt de ontwikkelingen. We streven naar een afname of stabilisatie. Doelstelling is dat Breda rond het gemiddelde van de G40 scoort.

Productindicatoren Product Ondernijning**Indicator: Misdrijven ondernijning (audit nr 2210)**

Omschrijving: Aantal door de politie geregistreerde misdrijven ondernijning (handel en productie van drugs, witwassen, mensenhandel, mensensmokkel, afval drugslab, handel en bezit vuurwapens, vastgoedfraude, vals geld aanmaken en vals geld uitgeven) per 1.000 inwoners

Bron: Veiligheidsmonitor Meeteenheid: Aantal per 1.000 inwoners

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
1,1	1	0,9		

Toelichting: Voor deze indicator is geen streefwaarde bepaald. We streven naar een toename van de bewustwording voor deze vorm van criminaliteit.

Productindicatoren Product Zorg en Veiligheid**Indicator: Meldingen huiselijk geweld (audit nr 2211)**

Omschrijving: Aantal meldingen van huiselijk geweld dat bij Veilig Thuis binnenkomt

Bron: Veilig Thuis West-Brabant Meeteenheid: Aantal

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
1.769	1.606	1.673		

Toelichting: Voor deze indicator is geen streefwaarde bepaald. We streven naar een toename van de bewustwording voor dit delict.

Indicator: Personen met verward gedrag (audit nr 80)

Omschrijving: Aantal incidenten door personen met verward gedrag

Bron: Politie Meeteenheid: Aantal per 1.000 inwoners

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
8,9	10,8	9,8	9,5 - 10,5	9,5 - 10,5

Toelichting: We streven naar een daling van deze indicator, waarbij Breda rond het gemiddelde van de G40 scoort.

Indicator: Verwijzingen Halt (audit nr 82)

Omschrijving: Aantal Halt-verwijzingen per 1.000 inwoners van 12 - 17 jaar

Bron: www.waarstaatjegemeente.nl BBV Meeteenheid: Aantal per 1.000

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
14	11	11		

Toelichting: Voor deze indicator is geen streefwaarde bepaald. Dit is een landelijk verplichte indicator. De gemeente volgt de ontwikkelingen, maar bepaalt hierop geen streefwaarde.

Productindicatoren Product Fysieke veiligheid**Indicator: Branden (audit nr 2214)**

Omschrijving: Aantal branden dat de brandweer heeft geregistreerd

Bron: Brandweer Meeteenheid: Aantal

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
505	443	539	400 - 450	500 - 550

Toelichting: We sturen niet actief op deze indicator. We streven naar een afname of een stabilisatie.

Thema Dienstverlening

WAT WILLEN WE BEREIKEN?

Inwoners, bedrijven en instellingen zijn tevreden over de dienstverlening van de gemeente. Zij ervaren die als betrouwbaar, makkelijk en prettig. Producten en diensten kunnen digitaal worden aangevraagd en de voortgang kan steeds vaker digitaal worden bekeken. Onze dienstverlening is voor iedereen toegankelijk. Ook mensen die minder digitaal vaardig zijn, kunnen hun zaken bij de gemeente regelen.

WAT GAAN WE DAARVOOR DOEN?

(Digitale) dienstverlening

- We digitaliseren onze dienstverleningsprocessen. Het persoonlijke digitale portaal Mijn Breda wordt stapsgewijs steeds uitgebreider. Inwoners en bedrijven kunnen op die manier de status van hun aanvragen en meldingen zelf bekijken.
- In 2024 treedt de Wet modernisering elektronisch bestuurlijk verkeer in werking. Inwoners en bedrijven krijgen daarmee het recht om voor alle producten en diensten (ook) digitaal contact te leggen met de gemeente.
- Het afgelopen jaar hebben we het klachtenproces op een aantal punten verbeterd, onder meer door de inzet van een klachtenmanager. Deze verbeteringen worden een structureel onderdeel van onze aanpak.
- We besteden meer aandacht aan tijdige reacties naar inwoners die ons een vraag stellen. 80% krijgt direct een antwoord, de overige inwoners worden binnen 2 werkdagen teruggebeld.
- We gaan door met het vereenvoudigen van brieven en e-mails.

Reisdocumenten/registratie

- Sinds 2014 zijn nieuwe paspoorten 10 jaar geldig. Doordat deze paspoorten de komende jaren verlopen, stijgt het aantal aanvragen. We hebben daarom extra medewerkers aangetrokken en opgeleid.
- Het wordt mogelijk om kinderen die zijn geboren na 2015 de achternaam van de vader én de moeder te geven. Ook hiervoor hebben we extra personeel aangetrokken.

- Breda is een van de grootste landelijke locaties voor de registratie van 'niet-ingezetenen'. Dat zijn vooral arbeidsmigranten. In 2024 voert de gemeente samen met de provincie Noord-Brabant en de gemeenten in de regio een pilot uit om arbeidsmigranten goede informatie te geven op het gebied van werken, wonen en gezondheid.
- In het stadskantoor komt een tablet beschikbaar met een vertaalapp erop. Die kan worden gebruikt door bezoekers die onvoldoende Nederlands of Engels spreken.

WAT ZIJN DE RISICO'S?

Voor dit thema zijn geen specifieke risico's benoemd.

INDICATOREN

Thema-indicatoren

Indicator: Tevredenheid inwoners (audit nr 83)

Omschrijving: Algemene waardering (rapportcijfer) dat inwoners geven aan de dienstverlening van de gemeente.

Bron: Stadsenquête Meeteenheid: Score tussen 1 en 10

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
6,9	7,1	7	6,7 - 7,1	6,7 - 7,1

Toelichting: Dienstverlening hangt af van vergunningen, toezicht en handhaving, de afhandeling van meldingen en van de publieksbalie. We analyseren welke onderdelen van dienstverlening beter / slechter scores om gericht verbeteringen aan te brengen.

Indicator: Waardering uitvoering Wet WOZ (audit nr 84)

Omschrijving: Oordeel Waarderingskamer over uitvoering Wet WOZ (woningen en niet woningen samen); uitgedrukt in aantal sterren (maximaal 5)

Bron: WOZ-registratie Meeteenheid: aantal sterren (maximaal 5)

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
4	4	4	Tenminste 3 (voldoende)	Tenminste 3 (voldoende)

Toelichting: Jaarlijks geeft de Waarderingskamer (onafhankelijk toezichthouder) een oordeel over de kwaliteit van de WOZ-taxaties en daarnaast op alle onderdelen van het WOZ-werkproces. Het oordeel voldoende (3 van de 5 sterren) betekent dat de gemeente Breda / Belastingen Samenwerking West-Brabant (BWB) voldoende maatregelen heeft getroffen voor een adequate aansturing en kwaliteitsbeheersing van de werkzaamheden.

Indicator: Gegronde bezwaarschriften sociaal domein (audit nr 85)

Omschrijving: % Gegronde bezwaarschriften sociaal domein

Bron: Gemeente Breda, Suites voor het Sociaal Domein Meeteenheid: %

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
7,3	16,4	15,2	17	17

Toelichting: Bij de bezwaarafhandeling werken we inmiddels met de zogeheten 'informele aanpak'. Dat wil zeggen dat er meer gekeken wordt in bezwaar naar de inwoner. Dat wil niet zeggen dat per definitie het primaire besluit onjuist was. Er wordt echter wel meer gekeken naar de emotie en interactie met elkaar. Door in gesprek te gaan hopen we ook een kwaliteitsverbetering te zien in het primaire proces. Anderzijds is er nu een stijging in het aantal bezwaarschriften met name bij Wmo en jeugd. Dat levert mogelijk ook meer gegrond verklaringen op.

Productindicatoren Product Vergunningen

Indicator: Tijdige toetsing omgevingsvergunning (audit nr 87)

Omschrijving: % Aangevraagde omgevingsvergunningen dat tijdig wordt getoetst

Bron: SBA Meeteenheid: %

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
99	98	99	95	95

Toelichting: Ook in 2022 werden bijna alle aangevraagde omgevingsvergunningen tijdig getoetst. Het minimumpercentage dat behaald moet worden blijft 95%. De invoering van de Omgevingswet in 2024 kan van invloed zijn op de realisatiewaarde van deze indicator.

Thema Beheer van de openbare ruimte

WAT WILLEN WE BEREIKEN?

Openbare ruimte: dichterbij verzorgen, verbeteren, vernieuwen

We werken aan een openbare ruimte om de basis op orde te houden en we zetten stappen om de algehele kwaliteit te verhogen. Dat doen we volgens de lijn: verzorgen, verbeteren en vernieuwen. Dat vraagt om concrete, zichtbare werkzaamheden in de directe woonomgeving. We houden onze woonomgeving schoon en netjes en willen hem voor nog meer mensen beter toegankelijk maken. Maar daarnaast willen we inzicht krijgen in de zaken die ons nog te doen staan. Om de openbare ruimte heel en functioneel te houden, verwachten we de komende jaren op diverse onderdelen extra (herstel)werkzaamheden. We werken dus dichtbij en kijken ook vooruit.

De ambitie 'Stad in een park' maken we concreter in een uitvoeringsprogramma en we verbinden dit aan het onderhoud van de openbare ruimte. Daarnaast kijken we naar ontwikkelingen en transities die in de toekomst invloed zullen hebben op de openbare ruimte. We willen grip hebben op ruimteclaims en de manier waarop die invloed hebben op de nieuwe en bestaande openbare ruimte. Denk aan: klimaatbestendigheid, ruimte voor de energietransitie, technologische ontwikkelingen, groen en water.

Al die zaken brengen we bij elkaar om goed voorbereid te zijn op de toekomst. Dit doen we dicht bij onze inwoners; we gaan in de wijken op een nieuwe manier schouwen en gesprekken voeren over de kwaliteit van de openbare ruimte.

Van afval naar grondstof (VANG) en circulaire samenleving

Het belang van het behoud van grondstoffen wordt steeds duidelijker. Een circulaire economie is nodig om efficiënter en langer gebruik te maken van grondstoffen en de uitstoot van broeikasgassen te verminderen. Door minder grondstoffen te gebruiken, is ook minder land nodig en wordt het milieu minder vervuild. Dat komt de biodiversiteit ten goede. Ten slotte zal minder afval leiden tot minder vervuiling, zoals de plastic soep in onze oceanen. Veel grondstoffen komen nu uit het buitenland. In een circulaire economie worden producten die eerder werden vernietigd en verbrand, gebruikt om grondstoffen uit te winnen. Daardoor worden we minder afhankelijk van andere landen. De gescheiden inzameling en verwerking van ons huishoudelijk afval levert hier een belangrijke bijdrage aan. Door zo veel mogelijk herbruikbare goederen, grondstoffen en afvalstromen in te zamelen, kunnen we die op een zo hoogwaardig mogelijke manier hergebruiken of opnieuw toepassen. Het wordt dus steeds belangrijker dat we meer en betere resultaten behalen, samen met onze inwoners.

De hoeveelheid groente-, fruit- en tuinafval in het restafval is momenteel veel te hoog. Ons doel is om dit de komende 5 jaar te halveren en meer gft-afval te verwerken. Dit zorgt ook voor een lagere hoeveelheid restafval, waarmee de VANG-doelstelling van 127 kilo fijn restafval per inwoner per jaar dichterbij komt.

Wegen, groen en riolering

In 2024 werken we dicht bij onze inwoners om het onderhoud aan de openbare ruimte op orde te krijgen. Dit vraagt jaarlijks om een aanscherping, omdat dit door onze stedelijke ontwikkelingsambities en de verschillende transities steeds uitdagender wordt. We voegen steeds meer functies toe en vullen de openbare ruimte op basis van het compacte-stad-principe. Van de openbare ruimte wordt steeds meer verwacht, omdat de ruimte schaarser en intensiever gebruikt wordt. Aan de andere kant vraagt de toename aan functies om een andere beheerstrategie en aanpak. Daarom werken we met een breed scala aan disciplines samen aan het actualiseren van ons beleid rondom kapitaalgoederen.

Investeren in een meer pro-actieve beheerstrategie is wenselijk om de vitaliteit van diverse onderdelen van de openbare ruimte te herstellen en of behouden. In de bestaande openbare ruimte en in voorbereiding op de groei van de stad en het intensievere gebruik in de toekomst. Zo werken we aan het actualiseren van onze inspecties. Dit geldt voor wegverharding, de bomen en de civieltechnische kunstwerken (bruggen, viaducten en tunnels) om daarmee weer een volledig beeld te krijgen van de actuele onderhoudsstaat. Ook voor de bomen werken we aan een inhaalslag op het beeld van de onderhoudsstaat. De inzichten uit de inspecties gebruiken we in de actualisatie van de beheer- en onderhoudsplannen. Daarbij verwachten we op voorhand dat we de komende jaren extra (herstel)werkzaamheden moeten gaan uitvoeren aan diverse kapitaalgoederen. Voor bruggen, tunnels en viaducten (de civieltechnische kunstwerken) stellen we daarnaast ook een plan op voor vervanging of maatregelen om de levensduur te verlengen. Daarvoor leggen we proactief contact met andere gemeenten en het Rijk. We onderzoeken ook hoe we met de toegenomen kosten het tweede deel van de verduurzaming van de openbare verlichting gaan realiseren.

Met Stad in een Park werken we aan fysieke en maatschappelijke opgaven door het toevoegen, versterken en beleefbaar maken van het water en groen in onze stad. In 2024 vraagt Stichting Stad in een Park de status National Park City aan voor Breda. Het doel daarvan is dat de impact van de community steeds verder toeneemt. De gemeente is een van de partijen die verantwoordelijk is voor de uitvoering, waarbij we het goede voorbeeld willen geven. Ook dragen we bij door een goede activeringsstrategie en communicatie voor groene en waterprojecten.

WAT GAAN WE DAARVOOR DOEN?

Afvalservice

We willen grondstoffen en materialen zo veel mogelijk behouden. Daarom besteden we de komende jaren aandacht aan het verminderen van de hoeveelheid afval die door inwoners wordt weggegooid. Dat betekent meer aandacht voor consuminderen, repareren, delen en lenen. Via het kringloopwarenhuis, Parels en de plek voor herbruikbare goederen op de milieustations vragen we aandacht voor hergebruik, tweedehands (ver)kopen en ten slotte een betere afvalscheiding.

We communiceren op maat voor de inwoners van Breda, gericht op minder afval, beter scheiden, circulariteit, handelingsperspectief en de eigen verantwoordelijkheid. Ze weten wat wij van hen verwachten en waarom, zodat we samen de doelstelling van VANG kunnen bereiken. We bereiden een herijking voor van het VANG-beleid (2016-2025). Communicatie over afvalscheiding, minder afval en de circulaire doelen van Breda blijft belangrijk. Samen met de afvalcoaches herhalen we deze boodschap. Ook blijft handhaving een belangrijke rol spelen. We blijven afvalboa's inzetten om overlast te voorkomen. Dit kan ondersteund worden door extra voorzieningen waar dit nodig is. De hoeveelheid gft-afval in het restafval verminderen we door wijkgerichte projecten en communicatie over gft-afval. Hierbij besteden we ook aandacht aan thuiscomposteren en het tegengaan van voedselverspilling.

De komende jaren groeit onze stad, waarbij we moeten zorgen voor voldoende voorzieningen en capaciteit. Hier liggen lokale en regionale kansen als het gaat om synergie en samenwerking op het gebied van inzameling, een circulair ambachtsnetwerk, technologische ontwikkelingen en lokale verwerking en toepassingen. Daarnaast verduurzamen we ons wagenpark om de uitstoot te verlagen en om bij te dragen aan een betere luchtkwaliteit. Als het financieel en technisch haalbaar is, bestellen we CO₂-neutrale voertuigen.

Wegen, groen en riolering

Met grotere en kleinere projecten werken we zichtbaar aan het verzorgen, verbeteren en vernieuwen van de openbare ruimte in de dorpen en wijken. Hierbij zetten we de extra middelen in die in het bestuursakkoord toegekend zijn. Daarbij is merkbaar dat prijsstijgingen invloed hebben op uitvoering van de doelen en ambities. De ambitie 'Stad in een park' maken we zichtbaar in projecten waar meerdere functies tegelijk aangepakt worden, zoals bij de Generaal Maczekstraat, de Beverweg en de Allerheiligenweg. Daar realiseren we 'werk met werk' door in één keer de wegverharding, het groen, het water, het klimaat en de riolering te verbeteren. We maken een start met het project 'goede stoepkes-route' om zo de openbare ruimte voor nog meer mensen toegankelijk te maken.

In 2024 wordt de uitvoering voorbereid van het plan uit het bestuursakkoord om met extra middelen te werken aan de groene straten en pleinen-aanpak. Waarbij een link is gelegd met klimaatadaptatie. Zodat groene en blauwe financiering elkaar versterken. Na vaststelling van het plan van aanpak worden werkzaamheden voorbereid en waar mogelijk uitgevoerd.

Op basis van de inspecties van de wegverharding, bomen en civieltechnische kunstwerken verwachten we mogelijk aanvullende maatregelen om ze veilig en goed functionerend te houden. Deze werkzaamheden plannen we dan in en voeren ze uit. Om zo in de verdere toekomst niet geconfronteerd te worden met nog hogere onderhoudskosten of vervangingen die eerder uitgevoerd moeten worden dan verwacht.

We blijven plantvakken renoveren, waarbij we gefaseerd de onderhoudskwaliteit van het groen verhogen met aandacht voor de biodiversiteit van planten en bomen. De herplant-aanpak van bomen is ver op stoom. Wel is extra aandacht nodig op het onderhoud van de bomen in de openbare ruimte. We zien steeds meer invloed op de vitaliteit van de bomen door de droogteperiodes in de afgelopen jaren. We zoeken naar locaties om extra bomen te planten. Dat doen we in ieder geval bij herinrichtingsprojecten waarbij we vanuit het groenkompas extra groen en bomen toevoegen.

Met Stad in een Park werken we aan fysieke en maatschappelijke opgaven door het toevoegen, versterken en beleefbaar maken van water en groen in onze stad. Dit doen we onder meer in iconische projecten als de Nieuwe Mark, het Seeligpark en het Levensbos.

We werken ook aan een schone en mooie stad. Samen met ondernemers houden we de binnenstad schoon en pakken we zwerfafval en graffiti gericht aan. Daarnaast verzorgen en verbeteren we de sierende elementen, onze kunstwerken in de openbare ruimte in Breda, zoals de Generaal Maczektank en de Las Lanzas-route die de Spaanse belegering tijdens de 80-jarige oorlog markeert.

Voor klimaatadaptatie werken we, naast de link in de groene straten en pleinen-aanpak, aan verdere bewustwording. We stimuleren bewoners en bedrijven via activiteiten om gezamenlijk klimaatadaptatieve doelstellingen te realiseren. Dit doen we vanuit het rioleringsbudget, dat deels bedoeld is voor klimaatadaptatie, bewustwording en communicatie. We gaan door met projecten als het NK tegelwippen, de Groene Buurtjes, de wijkdeals en de subsidieregeling voor bewoners, bedrijven en bedrijventerreinen.

Voor de riolering geldt dat het areaal, het takenpakket en de opgave verder groeien. Dit komt vooral door de stedelijke ontwikkelingsprojecten. We houden de assets op orde, waarbij we de ambitie van het nieuwe Stedelijk Waterplan 2024-2028 volgen. Daarbij voeren we projecten stikstofneutraal uit. De groei en ontwikkeling binnen dit taakgebied komt vooral door klimaatadaptatie en meer aandacht voor waterrecreatie. We stellen onder meer een strategie vast voor het varen in Breda. Daarbij bepaalt vooral de Kaderrichtlijn Water wat er kan en mag. Een onderdeel hiervan is een onderzoek naar de waterkwaliteit.

We verbinden de ontwikkelingen in de stad steeds meer aan de digitale, technologische ontwikkelingen. Voor de openbare ruimte zoeken we met een digital twin naar mogelijkheden om het beheer en onderhoud steeds effectiever en efficiënter uit te voeren met data en sensoren. Bijvoorbeeld door kunstmatige intelligentie (AI) in te zetten bij het wegbeheer.

Dit zijn enkele projecten waar we in 2024 aan werken:

- We planten op verschillende plekken bloembollen en bloemrijke velden.
- We reconstrueren plantvakken in de dorpen en wijken.
- We passen de riolering in Linie-Zuid aan naar een gescheiden stelsel. We richten samen met de woningcorporaties de bovengrond opnieuw in, waarbij we ook de aangrenzende tuinen vergroenen.
- Bij de Peerdsbroek, Merodelaan en Arenberglaan voeren we een combinatie uit van rioolreparaties, de aanleg van een gescheiden stelsel, boomvervanging en asfaltonderhoud.
- We optimaliseren het grondwatermeetnet in het stedelijk gebied en breiden dit uit. Daardoor zijn we beter in staat om gegevens over wateroverlast en verdroging te verzamelen.
- We voeren inspecties uit naar de constructieve veiligheid van een deel van onze bruggen, tunnels en viaducten.
- We leggen een nieuwe houten brug aan: De Brabantparkbrug.
- In overleg met de bewoners passen we de verkeerssituatie op de Heerbaan aan. We versmallen de rijbaan en planten extra bomen.
- In overleg met de bewoners en de ondernemers passen we het voorplein van winkelcentrum Bisschopshoeve aan. We bestraten het plein opnieuw en planten extra bomen en struiken.

WAT ZIJN DE RISICO'S?

- Onderdeel van de gemeenschappelijke regeling Nazorg Stortplaatsen is een fonds voor de eeuwigdurende zorgplicht voor stortplaatsen. Hier lopen we een risico vanwege de lage rentestand ten opzichte van de grootte van het fonds. Er loopt een technisch onderzoek naar een mogelijke kostenreductie door kansrijke alternatieven, zoals duurzaam stortbeheer en afdekfolie met een levensduur van 100 jaar.
- Binnen het reguliere werk van afvalservice is het risico op personeelstekort momenteel beperkt. De werkzaamheden, zoals de 3 maanden extra inzameling van gft-afval is te vergelijken met seizoensarbeid en dat heeft een hoog risico. Dit blijft dus onzeker.
- De verwerking van restafval kan duurder worden, bijvoorbeeld door een verbrandingsbelasting per ton verbrand afval en een CO₂-heffing.
- De ontwikkelingen op de afvalmarkt zijn niet altijd voorspelbaar. We kunnen te maken krijgen met strengere kwaliteitseisen aan de ingezamelde grondstoffen, hogere verwerkingskosten en een lagere opbrengst voor afvalstromen, slechter scheidings- of aanbiedgedrag van inwoners of veranderende wet- en regelgeving. Het gevolg is onzekerheid over de kosten voor de verwerking en inzameling van het huishoudelijke afval.

INDICATOREN

Thema-indicatoren

Indicator: Tevredenheid openbare ruimte (audit nr 89)

Omschrijving: Percentage Bredanaars dat tevreden is over de bruikbaarheid van de openbare ruimte

Bron: Stadsenquête Meeteenheid: %

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
73	75	71	70 - 80	70 - 80

Toelichting: De komende jaren werken we aan het verbeteren van de gebruiksmogelijkheden en gebruikskwaliteit van de openbare ruimte. Dit gebeurt op basis van het beleidskader kapitaalgoederen openbare ruimte.

Indicator: Schoon, heel en veilig (audit nr 90)

Omschrijving: Percentage Bredanaars dat de openbare ruimte als schoon, heel en veilig ervaart

Bron: Stadsenquête Meeteenheid: %

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
89	90	89	84 - 90	84 - 90

Toelichting: De komende jaren werken we aan het verbeteren van de gebruiksmogelijkheden en gebruikskwaliteit van de openbare ruimte. Dit gebeurt op basis van het beleidskader kapitaalgoederen openbare ruimte.

Indicator: Beleving ophalen op afroep (audit nr 91)

Omschrijving: Rapportcijfer over het ophalen door de gemeente van afval op afroep

Bron: Stadsenquête Meeteenheid: Score tussen 1 en 10

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
8,2	7,9	7,3	8	8

Toelichting: We verwachten een stijging van de waardering, omdat het ophalen van grofvuil weer gratis is.

Indicator: Beleving inzameling restafval (audit nr 92)

Omschrijving: Rapportcijfer over de inzameling via minicontainers/ zelf wegbrengen van afval

Bron: Stadsenquête Meeteenheid: Score tussen 1 en 10

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
7,7	7,8	7,8	7,8	7,8

Toelichting: Geen veranderingen met betrekking tot inzameling restafval. Behoud streefwaarde.

Productindicatoren Product Afvalservice

Indicator: Restafval (audit nr 93)

Omschrijving: Maximaal aantal kilo restafval per inwoner per jaar

Bron: www.waarstaatjegemeente.nl BBV Meeteenheid: kg per inwoner

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
146	156	146	minder dan 127 kg fijn restafval	minder dan 127 kg fijn restafval

Toelichting: De streefwaarde in 2020 was 127 kg fijn restafval per persoon per jaar. Deze streefwaarde is nog niet behaald. Dit blijft het doel voor 2024. Uiteindelijk streven we naar minder dan 100 kg fijn restafval per inwoner.

Productindicatoren Product Beheer openbare ruimte, groen

Indicator: Openbaar groen (audit nr 94)

Omschrijving: Percentage bomen dat aan de veiligheidsnormen voldoet

Bron: Gemeente Breda Meeteenheid: %

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
95	95	95	95	95

Toelichting: We handhaven de veiligheidsnorm. Dit vergt meer inzet dan voorheen door het ouder worden van het bomenbestand en de klimaatveranderingen.

Indicator: Aantal bomen (audit nr 95)

Omschrijving: Aantal bomen

Bron: Gemeente Breda Meeteenheid: Aantal

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
112.000	109.656	109.442	110.000	110.000

Toelichting: Het uitgangspunt is dat we na het rooien van bomen (door ziekte, storm, etc.) evenveel bomen terugplanten. Het gaat hierbij om bomen in straten, lanen en parken plus (sinds 2020) bomen in ecologische zones. Het aantal bomen is al jaren vrij constant. Door een verdere uitbreiding van de stad (onder andere in 't Zoet) zal het totaal aantal bomen in de toekomst verder toenemen.

Productindicatoren Product Beheer openbare ruimte, wegen

Indicator: Onderhoud wegen (audit nr 96)

Omschrijving: Percentage van de wegen dat geen ernstige schade vertoont

Bron: Gemeente Breda Meeteenheid: %

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
76		84	90	90

Toelichting: De streefwaarde is tot stand gekomen in een proces dat onderdeel is van het beleidskader kapitaalgoederen van de openbare ruimte (2014-2022). Daarbij is bepaald dat de landelijke (CROW) norm van 90% wegen zonder ernstige schade wordt gehanteerd. Aanvankelijk zou in 2022 dit beleidskader geactualiseerd zijn. Dit wordt met vertraging uitgevoerd. De vaststelling van de actualisatie staat voor 2024 waarin ook de streefwaarde voor wegverhardingen meegenomen wordt.

Productindicatoren Product Riolering

Indicator: Wateroverlast (audit nr 97)

Omschrijving: Aantal keer dat waterlast voorkomt in Breda door zware hoosbuien.

Bron: Gemeente Breda Meeteenheid: Aantal

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
1	1	1	1	1

Toelichting: In het stadshart maximaal 1 keer per 2 jaar wateroverlast door zware hoosbuien en in de rest van Breda maximaal 1 keer per jaar.

Thema Beheer van het gemeentelijk vastgoed

WAT WILLEN WE BEREIKEN?

Met de groei en ontwikkeling van de stad en de dorpen dient de maatschappelijke vastgoedportefeuille naast goed beheerd te worden ook mee te bewegen om beleidsdoelstellingen te ondersteunen. De komende jaren worden per deelthema (Cultuur, Sport en Wijk- en dorpsvoorzieningen) integrale huisvestingsplannen gemaakt die op basis van vastgestelde beleidsdoelstellingen en ontwikkelingen in de stad een investeringsagenda bevatten. Hierin wordt ook verduurzaming meegenomen. Op deze wijze kan er per pand, per deelportefeuille (bijvoorbeeld Cultuur of Sport) of voor de gehele maatschappelijke vastgoedportefeuille, langjarig strategisch worden gestuurd.

WAT GAAN WE DAARVOOR DOEN?

We stellen een nota Vastgoed op, die de Visie op Vastgoed uit 2016 gaat vervangen. Hierin beschrijven we hoe we ons vastgoed beheren. Voor de beleidsvelden cultuur en sport maken we integrale huisvestingsplannen en presenteren we de eerste resultaten. We willen het aantal woonwagendplaatsen uitbreiden. Komen er standplaatsen bij, dan nemen we die op in de exploitatie of we bieden ze te koop aan. Woonwagendplaatsen worden verhuurd en waar mogelijk verkocht.

Onderhoud

We onderhouden panden op gemiddeld conditieniveau 3 (NEN2767). Vanwege de prijsstijgingen van arbeid en materiaal hebben we de dotatie aan de onderhoudsvoorziening verhoogd met € 0,16 miljoen. We gaan door met het verduurzamen van gemeentelijk vastgoed en treffen maatregelen om energie te besparen.

Sportaccommodaties

- De gemeentelijke sportaccommodaties worden onderdeel van het Integraal Huisvestingsplan (IHP) Sport. Daarvoor onderzoeken we de behoefte aan en de spreiding van de sportaccommodaties. Ook stellen we een visie op voor de sportboulevard. Hiermee zorgen we voor een goede spreiding van volwaardige beweeg- en sportfaciliteiten over de stad. Zo zijn sport en bewegen altijd dichtbij, voor georganiseerde én ongeorganiseerde sporters.
- We maken een ontwerp voor de nieuwe multifunctionele accommodatie (MFA) in Bavel. Voor de ambitie voor een nieuwe sporthal in Princenhage voeren we een haalbaarheidsonderzoek uit.
- We blijven de 1/3-regeling inzetten om buitensportverenigingen de ruimte te bieden om hun velden om te vormen, uit te breiden of te verduurzamen.
- In 2024 starten we met het onderzoek dat nodig is voor de herijking van de huidige tarievennota, waarin de tarieven voor de huur van de gemeentelijke sportvoorzieningen is bepaald. Deze nota wordt in 2025 opgeleverd als bouwsteen voor het sportaccommodatiebeleid.

De Kragt

We zorgen voor een exploitatie die bijdraagt aan de samenwerking tussen de talentprogramma's, sportonderwijs en breedtesport. Voor de exploitatie werken we pragmatisch samen met maatschappelijke organisaties en inwoners uit de Hoge Vucht.

WAT ZIJN DE RISICO'S?

- Het gebouwenbestand is oud. Bij de huidige stand van zaken is de onderhoudsvoorziening over 10 jaar niet meer kostendekkend. In de integrale huisvestingsplannen maken we daarom afwegingen over vervangende nieuwbouw, renovatie en functionele aanpassingen. Dit draagt bij aan een kostendekkende onderhoudsvoorziening.
- De stijgende kosten voor energie vormen nog steeds een risico.

INDICATOREN

Thema Beheer van het gemeentelijk vastgoed

Thema-indicatoren

Indicator: Bezettingsgraad sportaccommodaties velden (audit nr 321)

Omschrijving: Gemiddelde bezettingsgraad van sportaccommodaties buitenvelden

Bron: Gemeente Breda   Meeteenheid: %

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
		80	80	80

Toelichting: We streven naar een bezettingsgraad van 80%. In 2022 hebben we deze bezettingsgraad bereikt. We proberen dit verder te continueren.

Indicator: Bezettingsgraad sportaccommodaties: onderwijs (audit nr 322)

Omschrijving: Gemiddelde bezettingsgraad van sportaccommodaties: onderwijsgebruik binnen

Bron: Gemeente Breda Meeteenheid: %

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
		52	60	60

Toelichting: Met de toename van bewegingsonderwijs proberen we te komen tot een bezettingsgraad van 60%. Als we deze bezettingsgraad bereikt hebben, proberen we dit te continueren.

Indicator: Bezettingsgraad sportaccommodaties: verenigingen (audit nr 323)

Omschrijving: Gemiddelde bezettingsgraad van sportaccommodaties: verenigingsgebruik binnen

Bron: Gemeente Breda Meeteenheid: %

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
		72	75	75

Toelichting: We proberen te komen tot een bezettingsgraad van 75%. Als we deze bezettingsgraad bereikt hebben, proberen we dit te continueren.

Indicator: Tevredenheid binnensport (audit nr 33)

Omschrijving: Tevredenheid door gebruikers van gemeentelijke sportaccommodaties over de binnensportaccommodaties

Bron: Stadsenquête Meeteenheid: Score tussen 1 en 10

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
7,8	7,9	8	7,5 - 8,0	7,5 - 8,0

Toelichting: Dit meten we in het najaar van 2023 door breed onderzoek in gemeente Breda.

Productindicatoren Product Vastgoedbeheer**Indicator: Verduurzaming gemeentelijke gebouwen (audit nr 2405)**Omschrijving: CO₂ uitstoot per Bruto Vloer Oppervlak (BVO) van de kernportefeuilleBron: Meetgegevens slimme meters Meeteenheid: CO₂ per m² BVO kernportefeuille

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
				35 kg CO ₂ per m ² / BVO kernportefeuille

Toelichting: Maatschappelijk vastgoed is onderdeel van de energietransitie. De gemeente is haar portefeuille aan het verduurzamen. Een transparante manier om dit te monitoren is het vaststellen van de CO₂ footprint per m² Bruto vloeroppervlakte kernportefeuille. Door een combinatie te maken van deze meeteenheden worden mogelijke afwijkingen in de streefwaarde door mutaties in de portefeuille ondervangen. Wanneer bijvoorbeeld een pand wordt afgestoten, wat op zichzelf niet met verduurzaming te maken heeft, daalt ook niet meteen de streefwaarde. Wel laat het zien welke (vervuilende) panden eventueel kunnen worden afgestoten of kunnen worden aangekocht. Medio 2023 is bijna de helft van de data voorhanden om nauwkeurig de realisatiewaarde te bepalen. Dit nauwkeurigheidsperscentage is ook een punt van verbetering de komende jaren.

Thema Open overheid

WAT WILLEN WE BEREIKEN?

Het thema Open Overheid gaat over onze samenwerking met de stad en het betrekken van inwoners om ons beleid en onze dienstverlening te verbeteren. Dat maken we mogelijk door onszelf transparant op te stellen en op een zorgvuldige manier verantwoording af te leggen.

80-jarige herdenking van de bevrijding van Breda

Het is belangrijk dat we onze bevrijding herdenken en vieren, en dat we ons realiseren dat vrijheid niet vanzelfsprekend is. De 80-jarige herdenking op 29 oktober 2024 verdient dan ook alle betrokkenheid en steun vanuit Breda. We willen de herinnering aan de bevrijding levend houden met respect voor het heden, aandacht voor het verleden en dromen over de toekomst.

WAT GAAN WE DAARVOOR DOEN?

De gemeenteraad vertegenwoordigt de inwoners en is het hoogste orgaan van de gemeente. Zij levert kwalitatief hoogwaardige besluitvorming door:

- het bestuurlijke besluitvormingsproces te verbeteren en transparant te maken
- de gemeentelijke financiën te controleren
- relevante informatie voor de besluitvorming beter te ontsluiten

De griffie ondersteunt de gemeenteraad en verbetert de informatievoorziening met:

- een optimale ondersteuning bij vergaderingen van de gemeenteraad
- een betere zichtbaarheid van de gemeenteraad
- de implementatie van actieve openbaarmaking vanuit de Wet open overheid (Woo) voor alle Bredanaars

De rekenkamer doet onafhankelijk onderzoek naar de doelmatigheid, doeltreffendheid en rechtmatigheid van het gemeentebestuur. De uitkomsten hiervan worden vastgelegd in rapporten en brieven, en voor politieke behandeling aan de gemeenteraad aangeboden.

De Ombudscommissie bevordert dat de gemeente luistert naar de stad, zodat haar inwoners zich gehoord en gezien voelen. Doordat de commissie klachten behandelt, herstelt het vertrouwen van inwoners in de overheid en leert de gemeente ervan.

80-jarige herdenking van de bevrijding van Breda

Samen met de stad herdenken en vieren we de bevrijding van Breda.

WAT ZIJN DE RISICO'S?

Er zijn geen specifieke risico's benoemd voor dit thema.

INDICATOREN

Voor dit thema zijn geen indicatoren van toepassing.

WAT MAG HET PROGRAMMA KOSTEN?

Bedragen x €1.000

	Jaarrekening 2022	Begroting 2023 na wijziging	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Lasten						
Veilig Breda	35.160	38.984	39.031	39.016	37.640	37.009
Dienstverlening	9.746	11.176	13.528	13.829	13.829	13.829
Beheer van de openbare ruimte	90.476	91.973	97.639	98.189	99.603	100.848
Beheer van het gemeentelijk vastgoed	22.546	26.406	27.522	27.421	27.867	27.637
Open overheid	4.882	5.127	5.349	5.367	5.437	5.435
Exploitatiereserve programma 4	835	255	255	3.255	255	255
Investeringsreserve programma 4	300	1.555	103	100	131	128
Totaal Lasten	163.945	175.476	183.426	187.177	184.762	185.141
Baten						
Veilig Breda	15.153	16.508	14.969	14.969	13.724	13.724
Dienstverlening	4.667	3.959	6.821	6.821	6.821	6.821

	Jaarrekening 2022	Begroting 2023 na wijziging	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Beheer van de openbare ruimte	64.152	62.891	67.238	66.804	67.599	68.895
Beheer van het gemeentelijk vastgoed	10.836	10.469	11.433	11.433	11.433	11.220
Open overheid	1.093	0	0	0	0	0
Algemene reserve programma 4	602	1.600	0	0	0	0
Exploitatiereserve programma 4	225	1.721	225	225	3.225	225
Investeringsreserve programma 4	97	464	318	318	318	318
Totaal Baten	96.826	97.611	101.005	100.571	103.121	101.204
Totaal Onttrekkingen	0	0	0	0	0	0
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	67.118	77.865	82.421	86.607	81.641	83.937

FINANCIËLE TOELICHTING OP DIT PROGRAMMA

Veilig Breda

De lasten dalen ten opzichte van 2024 met ruim € 0,1 miljoen. We hebben aan de ene kant te maken met een lastenstijging door loon- en prijscompensatie van € 1,6 miljoen. Dit is inclusief € 0,55 miljoen aan hogere bijdragen aan de gemeenschappelijke regelingen. Daarnaast zien we een stijging door de impulsen uit het Bestuursakkoord op Ondermijning (€ 0,5 miljoen) en Veiligheid Openbare Ruimte (€ 0,5 miljoen), voor onder meer cameratoezicht, wijkboa's en werkbudget. Aan de andere kant dalen de lasten door het wegvallen van subsidies uit 2023 en de bijbehorende besteding. Denk hierbij aan Zoet, Zuur, Zout, Bitter (sociale weerbaarheid, € 0,45 miljoen), High Impact Crime Buurtpreventie (€ 0,1 miljoen) en Versterkingsgelden ex-gedetineerden en verward gedrag (€ 0,1 miljoen). Daarnaast was er in 2023 een dubbele jaarschijf beschikbaar van de subsidie Preventie met Gezag, die in 2024 weer naar het jaarniveau van € 1,2 miljoen gaat.

De baten dalen met € 1,5 miljoen door het wegvallen van bovengenoemde subsidies (totaal € -1,9 miljoen). Dit wordt deels gecompenseerd door een stijging van de baten door de indexering van leges, precario, (parkeer)tarieven en boetes (totaal € 0,4 miljoen).

De Omgevingswet en Wet Kwaliteitsborging gaan in per 1 januari 2024. Dat vraagt in 2024 extra inzet en aandacht van onder meer onze vergunningverleners en adviseurs. Daarnaast kan door de komst van de Wet Kwaliteitsborging een aantal werkzaamheden niet meer gedekt worden vanuit de legesinkomsten. Het gaat om € 0,2 miljoen.

Dienstverlening

Administratie en basisregistratie

De lasten binnen de post Administratie en basisregistratie zijn in de begroting 2024 € 0,1 miljoen hoger dan in de begroting 2023.

Publieksservice

In 2014 is de geldigheidsduur van paspoorten en identiteitskaarten voor volwassenen verlengd van 5 naar 10 jaar. Dit betekende voor de jaren 2019 tot en met 2023 een dip in het aantal aanvragen voor reisdocumenten. Vanaf 2024 gaan we de effecten merken van de nieuwe cyclus. Deze piek duurt tot 2029. Dit betekent een stijging van de leges van € 2,5 miljoen, waarvan de gemeentelijke leges € 1,4 miljoen zijn. De overige leges stijgen met € 0,2 miljoen, onder meer door de indexatie van 2,9%. De overige baten stijgen eveneens met € 0,2 miljoen vanwege de verwachte impuls op de verstrekte RNI-documenten.

De lasten stijgen met hetzelfde bedrag, vanwege de doorwerkende cao-effecten (fors meer dan 2,9%), de personele impuls om de reisdocumentenpiek op te vangen en de invulling én uitbreiding van het personeelsbestand. Gedurende 2024 monitoren we scherp op eventuele structurele effecten.

Beheer van de openbare ruimte

Afvalservice

De (loon)kosten bij Afvalservice zijn fors gestegen als gevolg van de uitkomsten van de CAO onderhandelingen. Daarnaast is sprake van bovenmatige prijsstijgingen, met name bij het huidige wagenpark en de afvalstromen. Om het dienstverleningsniveau van Afvalservice tot en met 2027 kostendekkend in stand te houden verhogen we eenmalig de afvalstoffenheffing met 5% bovenop de reguliere indexering van 2%.

De lasten stijgen vooral door een uitbreiding van de vaste formatie en de toenemende kosten van afvalverwerkingsstromen. De baten stijgen met € 2 miljoen door de stijging van de afvalstoffenheffing met 7%. De baten van onder meer oud papier en karton (OPK) worden lager ingeschat (€ 0,5 miljoen).

Beheer van de openbare ruimte, wegen en groen

De lasten stijgen met € 1,5 miljoen vanwege 2,9% generieke loon- en prijscompensatie (€ 0,64 miljoen), hogere energielasten door het nieuwe energiecontract (€ 0,88 miljoen) en hogere kapitaallasten vanuit nieuwe investeringen in het meerjareninvesteringsplan en de hogere omslagrente (€ 0,54 miljoen). Vanuit het Bestuursakkoord is een structurele impuls beschikbaar om het onderhoudsniveau van dorpen en wijken te verhogen. Voor 2024 is deze verhoging € 1,5 miljoen, een toename van € 0,3 miljoen ten opzichte van 2023. Daar tegenover staat een daling van de lasten in 2024 door het wegvallen van de eenmalige middelen voor het wagenpark (€ 0,6 miljoen), door overgehevelde middelen naar 2023 voor de reconstructie van plantvakken (€ 0,14 miljoen) en de actualisatie van de bomenkaart (€ 0,1 miljoen).

Riolering

De tarieven van de rioolheffing stijgen, conform het bestuursakkoord in de begroting 2024 met 2%. In verband met de stijgende prijzen en rentelasten wordt fors ingeteerd op de voorziening. Op basis van het nieuwe Stedelijk Waterplan 2024-2028 wordt bepaald wat de consequenties zijn voor de voorziening en de tariefstelling in de jaren 2025 en verder. Een voorstel hiertoe zal in de begroting 2025 worden verwerkt.

Vastgoedbeheer

De baten stijgen met € 0,9 miljoen ten opzichte van 2024. De huuropbrengsten, die op basis van de consumentenprijsindex (CPI) van alle huishoudens kunnen worden verhoogd, zijn geïndexeerd met 5%. Dat leidt tot een toename van € 0,3 miljoen. De overige (huur)inkomsten zijn met € 0,6 miljoen gestegen. Een deel van deze stijging wordt veroorzaakt door de overname van sporthal Jeugdland en het Talentencentrum.

De lasten stijgen met € 1,1 miljoen ten opzichte van 2024. De kapitaallasten stijgen met € 1 miljoen door de stijgende omslagrente en de investeringen in het strategisch investeringsplan. De personeelskosten zijn gestegen met € 0,25 miljoen, vooral door looncompensatie. Daarnaast zijn kosten als belastingen, verzekeringen, een dotatie aan de voorziening en de energielasten geïndexeerd en met € 1,3 miljoen toegenomen. We zien daarnaast een daling van de lasten in 2024 doordat eenmalige middelen vanuit 2023 wegvallen voor het opstellen van de nota Vastgoed en het opstellen van nieuwe integrale huisvestingsplannen (€ 0,4 miljoen). Ook was er in 2023 een incidentele vrijval van kapitaallasten van € 0,2 miljoen. De begroting voor de overgedragen panden van Atea is geactualiseerd. Er resteert nog een op te lossen knelpunt van € 0,8 miljoen vanuit de kosten van nutsvoorzieningen, beheer, klein en groot onderhoud, verzekeringen en te dekken leegstand. De oplossing hiervan is nog in onderzoek.

Open Overheid

De lasten nemen vooral toe door loon- en prijscompensatie. De middelen voor de 80-jarige herdenking van de bevrijding van Breda worden vrijgemaakt uit bestaande collegegelden. Daarnaast wordt het budget voor de griffie opgehoogd met € 0,085 miljoen. Dit naar aanleiding van de vaststelling van het griffieplan 2023 – 2027 in de gemeenteraad van 14 september 2023.

INVESTERINGEN

Bedragen x € 1.000

Fasering	Investerings in dit programma	Planning uitgaven 2024 (bruto)	Planning uitgaven 2025 (bruto)	Planning uitgaven 2026 (bruto)	Planning uitgaven 2027 (bruto)
	Afvalservice	600			
	Openbare ruimte: openbare verlichting				2.200
	Vastgoedbeheer	585	675	225	225
	MFA Bavel			2.200	2.200
Ambitie		1.185	675	2.425	4.625
	Afvalservice		150	150	350
	Riolering	12.500	20.000	21.000	23.000
	Stad in het park	250			
	Openbare ruimte en pleinenaanpak (bestuursakkoord)	1.000	1.250	1.250	2.500
	Openbare ruimte: wegen		450	2.250	2.984
	Specifieke kunstwerken	180	180	180	1.656
	Willemsbrug	400	1.550		
	Herhuisvesting uitvoeringslocaties	520	219		
	Duurzaamheidsmaatregelen accommodaties		1.000	1.000	
	Sporthal de Doelen Princenhage	400	500	500	500
	Vastgoedbeheer	2.698	809	225	225
Plan		17.948	26.108	26.555	31.215
	Afvalservice	200	200	200	
	Bomen	810	630	990	810
	Openbare ruimte: klimaatadaptatie	190			
	Openbare ruimte: openbare verlichting		1.100	1.100	2.200
	Sportaccommodaties	500	275		
	MFA Bavel	800	5.000	6.600	
	Investerings veiligheid	225	225	225	
Project		2.725	7.430	9.115	3.010
	Riolering	6.269	1.750	1.750	1.750
	Bomen	400	644		
	Groene pleinen & parken 2.0	250	83		
	Stad in het park	125	100		
	Park Haagse Beeemden	150			
	Levensbos	614			
	Openbare ruimte: herinrichtingen	650	900		
	Openbare ruimte: klimaatadaptatie	214			
	Openbare ruimte: openbare verlichting	3.150	1.420		
	Openbare ruimte: water nautisch beheer		105		
	Talentencentrum	300			
Uitvoering		12.122	5.002	1.750	1.750
Totaal		33.980	39.215	39.845	40.600

Afvalservice

De investeringen betreffen de jaarlijkse vervangings- en, waar nodig, uitbreidingsinvesteringen van ondergrondse containers en minicontainers. Daarnaast investeren we in het vervangen van paslezers bij maximaal 685 containers i.v.m. het niet meer ondersteunen van 2G communicatie.

Herhuisvesting uitvoeringslocaties

Er wordt een haalbaarheidsonderzoek gedaan naar één gezamenlijke huisvestingslocatie voor de gemeentelijke uitvoeringsafdelingen (Werk, Uitvoering en Afvalservice) om synergievoordelen op de bedrijfsvoering te realiseren en bij te dragen aan de ambities op het gebied van duurzaamheid en circulariteit. Waarbij we de effecten van de voorstellen verder in beeld brengen voor zowel de voorgestelde locatie als de eerder afgevalen locaties, de omgeving, maar ook de bedrijfsvoering van de betrokken afdelingen.

Openbare ruimte en pleinenaanpak (bestuursakkoord)

In het Bestuursakkoord "Dichtbij doen, samen sterk vooruit" 2022-2026 is een investeringsimpuls "Openbare ruimte en pleinenaanpak" opgenomen van 6 miljoen voor de raadsperiode, waarmee een kwaliteitsimpuls aan de openbare ruimte wordt gegeven. Deze impuls is verdeeld in 4 miljoen voor Groene straten en Pleinen, welke aangevuld wordt met 4 miljoen vanuit klimaatadaptatie, indien college en raad akkoord gaan met het nog vast te stellen Stedelijk Waterplan 2024-2028. De overige 2 miljoen wordt ingezet binnen de openbare ruimte. In het Strategisch Investeringsplan is de verdeling over de jaren nader uitgewerkt.

Riolering

Eind 2023 wordt het Stedelijk Waterplan 2024-2028 aan de raad voorgelegd met de investeringen voor de vervanging van riolering en tevens verbetering van riolering, waaronder klimaatadaptatieve maatregelen. Deze investeringsvoorstellen zijn voor 2024 aanvullend op de restantkredieten genoemd onder het onderdeel Uitvoering. Het totale beschikbare budget zal worden aangevuld tot ca 18 miljoen.

Specifieke kunstwerken

In de planning zijn kredieten opgenomen ten behoeve van de instandhouding van civiele kunstwerken. Deze worden onderbouwd op basis van de uit te voeren maatregelen, die voortvloeien uit onderzoek.

Sporthal de Doelen Princenhage

Er wordt onderzoek gedaan naar de haalbaarheid van een nieuwe sporthal, op nabije locatie met uitbreiding van voorzieningen.

Stad in een park

In het Bestuursakkoord "Dichtbij doen, samen sterk vooruit" 2022-2026 is een investeringsimpuls van €0,5 miljoen opgenomen voor groen en extra bomen ten behoeve van de ambitie "Stad in een Park". In het Strategisch Investeringsplan zijn deze verdeeld over de jaren 2023-2025.

Vastgoedbeheer

In 2024 geven we verder uitvoering aan de verduurzaming van de gemeentelijke panden. Functionele aanpassingen van gemeentelijke accommodaties die het gebruik van die accommodatie en de exploitatie daarvan verbeteren of optimaliseren. Tevens wordt daardoor de maatschappelijke waarde van gemeentelijke accommodaties vergroot. Daarnaast worden noodzakelijke maatregelen uitgevoerd op het gebied van arbo-veiligheid op daken en brandveiligheid.

Willemsbrug

Onderdeel van de instandhouding civiele kunstwerken, betreft specifiek vervangingsinvestering voor het wegdek van de Willemsbrug.

Investerings veiligheid

Werkbudget om snel te kunnen inspelen op diverse kleine noodzakelijke directe investeringen met betrekking tot veiligheid (bijvoorbeeld beveiligingscamera's).

MFA Bavel

Voor de nieuwe multifunctionele accommodatie (MFA) in Bavel wordt verdere uitvoering gegeven aan het aanvullen van het programma van eisen, het maken van een ontwerp en uitvoeren van noodzakelijke onderzoeken.

Openbare ruimte: klimaatadaptatie

Dit budget is bestemd om de kredieten vanuit klimaatadaptatie die beschikbaar gesteld zijn vanuit de rioolheffing aan te vullen. Daarnaast worden projecten geprogrammeerd die niet vanuit de rioolheffing kunnen worden bekostigd zoals projecten (deels) gerelateerd aan hitte of droogte.

Sportaccommodaties

De oude koelinstallatie van de ijsbaan is in 2023 vervangen door een duurzamer exemplaar. In 2024 vinden er nog afrondende werkzaamheden plaats. Daarnaast worden er noodzakelijke aanpassingen gedaan aan andere sportvoorzieningen.

Bomen

Om de bomen in stand te houden is een krediet beschikbaar gesteld om de vervanging van bomen goed te organiseren. Daarnaast is er een krediet bedoeld om achterstanden van boomvervanging in te lopen.

Groene Straten & Pleinen 2.0/ Herinrichting Openbare Ruimte

Dit krediet is beschikbaar voor de herinrichting van openbare ruimte en groene pleinen en parken. Vaak vinden herinrichtingen plaats met werk met werk projecten in de openbare ruimte om de kwaliteit op orde te houden. In 2024 wordt o.a. een bijdrage geleverd aan het Levensbos en staat het plein Bisschopshoeve gepland.

Openbare ruimte: klimaatadaptatie

Budget is bestemd om met de kredieten vanuit klimaatadaptatie die beschikbaar gesteld zijn vanuit de rioolheffing aan te vullen. Daarnaast worden projecten geprogrammeerd die niet vanuit de rioolheffing kunnen worden bekostigd zoals projecten (deels) gerelateerd aan hitte of droogte.

Openbare ruimte: openbare verlichting

In 2024 wordt de verduurzaming van de openbare verlichting gecontinueerd.

Park Haagse Beemden

Dit budget is beschikbaar gesteld om park Haagse Beemden van een kwaliteitsimpuls te voorzien.

Levensbos

Er is een budget beschikbaar gesteld om vanuit een motie invulling te geven aan de realisatie van een bos waar bewoners hun herinneringen kunnen delen. Samen met uitvaartorganisatie Zuijlen en natuur- en milieuvereniging Markant is een plan opgesteld om invulling te geven aan deze ambitie. Belangrijk onderdeel bij de uitwerking is dat inwoners van Breda middels een donatie het bos mogelijk maken en daarmee een herinnering kopen in het levensbos. Daarnaast is een subsidie ontvangen vanuit het Groen Ontwikkelfonds Brabant.

Riolering

Vanuit het Stedelijk Waterplan 2019-2023 zijn investeringen opgenomen voor de vervanging van riolering en tevens verbetering van riolering, waaronder klimaatadaptieve maatregelen.

Talentencentrum

Het nieuwe talentencentrum De Kragt is in 2023 opgeleverd. Het restantkrediet in 2024 is ten behoeve van nazorgactiviteiten die gedurende één jaar lopen.

RESERVES

Bedragen x € 1.000

Basis op orde in Breda	Stand 1-1-2024	Bedrag Mutaties	Stand 31-12-2024
Exploitatiereserve programma 4	1.120	30	1.150
Investeringsreserve programma 4	5.978	-216	5.763
Totaal	7.098	-186	6.913

Exploitatiereserve

Via de exploitatiereserve worden de kosten van verkiezingen gelijkmatig verdeeld over de jaren. In 2024 betreft dit een storting van € 30.000 voor de Waterschapsverkiezing.

Investeringsreserve

De onttrekking betreft kapitaallasten van de kredieten die door de investeringsreserve worden gedekt.

MUTATIES IN VOORZIENINGEN

Bedragen x € 1.000

Basis op orde in Breda	Stand 1-1-2024	Bedrag Mutaties	Stand 31-12-2024
Voorziening wet AppA	6.230	-623	5.606
Onderhoud Vastgoedbeheer	18.748	-2.986	15.762
Voorziening openbare ruimte onderhoud	793	-394	400
Voorziening afvalservice	803	-227	576
Voorziening riolering	3.470	-2.461	1.009
Totaal	30.044	-6.690	23.354

Voorziening wet AppA

De voorziening bevat pensioenreserveringen en wachtgelden van voormalige politieke ambtsdragers (wethouders). De AppA-voorziening wordt jaarlijks aangepast op basis van de extern opgestelde actuariële berekeningen van de pensioenverplichtingen aan (voormalige) politieke ambtsdragers.

Onderhoud Vastgoedbeheer

De cijfers zijn gebaseerd op de actuele stand van de voorzieningen volgens de jaarrekening 2022 en de begrote dotaties en onttrekkingen in 2023 en 2024.

Voorziening openbare ruimte onderhoud

De cijfers zijn gebaseerd op de actuele stand van de voorzieningen volgens de jaarrekening 2022 en de begrote dotaties en onttrekkingen in 2023 en 2024.

Voorziening Afvalservice

De voorziening Afvalservice is bedoeld om de lasten en baten te egaliseren voor het huishoudelijke deel van de afvalinzamelings- en verwerkingskosten. Na de eenmalige extra stijging afvalstoffenheffing van 5% in 2024 is de verwachting dat de kostendekkendheid t/m 2027 gewaarborgd blijft. De egalisatievoorziening zal naar verwachting langzaam aflopen gedurende de komende jaren.

Voorziening riolering

De voorziening riolering is bedoeld voor de egalisatie van de tarieven voor rioolheffing en het opvangen van financiële tegenvallers. De tarieven voor de rioolheffing liggen in 2024, conform het bestuursakkoord, 2% hoger dan in 2023. Er worden dotaties of onttrekkingen begroot om aan het eind van de periode van het Stedelijk Waterplan op nul uit te komen. Daarnaast wordt aan het eind van ieder jaar het resultaat riolering ten laste of ten gunste van de voorziening gebracht. De voorziening wordt betrokken in het nieuwe Stedelijk Waterplan 2024-2028. Door rente- en prijsstijgingen wordt in 2024 fors ingeteerd op de voorziening. Over begrotingsjaar 2024 is een onttrekking begroot van € 2,4 miljoen.

BELEIDSSTUKKEN

Achterliggende documenten bij dit programma

Naam document	Soort document	Jaar
Veiligheid programma 2019-2022	Kaderstellend	2019
Nota herijking harddrugsbeleid	Kaderstellend	2018
Nota herijking softdrugsbeleid	Kaderstellend	2017
Uitwerkingskader Vergunningverlening, toezicht en handhaving Breda	Kaderstellend	2020
Visie openbare ruimte Breda 2020	Kaderstellend	2009
Beleidskader kapitaalgoederen Openbare ruimte	Kaderstellend	2014
Omgevingsvisie Breda 2040	Kaderstellend	2021
Beleidsregels locatiekeuze centrale verzamelplaatsen voor het aanbieden van inzamelmiddelen van huishoudelijk afval	Kaderstellend	2017
Actualisatie beleidskader kapitaalgoederen openbare ruimte (2018)	Kaderstellend	2018
Het Stedelijk waterplan 2019-2023	Kaderstellend	2019
Afvalstoffenverordening	Kaderstellend	2016

Aanwijzingsbesluit ondergrondse containers voor huishoudelijk restafval	Kaderstellend	2017
Duurzaamheidsvisie Breda 2030	Kaderstellend	2016
Bredase uitwerking Van Afval Naar Grondstof	Kaderstellend	2016
Breda's Waterkompas 2016	Kaderstellend	2016
Visie op vastgoed	Kaderstellend	2017
Nota Sportaccommodaties en financiën	Kaderstellend	2016
Nota Bewegingsruimte	Kaderstellend	2015
Team Breda: Visie op sport & bewegen 2017 -2030	Kaderstellend	2017
Robuuste aanpak verduurzaming van de Bredase Vastgoedportefeuille	Kaderstellend	2016
Bestuursakkoord 2022 - 2026 'Dichtbij doen, samen sterk vooruit'	Kaderstellend	2022

AAN DIT PROGRAMMA GERELATEERDE VERBONDEN PARTIJEN

GR Veiligheidsregio Midden- en West-Brabant

Basis op Orde	Thema Veilig Breda
Website Veiligheidsregio Midden- en West-Brabant:	VRMWB
Verantwoordelijk bestuurder:	Paul Depla
Bestuurlijk vervanger:	Boaz Adank
Belang Breda in verbonden partij in %:	16,44%
Soort verbonden partij:	Gemeenschappelijke regeling

De belangrijkste risico's bij de verbonden partij

- De nieuwe cao en de inflatie hebben een groot effect op de begroting van de VRMWB. Het effect van loon- en prijsindexeringen komt via de gemeentelijke bijdrage aan deze verbonden partij uiteindelijk terug in onze eigen begroting.
- Het kost de VRMWB moeite om voldoende vrijwilligers te vinden en te binden aan de (brandweer)organisatie. De beschikbaarheid van vrijwilligers staat in sommige gemeenten onder druk.
- De gespannen arbeidsmarkt vormt een risico voor het opvullen van vacatures en het verloop van het vaste personeel van de organisatie.
- De stelselherziening omgevingsrecht leidt tot een taakverandering voor veiligheidsregio's op het gebied van risicobeheersing. In de praktijk blijkt dat er nieuwe taken bijkomen. Ook zijn er ontwikkelingen binnen het traditionele domein van vergunningen, toezicht en handhaving (VTH) die onze aandacht vragen vanwege de complexiteit van veiligheidsvraagstukken. De taak 'risico-gerichte advisering aan de voorkant' groeit sterk, bijvoorbeeld met het deelnemen aan omgevingstafels en bij gebiedsontwikkelingstrajecten, nog vóór er een vergunning is aangevraagd.
- Nieuwe risico's hebben gevolgen voor de manier waarop de VRMWB moet functioneren. Denk aan de risico's van cybercrime voor de vitale infrastructuur of de risico's op natuurbranden en overstromingen als gevolg van klimaatverandering.
- De gemeente Moerdijk, de VRMWB en onderdelen van de Staat der Nederlanden worden door de verzekeringsmaatschappijen van omliggende bedrijven van Chemie-Pack in Moerdijk verantwoordelijk gehouden voor de schade die zij zouden hebben geleden door de brandbestrijding in 2011.

Inhoudelijke richtlijnen begroting VRMWB 2025

De VRMWB wordt gevraagd om een begroting 2025 op te stellen, waarbij inzichtelijk is wat de beleidsmatige gevolgen zijn van de diverse onderdelen, met minimaal aandacht voor de volgende onderwerpen:

- De veiligheidsregio zorgt voor crisisbeheersing, risicobeheersing, brandweezorg, bevolkingszorg en geneeskundige hulpverlening bij rampen en crises. Het doel is om samen de fysieke veiligheid en maatschappelijke continuïteit in de regio te borgen. Zo draagt de VRMWB bij aan een veilige omgeving. In het beleidsplan 2024-2028 is beschreven hoe de veiligheidsregio de komende jaren omgaat met de risico's die zij heeft geïdentificeerd en geprioriteerd.
- In de kaderbrief 2025 en de begroting 2025 besteedt de VRMWB beleidsmatig aandacht aan de doorvertaling van de landelijke discussies over de toekomst van de brandweer.

- In de kaderbrief 2025 geeft de veiligheidsregio aan welke activiteiten in 2025 centraal staan. In de begroting geeft zij aan op welke manier zij deze actiepunten invult. Daar staat bij welke activiteiten generiek zijn en welke activiteiten specifiek worden uitgevoerd voor de gemeente Breda, bijvoorbeeld in het kader van preventie of in het kader van gemeentelijk toezicht en handhaving. Deze specificering draagt bij aan een efficiëntere samenwerking tussen de gemeenten en de veiligheidsregio.

Specifieke financiële richtlijnen begroting 2025

De gemeenschappelijke regeling VRMWB stelt een begroting 2025 op, waarbij inzichtelijk is wat de financiële gevolgen zijn van de diverse onderdelen, met minimaal aandacht voor:

- de doorvertaling van de landelijke discussies over de toekomst van de brandweer naar mogelijke gevolgen voor de begroting van de VRMWB
- een transparante financiële doorvertaling van het regionaal beleidsplan VRMWB 2024-2028 naar de begroting 2025
- inzicht in de financiële consequenties van de invoering van de Omgevingswet

GR Omgevingsdienst Midden- en West-Brabant

Basis op Orde	Thema Veilig Breda
Website Omgevingsdienst Midden- en West-Brabant:	OMWB
Verantwoordelijk bestuurder:	Paul Depla
Bestuurlijk vervanger:	Peter Bakker
Belang Breda in verbonden partij in %:	7%
Soort verbonden partij:	Gemeenschappelijke regeling

Bijdrage van de verbonden partij aan het programma

De Omgevingsdienst Midden- en West-Brabant (OMWB) werkt vanuit omgevingsrecht aan een schone, duurzame en veilige leefomgeving. Dit gebeurt in opdracht van de Provincie Noord-Brabant en de 25 gemeenten in Midden- en West-Brabant en in samenwerking met (keten)partners.

Bijzondere ontwikkelingen bij de verbonden partij

De financiële positie is robuust en op orde. De voornaamste ontwikkeling blijft de invoering van de Omgevingswet. Deze wordt nu op 1 januari 2024 van kracht. De invoering van de wet betekent een enorme verandering voor de taakuitvoering en de werkwijze van de OMWB. Essentieel is een goede samenwerking met deelnemers en ketenpartners.

Verder worden gemeenten per 1 januari 2024 verantwoordelijk voor de normerende regeling werkgebonden personenmobiliteit. De OMWB moet er vanaf 2024 op toezien dat bedrijven de rapportages tijdig en volledig indienen. In 2023 worden de gevolgen voor de OMWB in kaart gebracht. In 2024 vindt de implementatie plaats.

De belangrijkste risico's bij de verbonden partij

- Inhuur versus vast personeel: door een stijging van de declarabele uren blijft dure inhuur van derden nodig voor de uitoefening van de taken.
- Transitie mens en systeem: de kans bestaat dat niet alle medewerkers aan de nieuwe eisen binnen de organisatie kunnen voldoen.
- Problematiek arbeidsmarkt: de vaste formatie is nog niet op peil. Het opleiden van trainees en net afgestudeerden door eigen personeel van de OMWB zorgt voor een tijdelijk productietekort in termen van declarabiliteit.
- Invoering Omgevingswet: ondanks goede voorbereidingen blijft de exacte impact nog onduidelijk.
- Kosteneffectiviteit: in de jaren 2022 tot en met 2024 zijn verschillende maatregelen doorgevoerd in de begroting en meerjarenraming met een besparingspotentieel van € 1,7 miljoen. De afhankelijkheid van derden maakt een volledige realisatie van afzonderlijke maatregelen onzeker.

Zorg- en Veiligheidshuis Breda

Basis op Orde	Thema Veilig Breda
Website Zorg- en Veiligheidshuis Breda:	ZVH
Verantwoordelijk bestuurder:	Boaz Adank
Bestuurlijk vervanger:	Arjen van Drunen
Belang Breda in verbonden partij in %:	54,93%
Soort verbonden partij:	Overige verbonden partijen

Bijdrage van de verbonden partij aan het programma

Het Zorg- en Veiligheidshuis (ZVH) Baronie Breda is een samenwerkingsverband van justitiële diensten en zorginstellingen, onder regie van de gemeenten in district De Baronie. Het ZVH wordt ingezet op veiligheidscasuïstiek die zo complex is dat de reguliere werkwijze binnen een keten niet meer werkt. De ambitie is en blijft samenwerken met de partners bij de zorg voor slachtoffers van mensenhandel, het voorkomen van radicalisering en extremisme, en de re-integratie van ex-gedetineerden. Met een doelgerichte en persoonsgerichte aanpak realiseert het ZVH onder centrale regie een doorbraak bij het stoppen van ernstige overlast, het terugdringen van dreiging van geweld en het voorkomen van maatschappelijke uitval.

Bijzondere ontwikkelingen bij de verbonden partij

De ontwikkelingen volgen elkaar snel op. Waar het tijdens de coronaperiode 'stil' leek te liggen, zien we nu steeds vaker de gevolgen van die periode. Corona heeft zijn nasleep. De psychische problematiek stijgt en ook de complexiteit neemt toe. Het blijft voor het ZVH belangrijk om zicht te houden op kwetsbare mensen, zodat die op tijd ondersteuning kunnen krijgen. Corona heeft veel invloed gehad op de problematiek in het zorg- en veiligheidsdomein, op de partners en op de manier van werken. Lange tijd was er minder sociale steun, waardoor mensen meer angst en somberheid voelden en perspectief misten. Sommige mensen misten de structuur van contacten, werk of opleiding. Er was minder sociaal contact en dus ook minder sociale controle. Nu alles weer normaal is, nemen de sociale contacten weer toe. Met een nieuw informatiesysteem (PGA x) hopen we problematiek sneller te kunnen detecteren. Prioriteiten in het ZVH-jaarplan zijn: mensenhandel, radicalisering en extremisme, de re-integratie van ex-gedetineerden en kwetsbare personen, de aanpak van personen met onbegrepen gedrag en de verplichte Wet ggz.

De belangrijkste risico's bij de verbonden partij

Het personeel van het ZVH is in dienst bij de gemeente Breda. Daar ligt ook deels het financiële risico. Dit is voor ziekte en arbeidsongeschiktheid over de deelnemers verdeeld met een convenant. Dit verlaagt het risico van de gemeente Breda. Daarnaast hebben de gemeenten Alphen-Chaam en Baarle-Nassau hun samenwerking per 1 januari 2023 beëindigd. Daardoor stijgt de bijdrage van de overige deelnemende gemeenten.

Midwaste

Basis op Orde	Thema Beheer van de openbare ruimte
Website Midwaste:	Midwaste
Verantwoordelijke bestuurder:	Peter Bakker
Bestuurlijk vervanger:	Jeroen Bruijns
Belang Breda in verbonden partij in %:	7,7%
Soort verbonden partij:	Vennootschappen en coöperaties

Bijdrage van de verbonden partij aan het programma

De Coöperatieve Vereniging Midwaste Milieu U.A. is begin 2009 opgericht. Zij omschrijven hun missie als volgt: 'Samen brengen we de circulaire economie tot stand tegen aanvaardbare maatschappelijke kosten. Afval omzetten naar grondstoffen en die terugbrengen in de keten: dat is onze kerntaak.'

Bijzondere ontwikkelingen bij de verbonden partij

Een van de doelen uit het strategisch meerjarenplan (2021-2024) is om meer transparantie te bereiken in 2024. Dit doen we door de ketenstappen te monitoren om ze beter inzichtelijk te maken. Vangtool is het middel dat ons helpt om deze ketentransparantie te bereiken.

De belangrijkste risico's bij de verbonden partij

- prijzen, debiteuren en de beschikbare verwerkingscapaciteit
- prijsrisico's zijn het grootst in markten die beheerst worden door wereldmarktprijzen, zoals bij papier

GR Nazorg Gesloten Stortplaatsen Bavel-Dorst en Zevenbergen

Basis op Orde	Thema Beheer van de openbare ruimte
Verantwoordelijk bestuurder:	Peter Bakker
Bestuurlijk vervanger:	n.v.t.
Belang Breda in verbonden partij in %:	39,84%
Soort verbonden partij:	Gemeenschappelijke regeling

Bijdrage van de verbonden partij aan het programma

Deze gemeenschappelijke regeling omvat de blijvende nazorgverplichtingen van 10 deelnemende gemeenten voor de stortplaatsen Bavel-Dorst en Zevenbergen. De Nazorg Gesloten Stortplaatsen is voor 81% eigenaar van de stortplaats Zevenbergen, Attero is eigenaar van de andere 19%. De Nazorg is geen eigenaar van de stortplaats Bavel-Dorst. Voorheen vond het onderhoud aan de stortplaats Zevenbergen volledig door en voor rekening van Attero plaats, de huidige exploitant. Sinds november 2022 draagt de gemeenschappelijke regeling financieel bij aan de kosten van de nazorg, naar rato van de nog te benutten restcapaciteit. De werkzaamheden van de gemeenschappelijke regeling omvatten verder alle activiteiten die voortvloeien uit het eigenaarschap.

Bijzondere ontwikkelingen bij de verbonden partij

Medio 2019 hebben we een convenant met de provincie ondertekend, waarmee we de overdracht van de stortplaats Zevenbergen met 10 jaar hebben uitgesteld. Binnen deze periode blijft de rekenrente 5,06%. Het doel is om alternatieven te onderzoeken: hoe gaan we om met de stortplaats, hoe besparen we kosten en welke mogelijke inkomsten zijn er?

Voor de stortplaats Bavel-Dorst loopt nu een materiaalonderzoek naar de kwaliteit van de bovenafdichting. In 2021 zijn de eerste resultaten van dit onderzoek bekend geworden. De conclusie is dat de bovenafdichting op fase 1 een levensduur van ten minste 100 jaar heeft, gerekend vanaf het aanlegmoment in 1997. Voor fase 2 en 3 wordt hetzelfde onderzoek uitgevoerd. Mogelijk kan de levensduur van deze afdichting ook worden opgehoogd naar 100 jaar.

In 2021 is gebleken dat de leidingen voor het percolaatwater aan vervanging toe zijn. Het vervangingsproject wordt momenteel vormgegeven. De kosten zullen aanzienlijk zijn (€ 0,6 tot 1,2 miljoen), maar vallen binnen de doelstellingen waarvoor de voorziening bestaat, en worden bekostigd uit het opgebouwde doelvermogen. De verwachting is dat dit niet leidt tot een hogere deelnemersbijdrage in de komende periode. Uitgaande van de begrote nazorgkosten voor stortplaats Bavel-Dorst en de begrote pre-nazorgkosten voor de stortplaats Zevenbergen, betekent een gelijke bijdrage wel dat de GR gaat interen op de huidige hoogte van de voorziening.

De belangrijkste risico's bij de verbonden partij

Tot en met 2026 is de deelnemersbijdrage redelijk zeker. De rekenrente blijft tot en met 2029 gehandhaafd op 5,06%. Hierdoor vervalt dit risico (voorlopig).

Lopende risico's:

- Verlenging van de afschrijvingstermijn van het afdekkfolie van 50 naar 100 jaar. We wachten op de resultaten van het onderzoek.
- Een herziening van het juridisch kader (Leemtewet).

ORGANISATIE EN FINANCIËN

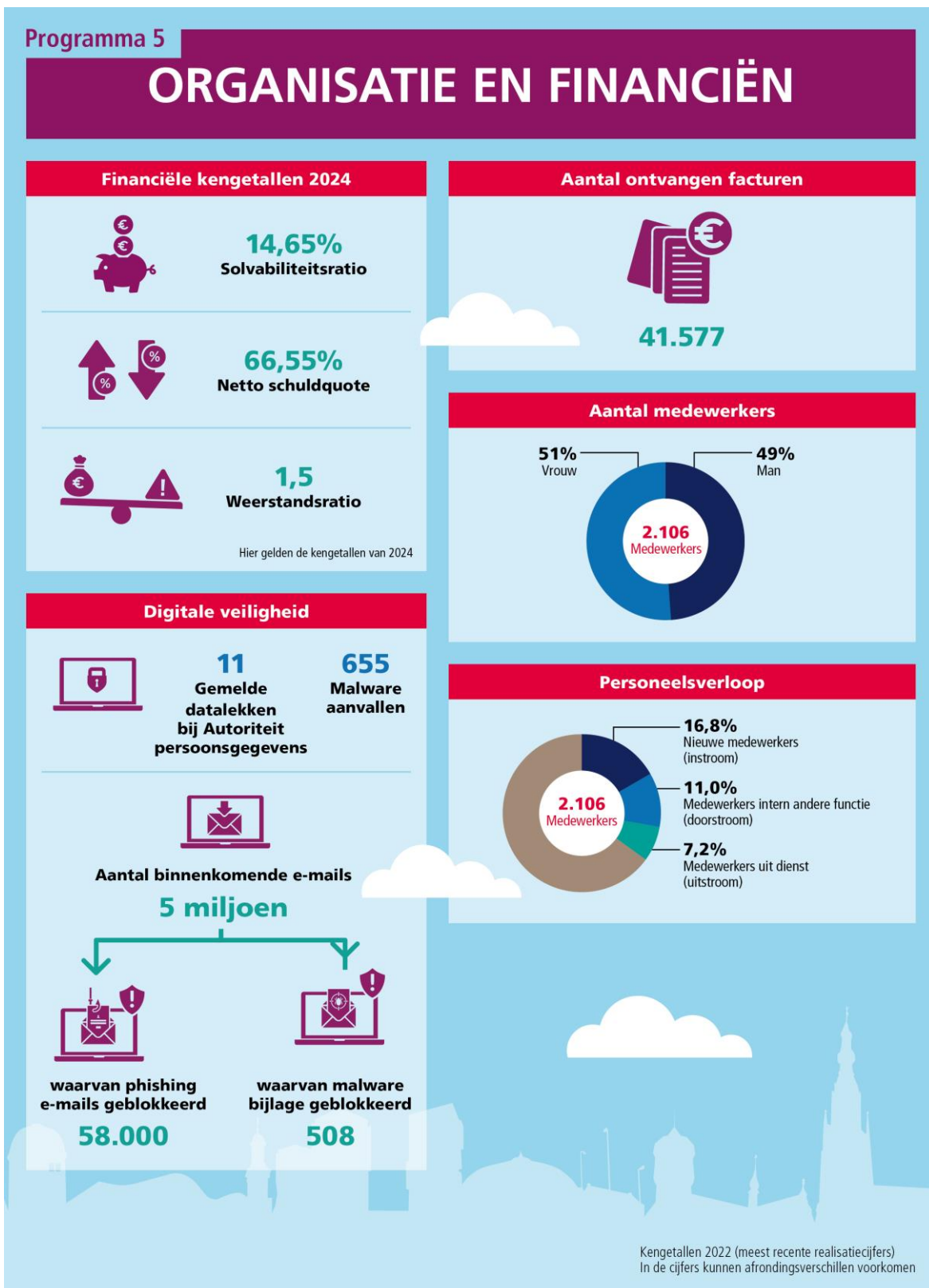
BEGROTING | 2024

ORGANISATIE EN FINANCIËN VAN BREDA

HET PROGRAMMA IN BEELD

ONZE AMBITIE

Onze organisatie werkt op een professionele manier en we hebben de mensen, de (financiële) middelen en de processen in huis om de opgaven in de stad en de ambities van het bestuur waar te maken. We vinden de balans tussen de uitdagingen op de korte termijn en onze ambities op de lange termijn. We spelen tijdig in op nieuwe ontwikkelingen en doen ons werk duurzaam en binnen de wettelijke en financiële kaders.

Thema Een toekomstbestendige organisatie

WAT WILLEN WE BEREIKEN?

Inclusieve organisatie

In Breda streven we naar inclusie en diversiteit. Om dat te bereiken, nemen we als gemeente ook onze eigen verantwoordelijkheid: binnen de gemeentelijke organisatie voelt iedereen zich thuis en goed ondersteund.

Evenwicht tussen werk, mensen en middelen

Een organisatie in evenwicht kan vooruitkijken, prioriteiten stellen en tijdig inspelen op veranderingen. Daarom zorgen we via interne beheersing voor een stevig fundament. Omdat er in onze omgeving zo veel verandert en de financiële kaders onder druk komen, blijven we ons fundament en onze balans voortdurend versterken en verbeteren.

Mensen werken graag in en voor Breda

Medewerkers werken graag voor de stad en in een ambitieuze omgeving. Ze zijn trots op de organisatie. We kunnen overal prettig, veilig, gezond en effectief werken. We gebruiken onze kantoren vooral voor samenwerking en ontmoeting. De thuiswerkplek is een volwaardig onderdeel van onze werkomgeving. De medewerkers hebben thuiswerkplekken die voldoen aan de arbo-normen.

Veilige organisatie

Medewerkers en bestuursleden hebben tijdens en na het werk soms te maken met agressie, geweld, intimidatie en ongewenste beïnvloeding. Dat is een structureel probleem. We bieden hulp en ondersteuning aan onze medewerkers door continu te werken aan hun weerbaarheid en door de beveiliging van de organisatie te verbeteren.

Digitalisering

De strategie Digitalisering bevat 3 thema's waar we aan werken:

- Breda is een moderne innovatieve gemeente voor de stad en haar ketenpartners. Dat betekent dat we innovatie in het DNA van de organisatie willen krijgen om te leren en te versnellen.
- De digitale dienstverlening en informatievoorziening is veilig, prettig en vertrouwd voor al onze inwoners.
- De gemeentelijke organisatie, ICT en informatievoorziening zijn in staat om mee te bewegen met een constant veranderende wereld. Dat betekent dat onze medewerkers altijd en overal digitaal en veilig werken.

Gegevensbescherming

De gemeente zet zich continu in om gegevens en informatie goed te beschermen. Daarvoor gebruiken we internationaal geaccepteerde informatiebeveiligingsnormen en passen we actief de eisen toe uit de privacyregelgeving. Maar de dreigingen op het gebied van cybercrime blijven toenemen. Dat is de reden dat de wettelijke eisen rondom informatiebeveiliging de komende jaren verder aangescherpt gaan worden. Daarom blijven we doorbouwen aan een solide basis:

- We zorgen dat onze meest essentiële informatie altijd beschikbaar is.
- We werken continu aan de bescherming van de gegevens van onze inwoners.
- We willen kunnen garanderen dat de data die we verwerken correct en actueel is.
- We maken de organisatie weerbaar tegen cyberdreigingen.
- We werken veilig en digitaal in een hybride ICT-omgeving.
- Inwoners, bedrijven en de gemeentelijke organisatie beschikken 24/7 over informatie die voldoet aan wet- en regelgeving.

De beheersing van onze processen is op orde

We verbeteren de inrichting en uitvoering van cruciale processen, zodat het college een rechtmatigheidsverklaring kan afgeven.

Duurzaamheid

- We voldoen aan de wettelijke eisen en zetten waar mogelijk extra stappen.
- We beoordelen continu of we energie kunnen besparen.
- De gemeente wil in 2025 minimaal 12% CO₂-reductie behalen op de eigen uitstoot ten opzichte van 2019, in 2044 willen we een CO₂-neutrale organisatie zijn.
- We streven naar zo min mogelijk restafval (zero waste).

WAT GAAN WE DAARVOOR DOEN?

Inclusieve organisatie

We ronden het programma 'Ondersteuning die werkt' af. Daarin werken we vanuit een visie en gedeelde uitgangspunten toe naar een inclusieve interne dienstverlening. In het programma brengen we diverse deelpjecten samen. We gaan zo concrete knelpunten oplossen, gecoördineerd verbeteringen doorvoeren en ervoor zorgen dat het management zich steeds beter ondersteund voelt.

Evenwicht tussen werk, mensen en middelen

- We analyseren maandelijks de afwijkingen ten opzichte van de begroting en sturen waar nodig bij.
- We voeren een methodiek in die ervoor zorgt dat de ontwikkeling van de overhead (Programma 5) gekoppeld is aan de ontwikkelingen in de overige programma's.
- We leggen de basis voor een nieuw systeem van managementinformatie dat ook de realisatie van inhoudelijke doelen omvat.

Mensen werken graag in en voor Breda

Recruitment

In 2024 lanceren we een nieuwe webpagina 'Werken bij Breda'. Ook voeren we de regie in de externe en interne werving. We investeren in:

- promotie van vacatures via gerichte mediakanalen (jobmarketing)
- ons werkgeversmerk als aantrekkelijk werkgever (employer branding)
- het vergroten van de aandacht voor onze vacatures en het opbouwen en onderhouden van relaties met (potentiële) kandidaten (recruitmentmarketing)
- het verwelkomen en inwerken van medewerkers (onboarding)

In 2024 is werving en inhuur één proces, waarbinnen altijd de meest optimale arbeidsrelatie wordt geboden die past bij de organisatie én de medewerker.

Strategische personeelsplanning

De strategische personeelsplanning geven we een plek in de organisatiedoorontwikkeling. We maken het een regulier onderdeel van ons werk en de jaarcyclus, en ondersteunen de managers waar nodig.

Verzuim en inzetbaarheid

Het verzuim blijft te hoog. Het streefpercentage houden we op 5%. In de tweede helft van 2023 passen we ons proces aan, zodat HR meer ondersteunt en meer de regie voert op dit proces. In 2024 verbeteren we het proces en rollen we het binnen de hele organisatie uit. Op basis van onze ervaringen gaan we onze aanpak verder verbeteren.

Veilige organisatie

- Sinds 2023 verzorgen we structureel opleidingen en trainingen op het gebied van conflicthantering en agressiebeheersing. Deze lijn zetten we in 2024 voort, zodat alle medewerkers die veel klantcontacten hebben voldoende toegerust zijn om hun werk veilig te doen.
- Om de weerbaarheid van de organisatie structureel te vergroten, hebben we in 2023 een plan opgesteld. Dit plan implementeren we in 2024 in de organisatie.
- Onze risico-inventarisaties en -evaluaties leiden tot diverse maatregelen. In 2023 zijn we gestart met de uitvoering daarvan. Hier gaan we in 2024 mee verder.
- In 2023 hebben we onze bedrijfscontinuïteit laten onderzoeken. In 2024 gaan we aan de slag met de aanbevelingen en voeren we een integraal bedrijfscontinuïteitsmanagementsysteem in.

Digitalisering

- We blijven inzetten op efficiënter werken door waar mogelijk te automatiseren. Door processen slim te digitaliseren, ontstaat er meer ruimte voor persoonlijke aandacht voor onze klanten.
- We blijven bewust omgaan met (gevoelige) gegevens.
- We experimenteren met nieuwe technologieën.
- We bieden inzicht in de algoritmes die wij gebruiken.
- Digitale participatie maken we steeds makkelijker en toegankelijker.
- We werken aan betere digitale klantreizen.
- We sturen door innovatie op maatschappelijke opgaven, onder andere door een digital twin en samenwerking met innovatieve partners.
- We bouwen aan één digitaal loket waar over enkele jaren alle zaken afgehandeld en gevolgd kunnen worden.

Gegevensbescherming

- We versterken onze hybride en digitale samenwerking.
- De governance-structuur voor gegevensbescherming staat.
- We zetten meer in op monitoring om de digitale transformatie te kunnen volgen.

De beheersing van onze processen is op orde

- Na de afronding van het transitieplan borgen we alle verbeteringen in de processen inkoop, inhuur en de administratieve inrichting van het subsidieproces.
- We gebruiken onze zelfontwikkelde aanpak Control FrameWork om focus aan te brengen in de thema's waarop we willen verbeteren.
- We maken een plan om de beheersing van het proces inkomende subsidies te verbeteren en starten met de uitvoering daarvan.

Duurzaamheid

- We volgen de wetgeving en passen die toe. Zo vervangen we de plastic bekertjes bij de koffieautomaten door duurzame en herbruikbare mokken.
- In de winterperiode verlagen we de temperatuur in de kantoorgebouwen met 2 graden.
- We laten minder verlichting branden bij een lagere bezetting van onze kantoorgebouwen en investeren in ledverlichting.
- We verbruiken minder wegwerpproducten doordat we die vervangen door duurzame alternatieven en doordat we de wegwerpproducten duurzamer maken dan het herbruikbare alternatief.
- We verduurzamen het aanbod in ons bedrijfsrestaurant en gaan bewuster om met voedselverspilling, waardoor deze met 20% afneemt.
- We doen mee aan diverse actieweekjes om het bewustzijn van duurzaamheid te vergroten. We doen pilots en zoeken naar nieuwe samenwerkingsverbanden.
- Het plan voor duurzame mobiliteit van eigen medewerkers (zowel woon-werk als dienstreizen) verder uitwerken en uitvoeren.

WAT ZIJN DE RISICO'S?

De bescherming van onze gegevens vraagt continu om aandacht. De technologische ontwikkelingen gaan immers door. Als gemeente slaan we steeds meer informatie op die interessant is voor hackers. Daarom moeten we continu alert zijn op aanvallen, onze techniek actueel houden en ervoor zorgen dat iedereen bewust en veilig werkt. De kosten van dataverbruik (in de cloud werken) en IT middelen stijgen snel. We werken hard aan beheersing maar het risico is aanwezig dat we hierop overschrijden.

INDICATOREN

Productindicatoren Product Bedrijfsvoering

Indicator: Formatie (audit nr 101)

Omschrijving: Formatie in Fte per 1.000 inwoners

Bron: Vensters voor bedrijfsvoering Meeteenheid: Aantal per 1.000

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
9,83	10,42	10,77		

Toelichting: Dit is een landelijk verplichte indicator. De gemeente volgt de ontwikkelingen, maar bepaalt hierop geen streefwaarde.

Indicator: Apparaatskosten (audit nr 102)

Omschrijving: Kosten per inwoner

Bron: Vensters voor bedrijfsvoering Meeteenheid: Bedrag

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
914,13	973,89	1.063,78		

Toelichting: Dit is een landelijk verplichte indicator. De gemeente volgt de ontwikkelingen, maar bepaalt hierop geen streefwaarde.

Indicator: Externe inhuur in % (audit nr 103)

Omschrijving: Kosten als % van de totale loonsom

Bron: Vensters voor bedrijfsvoering Meeteenheid: %

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
16,44	16,01	18,82		

Toelichting: Dit is een landelijk verplichte indicator. De gemeente volgt de ontwikkelingen, maar bepaalt hierop geen streefwaarde.

Indicator: Ziekteverzuim (audit nr 104)

Omschrijving: Verzuimdagen als % van het aantal beschikbare dagen per jaar

Bron: Vensters voor bedrijfsvoering Meeteenheid: %

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
5,13	5,64	6,54	5	5

Toelichting: Het ziekteverzuimpercentage is zowel landelijk bij gemeentelijke organisaties en bij gemeente Breda de afgelopen jaren gestegen. Gemeente Breda heeft de ambitie om het verzuimpercentage terug te brengen naar 5%. Verschillende beheersmaatregelen zijn ingezet om verzuim te voorkomen en de duur van het verzuim te beperken.

Indicator: Bezetting (audit nr 105)

Omschrijving: Bezetting in Fte per 1.000 inwoners

Bron: Vensters voor bedrijfsvoering Meeteenheid: Aantal per 1.000

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
9,4	9,87	10,61		

Toelichting: Dit is een landelijk verplichte indicator. De gemeente volgt de ontwikkelingen, maar bepaalt hierop geen streefwaarde.

Thema Solide financiën

WAT WILLEN WE BEREIKEN?

Voor inwoners, ondernemers, maatschappelijke instellingen en andere overheden zijn wij een betrouwbare overheid. Dit is ook te zien aan ons financiële beleid. We geven niet meer geld uit dan er binnenkomt. En we zorgen voor een financiële buffer om eventuele financiële risico's af te dekken.

WAT GAAN WE DAARVOOR DOEN?

Financieel solide

We houden Breda financieel solide. Tegelijkertijd blijft nog onzeker hoe groot onze bijdrage vanuit het gemeentefonds zal zijn. De afgelopen periode waren de schommelingen van het Rijk groot. Concreet hebben we voorlopig in 2026 en 2027 minder te besteden dan in de jaren 2024 en 2025. Als die negatieve effecten optreden, gaan we meteen aan de slag om onze financiële positie solide te houden.

Een financiële buffer vinden we belangrijk. Daarom bewaken we onze risico's nauwkeurig; we sturen actief op het verlagen ervan en zorgen voor genoeg eigen vermogen. Zo is ons weerstandsvermogen voor jaren op orde en houden we financiële ruimte om op terug te vallen.

We staan er niet alleen voor bij het realiseren van onze opgaven. Waar mogelijk zoeken we naar extra financiële middelen vanuit de provincie, het Rijk en Europa. Vaak is cofinanciering nodig. Zo vergroten we onze beschikbare middelen.

Voorspelbare lasten

Voor inwoners en bedrijven streven we naar beheersbare kosten. In lijn met het bestuursakkoord hanteren we voor 2024 de volgende uitgangspunten:

- Onroerende zaakbelasting (OZB) voor woningen: +0%
- OZB voor niet-woningen: +0%
- Rioolheffing: +2%
- Afvalstoffenheffing: +2% + eenmalig 5% in 2024

De (loon)kosten bij Afvalservice zijn fors gestegen als gevolg van de uitkomsten van de CAO onderhandelingen. Daarnaast is sprake van bovenmatige prijsstijgingen met name bij het huidige wagenpark en de afvalstromen. Om het dienstverleningsniveau van Afvalservice tot en met 2027 kostendekkend in stand te houden verhogen we eenmalig de afvalstoffenheffing met 5% bovenop de reguliere indexering.

Transparante verantwoording

We blijven de producten van onze planning- en controlcyclus verder verbeteren. Zo wordt de (financiële) informatie toegankelijker en stijgt de informatiewaarde. Dit doen we conform de motie 'Grip op beleidseffecten' samen met de auditcommissie.

WAT ZIJN DE RISICO'S?

Voor dit thema zijn geen specifieke risico's.

INDICATOREN

Voor dit thema zijn geen indicatoren van toepassing.

WAT MAG HET PROGRAMMA KOSTEN?

Bedragen x €1.000

	Jaarrekening 2022	Begroting 2023 na wijziging	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Lasten						
Een toekomstbestendige organisatie	81.818	86.382	97.315	94.017	92.895	92.787
Solide financiën	17.226	13.653	7.099	21.487	21.972	27.532
Algemene reserve programma 5	6.240	8.115	4.289	8.665	10.018	10.036
Exploitatiereserve programma 5	0	0	0	0	0	0

	Jaarrekening 2022	Begroting 2023 na wijziging	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Begrotingsreserve	185	198	209	212	222	226
Investeringsreserve programma 5	199	-150	0	0	0	0
Totaal Lasten	105.668	108.199	108.912	124.381	125.107	130.581
Baten						
Een toekomstbestendige organisatie	9.161	6.284	7.136	7.136	7.136	7.136
Solide financiën	480.554	474.086	499.802	521.919	501.273	509.419
Algemene reserve programma 5	327	1.980	3.975	140	0	0
Exploitatiereserve programma 5	666	844	0	0	0	0
Begrotingsreserve	26	0	0	0	0	0
Investeringsreserve programma 5	500	300	500	0	0	0
Totaal Baten	491.233	483.494	511.413	529.195	508.409	516.554
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	-385.566	-375.295	-402.501	-404.814	-383.303	-385.973

FINANCIËLE TOELICHTING OP DIT PROGRAMMA

Een toekomstbestendige organisatie

Onder dit thema staan de totale kosten voor de sturing en ondersteuning van medewerkers in het primaire proces. Hieronder vallen de kosten voor de overhead van de ambtelijke organisatie, zoals leidinggevenden, teamleiders en secretariële ondersteuning. Verder vallen hier alle kosten onder van de volgende organisatieonderdelen:

- Regie Data & Informatie
- Financiën, inkoop en juridische zaken
- Human Resources
- Servicecentrum
- Huisvestingskosten die niet direct voor het primaire proces worden gemaakt (Stadskantoor en districtsposten)

De lasten in de begroting 2024 zijn € 10,9 miljoen hoger dan in de begroting 2023. Dit zijn daarvoor de belangrijkste redenen:

- Hogere overheadkosten door een indexering voor prijsontwikkeling van € 0,8 miljoen.
- Hogere loonkosten overhead van € 2,4 miljoen, vooral door de indexering voor loonontwikkeling.
- Hogere loonkosten niet-overhead welke gedekt worden door hogere detacheringsinkomsten (€ 0,9 miljoen).
- Hogere lasten van € 2,6 miljoen door beschikbaar gestelde middelen voor de organisatie, gezien kwetsbaarheid en groei van de organisatie en de begroting en voor toename van datagebruik.
- Hogere kapitaallasten (€ 0,6 miljoen) met name door investeringen in hardware.
- Hogere lasten voor applicaties (€ 2 miljoen) doordat SaaS-applicaties niet meer geactiveerd mogen worden maar verwerkt zijn in de exploitatie.
- We hebben hogere lasten (€ 0,4 miljoen) door gestegen contractprijzen (contractonderhoud, licenties, papier, beveiliging, et cetera).
- We hebben hogere lasten (€ 0,5 miljoen) door gestegen energielasten (elektriciteit en gas) van het Stadskantoor en de districtsposten.

De inkomsten stijgen met € 0,9 miljoen ten opzichte van 2023, vooral doordat er meer detacheringsinkomsten zijn geraamd.

Solide financiën

Het thema Solide financiën betreft de algemene dekkingsmiddelen en de kosten en opbrengsten voor:

- de algemene uitkering
- lokale heffingen
- OZB
- toeristenbelasting

- overige algemene dekkingsmiddelen
- financieringsfunctie
- dividenden en onvoorzien
- te betalen vennootschapsbelasting (Vpb)

De lasten nemen af met € 6,6 miljoen ten opzichte van de begroting 2023. Dit zijn daarvoor de belangrijkste redenen:

- De bijdrage aan de BWB voor de waardebeoordeling en het opleggen van de OZB neemt toe met € 0,4 miljoen. Dit wordt vooral veroorzaakt door loon- en prijsontwikkeling.
- De Vpb-last is € 0,5 miljoen hoger geraamd op basis van het belastbare bedrag over 2022.
- Voor treasury zijn lagere lasten geraamd (€ 2,5 miljoen). Meer uitleg over het treasury-resultaat vindt u in de paragraaf Financiering.
- Onder dit thema worden ook stelposten opgenomen, zoals het begrotingsaldo en de stelpost kapitaallasten. Ten opzichte van de begroting 2023 nemen de lasten op deze stelposten af met € 5,2 miljoen. Deze stelposten fluctueren jaarlijks.

De opbrengsten nemen toe met € 25,7 miljoen ten opzichte van de begroting 2023. Dit zijn daarvoor de belangrijkste redenen:

- We ontvangen een hogere uitkering uit het gemeentefonds van € 26,1 miljoen, vooral door het hogere accres.
- We ontvangen hogere opbrengsten uit de OZB van € 0,2 miljoen door een areaaluitbreiding. Zoals opgenomen in het bestuursakkoord 2022-2026 is de OZB-ontwikkeling voor niet-woningen en woningen vanaf 2023 0% per jaar.

Algemene reserve

De lasten betreffen een rentetoevoeging en extra dotaties om de reserve op peil te houden. Gezien de omvang van ons weerstandsvermogen wordt in 2024 eenmalig € 4,35 miljoen niet gestort om enkele andere keuzes te maken en houden we een goed weerstandsvermogen.

Exploitatiereserve

Via de exploitatiereserve houden we bedragen tijdelijk vast om in volgende jaren in te zetten. Denk aan budgetoverhevelingen.

Begrotingsreserve

In het verleden gebruikten we de begrotingsreserve voor het wegvallen van jaarlijkse grote winstuitkeringen of om afkoopsummen in de begroting op te vangen, zoals van de Provinciale Noord-Brabantse Elektriciteits Maatschappij en de Hogesnelheidslijn. Sinds 2016 zetten we de reserve in voor het oplossen van een dekkingsverschil voor de fietsenstalling.

Investeringsreserve

Samen met de stelpost kapitaallasten zorgt deze reserve voor een balans van de investeringslasten.

INVESTERINGEN

Bedragen x € 1.000

Fasering	Investeringen in dit programma	Planning uitgaven 2024 (bruto)	Planning uitgaven 2025 (bruto)	Planning uitgaven 2026 (bruto)	Planning uitgaven 2027 (bruto)
	Bedrijfsvoering	1.750	1.080	1.080	1.080
	Wagenpark	2.765	6.160	6.464	5.970
Plan		4.515	7.240	7.544	7.050
	Wagenpark	4.250	1.600		
Project		4.250	1.600		
Totaal		8.765	8.840	7.544	7.050

Bedrijfsvoering

De investeringsmiddelen bedrijfsvoering zijn vooral bedoeld voor investeringen in hardware.

Wagenpark

We zorgen voor de vervanging van voertuigen en de aanschaf van nieuwe voertuigen en materieel binnen het gemeentelijke wagenpark.

RESERVES

Bedragen x € 1.000

Organisatie en financiën van Breda	Stand 1-1-2024	Bedrag Mutaties	Stand 31-12-2024
Algemene reserve	83.336	314	83.650
Begrotingsreserve	1.209	209	1.418
Investeringsreserve	1.120	-500	620
Totaal	85.664	23	85.687

De mutaties in de reserves verklaren we als volgt:

Algemene reserve

De algemene reserve zetten we in als onderdeel van het weerstandsvermogen, dat is bedoeld om risico's op te vangen. Ook is het een spaarpot voor slechte tijden. Alle rekeningresultaten gaan jaarlijks naar de algemene reserve, tenzij daar iets anders over wordt afgesproken. De mutatie betreft de rentetoevoeging en extra dotaties om de reserve op peil te houden. Gezien de omvang van ons weerstandsvermogen wordt in 2024 eenmalig € 4,35 miljoen niet gestort om enkele andere keuzes te maken en houden we een goed weerstandsvermogen.

In de reserve is een bedrag van € 16,5 miljoen geblokkeerd voor de Noordelijke Rondweg. Dit bedrag wordt niet meegerekend met de weerstandscapaciteit.

Exploitatiereserve

Via de exploitatiereserve houden we bedragen tijdelijk vast om in volgende jaren in te zetten, zoals budgetoverhevelingen.

Begrotingsreserve

In het verleden gebruikten we de begrotingsreserve voor het wegvallen van jaarlijkse grote winstuitkeringen of om afkooptommen in de begroting op te vangen, zoals van de Provinciale Noord-Brabantse Elektriciteits Maatschappij en de Hogesnelheidslijn. Sinds 2016 zetten we de reserve in voor het oplossen van een dekkingsverschil voor de fietsenstalling.

Investeringsreserve

Samen met de stelpost kapitaallasten zorgt deze reserve voor een balans van de investeringslasten.

VOORZIENINGEN

Bedragen x € 1.000

Organisatie en financiën van Breda	Stand 1-1-2024	Bedrag Mutaties	Stand 31-12-2024
Centrale personeelsvoorziening	532	-176	356
Vrz verlofsparen	4.493	0	4.493
Totaal	5.026	-176	4.850

Centrale personeelsvoorziening

Deze voorziening is gevormd voor de kosten die we nog verwachten voor voormalig personeel. Als een medewerker onvrijwillig wordt ontslagen (dus niet wegens strafontslag, ouderdomspensioen of arbeidsongeschiktheid), dan heeft hij op basis van de Werkloosheidswet recht op een uitkering zolang de onvrijwillige werkloosheid bestaat. Afhankelijk van de ontslaggrond kan deze wettelijke uitkering aanvullend en aansluitend worden verhoogd en/of verlengd op basis van onze eigen rechtspositieregeling. De hoogte en duur van de totale uitkeringslast is vooraf globaal in te schatten, maar is wel afhankelijk van de vraag of (en zo ja, hoe snel) de betreffende medewerker elders werk kan vinden. Daarnaast wordt de hoogte van de uitkering ook beïnvloed door de inflatie en de salarisontwikkelingen na het ontslag. Hoeveel uitkeringen we per jaar toekennen, is vooraf niet in te schatten, tenzij het ontslag wordt veroorzaakt door een reorganisatie. De afgelopen jaren is gebleken dat het volume niet jaarlijks gelijk blijft. De gemeente kiest er daarom voor om de WW-verplichtingen via een personeelsvoorziening te laten lopen.

Voorziening verlofsparen

Vanwege een aanpassing van de cao is vanaf 2022 het zogenoemde verlofsparen ingevoerd. Met deze nieuwe regeling kunnen medewerkers diverse soorten verlof in één keer omzetten in spaarverlof. Voor dit spaarverlof moet een voorziening worden opgenomen, omdat hier sprake is van een spaarsaldo dat in de tijd waarschijnlijk niet gelijk zal zijn qua toevoegingen en opnamen van spaarverlof. Jaarlijks maken we een analyse van de hoogte van de voorziening, zodat deze toereikend blijft voor het totaal aantal uren spaarverlof.

BELEIDSSTUKKEN

Achterliggende documenten bij dit programma

Naam document	Soort document	Jaar
Mandaatbesluit 2019	Kaderstellend	2019
Financiële Verordening gemeente Breda	Kaderstellend	2022
Financieel Beleid gemeente Breda	Kaderstellend	2022
Bestuursakkoord 2022 - 2026 'Dichtbij doen, samen sterk vooruit'	Kaderstellend	2022

AAN DIT PROGRAMMA GERELATEERDE VERBONDEN PARTIJEN

Enexis Holding NV (inclusief overige NV's/BV's)

Organisatie en financiën in Breda	Thema Solide financiën
Website Enexis:	Enexis
Verantwoordelijk bestuurder:	Peter Bakker
Bestuurlijk vervanger:	Jeroen Bruijns
Belang Breda in verbonden partij in %:	0,016%
Soort verbonden partij:	Vennootschappen en coöperaties

Bijdrage van de verbonden partij aan het programma:

- het in stand houden, beheren, exploiteren en uitbreiden van distributie- en transportnetten
- het distribueren en transporteren van energie
- het uitvoeren van alle taken van de Elektriciteitswet 1998 en de Gaswet

Bijzondere ontwikkelingen bij de verbonden partij

Essent splitste zich in 2009 in een productie- en leveringsbedrijf en een netwerkbedrijf. Het productie- en leveringsbedrijf is verkocht aan Rheinisch-Westfälisches Elektrizitätswerk (RWE). Het leveringsbedrijf Enexis BV blijft in handen van de vorige aandeelhouders van Essent. Voor het splitsingsproces zijn 6 besloten vennootschappen (bv's) opgericht die een rol hebben in het verkoopproces, de zogenoemde Special Purpose Vehicle (SPV's). Deze staan niet apart in de paragraaf verbonden partijen. Er resteren nog 2 SPV's: Publiek belang Elektriciteitsproductie BV en CSV Amsterdam BV. Bij deze bv's verwachten we bij liquidatie geen eenduidkingen.

In 2020 plaatste Enexis een converteerbare hybride lening van € 500 miljoen bij haar aandeelhouders (provincies en gemeenten). Dit deed Enexis om stijgende investeringen in de energietransitie te bekostigen. Daarnaast zorgt deze converteerbare lening voor een goede rating bij de ratingbureaus en behoudt Enexis goede toegang tot de kapitaalmarkt tegen gunstige condities. De lening is achtergesteld en loopt maximaal 60 jaar. In 2030, en iedere 10 jaar daarna, heeft Enexis Holding het recht om de lening vervroegd af te lossen. De lening kan onder bepaalde voorwaarden ook in zijn geheel omgezet worden in eigen vermogen. De gemeente Breda participeerde naar rato van haar aandelenkapitaal in deze lening.

Enexis blijft werken aan oplossingen voor een duurzame energievoorziening. Met het oog op excellent netbeheer en het versnellen van de energietransitie heeft Enexis 4 prioriteiten:

- veilig werken
- klantgedreven werken
- verbeterprojecten voor de klant
- versnellen van de energietransitie

De belangrijkste risico's bij de verbonden partij

- een tekort aan netwerkcapaciteit voor de energietransitie
- de effecten van de energietransitie en reguleringsmethodiek op de financiële positie
- ongeautoriseerd gebruik van data en/of systemen

Brabant Water NV

Organisatie en financiën in Breda	Thema Solide financiën
Website Brabant Water:	Brabant Water
Verantwoordelijk bestuurder:	Peter Bakker
Bestuurlijk vervanger:	Jeroen Bruijns
Belang Breda in verbonden partij in %:	8,6%
Soort verbonden partij:	Vennootschappen en coöperaties

Bijdrage van de verbonden partij aan het programma

Brabant Water zorgt voor de winning, productie en distributie van drink- en industriewater in Noord-Brabant.

Bijzondere ontwikkelingen bij de verbonden partij

Geen.

De belangrijkste risico's bij de verbonden partij

- de veranderende klimatologische omstandigheden
- de kwaliteit van het grondwater
- de veroudering van het netwerk
- informatie- en fysieke beveiliging

NV Bank Nederlandse Gemeenten (BNG Bank)

Organisatie en financiën in Breda	Thema Solide financiën
Website BNG:	BNG
Verantwoordelijk bestuurder:	Carla Kranenburg-van Eerd
Bestuurlijk vervanger:	Marike de Nobel
Belang Breda in verbonden partij in %:	0,46%
Soort verbonden partij:	Vennootschappen en coöperaties

Bijdrage van de verbonden partij aan het programma

De Bank Nederlandse Gemeenten (BNG Bank) is de bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk (sociaal) belang. Met speciale financiële diensten draagt de BNG Bank bij aan zo laag mogelijke kosten van maatschappelijke voorzieningen. De aandelen van de BNG Bank zijn voor de helft van de Staat. De andere helft valt onder gemeenten, provincies en een hoogheemraadschap.

Bijzondere ontwikkelingen bij de verbonden partij

De langdurige lage en negatieve rentes beïnvloeden het businessmodel van het bankwezen (veilig bankierproces).

De belangrijkste risico's bij de verbonden partij

- debiteurenrisico
- ICT
- toenemende regelgeving en impact op de organisatie

GR Belastingensamenwerking West-Brabant

Organisatie en financiën in Breda	Thema Solide financiën
Website BWB:	BWB
Verantwoordelijk bestuurder:	Carla Kranenburg-van Eerd
Bestuurlijk vervanger:	Peter Bakker
Belang Breda in verbonden partij in %:	19,9% van de bijdragen aan de BWB is voor rekening van Breda
Soort verbonden partij:	Gemeenschappelijke regeling

Bijdrage van de verbonden partij aan het programma

De Belastingensamenwerking West-Brabant (BWB) verzorgt de heffing en inning van algemene belastingen voor de gemeente Breda, die door een aanslag zijn opgelegd. Zij verzorgt ook de waardering van WOZ-objecten, de afhandeling van bezwaar- en beroepsprocedures tegen WOZ-beschikkingen en de beleidsadvisering over gemeentelijke heffingen. De gemeente is lid van het algemeen en het dagelijks bestuur van de BWB.

Bijzondere ontwikkelingen bij de verbonden partij

Veranderende wet- en regelgeving en behoeftes bij de deelnemers leiden ertoe dat de eisen die gesteld worden aan de BWB toenemen. Dit is onder andere het geval bij informatiebeveiliging, privacy en de invoering van de rechtmatigheidsverantwoording, maar ook op het gebied van informatievoorziening en de wens meer in control te komen. We verwachten dat we hiervoor de basis hebben gelegd in 2023 en dat 2024 in het teken zal staan van de overgang naar een meer beheersmatige situatie.

De voorbije jaren zijn turbulent gebleken, voor de BWB én mondiaal. De financiële gevolgen hiervan zullen zich ook in 2024 laten gelden. De begroting 2024 is met de grootst mogelijke zorg opgesteld, maar er zijn posten die inherent onzekerheden bevatten. Voor de BWB zijn de ontwikkelingen op de arbeidsmarkt, de inflatie en de proceskostenvergoedingen van belang.

De belangrijkste risico's bij de verbonden partij

- De NCNP-bureaus (no cure, no pay) zorgen voor een onzekere factor qua bezwaar- en proceskosten. Het berekend risico is € 225.000.
- De krapte op de arbeidsmarkt zorgt ervoor dat het moeilijker is en meer tijd kost om cruciale functies in te vullen. Het berekend risico is € 150.000.
- Uitvoering van de AVG is extra risicogevoelig voor een data-gestuurde organisatie als de BWB. Ondanks maatregelen blijft het risico aanwezig van bijvoorbeeld een datalek. Het berekende risico is € 56.250.

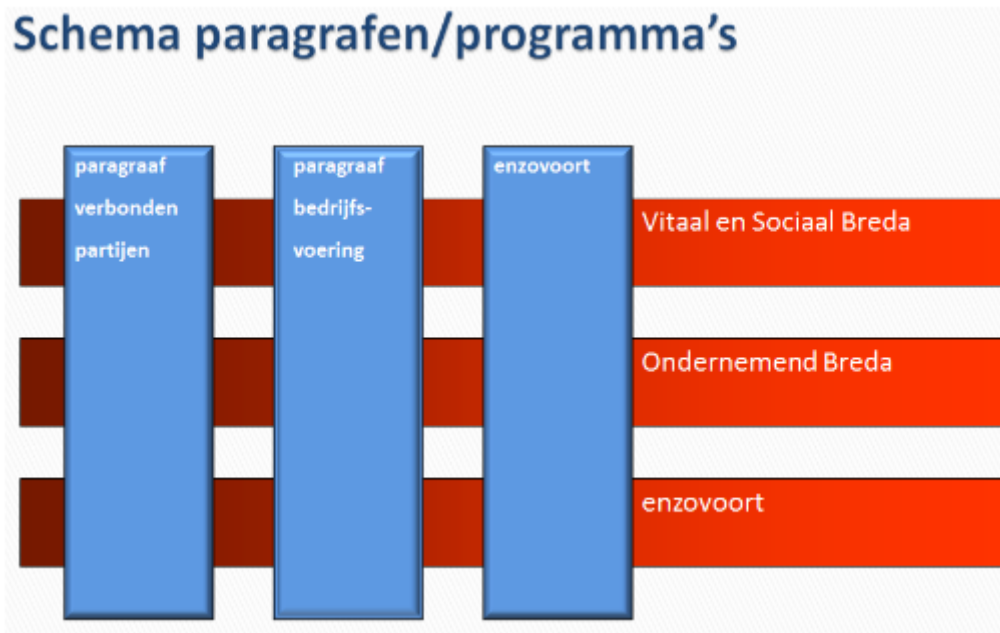

PARAGRAFEN

BEGROTING | 2024

Inleiding paragrafen

Volgens de begrotingsregels voor gemeenten (BBV) zijn er 7 verplichte paragrafen in de begroting: Lokale heffingen, Weerstandsvermogen en risicobeheersing, Grondbeleid, Kapitaalgoederen, Verbonden partijen, Financiering en Bedrijfsvoering. Elke paragraaf start met een inleiding. Daarna leest u de aandachtspunten voor begrotingsjaar 2024, vaak aangevuld met financiële informatie. De paragrafen zijn van invloed op de programma's en andersom, zoals in bovenstaande afbeelding te zien is.

Paragraaf Lokale heffingen

ALGEMEEN

In deze paragraaf geven we een toelichting op de heffingen en tarieven voor 2024. Daarbij gaan we in op:

- de algemene ontwikkelingen
- ons beleid rondom lokale heffingen
- de begrote inkomsten per heffing
- de ontwikkeling van de gemeentelijke woonlasten
- de mate waarin de tarieven kostendekkend zijn
- de mogelijkheden voor kwijtschelding

ALGEMENE ONTWIKKELINGEN

De Omgevingswet treedt op 1 januari 2024 in werking. In deze paragraaf zijn we uitgegaan van de nieuwe Legesverordening 2024, waarin de activiteiten staan die met de leges verrekend mogen worden. De legesopbrengst schatten we lager in, omdat activiteiten vanuit de Omgevingswet nu niet meer verrekend mogen worden. Er zijn nog veel onzekerheden, bijvoorbeeld of bouwvergunningen ingediend worden onder de huidige legesverordening en wetgeving. Daarom hebben we ervoor gekozen om de legesopbrengst voorlopig op hetzelfde niveau te houden en die in het eerste halfjaar van 2024 te evalueren en waar nodig aan te passen bij de bestuursrapportage.

In 2014 is de geldigheidsduur van reisdocumenten voor volwassenen verlengd van 5 naar 10 jaar. Dat betekende voor de jaren 2019 tot en met 2023 een dip in het aantal aanvragen voor een reisdocument. Vanaf 2024 zien we juist een piek, die duurt tot 2029. Dit betekent een stijging van de leges van € 2,5 miljoen, waarvan de gemeentelijke leges € 1,4 miljoen bedragen.

De markten zijn verzelfstandigd, waardoor er geen sprake meer is van kosten en opbrengsten. Dit onderdeel is daarom uit deze paragraaf gehaald.

BELEID LOKALE HEFFINGEN

In het Bestuursakkoord hebben we afspraken gemaakt over de lokale heffingen:

- De lastendruk blijft de komende jaren voorspelbaar.
- De onroerendezaakbelasting (OZB) voor niet-woningen en woningen blijft gelijk.
- De toeristenbelasting stijgt.
- De afvalstoffenheffing is 100% kostendekkend en wordt jaarlijks geïndexeerd met 2%. Om tot en met 2027 kostendekkend te blijven, is voor 2024 de afvalstoffenheffing eenmalig extra verhoogd met 5%.
- De rioolheffing werd eenmalig met 17,5% verlaagd in 2023 en wordt nu jaarlijks geïndexeerd met 2%. Bij de doorrekening houden we rekening met maatregelen voor klimaatadaptatie binnen het rioleringsprogramma en met een heffing die volledig kostendekkend is.

Voor de overige lokale heffingen gaan we uit van een indexering van 2,9%. Die geldt overigens niet voor de reclamebelasting ondernemersfondsen en de Bedrijfsinvesteringszone (BIZ). Het tarief voor de naheffingsaanslagen voor parkeren is in 2024 niet geïndexeerd. Hiervoor maken we jaarlijks een aparte berekening, die gerelateerd is aan de kosten.

De Omgevingswet 2024

Onderstaand overzicht geeft een totaalbeeld van de activiteiten, ingedeeld volgens de Omgevingswet, met daarbij het verwachte aantal vergunningaanvragen en de bijhorende opbrengst.

Bedragen x € 1

Hoofdstuk	Artikel	Omschrijving	Aanvragen	Leges per vergunning	Legesopbrengst
par 2.02 Voorfase	2.4	Omgevingsoverleg (basis)	550	160	88.000
Totaal par 2.02 Voorfase			550	160	88.000
par 2.03 Bouwactiviteiten	2.5	Activiteit bouwen < € 25.000	47	160	7.520
		Activiteit bouwen € 25.000 < € 50.000	38	160	6.080
		Activiteit bouwen € 50.000 < € 200.000	45	1.285	57.825
		Activiteit bouwen € 200.000 < € 2.500.000	55	15.710	864.050
		Activiteit bouwen > € 2.500.000	12	80.110	961.320
	2.6.a	Binnenplanse omgevingsplanactiviteit	75	5.000	375.000
	2.6.a.1	Beoordeling uiterlijk (zonder commissie)	1	75	75
	2.6.c	Buitenplanse omgevingsplanactiviteit	35	10.000	350.000
	2.6.c.2	Vergroten of veranderen van een woning, oprichten bijbehorend bouwwerk bij woning (max 150m ² en 5 meter hoog), wijziging gebruik opstallen tot 50 m ²	110	380	41.800
	2.6.c.3	Vergroten of veranderen van een gebouw niet zijnde woning tot max 250 m ² bvo	80	1.000	80.000
	2.6.c.4	Vergroten of veranderen van een gebouw niet zijde woning tot max 750 m ² bvo	30	3.000	90.000
	2.7	Wijziging gebruik opstallen van 500 m ² tot 1500 m ²	1	580	580
	a.1	Kleine bouwwerken woning sneltoets	100	160	16.000
	a.2	Vergroten of veranderen van een woning, oprichten bijbehorend bouwwerk bij woning (max 150m ² en 5 meter hoog), wijziging gebruik opstallen tot 50 m ²	85	275	23.375
	a.3	Vergroten of veranderen van een gebouw niet zijnde woning tot max 250 m ² bvo	150	550	82.500
	a.4	Vergroten of veranderen van een gebouw niet zijde woning tot max 750 m ² bvo	100	1.500	150.000
	a.5	Oprichten van gebouw(en) niet zijnde woningen van 1500 m ² bvo tot en met 10000 m ² bvo	15	10.000	150.000
	a.6	Oprichten gebouw(en) niet zijnde woningen van meer 10.000 m ² bvo	20	20.000	400.000
Totaal par 2.03 Bouwactiviteiten			999	149.945	3.656.125
par 2.04 Activiteiten met betrekking tot cultureel erfgoed en werelderfgoed	1.8.1.b/2	Herstellen of gebruiken van een monument of voorbeschermd monument op een wijze waardoor het wordt ontsierd of in gevaar gebracht	23	1.350	31.050
	1.8.2	Archeologie	2	350	700
	1e/2e	Slopen, verstoren, verplaatsen of wijzigen van een monument of voorbeschermd monument	49	1.250	61.250
	2.10	Omgevingsplanactiviteit: sloopactiviteit in beschermd stads- of dorpsgezicht	25	350	8.750
	2.11	Omgevingsplanactiviteit: overig cultureel erfgoed of werelderfgoed	154	350	53.900
	2.9	Rijksmonumentenactiviteit	25	1.600	40.000
Totaal par 2.04 Activiteiten met betrekking tot cultureel erfgoed en werelderfgoed			278	5.250	195.650

par 2.07 Aanleg activiteiten	2.23	Omgevingsplanactiviteit: Opbreken en graven	25	580	14.500
	2.27	Omgevingsplanactiviteit: Uitweg/uitrit	97	230	22.310
Totaal par 2.07 Aanleg activiteiten			122	810	36.810
par 2.08 Overige activiteiten	2.30	Kappen van bomen of vellen van houtopstanden	220	460	101.200
	2.32	Omgevingsplanactiviteit: opslag roerende zaken	68	230	15.640
	2.34	vergunningplichtige activiteit	1	198	198
Totaal par 2.08 Overige activiteiten			289	888	117.038
par 2.09 Maatwerkvoorschriften	2.35.a	In stand houden bestaand bouwwerk, nieuwe bouwwerken, bouw-en sloopwerkzaamheden	1	520	520
	2.37	Maatwerkvoorschriften bij overige activiteiten	1	250	250
Totaal par 2.09 Maatwerkvoorschriften			2	770	770
par 2.10 Gelijkwaardigheid	2.38	Gelijkwaardige maatregel	1	520	520
Totaal par 2.10 Gelijkwaardigheid			1	520	520
par 2.11 Overige tarieven	2.39	Verlengen tijdelijke omgevingsvergunning bouwactiviteit	10	300	3.000
	2.40	Wijzigen omgevingsvergunning	25	450	11.250
		Wijzigen voorschriften omgevingsvergunning	10	450	4.500
	2.46	Niet genoemd besluit op aanvraag	1	275	275
Totaal par 2.11 Overige tarieven			46	1.475	19.025
par 2.12 Modaliteiten	2.49.a	Beoordeling van een milieukundig bodemrapport	1	150	150
	2.49.b	Beoordeling van een archeologisch bodemrapport	1	150	150
	2.49.c	Beoordeling van een geluid- of luchtrapport betreffende de geluid- of luchtbelasting	1	150	150
	2.49.d	Beoordeling van een akoestisch rapport betreffende de interne en externe geluidwering of nagalm van een bouwwerk	1	150	150
	2.49.e	Beoordeling van een ecologisch onderzoeksrapport	1	150	150
	2.49.f	Beoordeling van een milieueffectrapportage (MER)	1	6.933	6.933
	2.50.a	Advies gemeenteraad	1	325	325
	2.50.b	Gemeentelijke adviescommissie (CRK)	600	250	150.000
	2.50.c	Gemeentelijke adviescommissie (Overig)	1	250	250
	2.51.a	Instemming Gemeenteraad	1	325	325
	2.49.g	Beoordeling van een niet in de voorgaande onderdelen genoemd rapport	1	150	150
Totaal par 2.12 Modaliteiten			610	8.983	158.733
par 2.13 Teruggaaf	2.55	Teruggaaf als aanvraag verder buiten behandeling wordt gelaten	97	155	15.000
	2.58	Teruggaaf als gevolg van intrekking verleende omgevingsvergunning voor bouw- of milieubelastende activiteiten	5	-1.000	-5.000
	2.59	Teruggaaf als gevolg van intrekking verleende omgevingsvergunning voor bouw- of milieubelastende activiteiten	34	-176	-6.000
Totaal par 2.13 Teruggaaf			136	-1.022	4.000
Eindtotaal			3033	167.779	4.276.671

BEGROTE INKOMSTEN

Naast de algemene belastingen (zoals de OZB en de toeristenbelasting) heft de gemeente ook bestemmingsbelastingen en retributies.

- Bestemmingsbelastingen zijn belastingen waarvan de opbrengsten zijn bedoeld voor specifieke taken of voorzieningen. Denk aan de rioolheffing en de afvalstoffenheffing. Hiervoor mag de gemeente niet méér belasting heffen dan de kosten die zij voor deze taak of voorziening maakt.
- Retributies worden betaald door mensen aan wie we een specifieke dienst verlenen. Denk aan het aanvragen van een paspoort of een vergunning. Ook hiervoor geldt dat de belasting niet hoger mag zijn dan de kosten.

De inkomsten per heffing staan in onderstaande tabel.

Bedragen x € 1.000

Inkomsten per heffing	Werkelijk 2021	Werkelijk 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Algemene belastingen							
OZB	37.634	38.160	38.415	39.343	40.130	40.968	41.672
Parkeerbelasting	15.746	19.511	17.964	18.499	18.499	18.499	18.499
Precariobelasting	956	881	861	881	881	881	881
Toeristenbelasting	771	865	1.390	1.430	1.470	1.505	1.505
Bestemmingsbelastingen							
Afvalstoffenheffing	25.436	25.742	26.404	28.442	29.202	30.019	30.796
BIZ-bijdrage	603	336	581	527	436	442	0
Reclamebelasting Ondernemersfondsen	479	493	468	468	468	468	468
Rioolheffing	20.658	21.245	17.969	18.189	18.747	19.324	19.920
Retributies							
Havengelden	98	95	77	79	79	79	79
Leges	13.514	10.967	9.537	11.520	11.520	11.520	11.520
Markt- en reclamegelden	173	47	-	-	-	-	0
Totaal	116.067	118.341	113.666	119.378	121.433	123.706	125.340

ONTWIKKELING GEMEENTELIJKE WOONLASTEN

De gemeentelijke woonlasten bestaan uit de OZB, de rioolheffing en de afvalstoffenheffing. De OZB is een percentage van de WOZ-waarde.

	2023	2024
Tarieven OZB		
Eigenaar woning	0,0579%	0,0579%
Eigenaar niet-woning	0,2305%	0,2305%
Gebruik niet-woning	0,1861%	0,1861%
Rioolheffing		
Waterverbruik 1-500 m ³	€ 190,08	€ 193,92
Waterverbruik 501-1.001 m ³ *	€ 208,80	€ 213,00
Waterverbruik vanaf 1.001 m ³	€ 0,40 per m ³	€ 0,41 per m ³
Afvalstoffenheffing		
Eenpersoonshuishoudens	€ 244,20	€ 261,24
Meerpersoonshuishoudens	€ 361,56	€ 386,88

** verhoging op waterverbruik tot 500 m³

Hierna laten we 3 voorbeelden zien van de ontwikkeling van de woonlasten.

Meerpersoonshouden

(voorbeeldberekening van een woning met een waarde van € 315.000)

Bedragen x € 1

	2021		2022		2023		2024		2025		2026		2027	
	Koop	Huur	Koop	Huur	Koop	Huur	Koop	Huur	Koop	Huur	Koop	Huur	Koop	Huur
OZB	230,58	n.v.t.	202,55	n.v.t.	202,55	n.v.t.	202,55	n.v.t.	202,55	n.v.t.	202,55	n.v.t.	202,55	n.v.t.
Rioolheffing	225,84	225,84	230,40	230,40	190,08	190,08	193,92	193,92	197,80	197,80	201,75	201,75	205,79	205,79
Afvalstoffenheffing	347,52	347,52	354,48	354,48	361,56	361,56	386,88	386,88	394,56	394,56	402,36	402,36	410,04	410,04
Totale lasten	803,94	573,36	787,43	584,88	754,19	551,64	783,35	580,80	794,90	592,36	806,66	604,11	818,37	615,83
% stijging ten opzichte van vorig jaar	2,01%	9,39%	-2,05%	2,01%	-4,22%	-5,68%	3,87%	5,29%	1,48%	1,99%	1,48%	1,98%	1,45%	1,94%

Eenpersoonshuishouden

(voorbeeldberekening van een woning met een waarde van € 250.000)

Bedragen x € 1

	2021		2022		2023		2024		2025		2026		2027	
	Koop	Huur	Koop	Huur	Koop	Huur	Koop	Huur	Koop	Huur	Koop	Huur	Koop	Huur
OZB	183,00	n.v.t.	160,75	n.v.t.	160,75	n.v.t.	160,75	n.v.t.	160,75	n.v.t.	160,75	n.v.t.	160,75	n.v.t.
Rioolheffing	225,84	225,84	230,40	230,40	190,08	190,08	193,92	193,92	197,80	197,80	201,75	201,75	205,79	205,79
Afvalstoffenheffing	234,72	234,72	239,40	239,40	244,20	244,20	261,24	261,24	266,40	266,40	271,68	271,68	277,08	277,08
Totale lasten	643,56	460,56	630,55	469,80	595,03	434,28	615,91	455,16	624,95	464,20	634,18	473,43	643,62	482,87
% stijging ten opzichte van vorig jaar	1,52%	8,51%	-2,02%	2,01%	-5,63%	-7,56%	3,51%	4,81%	1,47%	1,99%	1,48%	1,99%	1,49%	1,99%

Ondernemingen*

(WOZ-waarde € 1.000.000)

Bedragen x € 1

	2021		2022		2023		2024		2025		2026		2027	
	Koop	Huur	Koop	Huur	Koop	Huur	Koop	Huur	Koop	Huur	Koop	Huur	Koop	Huur
OZB	4.052,00	1.824,00	4.166,00	1.861,00	4.166,00	1.861,00	4.166,00	1.861,00	4.166,00	1.861,00	4.166,00	1.861,00	4.166,00	1.861,00
Total	4.052,0	1.824,0	4.166,00	1.861,00	4.166,00	1.861,00	4.166,00	1.861,00	4.166,00	1.861,00	4.166,00	1.861,00	4.166,00	1.861,00
e lasten	0	0												
	5,47%	5,80%	2,81%	2,03%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%

* In bovenstaande tabel is voor ondernemingen alleen de OZB opgenomen. De lasten voor rioolheffing zijn afhankelijk van de verbruikte hoeveelheid water en die is sterk afhankelijk van het soort onderneming. De lasten voor de afvalstoffenheffing vallen hier buiten, omdat ondernemers geen huishoudelijk afval hebben.

Voor de tarieven voor de rioolheffing en de afvalstoffenheffing geldt dat zij deelbaar moeten zijn door 12, zodat ze eindigen op hele centen.

KOSTENDEKKENDHEID TARIEVEN

Voor de bestemmingsbelastingen en retributies rekenen we de volgende kosten toe aan de tarieven:

- **Directe lasten**

Dit zijn kosten voor de activiteiten die direct verband houden met de geleverde dienst.

De inzet van personeel rekenen we toe op basis van kale uurtarieven. Voor 2024 zijn deze tarieven als volgt vastgesteld:

schaal 1 t/m 4: € 38,00
 schaal 5 en 6: € 45,00
 schaal 7 en 8: € 51,00
 schaal 9 en 10: € 63,00
 schaal 11 en 12: € 81,50
 schaal 13 en hoger: € 100,00

De beleidsbepalingen van de uurtarieven leest u in het Financieel Beleid 2022 van Breda, Artikel 8:6.

- **Overhead**

Dit zijn de kosten die samenhangen met de aansturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces. Deze kosten zijn verzameld op taakveld 0.4-overhead en zijn toerekenbaar aan de tarieven. We werken met een uniforme opslag voor overhead. Deze opslag is voor 2024 vastgesteld op 61,85% van het kale uurtarief. Voor de naheffingsaanslagen voor parkeren mag wettelijk gezien slechts gerekend worden met een opslagpercentage van 50%.

- **Btw**

Binnen het Btw Compensatiefonds hebben gemeenten voor bepaalde prestaties recht op compensatie van de btw die aan hen in rekening is gebracht. Toch mag die btw ook als kostenpost worden aangemerkt en worden doorberekend in de tarieven en heffingen.

Niet toerekenbare kosten

Dit zijn kosten voor beleidsvoorbereiding en algemene inspraakprocedures, kosten van handhaving, toezicht en controle (behoudens eerste controle) en kosten van bezwaar- en beroepsprocedures.

De begrote kostendekking vindt u in onderstaande tabellen.

Bedragen x € 1.000

	Bestemmingsbelastingen			Retributies		Totaal
	Rioolheffing	Afvalstoffenheffing	Havengelden	Markt- en reclamegelden	Leges	
Directe lasten +/- baten	15.003	22.111	97	-	10.936	48.147
Overhead	1.470	4.831	3	-	3.031	9.335
Btw	1.716	1.500	-	-	172	3.387
Totaal lasten	18.189	28.442	100	-	14.138	60.869
Totaal baten heffingen/leges	18.189	28.442	79	-	12.446	59.156
Kostendekkendheid	100%	100%	79%		88%	97%

Bedragen x € 1.000

	Titel 1 Algemene dienstverlening	Titel 2 Dienstverlening vallend onder fysieke leefomgeving/omgevingsvergunning **	Titel 3 Dienstverlening vallend onder Europese dienstenrichtlijn en niet vallend onder titel 2
Directe lasten +/- baten	4.638	4.841	1.456
Overhead	585	1.594	852
Btw	142	30	-
Totaal lasten	5.365	6.466	2.308
Totaal baten heffingen/leges	5.389	6.398	659
Kostendekkendheid	100%	99%	29%

KWIJTSCHELDING

We hebben regels vastgelegd voor het verlenen van kwijtschelding van gemeentelijke belastingen. Daarbij zijn we gebonden aan de regels van de Invorderingswet. Gemeenten kunnen hier op een paar punten van afwijken. Zo kunnen ze uitgaan van hogere kosten om te leven dan landelijk is toegestaan. De gemeente Breda heeft de normbedragen voor bestaanskosten bijvoorbeeld gesteld op 100% in plaats van op 90%. Voor belastingbetalers van 65 jaar en ouder hebben we de kosten van bestaan gesteld op 100% van de netto AOW-bedragen in plaats van 100% van de normbedragen voor bestaanskosten. Daarnaast zien we de nettokosten van kinderopvang ook als uitgaven. Onze normen voor kwijtschelding voldoen aan de maximaal toegestane normering. In de belastingverordeningen is vastgelegd of kwijtschelding mogelijk is.

Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing

INLEIDING

Wie beleid maakt en uitvoert, neemt altijd een zeker risico. Als gemeente worden we geconfronteerd met talloze maatschappelijke uitdagingen die vragen om nieuwe en innovatieve oplossingen. De uitkomst van onze inspanningen blijft echter altijd onzeker. Bovendien veranderen de omstandigheden continu, waardoor ons beleid soms onverwachte wendingen kan hebben. Daarom werken we aan risico-intelligentie: het vermogen om kansen en bedreigingen nauwkeurig in te schatten. Het is cruciaal dat we deze uitdaging oppakken, om te voorkomen dat de risico's waarmee we te maken hebben groter worden dan wat onze organisatie aankan.

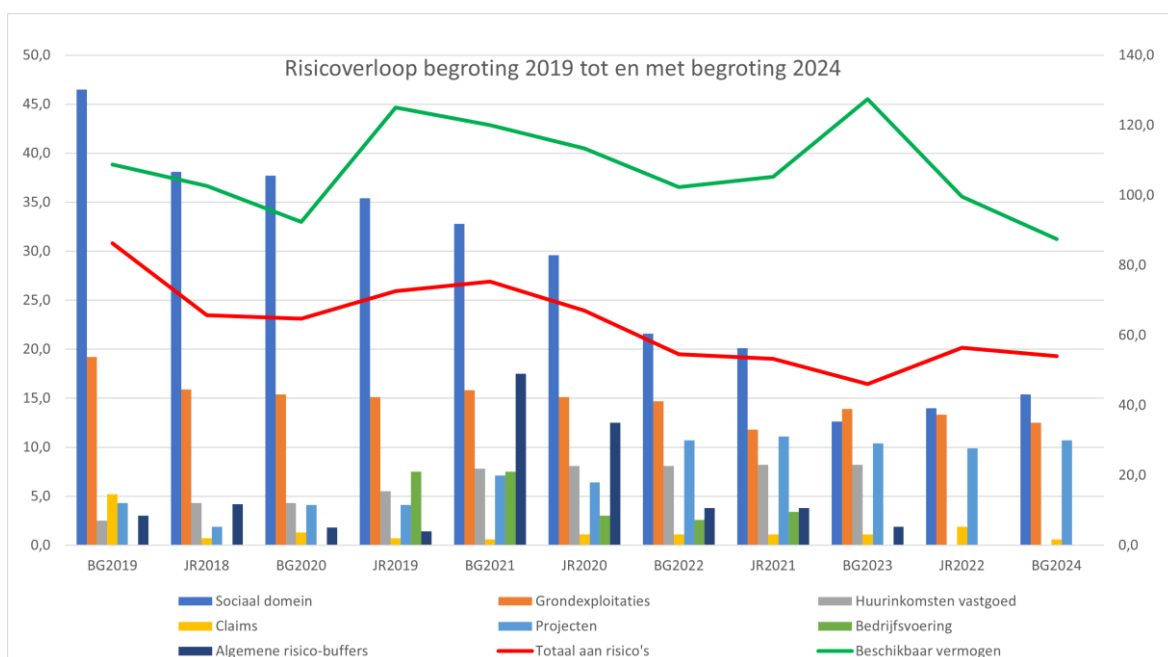
Een belangrijke indicator die ons hierbij helpt, is het weerstandsvermogen. Dat laat zien of we als organisatie over voldoende financiële middelen beschikken om onverwachte tegenvallers en schade op te vangen. Het weerstandsvermogen wordt berekend door het vrij besteedbare bedrag (de weerstandscapaciteit) te verminderen met het benodigde bedrag om risico's op te vangen (de risicopositie).

WEERSTANDSVERMOGEN

Risico's kunnen ervoor zorgen dat we onze doelen niet bereiken. Daarom is het belangrijk om individuele risico's in te schatten. Om een stabiel financieel beleid te waarborgen, hebben we een deel van ons eigen vermogen gereserveerd als buffer om financiële risico's op te kunnen vangen.

In de jaarstukken 2022 bedroeg het risicoprofiel (gebaseerd op een Monte Carlo-simulatie) € 56,4 miljoen. In deze begroting is het risicoprofiel op basis van de meest recente gegevens verbeterd tot € 54 miljoen, een daling van € 2,4 miljoen. We zien verschuivingen in de omvang van de risico's. Aan de ene kant zijn de risico's in het sociaal domein en de cyberrisico's toegenomen. Aan de andere kant zijn de fiscale risico's en de risico's op het gebied van onder meer grondexploitaties afgenomen door de maatregelen die we hebben genomen.

Om deze risico's af te dekken, heeft de gemeente momenteel een bedrag van € 87,4 miljoen beschikbaar. Het weerstandsvermogen bedraagt dan € 33,4 miljoen (€ 87,4 miljoen minus € 54 miljoen). Dit betekent dat we in staat zijn om de uitvoering van ons beleid voort te zetten bij onverwachte risico's. Het beleid rondom het weerstandsvermogen is in onderstaande afbeelding te zien:

- De verticale as links (0,0-60,0) toont de bedragen x € 1 miljoen per risicogroep (kolommen).

- De verticale as rechts (0,0-140,0) toont het totaal aan risico's (de rode lijn) en het beschikbare vermogen x € 1 miljoen (de groene lijn). Het verschil tussen beide lijnen is het weerstandsvermogen.

Hoe we omgaan met het weerstandsvermogen, staat in de afbeelding hieronder:

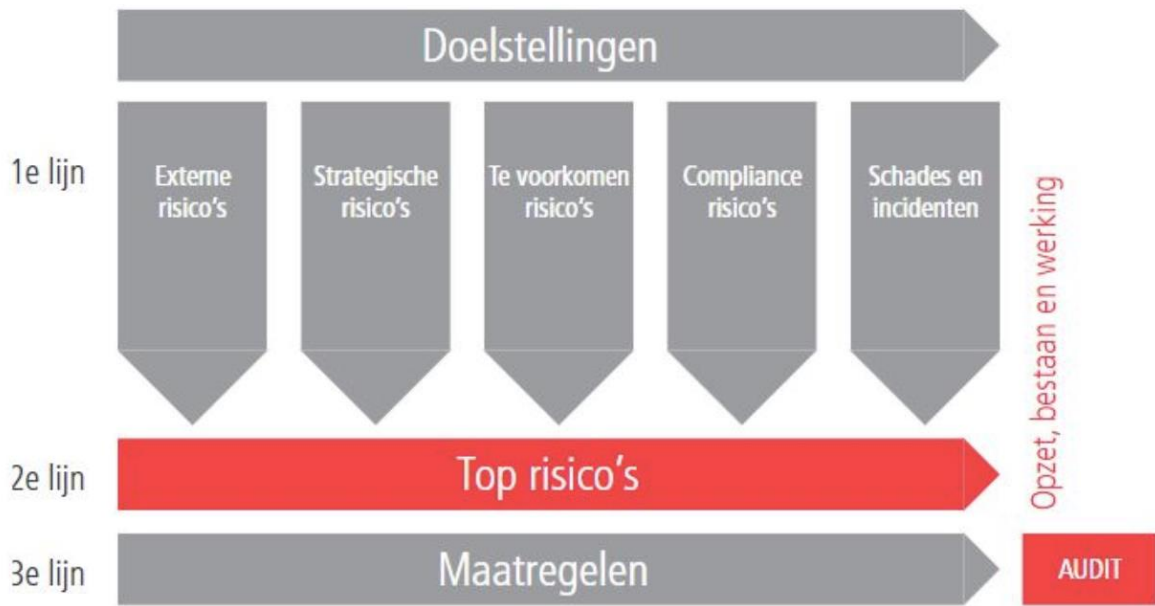
De rode lijn geeft het minimale bedrag aan dat we als buffer moeten aanhouden. Dit bedrag is nodig om mogelijke financiële tegenslagen op te vangen. Wanneer we een vermogen hebben dat groter is dan dit minimale bedrag, bepalen we hoeveel geld we nodig hebben om onze financiële positie op orde te krijgen of te houden. Dat geeft het grijze vakje in de afbeelding aan. Onze financiële positie meten we met verschillende financiële kengetallen, zoals de netto schuldquote, de solvabiliteit, de grondexploitatie, de belastingcapaciteit en de structurele exploitatieruimte (zie de toelichting verderop).

Nadat we de benodigde buffer hebben aangehouden en onze financiële positie op orde hebben gebracht, maken we inzichtelijk hoeveel geld er nodig is voor de uitvoering van eerdere bestuurlijke besluiten. Als dit alles gedekt is, blijven er mogelijk nog middelen over. Dit restant kan vervolgens vrij worden ingezet.

BELEID: UITGANGSPUNTEN EN PROCES

Ons uitgangspunt zijn de doelen die het gemeentebestuur heeft vastgesteld. Die willen we behalen met zo min mogelijk tegenslagen. Door de 4 lijnen hieronder te volgen, zorgen we voor een effectief risicomanagement en minimaliseren we de impact van risico's.

1e lijn: risico's inventariseren

We hebben te maken met risico's en kansen die voortkomen uit externe ontwikkelingen die buiten onze invloedssfeer liggen. Als gemeente nemen we strategische risico's om het maximale uit ons beleid te halen. Deze strategische risico's zijn dus niet ongewenst, maar zijn juist bewust genomen. Daarnaast zijn er risico's die voorkomen kunnen worden en direct voortvloeien uit ons normale werk. Hieronder vallen ook compliancerisico's die ontstaan als we niet voldoen aan wet- en regelgeving. Bovendien moeten we rekening houden met mogelijke incidenten en schades, zoals fraude. Al deze risico's brengen we in kaart.

2e lijn: top risico's selecteren

Halfjaarlijks, bij de begroting en bij de jaarrekening, selecteren we de risico's die de grootste impact hebben. Deze risico's worden aangeduid als top risico's en vormen onze tweede lijn van risicobeheersing. Deze risico's worden opgenomen en toegelicht in de paragraaf Weerstandsvormen van de begroting en de jaarrekening.

3e lijn: maatregelen nemen

Om de geselecteerde risico's te beheersen, stellen we een strategie op waarin we beheersmaatregelen treffen. Dit is onze derde lijn van risicobeheersing.

4e lijn: audits uitvoeren

We beoordelen ons risicomanagementproces periodiek via een audit. Die wordt uitgevoerd door het team Audit van de afdeling Concerncontrol. Op basis van deze beoordeling kunnen we het proces aanscherpen of het systeem aanpassen.

BENODIGDE WEERSTANDSCAPACITEIT

Via een risico-inventarisatie hebben we honderden risico's in beeld gebracht. Die gebruiken we om het risicoprofiel en de weerstandscapaciteit te bepalen. De belangrijkste risico's lichten we verderop in deze paragraaf toe.

Om de benodigde weerstandscapaciteit zo nauwkeurig mogelijk te berekenen, hebben we een Monte Carlo-simulatie uitgevoerd. Deze geautomatiseerde simulatie is een veelgebruikte statistische techniek die verschillende (kans)scenario's doorrekent. Hierbij wordt gerekend met zekerheidspercentages. Deze percentages geven aan hoe waarschijnlijk het is dat de financiële gevolgen van de werkelijk opgetreden risico's lager zijn dan de berekende waarde. We gaan uit van een zekerheidspercentage van 95%. Er is dus slechts een kans van 5% dat de schade hoger is dan het berekende bedrag. Hierdoor krijgen we een realistisch beeld van de mogelijke financiële impact van de risico's en de weerstandscapaciteit die nodig is.

De bedragen voor 'Vastgoedontwikkeling', 'Huurinkomsten en leegstand gemeentelijk vastgoed' en 'Sociaal Domein' in de tabel zijn op basis van deze Monte Carlo-simulatie bepaald. Voor de overige risico's hebben we de bedragen bepaald door de

kans te vermenigvuldigen met het gevolg. Als voorbeeld: stel dat het gevolg van een risico € 20 miljoen bedraagt en dat de geschatte kans van optreden 50% is, dan nemen we in de tabel € 10 miljoen op (€ 20 miljoen x 50%).

Bedragen x € 1 miljoen

Nr. Risico's	Begroting 2022	Jaarrekening 2021	Begroting 2023	Jaarrekening 2022	Begroting 2024
Grondexploitaties					
1 Vastgoedontwikkeling	14,7	11,8	13,9	13,3	12,5
2 Claims	1,1	1,1	1,1	1,9	0,6
Sociaal Domein					
3 Sociaal Domein	21,6	20,1	12,6	14	15,4
Derden					
4 Huurinkomsten en leegstand gemeentelijk vastgoed	8,1	8,2	8,2	-	-
5 Verbonden partijen (GR'en)	1,3	1,3	1,2	1,2	1
Projecten					
6 Projecten	10,7	11,1	10,4	9,9	10,7
Overige risico's					
7 Implementatie omgevingswet	pm	pm	pm	pm	pm
8 Klimatarisico's	1,0	0,8	0,8	0,8	0,8
9 Achterstand verharding	-	1,8	2,0	2	2,0
10 Bedrijfsvoering	2,6	3,4	-	-	-
11 Cyberrisico's	0,8	0,8	0,8	0,8	1,7
12 Fiscale risico's	0,9	0,3	0,3	1,6	0,2
13 Fluctuaties gemeentefondsuitkering	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4
14 Buffer risico's Corona	3,8	3,8	1,9	-	-
15 Garantstellingen	pm	pm	pm	pm	pm
16 Inflatie en sensitiviteit			pm	12,6	12,6
17 Transportschaarste elektriciteitsnet					pm

Toelichting op de toprisico's

- *Vastgoedontwikkeling (€ 12,5 miljoen, was € 13,3 miljoen)*

De huidige methodiek van risicomanagement is gebaseerd op de nota Risicobereidheid en weerstandsvermogen uit 2018. De risico's die zijn verbonden aan grondexploitaties, zijn onderdeel van de totale risicopositie van de gemeente en worden gedekt uit de totale weerstandscapaciteit. De verwachte positieve resultaten vanuit de grondexploitaties vormen een extra buffer voor de risico's. Omdat in het financieel meerjarenperspectief een groot deel van die positieve resultaten als opbrengst is ingerekend, is het effect van deze buffer inmiddels beperkt. Het totale risico dat verbonden is aan het taakveld Grondexploitatie wordt bepaald door de volgende risico's te beoordelen:

1. Risico's in individuele grondexploitaties. We houden die bij op risicokaarten.
2. Een scenario voor projectoverstijgende risico's. Dat scenario heet 'stagnerende economie'. Daarin stijgt de rente met 1% extra, ligt de kostenstijging structureel 2% hoger en ligt de opbrengstenstijging structureel 2% lager dan de standaardparameters in onze grondexploitaties. Bovendien treedt 100% vertraging op bij het afwickelen van de grondexploitatie. Onder dit scenario vallen de mogelijke effecten van bijvoorbeeld de stikstofcrisis en de huidige economische tegenwind op onze actieve grondexploitaties.
3. Risico's verbonden aan onze portefeuille panden en gronden.

Deze 3 risico's brengen we apart in beeld, waarna een Monte Carlo-simulatie bepaalt hoeveel weerstandscapaciteit er nodig is om deze risico's af te dekken. De risicokaarten tellen op tot een gewogen risico van € 4,9 miljoen. Het scenario 'stagnerende economie' komt uit op een gewogen risico van € 5,3 miljoen. Het gewogen risico dat is verbonden aan onze voorraad gronden en panden, bedraagt € 1,7 miljoen. Met deze input berekent de Monte Carlo-simulatie een benodigde weerstandscapaciteit voor het taakveld Grondexploitatie van in totaal € 12,5 miljoen.

Dat is € 0,8 miljoen minder dan we hadden berekend bij de jaarrekening 2022 en € 1,4 miljoen minder dan we hadden berekend bij de begroting 2023. Aan de ene kant daalt het risico in grondexploitaties die bijna afgerond zijn en door programmawijzigingen. Aan de andere kant dragen nieuw gestarte grondexploitaties weer bij aan het totale risico. De huidige marktomstandigheden houden de risico's hoog. De gestegen bouwkosten bemoeilijken de realisatie van vastgoed en de gestegen rente zet de waardering onder druk.

- *Claims (€ 0,6 miljoen, was € 1,9 miljoen)*
Dit zijn risico's voor claims van bijvoorbeeld ruimtelijke ontwikkelingen, of als gevolg van handhaving.
- *Sociaal Domein (€ 15,4 miljoen, was € 14 miljoen)*
Dit risico is de optelsom van de verschillende risico's binnen het sociaal domein. Deze zijn toegenomen met € 1,4 miljoen.

Het ministerie van SZW wil er met de financieringssystematiek BUIG voor zorgen dat alle gemeenten samen een toereikend macrobudget hebben en dat de verdeling zo goed mogelijk aansluit bij de werkelijke kosten. In de praktijk blijkt echter dat deze financieringssystematiek nog niet goed aansluit. Daarom heeft de minister in 2022 diverse onderzoeken in gang gezet om het objectiefvoordeelmodel te verbeteren. De kans bestaat dat het BUIG-budget ontoereikend is. Wanneer dit zo is, kunnen we aanspraak maken op een vangnetuitkering, die door de toetsingscommissie Vangnet Participatiewet wordt beoordeeld. Aan deze vangnetuitkering zijn verschillende voorwaarden verbonden, waaronder een eigenrisicocomponent (maximaal 10% van het BUIG-budget).

De ombuiging vanuit het Bestuursakkoord 2022-2026 op het gebied van werk en inkomen is mogelijk niet (volledig) haalbaar. Het betreft € 3 miljoen in 2023, aflopend naar € 0,5 miljoen in 2026. Momenteel onderzoeken we maatregelen en scenario's die kunnen bijdragen aan deze ombuiging. De uitkomst hiervan is nog onzeker.

Voor Jeugd ligt er een principeakkoord (hervormingsagenda), dat in lijn ligt met de uitspraak van de Commissie van Wijzen (18 mei 2021). Het Rijk erkent de noodzaak van een aangepast ingroeipad. De eerder ingeboekte bezuiniging wordt met ingang van 2023 tot en met 2025 bevroren. Daarnaast blijft de doelstelling van € 1 miljard overeind, maar erkent het akkoord dat € 650 miljoen onderbouwd en 'mogelijk haalbaar' is en € 380 miljoen met onzekerheden omgeven is. Ook op het vlak van risicodeling is het Rijk ons tegemoetgekomen. Onvoorziene omstandigheden en autonome groei vallen onder de verantwoordelijkheid van het Rijk. In 2025 toetst een deskundigencommissie, die zwaarwegend advies geeft, wat er nodig is in de toekomst.

Door de invoering van het abonnementstarief is het aantal Wmo-hulpaanvragen gestegen. Dit veroorzaakt structureel hogere kosten (uitvoeringskosten en voorzieningskosten voor huishoudelijke ondersteuning). Om de houdbaarheid van de Wmo te verbeteren, voert het kabinet een aantal aanpassingen door in het stelsel. De belangrijkste aanpassing is de invoering van een passende eigen bijdrage voor huishoudelijke ondersteuning per 1 januari 2026. We verwachten dat het aantal cliënten dat gebruikmaakt van huishoudelijke ondersteuning hierdoor slechts licht afneemt en niet op het niveau komt van vóór de invoering van het abonnementstarief. De extra inkomsten vanuit de eigen bijdrage zijn naar verwachting niet toereikend.

In 2021 is de beweging naar de voorkant/klantreis gestart in kwadrant Noordoost. Alle vragen die met de Wmo te maken hebben, worden opgepakt door het aanmeldpunt van Zorg voor elkaar Breda (ZveB) of via de inlopen van ZveB. Zij bepalen na een korte uitvraag waar de vraag het beste opgepakt kan worden. We zagen in 2021 het aantal maatwerkvoorzieningen voor Wmo-begeleiding in Noordoost stabiliseren, terwijl dit aantal in de andere 3 kwadranten steeg. In januari 2022 hebben we de nieuwe klantreis Wmo daarom in de hele stad ingevoerd. We verwachten dat deze aanpak de groei van het aantal aanvragen voor Wmo-begeleiding afremt. Die daling heeft waarschijnlijk wel langere tijd nodig, gezien de landelijke verwachting uit de Wmo-monitor.

Voor jeugdhulp en Wmo worden nieuwe tarieven vastgesteld / geïndexeerd na vaststelling van de begroting. Het risico bestaat, dat we contractueel meer moeten indexeren dan wij op onze begroting toepassen.

- *Huurinkomsten en leegstand gemeentelijk vastgoed (blijft nihil)*
Door de afwaardering van het faillissementsrisico van NAC en de afgenomen onzekerheid rondom leegstandrisico's bij de voormalige ATEA-panden en stadskantoor C is dit risico komen te vervallen.
- *Verbonden Partijen (€ 1 miljoen, was € 1,2 miljoen)*
Voor gemeenschappelijke regelingen (GR'en) reserveren we vermogen. Een aantal GR'en bouwen geen eigen

vermogen op en vallen bij tegenvallers direct terug op het vermogen van de deelnemende gemeenten, waaronder Breda. Wij steunen nu op het risicomanagement van GR'en.

- *Projecten (€ 10,7 miljoen, was € 9,9 miljoen)*

Het gaat hierbij om projecten zoals het doortrekken van de Nieuwe Mark, Havenkwartier-De Strip en de claims vanuit oude wijkontwikkelingsprojecten. Hiervoor bestaat het risico van claims, vertragingen en mogelijke budgetoverschrijdingen door prijsontwikkelingen, meerwerk en subsidierisico's. De risicoanalyses en beheersmaatregelen voor al deze projecten zijn geactualiseerd, waardoor we realistische inschattingen hebben per project. Het project Talentencentrum De Kragt is inmiddels afgerond. Eventuele kosten die voortkomen uit risico's die zich later nog voordoen, kunnen worden gedekt vanuit de projectmiddelen en worden niet opgenomen in het huidige risicoprofiel. Ook voor de Doorstroomvoorziening zijn de risico's nihil. Desondanks zien we een stijging in het gewogen risico van de projecten. Deze stijging komt voort uit een positief risico, oftewel een kans, die zich heeft voorgedaan bij de Nieuwe Mark. Doordat deze kans werkelijkheid is geworden, wordt deze niet meer als potentieel (positief) risico beschouwd. Deze wordt dan ook niet meer meegenomen in het risicoprofiel. Het afzwakkende effect dat de kans op het gewogen risico had, vervalt daarmee.

- *Implementatie Omgevingswet (blijft p.m.)*

De inwerkingtreding van de Omgevingswet is uitgesteld tot 1 januari 2024. De veronderstellingen die lagen onder de claim bij de Jaarrekening 2022 zijn nog steeds van toepassing en lopen door in 2024. Als de landelijke voorziening niet op tijd klaar is, onvoldoende getest is of als er onvoldoende mee geoefend is, vraagt dat om het werken met 'work arounds'. Dit extra werk is een risico voor onze capaciteit en doorlooptijden. Extra capaciteit en middelen zijn dan nodig om onze doelen te bereiken en onze wettelijke verplichtingen na te komen.

- *Klimaatrisico's (blijft € 0,8 miljoen + p.m.)*

De klimaatrisico's in het openbaar gebied zijn divers: van meer bomen en groen vervangen door droogte en hevige stormen en meer dierplagen tot de aantasting van wegen, extra inzet voor gladheidsbestrijding en wateroverlast door extreme neerslag. De klimaatrisico's worden beperkt door extra acties, waaronder extra structurele middelen voor het onderhoud van het groen. Daarnaast zetten we initiatieven voort die zich richten op klimaatadaptief handelen, zoals klimaatadaptieve wijkdeals, het project Groene Buurtjes, een verbreding van de subsidieregeling Groene Daken, het uitvoeren van stresstesten en risicodialogen. In het Strategisch Investeringsplan hebben we middelen gereserveerd voor groene pleinen en parken 2.0. Deze maatregelen dragen bij aan de hitteproblematiek in de binnenstad. In het Bestuursakkoord 2022-2026 zijn extra middelen beschikbaar gesteld voor groen, extra bomen en het actualiseren van de bomenkaart.

Vanwege de slechte toestand van de Natura 2000-gebieden in Brabant heeft de provincie in maart 2023 besloten om geen vergunningen meer te verlenen die gebruikmaken van extern salderen of het Stikstof Registratie Systeem. Per project bekijken we nu de gevolgen en mogelijke oplossingen hiervoor. Duidelijk is wel dat natuurherstel, inclusief de bijbehorende investeringen, de komende jaren essentieel is.

- *Achterstand verharding (blijft € 2,0 miljoen)*

Uit de weginspectie van 2020 bleek dat de onderhoudstoestand van de wegverhardingen zich anders ontwikkelt dan in eerdere inspecties naar voren was gekomen. Er is sprake van een trendbreuk. In 2022 hebben we opnieuw een weginspectie uitgevoerd in 50% van ons werkgebied. Een voorzichtige doorkijk geeft aan dat we de achterstalligheid kunnen inlopen, maar niet volledig kunnen inhalen. Deze hoofdpunten zorgen ervoor dat onze huidige onderhoudsstrategie steeds minder effectief is:

- de toenemende complexiteit van het gebruik van de openbare ruimte
- de theoretische versus de praktische onderhoudssystematiek
- de klimaateffecten als katalysator

Dit is zichtbaar bij het op peil houden van de kwaliteit van onze wegverhardingen. De oplopende achterstanden kunnen leiden tot achterstalligheid in het onderhoud. Dit betekent 2 het volgende:

- Op de middellange termijn leidt dit tot kapitaalvernietiging en stijgende kosten voor onderhoud en herstel. Op langere termijn neemt de kans op onveilige situaties toe.
- We leggen de focus op het wegwerken van de achterstalligheid. In 2023 hebben we de 'voorziening achterstallig onderhoud verhardingen' van € 3,2 miljoen weggewerkt. Het aanpakken van de geconstateerde achterstanden is onderdeel van de actualisatie van het beleidskader Kapitaalgoederen in 2023. Het risico dat de achterstanden uit de meest recente

inspectie leiden tot nieuwe achterstalligheid doordat ze niet tijdig worden opgelost, wordt op dit moment ingeschat op € 2,0 miljoen, inclusief prijsstijging.

- *Bedrijfsvoering (blijft nihil)*
Door de getroffen maatregelen en financiële meevallers binnen de bedrijfsvoering is het risico niet meer aanwezig.
- *Cyber risico's (€ 1,7 miljoen, was € 0,8 miljoen)*
Het dreigingsbeeld Informatiebeveiliging Nederlandse Gemeenten (IBD) geeft inzicht in de belangrijkste bedreigingen en ontwikkelingen op het gebied van informatiebeveiliging en adviseert over prioriteiten. In het dreigingsbeeld van 2022-2023 geeft de IBD de volgende risico's aan op het gebied van gegevensbescherming:
  - uitval van dienstverlening en bedrijfsvoering
  - vertrouwelijke informatie in verkeerde handen
  - fouten in de dienstverlening door incidenten en aantasting van de kwaliteit en integriteit van data

Daarnaast geeft de IBD in het dreigingsbeeld de volgende dreigingen weer:

- meer ransomware, destructievere gevolgen
De IBD ontving de afgelopen 2 jaar steeds meer meldingen van situaties waarin gemeentelijke processen langdurig(er) verstoord zijn door destructieve gijzelsoftware.
  - steeds meer en ernstigere kwetsbaarheden in software
In 2021 werden wereldwijd ruim 20.000 kwetsbaarheden geregistreerd, waarvan de IBD er 1841 heeft aangemerkt als relevant voor gemeenten. De kwetsbaarheid in softwarecomponent Log4j en het massale misbruik daarvan zorgde er eind 2021 voor dat tienduizenden softwarepakketten met spoed moesten worden bijgewerkt.
  - gevaren in ketens uit het zicht
Gemeenten nemen deel aan veel samenwerkingsverbanden en maken gebruik van de diensten van derden, zoals softwareleveranciers. De afgelopen 2 jaar zijn gemeenten regelmatig geconfronteerd met incidenten die zijn ontstaan bij derden, waarbij de gevolgen in de eigen gemeente merkbaar waren.
- *Fiscale risico's (€ 0,2 miljoen, was € 1,6 miljoen)*
De gemeente heeft in grote lijnen afspraken kunnen maken met de Belastingdienst over haar belastingplichtige activiteiten. Er bestaan nog kleine onduidelijkheden over de rentepercentages die we mogen hanteren voor de vennootschapsbelasting en een btw-vraagstuk met bijbehorende belastingrente. In totaal bedragen deze risico's € 180.000.
  - *Fluctuaties gemeentefondsuitkering (blijft € 1,4 miljoen)*
De gemeentefondsuitkering van het Rijk varieert flink binnen een begrotingsjaar. Om de afhankelijkheid van de circulaire te verkleinen, vormen we een buffer. Zo kunnen we beheerst het beleid aanpassen bij onverwachte fluctuaties.
  - *Buffer risico's corona (blijft nihil)*
Omdat de coronacrisis inmiddels achter ons ligt, vervalt dit als top risico.
  - *Garantstellingen (p.m.)*
Garanties verlenen aan derden en achtervangposities innemen bij waarborgfondsen is niet zonder risico's. De gemeente wordt aangesproken als derden hun verplichtingen niet nakomen. Bij een achtervangpositie in een waarborgfonds gebeurt dit pas als het garantievermogen van het fonds niet toereikend is. We schatten dit risico laag in. Bij een aanspraak zorgen de hypothecaire zekerheden in ons voordeel ervoor dat het financieel verlies gering of nihil is. De gemeente heeft bij 2 waarborgfondsen een achtervangpositie:
    1. het Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW)
    2. het Waarborgfonds Eigen Woningen dat de Nationale Hypotheek Garantie (NHG) verstrekt

Bij beide waarborgfondsen verwachten we de komende jaren geen aanspraak op de achtervangpositie.

- *Inflatie en sensitiviteit (blijft € 12,6 miljoen + p.m.)*
De economische onzekerheid en instabiliteit door de invasie in Oekraïne hebben een aanzienlijke impact gehad. We blijven kampen met een historisch hoge inflatie en voortdurende prijsstijgingen. De energiesector zorgt voor forse prijsstijgingen, wat een directe impact heeft op onze burgers en ondernemers. Daarnaast vormen ook de krapte op

de arbeidsmarkt en het tekort aan grondstoffen een groot probleem. Deze kwesties treffen niet alleen de samenleving, maar ook onze eigen organisatie. Onze uitgaven zullen waarschijnlijk aanzienlijk stijgen door loonstijgingen, hogere kosten voor investeringen en de toenemende energiekosten voor onze eigen gebouwen en voertuigen. Het beheersen van deze effecten blijkt een uitdagende taak, aangezien ze slechts gedeeltelijk kunnen worden bijgestuurd en moeilijk kwantificeerbaar zijn. Daarom is dit risico pro memorie meegenomen.

BESCHIKBARE WEERSTANDSCAPACITEIT

Bedragen x € 1 miljoen

Onderdeel weerstandscapaciteit	2024	2025	2026	2027
Algemene reserve (per 1-1)	81,7	76,8	80,2	86,4
Onvoorzien	1,0	1,0	1,0	1,0
Vermogen om bezuinigingen door te voeren	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.
Totaal beschikbare weerstandscapaciteit	82,7	77,8	81,2	87,4

Met een risicopositie van € 54 miljoen is de beschikbare weerstandscapaciteit voldoende om de risico's af te dekken.

Weerstandscapaciteit

De weerstandscapaciteit geeft aan welk vermogen we beschikbaar hebben om de risico's af te dekken. Dit bestaat uit de algemene reserve, de post onvoorzien en het vermogen om bezuinigingen door te voeren.

Algemene reserve

De gemeentebrede algemene reserve behoort tot de weerstandscapaciteit, voor zover deze vrij beschikbaar is. Vanaf 2021 is deze volledig vrij beschikbaar met uitzondering van een blokkering van € 16,5 miljoen voor de Noordelijke Rondweg.

Onvoorzien

De begrote post onvoorzien is € 1 miljoen per jaar.

Vermogen om bezuinigingen door te voeren

De ruimte in de meerjarenbegroting is bestemd voor nieuw beleid en toekomstige investeringen. Daarom rekenen we deze niet toe aan de beschikbare weerstandscapaciteit.

FINANCIËLE KENGETALLEN

Onderstaande tabel is terug te vinden in de Pepperflowmap onder bestandsnaam : B2024_Paragraaf weerstandsvermogen_financiele kengetallen.xlsx Indeling naar domeinen

	Rekening 2021	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Streef- waarde
Stabiliteit								
Solvabiliteitsratio *	18,54%	21,07%	16,97%	14,65%	15,95%	14,64%	15,15%	> 20%
Solvabiliteitsratio exclusief doorleningen	23,52%	26,11%	20,82%	17,69%	19,02%	17,27%	17,80%	> 20%
Structurele exploitatieruimte *	0,27%	1,81%	0,96%	0,28%	1,05%	-0,87%	-1,64%	> 0%
Wendbaarheid								
Belastingcapaciteit *	96,65%	95,10%	93,04%	86,65%	87,93%	89,23%	90,53%	< 105%
Netto schuldquote *	60,84%	53,11%	65,41%	66,55%	69,98%	74,67%	72,67%	< 90%
Gecorrigeerde netto schuldquote *	40,59%	35,47%	48,28%	51,33%	54,99%	60,03%	58,70%	< 90%
Weerbaarheid								
Grondexploitatie *	3,85%	1,86%	0,77%	0,71%	0,73%	0,75%	0,75%	< 20%
Ratio weerstandsvermogen	2,2	1,7	1,5	1,5	1,4	1,5	1,6	> 1,0
Onbenutte belastingcapaciteit	44,86%	63,02%	51,36%	54,99%	54,99%	54,99%	54,99%	

Wettelijke kaders								
Rente risiconorm (ruimte onder risiconorm * € 1 miljoen)	110	117	140	138	139	135	133	> 0
Kasgeldlimiet: onderschrijding (+) of overschrijding (-) per kwartaal	++++	++++	++++	++++	++++	++++	++++	++++
EMU-saldo (* € 1.000)	-10.684	20.806	-96.495	-54.786	-17.072	-29.256	12.480	> - € 28.985

* deze kengetallen zijn wettelijk voorgeschreven

TOELICHTING OP DE FINANCIËLE KENGETALLEN

Stabiliteit

Solvabiliteitsratio

De solvabiliteit drukken we uit in een percentage van het eigen vermogen tegenover het totaal vermogen. Dit geeft inzicht in de mate waarin we in staat zijn om aan onze verplichtingen te voldoen. Dit kengetal wordt gedempt doordat we grote geldleningen hebben verstrekt aan woningcorporaties en voor de onderwijshuisvesting. Een solvabiliteitsratio die lager is dan 20%, wordt door de provincie als risicovol beschouwd.

Solvabiliteitsratio exclusief doorleningen

Omdat Breda in verhouding tot andere gemeenten grote leningen heeft verstrekt aan woningcorporaties en voor onderwijshuisvesting, geeft dit een dempend effect op de solvabiliteitsratio. Daarom wordt hier ook de solvabiliteitsratio weergegeven zonder deze leningen. Dit kengetal geeft een realistischer beeld van onze financiële positie.

Structurele exploitatieruimte

Dit kengetal geeft informatie over de mate waarin we structurele lasten kunnen afdekken met structurele baten. Vanuit het BBV is de norm dat de structurele exploitatieruimte in evenwicht dan wel positief is.

Wendbaarheid

Belastingcapaciteit

De belastingcapaciteit geeft weer hoe de lokale lastendruk in de gemeente Breda zich verhoudt tot het landelijk gemiddelde. Het geeft hiermee een indicatie van de ruimte om extra inkomsten uit belastingen te genereren. De belastingcapaciteit wordt berekend door de totale woonlasten van een meerpersoonshuishouden in de gemeente in enig jaar te vergelijken met het landelijk gemiddelde in het voorafgaande jaar en uit te drukken in een percentage. De provincie beschouwt een belastingcapaciteit hoger dan 105% als risicovol.

Netto schuldquote

De netto schuldquote geeft inzicht in het niveau van de schuldenlast tegenover de eigen middelen. Het laat zien hoeveel de rentelasten en aflossingen drukken op de exploitatie. Dit zijn de signaleringswaarden van de provincie: < 90% is het minst risicovol, 90-130% is neutraal, > 130% is het meest risicovol.

Gecorrigeerde netto schuldquote

Bij de berekening van de gecorrigeerde netto schuldquote houden we rekening met doorgeleende gelden. Zowel de netto schuldquote als de gecorrigeerde netto schuldquote laten zien dat de lasten die samenhangen met onze netto schuld passen binnen een acceptabele bandbreedte.

Weerbaarheid

Grondexploitaties

Het kengetal grondexploitaties geeft een indicatie van het financiële risico dat de gemeente loopt met zijn grondportefeuille. Het kengetal wordt berekend door de boekwaarde van de grondexploitaties af te zetten tegen de totale baten van de gemeente (exclusief onttrekkingen aan de reserves). De provincie hanteert als signaleringswaarden: < 20% is het minst risicovol, 20-35% is neutraal, > 35% is het meest risicovol. Dit kengetal laat zien dat we voor de baten van de organisatie niet erg afhankelijk zijn van de opbrengsten uit grondverkoop. In het verleden zijn er flinke afboekingen geweest op de grondposities. De kans op een herhaling van een risico met deze omvang is klein.

Ratio weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen geeft een indicatie van de mate waarin de gemeente in staat is om niet begrote financiële tegenvallers op te vangen, zonder de noodzaak om direct te bezuinigen. De benodigde weerstandscapaciteit wordt bepaald op basis van een inventarisatie en analyse van de risico's die de gemeente loopt. Dit kengetal geeft de verhouding weer tussen het weerstandsvermogen en de risico's. Een ratio hoger dan 1 geeft een indicatie dat er voldoende weerstandsvermogen is om risico's af te dekken.

Onbenutte belastingcapaciteit

Bij de onbenutte belastingcapaciteit kijken we naar de belangrijkste inkomsten voor de gemeente: de OZB, de afvalstoffenheffing en de riolrechten. Dit kengetal geeft weer hoeveel ruimte de gemeente heeft om extra belastingen te heffen.

Wettelijke kaders

Renterisiconorm

De renterisiconorm heeft als doel om toekomstige renterisico's op de kortlopende schuld te beperken. De renterisico's worden berekend als de som van de aflossingen en de renteherzieningen op de bestaande langlopende schuld. Er geldt een wettelijke norm. Het totale jaarlijkse renterisicobedrag mag niet groter zijn dan 20% van het begrotingstotaal. De renterisiconorm dwingt daarmee tot spreiding van de aflossingen en renteherzieningen. De renterisiconorm is uitgebreid toegelicht in de paragraaf Financiering.

Kasgeldlimiet

De kasgeldlimiet betreft een plafond voor de kortlopende schuld van de gemeente, met als doel een te grote gevoeligheid voor rentefluctuaties op de kortlopende schuld te voorkomen. De kasgeldlimiet is wettelijk bepaald op 8,5% van het begrotingstotaal. Als de kortlopende schuld van een gemeente voor het derde achtereenvolgende kwartaal de kasgeldlimiet overschrijdt, moet de gemeente haar toezichthouder hiervan op de hoogte te stellen en een plan voorleggen om het daaropvolgende kwartaal weer aan de kasgeldlimiet te voldoen. In het overzicht staat een plusteken als de gemeente in het kwartaal onder de limiet is gebleven. Is de limiet in een kwartaal overschreden, dan is dit met een minteken aangegeven.

EMU-saldo

EU-lidstaten mogen een EMU-tekort hebben van maximaal 3% van het bruto binnenlands product (bbp). In dit maximale tekort mogen, naast het Rijk, ook de decentrale overheden een aandeel hebben. Voor de jaren 2024 tot en met 2026 is ambtelijk overeengekomen dat de gezamenlijke ruimte voor de decentrale overheden 0,5% van het bbp bedraagt. De gezamenlijke ruimte voor de gemeenten bedraagt 0,34% van het bbp. Deze percentages moeten echter nog bestuurlijk bekrachtigd worden door het Rijk. In de septembercirculaire Gemeentefonds 2022 zijn de individuele referentiewaarden gepubliceerd die de afzonderlijke gemeenten als richtlijn kunnen hanteren. De referentiewaarde voor Breda bedraagt € -29 miljoen.

Paragraaf Grondbeleid

GEMEENTELIJK GRONDBELEID

Het gemeentelijk grondbeleid sluit aan op de Structuurvisie Breda 2030 en de Omgevingsvisie 2040. Elke locatie of gebiedsontwikkeling is maatwerk, waarbij we specifieke keuzes maken voor het instrumentarium, de grondexploitatie en de meest geschikte samenwerkingsvorm. De gemeente zet haar instrumentarium in om gebiedsontwikkelingen te regisseren en om ruimtelijke en maatschappelijke doelen te bereiken. Voor alle keuzes geldt dat we de risico's zo veel mogelijk beperken en beheersen via risicomangement.

ONTWIKKELINGEN

Economische tegenwind

De afgelopen jaren vielen de opbrengsten van het Grondbedrijf positief uit door gunstige ontwikkelingen op de vastgoedmarkt. Voor de komende jaren hebben we die verwachting niet. Door de gestegen rente, de aanhoudende inflatie en de economische onzekerheid zijn woningprijzen gedaald en is de verkoop van nieuwbouwwoningen gestagneerd. Samen met de hoge bouwkosten zorgt dit ervoor dat de waardering van grondexploitaties meer onder druk is komen te staan. Voor een deel van onze grondexploitaties zijn de effecten beperkt, doordat ze al ver klaar zijn. Grondexploitaties die minder ver zijn of nog moeten starten, krijgen meer last van economische tegenwind.

In de grondexploitaties hebben we de parameters voor rente-, kosten- en opbrengstenstijgingen bijgesteld. Ook hebben we in de risicoanalyse rekening gehouden met scenario's voor economische tegenwind in de komende jaren. Door deze ontwikkelingen zijn de resultaten minder voorspelbaar en zijn negatieve afwijkingen van de grondexploitaties steeds waarschijnlijker, ook al stellen we deze waar mogelijk tussentijds bij.

Portefeuille grondexploitaties

De gemeentelijke grondexploitaties herzien we jaarlijks bij het opstellen van de jaarrekening. Halverwege het jaar passen we de grondexploitaties waar nodig aan om zo de begroting met actuele cijfers te onderbouwen. Medio 2023 hebben we 6 van de 15 lopende grondexploitaties aangepast ten opzichte van de jaarrekening 2022. Los daarvan herzien we grondexploitaties ook tussentijds als er substantiële wijzigingen zijn. Vallen deze buiten de vastgestelde kaders, dan vragen we daarvoor opnieuw goedkeuring aan de gemeenteraad. In de eerste helft van 2023 is de grondexploitatie Bouverijen bijvoorbeeld herzien vanwege een wijziging van het programma met meer middeldure huurwoningen.

Binnen onze actieve grondexploitaties ligt de nadruk nog steeds op het afronden van lopende grote projecten. Bij het taakveld Wonen gaat het om Bouverijen en het Stationskwartier. Bij het taakveld Werken gaat het om het Rithmeesterpark (bedrijven) en het Stationskwartier (kantoren).

De komende jaren neemt de groei van de bevolking toe. Het aantal huishoudens groeit procentueel zelfs nog sneller doordat huishoudens gemiddeld kleiner worden. De behoefte aan extra woningen blijft in Breda onverminderd hoog. Ons grondbeleid zetten we daarom in om de grootstedelijke ambitie te ondersteunen die we onlangs hebben vastgelegd in onze nieuwe Omgevingsvisie. De invulling van deze ambitie gebeurt deels via actief grondbeleid op gemeentegrond. In 2023 en 2024 worden naar verwachting de volgende nieuwe grondexploitaties opgestart: Woonakker, locaties voor tijdelijk wonen en mogelijk de eerste fase van 't Zoet.

De resterende opgave vullen we in via faciliterend grondbeleid. Dit doen we samen met private partijen. Daarvoor kan het nodig zijn om strategische gronden aan te kopen. Om dit mogelijk te maken, beschikken we sinds de begroting 2019 over een aankoopprogramma. Dit bestaat uit een zogeheten revolverend krediet: bij de verkoop of de overheveling naar grondexploitaties vloeien de bedragen weer terug naar het krediet. De jaarlijkse kapitaal- en beheerslasten dekken we vanuit het beleidsterrein waarvoor we de aankoop doen.

GEHANTEERDE PARAMETERS

Sinds de jaarrekening 2022 gebruiken we onderstaande parameters in ons grondexploitatiemodel.

Parameters	2024	2025	Vanaf 2026
Rente	1,75%	1,75%	2,0%
Stijging van de opbrengst	0,0%	0,0%	2,0%
Stijging van de kosten	4,0%	4,0%	2,0%

Rente

De renteparameter in onze grondexploitaties bepalen we volgens de regels uit het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV). De werkelijke rente over 2022 was volgens het BBV-voorschrift 1,52%. Dat is vrijwel gelijk aan de 1,50% waar we in ons grexmodel van uitgingen. Voor de jaren daarna verwachten we een rentestijging, die is ingeschat met een prognose. Die houdt rekening met het effect van een oplopende marktrente en onze stijgende financieringsbehoefte op de gemiddelde rente van onze leningenportefeuille. Aan het eind van het jaar maken we een nieuwe berekening voor de jaarrekening 2023.

Stijging van kosten en opbrengsten

We gebruiken de jaarlijkse publicatie Outlook Grondexploitaties van bureau Metafoor om de parameters voor de stijging van kosten en opbrengsten vast te stellen. Dit rapport zet de meest recente jaarcijfers en prognoses van toonaangevende instanties op een rij. Zo krijgen we een goed beeld van de ontwikkelingen van de kosten en de waarde van grond in de komende jaren. Dat rapport doet ook recht aan de lokale omstandigheden; er zijn verschillende bandbreedtes voor de diverse kostensoorten en opbrengstcategorieën. Eén voor de topgebieden Randstad plus de beste wijken van centrumsteden, één voor de matige gebieden aan de randen van Nederland en één voor de middencategorie, het grootste deel van het land. Ook in 2023 en verder zijn we voor Breda uitgegaan van het gemiddelde van de cijfers voor topgebieden en de middencategorie. Dat sluit het beste aan bij de lokale omstandigheden van de Bredase markt. De cijfers van Metafoor zijn geijkt door ze aan te passen aan de verhouding tussen de verschillende kostensoorten en opbrengstcategorieën in Bredase grondexploitaties.

Door de huidige economische tegenwind hebben we de verwachte opbrengstenstijging vanaf 2023 lager ingeschat. De verwachte kostenstijging valt juist hoger uit. Samen zorgen de aangepaste parameters voor rente, kosten en opbrengsten voor een fors nadelig effect op onze grondexploitaties. De parameter kostenstijging bedraagt 6% voor 2023, 4% voor 2024 en 2025, en voor de jaren erna 2%. De parameter voor opbrengstenstijging stellen we op 0% voor 2023 tot en met 2025, en vanaf 2026 op 2%.

Voor de jaarrekening 2023 kijken we hier opnieuw naar. Wel houden we bij de berekening van de risico's nu al rekening met mogelijk blijvend hogere kosten voor onze grondexploitaties. Meer daarover leest u onder het kopje 'Risico's en weerstandsvermogen' hieronder.

PLANRESULTATEN

Planresultaten op eindwaarde

Bedragen x € 1.000

Planresultaten op eindwaarde	2024	2025	2026	2027	Totaal 2024-2027
CROSSMARK					
Stationskwartier			-4.064		-4.064
Klavers Janssen		-814			-814
WERKEN					
Verzamelcomplex bedrijventerrein		627			627
Werkdonken		1.488			1.488
Rithmeesterpark		785			785
Druivenstraat (LIQ)					
WONEN					
Verzamelcomplex woningbouw		699			699
Eikberg	709				709
Calandstraat middenhuur		170			170

Waregemstraat middenhuur		-159			-159
Meulenspie middenhuur		557			557
Adriaan K. landgoed	-919				-919
Waterdonken	26				26
Bouverijen			-10.315		-10.315
Westerhagelaan-Muizenberglaan		211			211
Planresultaten negatief per jaar	-919	-973	-14.379		-16.271
Planresultaten positief per jaar	735	4.537			5.272

In bovenstaande cijfers houden we al rekening met tussentijdse winstnemingen die we eind 2023 verwachten.

BOVENWIJKS

Onderstaand overzicht laat zien wanneer er volgens de huidige prognose een bijdrage bovenwijkse voorzieningen (BOVO) verschuldigd is door het vaststellen van een planologische maatregel (bestemmingsplan of omgevingsplan) in een actieve grondexploitatie. Dit is momenteel aan de orde in 1 gemeentelijke grondexploitatie vanaf 2024, voor in totaal € 0,1 miljoen. Deze bijdragen komen ten laste van het resultaat van de grondexploitatie in het betreffende jaar.

Bijdragen Bovenwijken

Bedragen x € 1.000

	Prognose 2024	Prognose 2025	Prognose 2026	Prognose 2027
Klavers Jansen (50% al in 2022)	107			
Totale bijdrage Bovenwijken ten laste van resultaat grondexploitatie	107	0	0	0

VOORZIENING NEGATIEVE GRONDEXPLOITATIES

Voor grondexploitaties met een negatief planresultaat treffen we een voorziening. Deze is verplicht volgens het BBV. Sinds de jaarrekening 2019 bepalen we deze voorziening door alle planresultaten op eindwaarde bij elkaar op te tellen. Dit zijn de wijzigingen in de voorziening Grondexploitaties:

- De verkoopopbrengst van de grondexploitatie Waregemstraat middenhuur is verschoven. Daardoor moet de voorziening worden opgehoogd met € 12.000, omdat de grondexploitatie inmiddels een negatief financieel resultaat heeft.
- Bij de grondexploitatie Waterdonken hadden we te maken met aanvullende kosten voor het woonrijp maken vanwege de aanleg van een fietspad. Daardoor moet de voorziening worden opgehoogd met € 96.000.
- In de grondexploitatie Bouverijen heeft een programmawijziging plaatsgevonden van 34 vrijesectorwoningen naar 40 middenhuur-appartementen, die een lagere grondopbrengst hebben. Daarnaast waren er aanvullende kosten voor het bouw- en woonrijp maken. Daardoor moet de voorziening per saldo fors verhoogd worden met € 1.592.000. Hiervan wordt € 1,5 miljoen gedekt uit de reserve Versnellingsopgave wonen.
- Eind 2023 sluiten we de grondexploitatie Druivenstraat af. Om het negatieve saldo van € 198.000 af te dekken, gebruiken we de voorzieningen die voor deze grondexploitaties getroffen zijn.

Per 1 januari 2024 komt de prognose van de voorziening Grondexploitaties uit op € 16,4 miljoen.

Aan het eind van begrotingsjaar 2024 sluiten we naar verwachting weer 1 negatieve grondexploitatie af: Adriaan Klaassenstraat Landgoed. Ook dit negatieve saldo dekken we af met de € 919.000 aan voorziening die daarvoor al getroffen was. Per 1 januari 2025 komt de voorziening Grondexploitaties naar verwachting uit op € 15,4 miljoen.

Bedragen x € 1.000

Voorziening op eindwaarde	Jaarrekening 2022	Mutatie 2023	Prognose	1-1-2024	Mutatie 2024	Prognose	1-1-2025
CROSSMARK	4.878			4.878			4.878
Stationskwartier	4.064			4.064			4.064
Klavers Janssen	814			814			814
WERKEN	198	-198					
Druivenstraat (liquidatie 2023)	198	-198					
WONEN	9.788	1.700		11.488	-1.015		10.473
Waregemstraat middenhuur	146	12		158			158
Adriaan K. landgoed (liquidatie 2024)	919			919	-919		
Waterdonken (liquidatie 2024)		96		96	-96		
Bouverijen	8.723	1.592		10.315			10.315
Totaal voorziening grondexploitaties	14.864	1.502		16.366	-1.015		15.351

RISICO'S EN WEERSTANDSVERMOGEN

De huidige methodiek van risicomanagement is gebaseerd op onze nota Risicobereidheid en weerstandsvermogen uit 2018. De risico's die zijn verbonden aan grondexploitatie, zijn onderdeel van de totale risicopositie van de gemeente. Ze worden gedekt uit onze totale weerstandscapaciteit. Om het totale risico voor de grondexploitaties te bepalen, kijken we naar de volgende risico's:

- Projectspecifieke risico's in de individuele grondexploitaties. Die houden we bij op risicokaarten.
- Projectoverstijgende risico's, zoals de stagnerende economie. Ten opzichte van de standaard exploitatieberekeningen wordt de rekenrente verhoogd, ligt de opbrengstenstijging structureel lager, ligt de kostenstijging structureel hoger en treedt in de planning 100% vertraging op bij de uitvoering van onze grondexploitaties. Onder dit sombere scenario kunnen verschillende oorzaken liggen, zoals de stikstofproblematiek, de gestegen bouwkosten, een hogere inflatie en een stijgende rente.
- Risico's die zijn verbonden aan onze portefeuille met panden en gronden.

Deze 3 risico's brengen we apart in beeld, waarna we via Monte Carlo-simulatie bepalen hoeveel weerstandsvermogen er nodig is om deze risico's af te dekken. De projectspecifieke risico's leiden tot een gewogen risico van € 4,9 miljoen. De projectoverstijgende risico's komen uit op een gewogen risico van € 5,3 miljoen. Het gewogen risico dat is verbonden aan onze voorraad gronden en panden, bedraagt € 1,7 miljoen. Het totale risico komt daarmee uit op € 11,9 miljoen. De Monte Carlo-simulatie komt tot een benodigd weerstandsvermogen van in totaal € 12,5 miljoen.

Paragraaf Onderhoud Kapitaalgoederen

INLEIDING

De openbare ruimte in Breda wordt voor een belangrijk deel bepaald door bomen, wegen, verlichting, water en riolering. Al deze zogenoemde kapitaalgoederen zijn door de gemeente aangekocht of worden door ons in stand gehouden. Ze vormen de ruggengraat van de openbare ruimte en zorgen ervoor dat de stad en de dorpen goed kunnen functioneren. Kapitaalgoederen hebben een langdurig economisch of maatschappelijk nut en een hoge financiële (vervangings)waarde. Daarom houden we ze in stand door regelmatig (groot) onderhoud en door ze tijdig te vervangen.

Hieronder beschrijven we het onderhoudsniveau en daarmee het kwaliteitsniveau van onze kapitaalinvesteringen. Die hebben we onderverdeeld in een aantal categorieën, waar we hieronder verder op ingaan:

- beheer en onderhoud van de openbare ruimte
- beheer en onderhoud van de riolering
- beheer en onderhoud van onze accommodaties
- beheer en onderhoud van onze voertuigen

In de financiële tabellen zijn de exploitatiekosten van het klein en dagelijks onderhoud opgenomen. Daarin staan ook de dotatie aan de voorziening groot onderhoud, de kapitaallasten van investeringen uit het verleden en de begrote investeringen uit het Strategisch Investeringsplan. In de exploitatie zijn de kosten van schades niet meegenomen.

BEHEER EN ONDERHOUD VAN DE OPENBARE RUIMTE

Met 'openbare ruimte' bedoelen we de ruimte in de stad en de dorpen die voor iedereen vrij toegankelijk is. Denk daarbij aan: straten, parken, pleinen, speeltuinen en de singels. In deze openbare ruimte vinden veel dagelijkse activiteiten plaats, zoals verplaatsen van A naar B, ontmoeten, verblijven en recreëren. Het beheer en onderhoud van de openbare ruimte is verdeeld over 7 kapitaalgoederen:

- wegverhardingen
- civieltechnische kunstwerken
- openbare verlichting
- bomen
- waterwegen en -voorzieningen
- riolering*
- cultuurgroen**

* Voor riolering hebben we te maken met bijzondere wettelijke eisen en een aparte financiering. Hierover leest u meer in de aparte paragraaf hieronder.

** Bij de actualisatie van het beleidskader Kapitaalgoederen in 2019 heeft de gemeenteraad vastgesteld dat de stand van zaken van het cultuurgroen wordt meegenomen in de rapportage over de kapitaalgoederen. Cultuurgroen is een deel van de openbare ruimte waarover de gemeenteraad geïnformeerd wil worden. Het is niet vastgesteld als een zelfstandig kapitaalgoed. Met cultuurgroen bedoelen we de plantsoenen en plantvakken in de woonwijken en buurten.

In 2014 heeft de gemeenteraad het beleidskader Kapitaalgoederen van de openbare ruimte vastgesteld. Met dat plan kwam € 20 miljoen beschikbaar om in de periode tot 2021 het achterstallig onderhoud aan de wegverhardingen weg te werken. Het plan betekende ook een financiële impuls om het beheer en onderhoud van alle kapitaalgoederen op peil te houden. Daarnaast reserveren we jaarlijks middelen voor het regulier groot onderhoud. Belangrijk voordeel van deze werkwijze is dat we vanuit de beschikbare middelen toewerken naar planmatig onderhoud, vooruit gepland en geprogrammeerd in periodes van 10 jaar.

In 2018 hebben we het beleidskader geëvalueerd en geactualiseerd. Met het bestuursakkoord 'Lef en Liefde' is vanaf 2018 jaarlijks € 2,1 miljoen extra beschikbaar gekomen voor het beheer en onderhoud van de kapitaalgoederen, vooral voor de wegverhardingen en de civieltechnische kunstwerken (zoals bruggen en viaducten). Voor de wegverhardingen was dat nodig om de kwaliteitsdoelstelling voor 2021 te kunnen halen. Het geld voor de civieltechnische kunstwerken besteden we de komende jaren aan onderzoek naar de technische staat daarvan.

In 2021 hebben we het geactualiseerde beleidskader kapitaalgoederen opnieuw geëvalueerd. Daaruit bleek dat het beheer en onderhoud van de openbare ruimte steeds verder achter begon te lopen. Vooral de wegverhardingen, de civieltechnische kunstwerken, de bomen en het cultuurgroen verdienen meer aandacht. De inhoudelijke toelichting hierop vindt u hieronder. In het bestuursakkoord 'Dichtbij doen, samen sterk vooruit' uit 2022 hebben we ingespeeld op de uitkomsten van de evaluatie en is voor de periode 2022-2024 € 14,5 miljoen beschikbaar gesteld. Het merendeel hiervan wordt ingezet voor de kapitaalgoederen. We werken ook dit jaar aan het in beeld brengen van de (achter)standen van de onderhoudskwaliteiten. Daarmee wordt bepaald hoe we deze gaan inlopen. Dat komt terug in de actualisatie van het beleidskader Kapitaalgoederen. Ook brengen we hierin in beeld wat er nodig is om het beheer en onderhoud structureel naar een hoger niveau te brengen. De financiële consequenties verwerken we op basis van het besluit rondom de actualisatie kapitaalgoederen met een begrotingswijziging in de meerjarenbegroting 2024-2027.

Wegverhardingen

De gemeente beheert zo'n 10 miljoen vierkante meter aan wegverhardingen. Deze onderhouden we op een gemiddeld niveau van B min. Tot 2020 lagen we goed op koers om het achterstallige onderhoud aan de wegverhardingen in te lopen vóór 2021. Uit de inspectie van 2020 bleek echter dat de achterstanden juist waren toegenomen en kwam er ook achterstallig onderhoud aan het licht. Dat laatste hebben we in 2023 grotendeels weggewerkt. Tijdens de inspectie van 2022 kwamen weer nieuwe achterstalligheden naar voren, die onder meer voortkomen uit de achterstanden uit de inspectie van 2020 die niet aangepakt zijn. In de actualisatie van het beleidskader Kapitaalgoederen in 2023/2024 werken we toe naar een nieuwe, meer duurzame aanpak om achterstalligheid en achterstanden in te lopen en in de toekomst te voorkomen.

Bedragen x € 1.000

Wegverhardingen (incl achterstallig binnen exploitatie)	Realisatie 2022	Begroting 2023 na wijziging	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Exploitatie	2.713	3.107	3.121	3.121	3.121	3.121
Kapitaallasten Verhardingen	328	403	621	722	814	804
Dotatie voorziening achterstalligheid	-					
Dotatie onderhoudsvoorziening	4.799	4.938	5.081	5.081	5.081	5.081
Totaal exploitatie	7.840	8.449	8.824	8.925	9.017	9.006

Strategisch investeringsplan						
Openbare ruimte: herinrichtingen		770	650	900	-	-
Pleinenplan		10				
Openbare ruimte: wegen (instandhouding)		188	-	-	-	-

Civieltechnische kunstwerken

In de gemeente Breda staan zo'n 500 civieltechnische kunstwerken, zoals bruggen en viaducten. Die beheren en onderhouden we op onderhoudsniveau C. Het uitgangspunt is dat ze veilig zijn en dat de kwaliteit voldoende is voor snel en comfortabel gebruik. Voor het beheer en onderhoud hebben we begin 2020 een beheerplan vastgesteld. Hierin staat dat we het onderhoud de komende 5 jaar meer risicogestuurd gaan uitvoeren, in plaats van reactief. Zo krijgen we meer grip op de kwaliteit en kunnen we kapitaalvernietiging voorkomen.

Uit de technische inspecties in 2022 en 2023 is gebleken dat we aanvullend onderzoek moeten uitvoeren naar de constructieve veiligheid van een groot aantal kunstwerken. Dat onderzoek verrichten we de komende jaren. We werken daarnaast aan een vervangings- en levensduurprogrammering. Daarbij leggen we verbindingen met andere gemeenten met dezelfde opgaven. Zo krijgen we de urgentie voor de onderhouds- en vervangingsopgave voor civieltechnische kunstwerken op de agenda van het Rijk.

Bedragen x € 1.000

Civieltechnische kunstwerken	Realisatie 2022	Begroting 2023 na wijziging	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Exploitatie	657	1.192	730	730	730	730
Kapitaallasten CTK	-	3	15	55	93	92
Dotatie onderhoudsvoorziening	450	588	601	601	601	601
Totaal exploitatie	1.107	1.782	1.346	1.386	1.424	1.423

Strategisch investeringsplan						
Specifieke kunstwerken			100			
Willemsbrug			50	400	1.550	

Openbare verlichting

Veel van onze 40.000 lantaarnpalen en armaturen zijn aan onderhoud of vervanging toe. Met het regulier onderhoud werken we aan goed werkende openbare verlichting die de (verkeers)veiligheid bevordert. Daarbij werken we ook aan verduurzaming. Energievretende, versleten armaturen vervangen we door ledverlichting. In 2021 hebben we de eerste verduurzamingslag van zo'n 8400 armaturen afgerond. In de periode tot 2030 werken we verder aan deze verduurzaming.

Bedragen x € 1.000

Openbare verlichting	Realisatie 2022	Begroting 2023 na wijziging	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Exploitatie	1.550	1.128	1.955	1.888	1.888	1.888
Kapitaallasten OVL	537	589	685	725	809	893
Totaal exploitatie	2.087	1.718	2.641	2.613	2.697	2.781

Strategisch investeringsplan						
Openbare ruimte; openbare verlichting		3.000	3.150	1.420		

Bomen

Breda heeft ruim 110.000 bomen, die gemiddeld een hoge leeftijd hebben en veelal vervangen moeten worden. Het gemeentelijke bomenplan geeft ons houvast voor de herplant en vervanging van bomen. We maken onderscheid tussen waardevolle bomen, structuurbomen en omgevingsbomen. Het regulier onderhoudsplan (niveau B min) gaat ervan uit dat de bomen zo worden onderhouden dat ze er aantrekkelijk uit blijven zien. Waardevolle bomen, boomgroepen en boomstructuren worden op tijd en doorlopend beheerd, onderhouden én vervangen. Dat wordt echter steeds lastiger door de klimaatverandering, die zorgt voor stormen, droogte, ziekten en plagen.

Jaarlijks verdwijnen er tussen de 600 en 900 bomen uit de stad omdat ze niet veilig genoeg meer zijn. Het is nu niet mogelijk om die allemaal te vervangen door nieuwe bomen. We blijven werken aan het behoud van het aantal bomen in de dorpen en wijken. In de actualisatie van het bomenplan in 2024 bekijken we welke oplossingen werken. Een aantal daarvan hebben we in 2022 en 2023 al getest.

Een ander probleem is wortelopdruk. Dat gebeurt op plaatsen waar bomen te weinig ruimte hebben om te groeien. Met een boomwortelprotocol hebben we prioriteiten gesteld en nemen we tijdelijke maatregelen die een boom zo veel mogelijk sparen. In de actualisatie van het gemeentelijke bomenplan laten we zien wat we moeten doen om dit vraagstuk op de lange termijn aan te pakken. Daarbij maken we de financiële consequenties zo goed mogelijk inzichtelijk.

Bedragen x € 1.000

Bomen	Realisatie 2022	Begroting 2023 na wijziging	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Exploitatie	2.137	2.457	2.362	2.362	2.362	2.362
Kapitaallasten Bomen en Cultuurgroen *	302	608	898	899	943	928
Totaal exploitatie	2.439	3.065	3.260	3.261	3.305	3.290

Strategisch investeringsplan						
Bomen (instandhouding)		1.000	200	344		
Bomen (achterstand inlopen)		200	200	300		

* kapitaallasten bomen en cultuurgroen niet uitgesplitst

Waterwegen en watervoorzieningen

Breda heeft ongeveer 290 kilometer waterlopen, 80 kilometer duikers en diverse vijvers, plassen, havens en andere watervoorzieningen, zoals watertappunten, bluswatervoorzieningen, een grondwatermeetnet en waterspeelplekken. Een

belangrijke taak op het gebied van water is het nautisch beheer, waaronder het scheepvaartverkeer en de recreatie op het water vallen. Hiervoor hebben we als basis een strategische visie over het varen in Breda opgesteld. Deze visie omschrijft onze ambities en de benodigde projecten op de korte en langere termijn. Waterrecreatie wordt hierin parallel opgepakt. Met het vorige bestuursakkoord, het beheerplan Waterwegen en watervoorzieningen en het vaststellen van de begroting hebben we budget om het beheer en onderhoud op C-niveau uit te voeren. Dit betekent dat de waterwegen en watervoorzieningen veilig zijn.

Bij waterwegen is het vooral belangrijk dat het water voldoende kan stromen en voldoende diep is om water af te voeren of om in te varen. We hebben nog een achterstand bij het op peil houden van de kwaliteit van de beschoeiingen, de duikers en het baggeren. Deze achterstand kunnen we de komende periode inhalen met de beschikbare middelen en het vastgestelde kwaliteitsniveau. In het beheerplan staat ook de samenhang met het werk van waterschap Brabantse Delta. De afgelopen periode hebben we een eerste stap gezet in het preventief/cyclisch beheer en onderhoud. Calamiteiten lossen we nog steeds reactief op.

Verder zijn per 1 januari 2022 de geboorde bluswaterputten door de Veiligheidsregio Midden- en West-Brabant overgedragen aan de gemeente Breda. In totaal gaat het om 82 brandputten die in de afgelopen 1,5 jaar opnieuw zijn geïnspecteerd. Hieruit zijn geen grote gebreken naar voren gekomen. Het extra onderhoudsbudget is vooralsnog voldoende om aan de veiligheidseisen te voldoen.

Bedragen x € 1.000

Waterwegen en watervoorzieningen	Realisatie 2022	Begroting 2023 na wijziging	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Exploitatie	1.117	1.068	1.116	1.116	1.116	1.116
Kapitaallasten Waterwegen	71	80	90	89	91	90
Dotatie onderhoudsvoorziening	520	410	426	426	426	426
Totaal exploitatie	1.709	1.558	1.632	1.631	1.633	1.632

Strategisch investeringsplan

Openbare ruimte: water nautisch beheer		25		105		
--	--	----	--	-----	--	--

Cultuurgroen

Voor het cultuurgroen in Breda hanteren we onderhoudsniveau C. Tijdens de evaluatie in 2021 bleek dat een groot deel van het cultuurgroen aan het eind van zijn levenscyclus is. Bij onderhoudsniveau C vindt geen vervanging plaats. Dit is ook opgemerkt in het Bestuursakkoord in 2022. Daarin is budget beschikbaar gesteld voor de reconstructie van het groen en het verhogen van de kwaliteit daarvan. Voor onderhoud op een hoger niveau is geen budget beschikbaar. In de actualisatie van het beleidskader kapitaalgoederen 2023/2024 nemen we dit mee. Daarin stellen we voor om een apart gemeentelijk plan voor het cultuurgroen te maken.

In het Strategisch Investeringsplan (SIP) hebben we budget opgenomen voor de aanpak van hittestress. Dit budget wordt gebruikt om de aanplant van bomen te financieren in klimaatadaptatieprojecten.

Bedragen x € 1.000

Cultuurgroen	Realisatie 2022	Begroting 2023 na wijziging	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Exploitatie	5.823	6.024	6.927	7.927	8.426	8.426
Kapitaallasten groenonderhoud*						
Totaal exploitatie	5.823	6.024	6.927	7.927	8.426	8.426

Strategisch investeringsplan

Groene pleinen & parken 2.0			216	300	333	
Openbare ruimte en pleinenaanpak		300	700	1.250	1.250	2.500
Klimaatadaptatie hitte		404	404			

* Zie Bomen; kapitaallasten bomen en cultuurgroen niet uitgesplitst

BEHEER EN ONDERHOUD RIOLERING

Het Stedelijk Waterplan 2019-2023 (SWP) beschrijft het beheer en onderhoud van het afvalwater, het hemelwater en het grondwater. Dat bestaat uit een combinatie van het in stand houden en verbeteren van het huidige riool- en watersysteem. De gemeente is verantwoordelijk voor het transport van het stedelijk afvalwater naar de rioolwaterzuivering van het waterschap. Daarvoor hebben we 1300 kilometer rioolbuizen en 800 grote en kleine gemalen en overige voorzieningen in beheer. Ook onderhouden we regenwaterriolen, sloten en wadi's om het regenwater te verwerken. Verder is de gemeente het aanspreekpunt voor het grondwater in de openbare ruimte.

In het SWP hebben we vastgelegd dat we het natuurlijke watersysteem willen herstellen door te ontharden en te vergroenen. We willen regenwater afkoppelen van de riolering en motiveren inwoners en bedrijven om ook duurzaam met water om te gaan. Dat doen we bijvoorbeeld met projecten in het kader van Groene Buurtjes. De komende jaren maken we werk met werk, waarbij we een klimaatadaptieve inrichting bereiken en waarbij onze assets op orde zijn. Op aandringen van de gemeenteraad maken we meer werk van de communicatie met en participatie van bewoners, bedrijven en andere partners. Denk aan het verbreden van de subsidie voor water en groen, en een subsidie voor huurders.

Hierbij past ook de verbreding van onze structurele communicatie en een verdere verdieping van de Week van ons Water en de rioolwandelingen in de Oude Vest. Daarnaast vragen we bewoners en bedrijven om op hun eigen grond maatregelen te treffen. De gemeente verbetert het riool- en watersysteem qua energiebesparing en de circulaire economie. In het najaar van 2023 leggen we het nieuwe SWP 2024-2028 voor aan de gemeenteraad.

Bedragen x € 1.000

Riolering	Realisatie 2022	Begroting 2023 na wijziging	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Exploitatie	5.445	5.678	5.904	3.990	3.228	3.281
Kapitaallasten Riolering	8.041	5.083	6.787	7.488	9.188	9.568
Dotatie (+)/ onttrekking voorziening (-)*	-358	-547	-2.461	-836	-173	-
Totaal exploitatie	13.128	10.213	10.230	10.642	12.243	12.849
Strategisch investeringsplan						
Riolering		17.099	18.769	21.750	22.750	24.750

* Aan het eind van ieder jaar wordt het resultaat riolering ten laste of ten gunste van de voorziening gebracht. Voor het begrotingsjaar 2024 is de voorziening toereikend, echter door rente- en prijsstijgingen wordt hierop fors ingeteerd. Op basis van het nieuwe Stedelijk Waterplan 2024-2028, dat eind 2023 aan de Raad wordt voorgelegd, wordt bepaald wat de consequenties zijn voor de voorziening en de tariefstelling in de jaren 2025 en verder. Een voorstel hiertoe zal in de begroting 2025 worden verwerkt.

BEHEER EN ONDERHOUD ACCOMMODATIES

Onderhoud

Voor het bouwkundig onderhoud van onze accommodaties werken we met conditieafhankelijk onderhoud (NEN 2767). In 2012 stelde het college het gemiddelde onderhoudsniveau vast op niveau 3 (redelijk). Hierbij zijn waardebehoud en de bedrijfsvoering geborgd. De meerjarenonderhoudsplannen actualiseren we minstens iedere 5 jaar. Naast het planmatig onderhoud voeren we jaarlijks ook de keuringen, controles en het correctief onderhoud uit.

Het civiel- en cultuurtechnisch onderhoud van de buitensportcomplexen (exclusief de opstallen) houden we sober en doelmatig. We sluiten hierbij aan bij het groenbeheersysteem dat uitgaat van de wettelijk verplichte BGT (Basisregistratie Grootchalige Topografie) en IMGeo (Informatiemodel Geografie). Voor sportaccommodaties zijn de normeringen van NOC*NSF en de overkoepelende sportbonden van toepassing, die door Kiwa Isa Sport zijn vastgelegd in het handboek voor sportaccommodaties.

Wet- en regelgeving

Naast het reguliere onderhoud moet het gemeentelijk vastgoed voldoen aan alle wettelijke verplichtingen. Voor de veiligheid treffen we maatregelen op 5 aandachtsgebieden:

- elektra
- legionellabeheersing
- brandveiligheid
- dakveiligheid
- duurzaamheid

Ook het gedrag van de gebruiker/huurder krijgt daarin een rol. De gemeente treedt hierbij niet op als overheid, maar als rechtspersoon.

Elektra

We willen veilige elektrische gebouwgebonden installaties. Gecontracteerde aannemers voeren daarom de inspecties, het preventief onderhoud en het noodzakelijke herstel voor ons uit. Dit doen zij conform de geldende SCIOS certificatieregelingen (scope 8, 10, 12) voor elektrische installaties. Het doel van deze regelingen is te beoordelen of de installaties voldoen aan de (brand)veiligheidseisen.

Legionellabeheersing

Waterinstallaties inspecteren en herstellen we volgens NEN 1006, het Drinkwaterbesluit en de Waterwerkbladen. Het Drinkwaterbesluit en de 'Regeling legionellapreventie in drinkwater en warm tapwater' benoemen 2 soorten installaties: prioritair en niet-prioritair. De gemeente voert beheersmaatregelen uit voor de legionellapreventie. Concreet gaat het om de verplichte jaarlijkse legionellabeheersmaatregelen, het controleren van terugstroombeveiligingen, het controleren en registreren van koudwatertemperaturen en het controleren en registreren van boilertemperaturen.

Brandveiligheid

Eenmalige brandscans helpen ons om het brandveiligheidsniveau van gebouwen in kaart te brengen. De maatregelen voeren we uit naar prioriteit en urgentie. Voor noodzakelijke maatregelen sluiten we zo veel mogelijk aan bij de uitvoering van andere projecten, zoals verduurzamingsmaatregelen. Het koppelen van deze werkzaamheden is efficiënt en de gebruiker van het gebouw wordt hiermee zo min mogelijk verstoord in de bedrijfsvoering. In 2023 zijn in de laatste gebouwen de brandwerende scheidingsen op orde gemaakt binnen het eenmalige project 'Brand- en dakveiligheid'.

De controle van de brandwerende scheidingsen en het onderhoud en de keuring van de overige brandveiligheidsvoorzieningen zijn in het reguliere beheersproces opgenomen.

Dakveiligheid

Als vastgoedeigenaar en opdrachtgever van aannemers moeten we ervoor zorgen dat mensen veilig kunnen werken op onze daken. Op platte daken worden steeds meer installaties geplaatst. Het onderhoud daarvan moet veilig kunnen plaatsvinden. Het eenmalige project 'Brand- en dakveiligheid', waarin we dakveiligheidsvoorzieningen hebben aangebracht, is in 2023 afgerond. De jaarlijkse keuring en het jaarlijkse onderhoud van deze voorzieningen is toegevoegd aan het bestaande onderhoudscontract.

Duurzaamheid

De afgelopen jaren heeft Breda geïnvesteerd in haar maatschappelijk vastgoed om zo bij te dragen aan een CO₂-neutrale stad in 2044. De eigen klimaatambities van Breda worden steeds meer aangevuld en versterkt door landelijke kaders. De komende jaren worden deze landelijke kaders verder uitgebreid met nieuwe wetgeving en initiatieven. Hierbij wordt ook richting gegeven aan het gemeentelijk maatschappelijk vastgoed. Binnen deze transitie blijft Breda in 2024 kijken hoe haar vastgoedportefeuille kan bijdragen aan de eigen en de landelijke klimaatambities.

Bedragen x € 1.000

Vastgoedbeheer	Realisatie 2022	Begroting 2023 na wijziging	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Exploitatie (klein onderhoud)	2.751	3.501	3.599	3.599	3.599	3.599
Kapitaallaasten vastgoed	5.763	5.338	5.498	5.498	5.498	5.498
Dotatie onderhoudsvoorziening	7.788	8.377	9.457	8.356	9.864	9.642
Totaal exploitatie	16.302	17.216	18.554	17.453	18.961	18.739

Strategisch investeringsplan					
Vastgoedbeheer			2.713	2.084	2.000
Vastgoedbeheer, sportaccomodaties			500	275	
Talentcentrum			300		

Beleidskaders

- Visie op Vastgoed (februari 2017)
- robuuste aanpak verduurzaming van de Bredase vastgoedportefeuille
- nota Sportaccomodaties en Financiën
- nota Bewegingsruimte
- Team Breda Uitvoeringsprogramma 2017-2022

Kerncijfers

	Aantal m ² bvo	Aantal objecten
Afvalservice	6.117	20
Voormalig ATEA	21.593	4
Bibliotheken/Nieuwe Veste	12.767	4
Binnensport	32.045	20
Brandweer	9.394	4
Buitensport	6.135	24
Cultureel erfgoed	2.950	5
Cultuur (museum, theater, atelierruimten)	12.012	7
Diversen	36.881	14
Kinderopvang	2.664	5
Maatschappelijke opvang	6.718	3
MFA's/Bredescholen	25.784	6
Onderwijs/educatief overig	2.728	9
Stadskantoren/gemeentehuis	36.336	4
Uitvoering (District)sposten	7.632	7
Wijkcentra	8.358	12
Wijkzaken (Speeltuinen/zwemplassen)	340	12
Zwembad/ijsbaan	25.514	4
	255.968	164

BEHEER EN ONDERHOUD VOERTUIGEN

De voertuigen die we aanschaffen, zijn zo duurzaam mogelijk. Elektrische varianten en andere technieken zijn echter nog niet voor alle werkzaamheden beschikbaar of er is nog geen budget voor de meerkosten. We stappen over zodra dit technisch en financieel mogelijk is en de huidige voertuigen zijn afgeschreven. Tot die tijd gebruiken we voor die werkzaamheden de meest milieuvriendelijke diesels.

Eind 2019 hebben we het convenant 'Duurzame voertuigen en brandstoffen in de reinigingsbranche' ondertekend. Daarmee committeren we ons aan de aanschaf van emissievrije reinigingsvoertuigen vanaf 1 januari 2030 (of waar mogelijk eerder). Dit convenant heeft betrekking op al onze reinigingsvoertuigen, zoals inzamelvoertuigen, veegmachines en afvalbakkenwagens.

Het gemeentelijke wagenpark bestaat uit:

- 36 afvalinzamelwagens, 5 kraan/perswagens, 1 waswagen hoogbouw en 1 waswagen ondergronds. Daarvan rijden er 2 op waterstof, 2 vol hybride, 19 op diesel met elektrische opbouw en 20 volledig op diesel
- 14 haakarm-kraanwagens volledig op diesel
- 3 lichte vrachtwagens volledig op diesel
- 4 zware aanhangwagens

- 174 bedrijfswagens, waarvan 38 volledig elektrisch, 5 cng (aardgas), 20 benzine, 109 volledig diesel en 2 hybride
- 52 rijdende machines volledig op diesel
- 85 items voor de winterdienst
- 3 hybride voertuigen onder leasecontract

Daarnaast gebruiken we zo'n 5000 andere items (zoals boormachines, bladblazers, ladders, verlengsnoeren, meters, aggregaten en kettingzagen).

De indeling naar aandrijving van de wagens is als volgt:

- 2 waterstofvoertuigen
- 38 volledig elektrische voertuigen
- 5 cng (aardgas)voertuigen
- 198 volledige diesellootvoertuigen
- 4 vol hybride voertuigen (en 3 lease hybride)
- 19 dieselvrachtwagens met elektrische opbouw
- 20 benzinevoertuigen

Onderhoud

Jaarlijks voeren we een onderhoudsprogramma uit aan de hand van de technische staat van de voertuigen. Een achterstand in de vervangingsinvesteringen leidt ertoe dat het moeilijker is om onze voertuigen tegen acceptabele kosten te laten rijden. Dit komt onder meer door hogere onderhouds- en reparatiekosten.

Vervanging

De vervanging van alle tractiemiddelen is vastgelegd in een vervangingsplan. Daarbij willen we blijven voldoen aan de normen voor luchtkwaliteit en de landelijke milieueisen. Op het moment van afroep kijken we onder andere naar de beschikbaarheid en toepasbaarheid van hybride, low-emissie en elektrische voertuigen, en houden we rekening met de duurzaamheidscriteria van het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat. Ook handelen we naar de ambities van het convenant 'Duurzame voertuigen en brandstoffen in de reinigingsbranche'.

Financiën

De nieuwwaarde van het totale wagen- en machinepark is zo'n € 31,5 miljoen. De afschrijvingsperiode is gemiddeld 9 jaar. Voor de jaarlijkse vaste kosten voor onderhoud, brandstof, afschrijving, rente en verzekering is zo'n € 6,2 miljoen opgenomen in de begroting 2024.

De afgelopen jaren is er sprake van een structureel tekort. Dat komt vooral door prijsstijgingen, extra inhuur, onderhoud en investeringen. Dit betekent een extra kostenpost voor een aantal afdelingen: Beheer openbare ruimte, Werk, Vastgoedbeheer, Servicecentrum, en Veiligheid en Leefomgeving.

Bedragen x € 1.000

Wagenpark	Realisatie 2022	Begroting 2023 na wijziging	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Exploitatie	5.932	4.820	3.846	3.760	3.760	4.155
Kapitaallasten Voertuigen	1.884	2.049	2.355	2.439	2.447	2.045
Totaal exploitatie	7.816	6.869	6.201	6.199	6.207	6.200
Strategisch investeringsplan						
Wagenpark		4.594	1.695	1.600	pm	pm

Paragraaf Verbonden partijen

INLEIDING

Een verbonden partij is een rechtspersoon buiten onze eigen organisatie, waarin we een bestuurlijk en een financieel belang hebben. Het is één van de manieren waarop we onze taken uit kunnen (laten) voeren. Vrijwel alle gemeenschappelijke regelingen waar de gemeente aan deelneemt, zijn een verbonden partij, net als de nv's en bv's waarvan de gemeente aandeelhouder is.

Het besturen van verbonden partijen kan ingewikkeld zijn vanwege de bestuurlijke en klantrelatie die de gemeente met hen heeft. Bovendien zijn er vaak meerdere partijen betrokken bij een verbonden partij, waardoor wij niet de enige bestuurder en klant zijn. We moeten onze bestuurlijke doelen en wensen afstemmen met de andere deelnemers, wat de aansturing soms tot een uitdaging maakt.

Toch biedt het werken met verbonden partijen vele voordelen, zoals schaalvergroting en een regionale aanpak van regionale kwesties. Sinds de begroting 2017 nemen we informatie over de verbonden partijen op bij het programma waaraan die partij bijdraagt. In deze paragraaf vindt u een totaaloverzicht van de verbonden partijen.

De gemeente neemt ook deel aan de gemeenschappelijke regelingen 'Beschermd wonen regio Breda' en 'Geweld in afhankelijkheidsrelaties (GIA) en Meldpunt Crisiszorg West-Brabant'. Dit zijn zogeheten centrumregelingen en dat zijn geen aparte rechtspersonen - en dus geen verbonden partijen. Het gewest RWB (voorheen MARB), waar Breda onderdeel van is, is lid van de VVC. De VVC is geen verbonden partij. Er is geen financieel risico meer, omdat de rechtszaken met Attero, over betalen naheffing, zijn afgerond.

VISIE EN BELEID

Een wijziging van de Wet gemeenschappelijke regelingen (Wgr) per 1 juli 2022 zorgt onder meer voor een betere positie voor gemeenteraadsleden, een meer actieve informatieplicht aan de gemeenteraad, een versterkte controlerende rol voor de gemeenteraad en verankering van de burgerparticipatie.

Voor Midden- en West-Brabant hebben we een vernieuwde nota Verbonden Partijen opgesteld. Deze ligt in lijn met de nieuwe Wgr en de aanbevelingen bij de evaluatie van de eerdere nota. Hierbij hebben we de financiële beleidsregels voor de gemeenschappelijke regelingen zo veel mogelijk gelijk getrokken. Bij het actualiseren van de nota hebben we natuurlijk rekening gehouden met de belangen van de gemeente Breda. Ook hebben we specifiek aandacht besteed aan de verschillende soorten verbonden partijen. Het niveau waarop de gemeenteraden betrokken zijn, kan variëren en is afhankelijk van het type verbonden partij. Een verbonden partij die zich enkel richt op de bedrijfsvoering heeft mogelijk een andere mate van betrokkenheid van de gemeenteraden dan een verbonden partij waarin beleid wordt voorbereid en (strategische) beleidskeuzes aan de orde zijn.

Financiële richtlijnen voor de begroting 2025 van de gemeenschappelijke regelingen

Voor de begroting 2025 geven we financiële richtlijnen mee aan iedere gemeenschappelijke regeling (GR):

1. We verwachten van het bestuur van de Gemeenschappelijke Regeling dat zij uiterlijk 15 april 2024, maar bij voorkeur vóór 1 april 2024, een structureel sluitende meerjarenbegroting voor de komende vier jaar aanbiedt aan de deelnemers. De gemeenschappelijke regeling vermeldt duidelijk de inhoudelijke en financiële uitgangspunten die gebruikt zijn voor de begroting voor het komende jaar. In de begroting neemt de gemeenschappelijke regeling ook een overzicht op met de bijdragen voor de komende vier jaar per deelnemer.
2. De begroting wordt opgesteld op basis van ongewijzigd beleid. Er worden dus geen nieuwe taken of uitbreidingen van bestaande taken in de begroting opgenomen, behalve als dit eerder is besloten door het Algemeen Bestuur.
3. De begroting bevat een overzicht met het verloop van de reserves. In dit overzicht is te zien wanneer de reserve wordt ingezet en voor welk bedrag per jaar. Hierin wordt ook het doel van de reserve omschreven. Wanneer een reserve 2 jaar of langer niet wordt ingezet, dan legt de GR de instandhouding of vrijval hiervan voor bij de besluitvorming over de ontwerpbegroting. Het uitgangspunt is dat deze reserve op dat moment vrijvalt. Wordt er niet besloten tot vrijval, dan geeft de GR in de ontwerpbegroting de planning en het doel van de uitgaven voor deze reserve opnieuw aan. Via de ontwerpbegroting krijgen de gemeenteraden de gelegenheid om een zienswijze in te dienen.

4. De bijdrage van de deelnemende gemeenten in de begroting voor het komende jaar stijgt maximaal met de geldende CAO-indexering, overige CAO afspraken en de prijsontwikkeling uit de meest recente circulaire. Voor het opstellen van zowel de kaderbrief als de begroting gebruikt de gemeenschappelijke regeling de dan meest recente Rijkscirculaire voor zowel de loon- als de prijsindex.
5. Voor het opvangen van afwijkingen tussen de indexeringen die in de begroting zijn opgenomen en de werkelijke CAO-indexering, overige CAO-afspraken en de werkelijke prijsontwikkeling houdt de verbonden partij een beperkte algemene reserve aan om de bedrijfsvoering in het lopende boekjaar te kunnen continueren zonder dat hiervoor een beroep moet worden gedaan op de deelnemers en een zienswijzenprocedure moet worden gevolgd.
6. Uiteraard wijzigt de deelnemersbijdrage ook wanneer er wijzigingen zijn in de kwantiteit van de dienstverlening die de deelnemers afnemen.
7. Een positief jaarrekeningresultaat wordt uitgekeerd aan de deelnemers. De gemeenschappelijke regeling kan hier alleen van afwijken door een duidelijk en gemotiveerd voorstel voor resultaatbestemming voor te leggen aan het Algemeen Bestuur. Over een dergelijk voorstel besluit het Algemeen Bestuur.
8. In de paragraaf Weerstandsvormogen en risicobeheersing beschrijft de gemeenschappelijke regeling de risico's met de meeste impact en de getroffen beheersingsmaatregelen. Ook geeft de gemeenschappelijke regeling inzicht in de benodigde weerstandscapaciteit.

De Regionale Ambulancevoorziening Brabant Midden-West-Noord (RAV) heeft een afwijkende financiering, omdat zij wordt betaald vanuit de ziektekostenverzekeringen. Daarom gelden de bovenstaande richtlijnen niet voor hen.

DE VERBONDEN PARTIJEN

Totaalbeeld verbonden partijen

Bedragen x € 1.000

Naam verbonden partijen	Soort verbonden partij	Verbonden partij	Bijdrage aan Breda	Bijdrage van Breda
Neovita BV	Vennootschappen en coöperaties	Vitaal en Sociaal Breda		
GR GGD West-Brabant	Gemeenschappelijke regeling	Vitaal en Sociaal Breda		5.715
GR Regionale Ambulancevoorziening (RAV) Brabant Midden-West-Noord	Gemeenschappelijke regeling	Vitaal en Sociaal Breda		
GR programma Schoolverzuim en Voortijdig Schoolverlaten	Gemeenschappelijke regeling	Vitaal en Sociaal Breda		805
NV Werkgelegenheidsinstituut West-Brabant	Vennootschappen en coöperaties	Ondernemend Breda		688
Chassétheater beheer NV	Vennootschappen en coöperaties	Ondernemend Breda		
NV Stadsherstel Breda	Vennootschappen en coöperaties	Ondernemend Breda		
NV Bredase Investeringsmaatschappij (NV BrIM)	Vennootschappen en coöperaties	Ondernemend Breda		
BrabantRing	Vennootschappen en coöperaties	Ondernemend Breda		
GR Regio West Brabant	Gemeenschappelijke regeling	Ondernemend Breda		6.805
Belgisch Nederlands Grensoverleg	Overige verbonden partijen	Ondernemend Breda		4
Schadevergoedingsschap HSL-Zuid, A16 en A4	Gemeenschappelijke regeling	Duurzaam wonen in Breda		
GR Nazorg Gesloten Stortplaatsen Bavel-Dorst en Zevenbergen	Gemeenschappelijke regeling	Basis op Orde in Breda		356
GR Veiligheidsregio Midden- en West-Brabant	Gemeenschappelijke regeling	Basis op Orde in Breda		13.221
GR Omgevingsdienst Midden- en West-Brabant	Gemeenschappelijke regeling	Basis op Orde in Breda		2.293
Zorg-en Veiligheidshuis Breda	Overige verbonden partijen	Basis op Orde in Breda		282
Midwaste	Vennootschappen en coöperaties	Basis op Orde in Breda		

Enexis Holding NV (inclusief overige NV's/BV's) (belang 0,016%)	Vennootschappen en coöperaties	Organisatie en financiën in Breda		
Brabant Water NV	Vennootschappen en coöperaties	Organisatie en financiën in Breda		
NV Bank Nederlandse Gemeenten (BNG Bank)	Vennootschappen en coöperaties	Organisatie en financiën in Breda		
GR Belastingssamenwerking West-Brabant	Gemeenschappelijke regeling	Organisatie en financiën in Breda		4.176

Een uitgebreidere beschrijving van de verbonden partijen vindt u bij de programma's.

NEOVITA BV

Vitaal en Sociaal Breda	Thema Leren, ontwikkelen en werken
Verantwoordelijk bestuurder:	Marike de Nobel
Bestuurlijk vervanger:	Carla Kranenburg-van Eerd
Belang Breda in verbonden partij in %:	100%
Soort verbonden partij:	Vennootschappen en coöperaties

De belangrijkste risico's bij de verbonden partij

Omdat Neovita een vast percentage op de loonsom ontvangt, is er nauwelijks sprake van risico's. Voor het risico van hogere loonkosten door een nieuwe cao hebben we al eerder een voorziening gevormd. Deze is onderdeel van de doorbelaste loonkosten en komt niet ten laste van het resultaat van Neovita.

Financiële informatie:

Bedragen x € 1.000

	Jaarrekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024
Financiële bijdrage	0	0	0
Eigen vermogen	895	Niet beschikbaar *	Niet beschikbaar *
Vreemd vermogen	1.905	Niet beschikbaar *	Niet beschikbaar *
Resultaat voor bestemming	-47	Niet beschikbaar *	Niet beschikbaar *
Weerstandsvermogen	895	Niet beschikbaar *	Niet beschikbaar *
Netto schuldquote in %	-17,0	Niet beschikbaar *	Niet beschikbaar *
Solvabiliteit in %	31,2	Niet beschikbaar *	Niet beschikbaar *

* Van Neovita B.V. is geen begroting opgesteld en beschikbaar gesteld

GR GGD WEST-BRABANT

Vitaal en Sociaal Breda	Thema Leven
Website GGD West-Brabant:	GGD West-Brabant
Verantwoordelijk bestuurder:	Arjen van Drunen
Bestuurlijk vervanger:	Boaz Adank
Belang Breda in verbonden partij in %:	24,07%
Soort verbonden partij:	Gemeenschappelijke regeling

De belangrijkste risico's bij de verbonden partij

- Het (financiële) risico door corona was in 2023 niet meer te vergelijken met de situatie in 2020 en 2021.
- Er blijft een risico op het gebied van informatiebeveiliging en privacy, doordat de GGD steeds afhankelijker is geworden van de beschikbaarheid van systemen en de betrouwbaarheid van informatie. Een goede beveiliging is essentieel, zodat de persoonsgegevens van onze inwoners niet openbaar worden.
- De GGD heeft last van de krapte op de arbeidsmarkt. Er is een risico dat de dienstverlening aan onze inwoners daardoor in het geding komt.

Inhoudelijke richtlijnen voor de begroting 2025

- De GGD geeft in de kaders en de beleidsbegroting 2025 duidelijk weer met welke concrete plannen zij invulling gaat geven aan de 4 ambities en 3 gezonde geluiden uit het beleidsplan 2023-2026 'Wij maken samen gezond gewoon'.
- Via prestatie-indicatoren brengt de GGD de resultaten in beeld die zij bereikt. De GGD start in de 2e helft van 2023 met het formuleren van deze indicatoren, samen met een afvaardiging van de gemeenten. De GGD neemt deze indicatoren volgens afspraak op in de begroting 2024 en laat deze ook (eventueel met uitbreiding) terugkomen in de beleidsbegroting 2025.
- In het kader van GALA versterkt de GGD haar (regionale) kennis- en adviesfunctie. Daarnaast gaat de GGD aan de slag met de coördinatie. De coördinerende rol van de GGD wordt later uitgewerkt, waarbij gekeken wordt welke regionale thema's zij gaat oppakken. Ook de precieze rol binnen de ketenaanpakken (vanuit het IZA) wordt hierin uitgewerkt.
- De GGD heeft binnen het basispakket haar diensten in het kader van de Omgevingswet in 2024 uitgebreid. De algemene bijdrage is met € 0,13 per inwoner verhoogd. In de begroting geeft de GGD aan wat zij gemeenten in 2025 binnen het basispakket biedt aan advisering in het kader van de Omgevingswet, waarbij het uitgangspunt is dat binnen het basispakket zo veel mogelijk tegemoet wordt gekomen aan de vraag van gemeenten. De genoemde aantallen en termijnen dienen indicatief te zijn zodat voor (harde) afspraken eerst ervaring opgedaan wordt in de eerste jaren van de Omgevingswet.

Specifieke financiële richtlijnen voor de begroting 2025

De GGD start in het najaar van 2023 met de analyse van de bestemmingsreserves. De uitkomsten hiervan worden vertaald naar uitgangspunten, die in 2024 door het algemeen bestuur worden vastgesteld bij de kadernota. In de beleidsbegroting 2024 worden deze uitgangspunten verwerkt, zodat ze aanvullend inzicht geven in het nut en de noodzaak van de bestemmingsreserves. Dit moet ook gebeuren voor de P&C-cyclus 2025. Zo kan de GGD ook voldoen aan financiële richtlijn 4.

Financiële informatie:

Bedragen x € 1.000

	Jaarrekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024
Financiële bijdrage	5.010	4.806	5.715
Eigen vermogen	6.704	6.183	6.106
Vreemd vermogen	11.701	10.500	10.500
Resultaat voor bestemming	437	-67	-77
Ratio weerstandsvermogen	1,05	0,90	1,05
Netto schuldquote in %	2	10	3
Solvabiliteit in %	35	25	36

GR REGIONALE AMBULANCE VOORZIENING BRABANT MIDDEN-WEST-NOORD (RAV)

Vitaal en Sociaal Breda	Thema Leven
Website Regionale Ambulancevoorziening:	Regionale Ambulancevoorziening
Verantwoordelijk bestuurder:	Arjen van Drunen
Bestuurlijk vervanger:	Boaz Adank
Belang Breda in verbonden partij in %:	2,4%
Soort verbonden partij:	Gemeenschappelijke regeling

De belangrijkste risico's bij de verbonden partij

Voor de gemeente is er geen (financieel) risico.

Inhoudelijke richtlijnen voor de begroting 2025

- De RAV waarborgt de kwaliteit en continuïteit van de ambulancezorg in haar hele werkgebied. De ambulancezorg dient blijvend te worden uitgevoerd zonder gemeentelijke financiële bijdragen.
- Het Landelijk Kwaliteitskader Ambulancezorg 1.0 bevat 26 indicatoren waarmee het niveau van de zorg wordt gemeten. Tijdigheid in het spoedvervoer is er hier één van. De indicatoren zijn onderverdeeld in 7 segmenten: Bereikbare en beschikbare zorg, Patiënt centraal, Veilige zorg, Professionaliteit, Samenwerken, Continu verbeteren en Basis op orde. De RAV informeert de gemeenten hoe zij voldoet aan het landelijke kwaliteitskader.

- Naar verwachting is in 2025 de nieuwe urgentie-indeling ambulancezorg ingevoerd. Deze indeling heeft 7 urgentieniveaus in plaats van 3. De RAV verwerkt de nieuwe urgentie-indeling in haar begroting, waarbij de inzage in de responstijden op A1- en A2-ritten behouden blijft. Uitgangspunt blijft dat in het hele werkgebied de responstijd voor A1-ritten in niet meer dan 5% van de gevallen wordt overschreden (melding-aankomst meer dan 15 minuten).
- In haar begroting geeft de RAV aan wat de landelijke Beleidsagenda Toekomstbestendige Acute Zorg van het ministerie van VWS betekent voor de ambulancezorg in haar werkgebied. De beleidsagenda heeft 3 kernpunten: Kwaliteit en toegankelijkheid van de zorg, Zorgcoördinatie en Samenwerking in de regio.

Financiële informatie:

Bedragen x € 1.000

	Jaarrekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024
Financiële bijdrage	0	0	0
Eigen vermogen	14.293	14.369	14.369
Vreemd vermogen	29.564	28.702	33.917
Resultaat voor bestemming	221	92	0
Weerstandsvermogen	14.293	14.369	14.369
Netto schuldquote in %	7,1	9,4	7,9
Solvabiliteit in %	32,6	28,1	29,8

GR PROGRAMMA SCHOOLVERZUIM EN VOORTIJDIG SCHOOLVERLATEN

Vitaal en Sociaal Breda	Opgroeien
Verantwoordelijk bestuurder:	Arjen van Drunen
Bestuurlijk vervanger:	Boaz Adank
Belang Breda in verbonden partij in %:	45,7%
Soort verbonden partij:	Gemeenschappelijke regeling

De belangrijkste risico's bij de verbonden partij

Het belangrijkste risico binnen deze GR is het vertrek van één van de deelnemende gemeenten. Vanwege de stijgende lasten bekijken alle gemeenten of de voordelen van de samenwerking nog toereikend zijn om deel te blijven nemen. Dit risico lijkt vooralsnog beperkt, omdat deelname aan de GR de kosten beperkt. Ook is de GR de afgelopen jaren effectief gebleken om de wettelijk verplichte regelingen uit te voeren.

Inhoudelijke richtlijnen voor de begroting 2025

We hebben geen inhoudelijke richtlijnen meegegeven.

Financiële informatie:

Bedragen x € 1.000

	Jaarrekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024
Financiële bijdrage	878	786	805
Eigen vermogen	-234	0	0
Vreemd vermogen	885	723	723
Resultaat voor bestemming	-234	0	0
Weerstandsvermogen	Geen	Geen	Geen
Netto schuldquote in %	-10,1	0,0	0,0
Solvabiliteit in %	-26,4	0,0	0,0

NV WERKGELEGENHEIDSINSTITUUT WEST-BRABANT

Ondernemend Breda	Stimuleren economische ontwikkeling
Website Rewin:	Rewin
Verantwoordelijk bestuurder:	Carla Kranenburg-van Eerd
Bestuurlijk vervanger:	Jeroen Bruijns
Belang Breda in verbonden partij in %:	10,3%
Soort verbonden partij:	Vennootschappen en coöperaties

De belangrijkste risico's bij de verbonden partij

- Uiteenlopende zienswijzen over de bijdragen vanuit de gemeenten in de regio West-Brabant zorgen ervoor dat (delen van) de ambities mogelijk niet uitkomen.
- Er is steeds meer vraag naar cofinanciering bij subsidieoproepen vanuit het Rijk en de EU. De Regio West-Brabant heeft geen cofinancieringsfonds. Hierdoor kost het veel tijd en inspanning om op korte termijn alsnog geld beschikbaar te hebben voor onverwachte kansrijke projecten.

Financiële informatie:

Bedragen x € 1.000

	Jaarrekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024
Financiële bijdrage	0	0	688
Eigen vermogen		Niet beschikbaar *	Niet beschikbaar *
Vreemd vermogen		Niet beschikbaar *	Niet beschikbaar *
Resultaat voor bestemming		Niet beschikbaar *	Niet beschikbaar *
Weerstandsvermogen		Niet beschikbaar *	Niet beschikbaar *
Netto schuldquote in %		Niet beschikbaar *	Niet beschikbaar *
Solvabiliteit in %		Niet beschikbaar *	Niet beschikbaar *

* Van NV Werkgelegenheidsinstituut West-Brabant (REWIn) is geen begroting opgesteld en beschikbaar gesteld

CHASSÉTHEATER BEHEER NV

Ondernemend Breda	Dynamische stad
Website Chassé:	Chassé Theater
Verantwoordelijk bestuurder:	Marika de Nobel
Bestuurlijk vervanger:	Carla Kranenburg-van Eerd
Belang Breda in verbonden partij in %:	100%
Soort verbonden partij:	Vennootschappen en coöperaties

De belangrijkste risico's bij de verbonden partij

De coronacrisis is voorbij, maar ijlt nog na. Ondertussen zijn er een kostencrisis en een energiecrisis overheen gekomen, die het Chassé Theater opnieuw voor grote uitdagingen stellen. Daarbovenop komen er in de nabije toekomst kosten voor het onderhoud van het pand en de installaties. Het bijna 30 jaar oude gebouw is op een aantal punten toe aan omvangrijke vervangingen en investeringen.

Financiële informatie:

Bedragen x € 1.000

	Jaarrekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024
Financiële bijdrage	0	0	0
Eigen vermogen		Niet beschikbaar *	Niet beschikbaar *
Vreemd vermogen		Niet beschikbaar *	Niet beschikbaar *
Resultaat voor bestemming		Niet beschikbaar *	Niet beschikbaar *
Weerstandsvermogen		Niet beschikbaar *	Niet beschikbaar *

Netto schuldquote in %		Niet beschikbaar *	Niet beschikbaar *
Solvabiliteit in %		Niet beschikbaar *	Niet beschikbaar *

* Van Chassetheater Beheer N.V. is geen begroting opgesteld en beschikbaar gesteld

NV STADSHERSTEL BREDA

Ondernemend Breda	Thema Dynamische stad
Website Stadsherstel:	Stadsherstel Breda
Verantwoordelijk bestuurder:	Marike de Nobel
Bestuurlijk vervanger:	Carla Kranenborg-van Eerd
Belang Breda in verbonden partij in %:	13,05%
Soort verbonden partij:	Vennootschappen en coöperaties

De belangrijkste risico's bij de verbonden partij

Het voormalige Klapkot is verhuurd aan de brouwerij. Sinds het faillissement van restaurant Binnen is dit pand nog steeds niet in gebruik. Er lopen gesprekken met een nieuwe exploitant over de Huiskamer, het voormalige Klapkot, de Vishal en de buitenruimte. Er ligt nog geen concreet plan.

Financiële informatie:

Bedragen x € 1.000

	Jaarrekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024
Financiële bijdrage	0	0	0
Eigen vermogen	2.821	Niet beschikbaar *	Niet beschikbaar *
Vreemd vermogen	5.169	Niet beschikbaar *	Niet beschikbaar *
Resultaat voor bestemming	127	Niet beschikbaar *	Niet beschikbaar *
Weerstandsvermogen	2.821	Niet beschikbaar *	Niet beschikbaar *
Netto schuldquote in %	780,3	Niet beschikbaar *	Niet beschikbaar *
Solvabiliteit in %	35,3	Niet beschikbaar *	Niet beschikbaar *

* Van N.V. Breda Stadsherstel is geen begroting opgesteld en beschikbaar gesteld

NV BREDASE INVESTERINGSMAASCHAPPIJ (NV BRIM)

Ondernemend Breda	Stimuleren economische ontwikkeling
Verantwoordelijk bestuurder:	Carla Kranenborg-van Eerd
Bestuurlijk vervanger:	Marike de Nobel
Belang Breda in verbonden partij in %:	100%
Soort verbonden partij:	Vennootschappen en coöperaties

De belangrijkste risico's bij de verbonden partij

Er zijn geen belangrijke risico's te melden.

Financiële informatie:

Bedragen x € 1.000

	Jaarrekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024
Financiële bijdrage	0	0	
Eigen vermogen	2.190	Niet beschikbaar *	Niet beschikbaar *
Vreemd vermogen	5	Niet beschikbaar *	Niet beschikbaar *
Resultaat voor bestemming	-10	Niet beschikbaar *	Niet beschikbaar *
Weerstandsvermogen	2.190	Niet beschikbaar *	Niet beschikbaar *
Netto schuldquote in %	nvt	Niet beschikbaar *	Niet beschikbaar *
Solvabiliteit in %	99,7	Niet beschikbaar *	Niet beschikbaar *

* Van NV Bredase Investeringsmaatschappij (NV BRIM) is geen begroting opgesteld en beschikbaar gesteld

BRABANTRING

Ondernemend Breda	Stimuleren economische ontwikkeling
Website BrabantRing:	BrabantRing
Verantwoordelijk bestuurder:	Daan Quaars tot 1 oktober 2023. Carla Kranenburg-van Eerd na 1 oktober 2023.
Bestuurlijk vervanger:	
Belang Breda in verbonden partij in %:	5,2%
Soort verbonden partij:	Vennootschappen en coöperaties

De belangrijkste risico's bij de verbonden partij

Er zijn geen belangrijke risico's te melden.

Financiële informatie:

Bedragen x € 1.000

	Jaarrekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024
Financiële bijdrage	Nvt	Nvt	Nvt
Eigen vermogen	Nvt	Nvt	Nvt
Vreemd vermogen	Nvt	Nvt	Nvt
Resultaat voor bestemming	Nvt	Nvt	Nvt
Weerstandsvermogen	Nvt	Nvt	Nvt
Netto schuldquote in %	Nvt	Nvt	Nvt
Solvabiliteit in %	Nvt	Nvt	Nvt

* Op 8 augustus 2023 belang verworven

GR REGIO WEST-BRABANT

Ondernemend Breda	Verbindend Bestuur
Website RWB	RWB
Verantwoordelijk bestuurder:	Jeroen Buijs
Bestuurlijk vervanger:	Carla Kranenburg-van Eerd
Belang Breda in verbonden partij in %:	26,04%
Soort verbonden partij:	Gemeenschappelijke regeling

De belangrijkste risico's bij de verbonden partij

- De afhankelijkheid van de (vaak personele) inzet van gemeenten bepaalt de slagingskans van regionale projecten.
- Het aantrekken van personeel in combinatie met langdurige ziektes zorgt voor een capaciteitstekort.
- Uiteenlopende zienswijzen over het commitment vanuit de gemeenten zorgen dat de basisfinanciering van de RWB onder (toenemende) druk staat.
- Er is steeds meer vraag naar cofinanciering bij subsidieoproepen vanuit het Rijk en de EU. De Regio West-Brabant is geen cofinancieringsfonds. Het kost daarom veel tijd en inspanning om op korte termijn geld beschikbaar te hebben voor onverwachte kansrijke projecten.
- Een groot deel van de inkomsten bij de RWB komt vanuit subsidies. Als de mogelijkheden voor subsidies verminderen, heeft dit financiële consequenties.
- Om aan subsidie-eisen te voldoen, worden er activiteiten uitgevoerd. Daarbij wordt rekening gehouden met het voorlopig toegekende bedrag. Er bestaat een kans dat de subsidieverstrekker aan het eind van het project het bedrag lager vaststelt.
- Voor de activiteiten van het Mobiliteitscentrum en Regioarcheologie is de RWB afhankelijk van de vraag. Er bestaat een kans dat deze afneemt.
- De grootste risico's bij KCV betreffen het faillissement van de huidige vervoerder en een capaciteitstekort.

Specifieke financiële richtlijn voor de begroting 2025

Bij de uitvoeringsgerichte taak Kleinschalig Collectief Vervoer geldt voor de vervoersprijs per eenheid een aanpassing aan de hand van de branchegerichte NEA-index. Verder worden de vervoerslasten begroot aan de hand van het geprognosticeerde gebruik van de vervoersvoorziening. Doorbelasting van kosten aan gemeenten en provincie vindt plaats op basis van realisatie.

Inhoudelijke richtlijnen voor de begroting 2025

In de begroting 2025 wordt aangegeven:

- Welke resultaten uit het actieprogramma 2024–2028 in 2025 worden behaald en welke resultaten in de periode 2026-2028 worden beoogd.
- Wat de financiële en personele inzet van de RWB hierbij is en welke aanvullende middelen (capaciteit en financiën) er worden gevraagd van de gemeenten.
- Op welke manier de verbinding wordt gelegd met het onderwijs en het bedrijfsleven bij de uitvoering van het actieprogramma.
- Of en zo ja op welke wijze er voor de uitvoering van de actieagenda samenwerking nodig is met de Stedelijke Regio's en Rewin en hoe deze samenwerking wordt vormgegeven.

Financiële informatie:

Bedragen x € 1.000

	Jaarrekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024
Financiële bijdrage	4.789	5.399	6.805
Eigen vermogen	1.128	722	692
Vreemd vermogen	6.399	7.669	6.386
Resultaat voor bestemming	275	-32	0
Ratio weerstandsvermogen	1,0	0,0	0,7
Netto schuldquote in %	-4,7	-2,9	-2,5
Solvabiliteit in %	15,0	8,6	10,0

BELGISCH NEDERLANDS GRENSOVERLEG

Ondernemend Breda	Verbindend bestuur
Website Benego:	BENEGO
Verantwoordelijk bestuurder:	Paul Depla
Bestuurlijk vervanger:	Jeroen Bruijns
Belang Breda in verbonden partij in %:	9,52%
Soort verbonden partij:	Benelux Groepering voor Territoriale Samenwerking

De belangrijkste risico's bij de verbonden partij

Voor het functioneren als lerend netwerk zijn bestuurlijk draagvlak en de inzet van ambtelijke capaciteit essentieel.

Financiële informatie:

Bedragen x € 1.000

	Jaarrekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024
Financiële bijdrage	0	4	4
Eigen vermogen	204	Niet beschikbaar *	Niet beschikbaar *
Vreemd vermogen	0	Niet beschikbaar *	Niet beschikbaar *
Resultaat voor bestemming	16	Niet beschikbaar *	Niet beschikbaar *
Weerstandsvermogen	204	Niet beschikbaar *	Niet beschikbaar *
Netto schuldquote in %	nvt	Niet beschikbaar *	Niet beschikbaar *
Solvabiliteit in %	100	Niet beschikbaar *	Niet beschikbaar *

* Van Belgisch Nederlands Grensoverleg is geen begroting opgesteld en beschikbaar gesteld

SCHADEVERGOEDINGSSCHAP HSL-ZUID, A16 EN A4

Duurzaam wonen in Breda	Bereikbaar Breda
Verantwoordelijk bestuurder:	Daan Quaars tot 1 oktober 2023. Boaz Adank na 1 oktober 2023.
Bestuurlijk vervanger:	Peter Bakker
Belang Breda in verbonden partij in %:	0%
Soort verbonden partij:	Gemeenschappelijke regeling

De belangrijkste risico's bij de verbonden partij

Niet van toepassing.

GR NAZORG GESLOTEN STORTPLAATSEN BAVEL-DORST EN ZEVENBERGEN

Basis op Orde in Breda	Beheer van de openbare ruimte
Verantwoordelijk bestuurder:	Peter Bakker
Bestuurlijk vervanger:	n.v.t.
Belang Breda in verbonden partij in %:	39,84%
Soort verbonden partij:	Gemeenschappelijke regeling

De belangrijkste risico's bij de verbonden partij

Tot en met 2026 is de deelnemersbijdrage redelijk zeker. De rekenrente wordt tot en met 2029 gehandhaafd op 5,06%. Hierdoor vervalt dit risico (voorlopig).

Lopende risico's:

- Verlenging van de afschrijvingstermijn van het afdekfolie van 50 naar 100 jaar. We wachten op de resultaten van het onderzoek.
- Een herziening van het juridisch kader (Leemtetwet).

Inhoudelijke richtlijnen voor de begroting 2025

We hebben geen inhoudelijke richtlijnen meegegeven.

Financiële informatie:

Bedragen x € 1.000

	Jaarrekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024
Financiële bijdrage	354	350	356
Eigen vermogen	1.003	1.015	1.003
Vreemd vermogen	26.126	24.606	24.240
Resultaat voor bestemming	8	0	0
Weerstandvermogen	1.003	1015	1.003
Netto schuldquote in %	1.083,5	1.120,7	772,1
Solvabiliteit in %	3,7	3,8	4,0

GR VEILIGHEIDSREGIO MIDDEN- EN WEST-BRABANT

Basis op Orde in Breda	Veilig Breda
Website VRMWB:	VRMWB
Verantwoordelijk bestuurder:	Paul Depla
Bestuurlijk vervanger:	Boaz Adank
Belang Breda in verbonden partij in %:	16,44%
Soort verbonden partij:	Gemeenschappelijke regeling

De belangrijkste risico's bij de verbonden partij

- De nieuwe cao en de inflatie hebben een groot effect op begroting van de VRMWB. Dit heeft uiteindelijk ook effect op de gemeentelijke bijdragen aan de GR.

- Het kost de VRMWB moeite om voldoende vrijwilligers te vinden en te binden aan de (brandweer)organisatie. De beschikbaarheid van vrijwilligers staat in sommige gemeenten onder druk.
- De gespannen arbeidsmarkt vormt een risico voor het opvullen van vacatures en het verloop van het vaste personeel van de veiligheidsregio.
- Door de stelselherziening omgevingsrecht veranderen de taken van veiligheidsregio's op het gebied van risicobeheersing. Er komen nieuwe taken bij, terwijl de taken op het gebied van vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH) aandacht blijven eisen vanwege de complexiteit van veiligheidsvraagstukken. De taak 'risico-gerichte advisering aan de voorkant' groeit sterk, bijvoorbeeld door de deelname aan omgevingstafels en bij gebiedsontwikkelingstrajecten, nog vóór er een vergunning is aangevraagd.
- Nieuwe risico's hebben gevolgen voor de manier waarop de VRMWB moet functioneren. Denk aan de risico's van cybercrime op vitale infrastructuur of de risico's op natuurbranden en overstromingen door klimaatverandering.
- Chemie-Pack: de gemeente Moerdijk, de VRMWB en onderdelen van de Staat der Nederlanden worden door de verzekeringsmaatschappijen van omliggende bedrijven van Chemie-Pack in Moerdijk verantwoordelijk gehouden voor de schade die zij zouden hebben geleden door de brandbestrijding in 2011.

Inhoudelijke richtlijnen voor de begroting 2025

De VRMWB stelt een begroting 2025 op waarbij inzichtelijk is wat de beleidsmatige gevolgen zijn van de diverse onderdelen. Daarbij besteden zij minimaal aandacht aan de volgende zaken:

- De VRMWB zorgt voor crisisbeheersing, risicobeheersing, brandweezorg, bevolkingszorg en geneeskundige hulpverlening bij rampen en crises. Daarmee borgt zij de fysieke veiligheid en maatschappelijke continuïteit in de regio. De VRMWB draagt bij aan een veilige omgeving. In het beleidsplan 2024-2028 staat hoe de veiligheidsregio de komende jaren omgaat met de risico's die zij ziet.
- In de kaderbrief 2025 en de begroting 2025 besteedt de VRMWB beleidsmatig aandacht aan de doorvertaling van de landelijke discussies over de toekomst van de brandweer.
- In de kaderbrief 2025 geeft de veiligheidsregio aan welke activiteiten in 2025 centraal staan. In de begroting geeft zij aan op welke manier deze actiepunten worden ingevuld. Daarbij wordt gespecificeerd welke activiteiten generiek zijn en welke activiteiten specifiek zijn voor de gemeente Breda. Deze specificatie draagt bij aan een efficiëntere samenwerking tussen de gemeenten en de veiligheidsregio.

Specifieke financiële richtlijnen voor de begroting 2025

De VRMWB stelt een begroting 2025 op waarbij inzichtelijk is wat de financiële gevolgen zijn van de diverse onderdelen. Daarbij besteden zij minimaal aandacht aan de volgende zaken:

- De doorvertaling van de landelijke discussies over de toekomst van de brandweer naar mogelijke gevolgen voor de begroting van de VRMWB.
- Een transparante financiële doorvertaling van het regionaal beleidsplan VRMWB 2024-2028 naar de begroting 2025.
- Inzicht in de financiële consequenties van de invoering van de Omgevingswet.

Financiële informatie:

Bedragen x € 1.000

	Jaarrekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024
Financiële bijdrage	11.741	12.275	13.221
Eigen vermogen	16.476	5.276	4.912
Vreemd vermogen	50.475	55.277	59.803
Resultaat voor bestemming	941	-1.555	-638
Ratio weerstandsvermogen	0,26	0,32	0,26
Netto schuldquote in %	40,0	50,0	54,0
Solvabiliteit in %	25,0	9,0	8,0

GR OMGEVINGSDIENST MIDDEN- EN WEST-BRABANT

Basis op Orde in Breda	Veilig Breda
Website OMWB	OMWB
Verantwoordelijk bestuurder:	Paul Depla
Bestuurlijk vervanger:	Peter Bakker
Belang Breda in verbonden partij in %:	7%
Soort verbonden partij:	Gemeenschappelijke regeling

De belangrijkste risico's bij de verbonden partij

- Inhuur versus vast personeel: door een stijging van het aantal declarabele uren blijft dure inhuur van derden nodig voor de uitoefening van de taken.
- Transitie mens en systeem: de kans bestaat dat niet alle medewerkers aan de nieuwe eisen binnen de organisatie kunnen voldoen.
- Problematiek arbeidsmarkt: de vaste formatie is nog niet op peil. Het opleiden van trainees en net afgestudeerden door eigen personeel van de OMWB zorgt voor een tijdelijk productietekort.
- Invoering Omgevingswet: ondanks goede voorbereidingen blijft de exacte impact nog onduidelijk.
- Kosteneffectiviteit: in de jaren 2022 tot en met 2024 zijn verschillende maatregelen doorgevoerd in de begroting en meerjarenraming met een besparingspotentieel van € 1,7 miljoen. Door de afhankelijkheid van derden is het onzeker of die maatregelen volledig uitgevoerd kunnen worden.

Specifieke financiële richtlijnen voor de begroting 2025

De OMWB stelt een begroting 2025 op waarbij inzichtelijk is wat de financiële gevolgen zijn van de diverse onderdelen. Daarbij besteden zij minimaal aandacht aan de volgende zaken:

- inzicht in de financiële consequenties van de invoering van de Omgevingswet
- de effecten van de werkgebonden personenmobiliteit op de begroting
- de effecten rondom de stikstofproblematiek
- de effecten van de krapte op de arbeidsmarkt
- de effecten van het project Van Goed naar Beter en in hoeverre deze concrete besparingen opleveren

Financiële informatie:

Bedragen x € 1.000

	Jaarrekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024
Financiële bijdrage	1.932	2.020	2.293
Eigen vermogen	3.614	2.829	3.148
Vreemd vermogen	4.060	3.004	5.386
Resultaat voor bestemming	583	0	0
Ratio weerstandsvermogen	1,1	1,0	1,1
Netto schuldquote in %	-7,7	-5,1	-5,6
Solvabiliteit in %	47,1	36,5	36,9

ZORG- EN VEILIGHEIDSHUIS BREDA

Basis op Orde in Breda	Veilig Breda
Website Zorg- en Veiligheidshuis Breda:	ZVH
Verantwoordelijk bestuurder:	Boaz Adank
Bestuurlijk vervanger:	Arjen van Drunen
Belang Breda in verbonden partij in %:	54,93%
Soort verbonden partij:	Overige verbonden partijen

De belangrijkste risico's bij de verbonden partij

Het personeel van het ZVH is in dienst bij de gemeente Breda. Daar ligt ook deels het financiële risico. Dit is voor ziekte en arbeidsongeschiktheid over de deelnemers verdeeld met een convenant. Dit verlaagt het risico van de gemeente Breda.

Daarnaast hebben de gemeenten Alphen-Chaam en Baarle-Nassau hun samenwerking per 1 januari 2023 beëindigd. Daardoor stijgt de bijdrage van de overige deelnemende gemeenten.

Financiële informatie:

Bedragen x € 1.000

	Jaarrekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024
Financiële bijdrage	230	315	282
Eigen vermogen	403	457	Niet beschikbaar *
Vreemd vermogen	678	425	Niet beschikbaar *
Resultaat voor bestemming	-63	-81	Niet beschikbaar *
Weerstandsvermogen	403	457	Niet beschikbaar *
Netto schuldquote in %	-44,9	-48,9	Niet beschikbaar *
Solvabiliteit in %	37,3	51,8	Niet beschikbaar *

* Van Zorg-en Veiligheidshuis Breda is geen geprognosticeerde balans opgesteld en beschikbaar gesteld

MIDWASTE

Basis op Orde in Breda	Beheer van de openbare ruimte
Website Midwaste:	Midwaste
Verantwoordelijk bestuurder:	Peter Bakker
Bestuurlijk vervanger:	Jeroen Bruijns
Belang Breda in verbonden partij in %:	7,7%
Soort verbonden partij:	Vennootschappen en coöperaties

De belangrijkste risico's bij de verbonden partij

- De prijzen, debiteuren en de beschikbare verwerkingscapaciteit vormen een risico.
- De prijsrisico's zijn het grootst in markten die beheerst worden door wereldmarktprijzen, zoals bij papier.

Financiële informatie:

Bedragen x € 1.000

	Jaarrekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024
Financiële bijdrage	85	Niet beschikbaar *	Niet beschikbaar *
Eigen vermogen	1.776	Niet beschikbaar *	Niet beschikbaar *
Vreemd vermogen	37.332	Niet beschikbaar *	Niet beschikbaar *
Resultaat voor bestemming	76	Niet beschikbaar *	Niet beschikbaar *
Weerstandsvermogen	1.776	Niet beschikbaar *	Niet beschikbaar *
Netto schuldquote in %	-1,5	Niet beschikbaar *	Niet beschikbaar *
Solvabiliteit in %	4,5	Niet beschikbaar *	Niet beschikbaar *

* Van Midwaste is geen geprognosticeerde balans opgesteld en aangeleverd

ENEXIS HOLDING NV (INCLUSIEF OVERIGE NV'S/BV'S)

Organisatie en financiën in Breda	Solide financiën
Website Enexis:	Enexis
Verantwoordelijk bestuurder:	Peter Bakker
Bestuurlijk vervanger:	Jeroen Bruijns
Belang Breda in verbonden partij in %:	0,016%
Soort verbonden partij:	Vennootschappen en coöperaties

De belangrijkste risico's bij de verbonden partij

- een tekort aan netwerkcapaciteit voor de energietransitie
- de effecten van de energietransitie en reguleringsmethodiek op de financiële positie

- ongeautoriseerd gebruik van data en/of systemen

Financiële informatie:

Bedragen x € 1.000

	Jaarrekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024
Financiële bijdrage	16	Niet beschikbaar *	Niet beschikbaar *
Eigen vermogen	5.441.000	Niet beschikbaar *	Niet beschikbaar *
Vreemd vermogen	4.907.000	Niet beschikbaar *	Niet beschikbaar *
Resultaat voor bestemming	1.300.000	Niet beschikbaar *	Niet beschikbaar *
Ratio weerstandsvermogen	5.441.000	Niet beschikbaar *	Niet beschikbaar *
Netto schuldquote in %	Niet van toepassing	Niet beschikbaar *	Niet beschikbaar *
Solvabiliteit in %	52,58	Niet beschikbaar *	Niet beschikbaar *

* Enexis N.V. geeft geen prospectieve informatie vrij

BRABANT WATER NV

Organisatie en financiën in Breda	Solide financiën
Website Brabant Water:	Brabant Water
Verantwoordelijk bestuurder:	Peter Bakker
Bestuurlijk vervanger:	Jeroen Bruijns
Belang Breda in verbonden partij in %:	8,6%
Soort verbonden partij:	Vennootschappen en coöperaties

De belangrijkste risico's bij de verbonden partij

- de klimaatveranderingen
- de kwaliteit van het grondwater
- de veroudering van het netwerk
- de informatie- en fysieke beveiliging

Financiële informatie:

Bedragen x € 1.000

	Jaarrekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024
Financiële bijdrage	0	Niet beschikbaar *	Niet beschikbaar *
Eigen vermogen	690.022	Niet beschikbaar *	Niet beschikbaar *
Vreemd vermogen	575.801	Niet beschikbaar *	Niet beschikbaar *
Resultaat voor bestemming	10	Niet beschikbaar *	Niet beschikbaar *
Weerstandsvermogen	575.801	Niet beschikbaar *	Niet beschikbaar *
Netto schuldquote in %	Niet van toepassing	Niet beschikbaar *	Niet beschikbaar *
Solvabiliteit in %	54,5	Niet beschikbaar *	Niet beschikbaar *

* Brabant Water N.V. geeft geen prospectieve informatie vrij

NV BANK NEDERLANDSE GEMEENTEN (BNG BANK)

Organisatie en financiën in Breda	Solide financiën
Website BNG:	BNG
Verantwoordelijk bestuurder:	Carla Kranenburg-van Eerd
Bestuurlijk vervanger:	Marike de Nobel
Belang Breda in verbonden partij in %:	0,46%
Soort verbonden partij:	Vennootschappen en coöperaties

De belangrijkste risico's bij de verbonden partij

- debiteurenrisico
- ICT
- toenemende regelgeving en de impact daarvan op de organisatie

Financiële informatie:

Bedragen x € 1.000

	Jaarrekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024
Financiële bijdrage	587	Niet beschikbaar *	Niet beschikbaar *
Eigen vermogen	4.615.000	Niet beschikbaar *	Niet beschikbaar *
Vreemd vermogen	107.459.000	Niet beschikbaar *	Niet beschikbaar *
Resultaat voor bestemming	300.000	Niet beschikbaar *	Niet beschikbaar *
Weerstandsvermogen	4.615.000	Niet beschikbaar *	Niet beschikbaar *
Netto schuldquote in %	Niet van toepassing	Niet beschikbaar *	Niet beschikbaar *
Solvabiliteit in %	4,1	Niet beschikbaar *	Niet beschikbaar *

* BNG Bank N.V. geeft geen prospectieve informatie vrij.

GR BELASTINGSAMENWERKING WEST-BRABANT

Organisatie en financiën in Breda	Solide financiën
Website BWB:	BWB
Verantwoordelijk bestuurder:	Carla Kranenborg-van Eerd
Bestuurlijk vervanger:	Peter Bakker
Belang Breda in verbonden partij in %:	19,9% van de bijdragen aan de BWB is voor rekening van de gemeente Breda
Soort verbonden partij:	Gemeenschappelijke regeling

De belangrijkste risico's bij de verbonden partij

- De NCNP-bureaus (no cure, no pay) zorgen voor een onzekere factor qua bezwaar- en proceskosten. Het berekend risico is € 225.000.
- De krapte op de arbeidsmarkt zorgt ervoor dat het moeilijker is en meer tijd kost om cruciale functies in te vullen. Het berekend risico is € 150.000.
- Uitvoering van de AVG is extra risicogevoelig voor een data-gestuurde organisatie als de BWB. Ondanks maatregelen blijft het risico aanwezig van bijvoorbeeld een datalek. Het berekende risico is € 56.250.

Inhoudelijke richtlijnen voor de begroting 2025

Van de BWB wordt verwacht dat ze op de hoogte blijft van nieuwe ontwikkelingen en mogelijkheden om de werkzaamheden zo efficiënt mogelijk uit te voeren. In dit kader wordt de BWB verzocht in de begroting aan te geven welke moderne ontwikkelingen er zijn, wat deze kunnen betekenen voor de BWB, welke daarvan daadwerkelijk ingezet gaan worden en wat het verwachte effect ervan is.

Specifieke aanvullende financiële richtlijnen begroting 2025

De reserve zoals aangegeven bij punt 5 van de financiële richtlijnen mag alleen worden gevormd uit een positief resultaat bij de jaarrekening (en dus niet uit een verhoging van de deelnemersbijdrage).

In afwijking van punt 7 van de financiële richtlijnen en in aanvulling op punt 1 van deze aanvullende richtlijnen mag de BWB een eventueel positief resultaat bij de jaarrekening aanwenden voor het vormen van een algemene reserve.

In de begroting 2025 wordt een volledige set kritische prestatie indicatoren opgenomen waarover vooraf met de deelnemers overeenstemming is bereikt.

Financiële informatie:*Bedragen x € 1.000*

	Jaarrekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024
Financiële bijdrage	3.717	4.534	4.176
Eigen vermogen	744	0	0
Vreemd vermogen	5.998	5.732	5.582
Resultaat voor bestemming	744	0	0
Weerstandvermogen	75,0	0,0	0,0
Netto schuldquote in %	1,7	6,6	6,5
Solvabiliteit in %	11,0	0,0	0,0

Paragraaf Financiering

TREASURYFUNCTIE: TAKEN EN BELEID

De treasuryfunctie is ondergebracht bij de afdeling Financiën, Inkoop en Juridische zaken, en voert de financiering, het cashmanagement en het renterisicobeheer uit. Daarmee voorzien zij de organisatie tegen zo laag mogelijke kosten van vreemd vermogen en beschermen zij de gemeente tegen ongewenste financiële risico's. Ons financieringsbeleid schrijft voor dat we bij een normale rentestructuur maximaal gebruikmaken van financieringen met een korte looptijd. Het rentetarief op kortlopende leningen (geldmarkt) is doorgaans veel lager dan bij langlopende leningen (kapitaalmarkt). Daarbij nemen we uiteraard de wettelijke kaders voor renterisicobeheer in acht (kasgeldlimiet en renterisiconorm).

Het rente omslagpercentage voor 2024 is 1,5%. Vanaf 2026 is dat 2% (in 2023 was het 0,75%). Met het rente omslagpercentage worden alle rentelasten toegerekend aan de investeringen. De forse stijging van het rente omslagpercentage komt door de enorme rentestijging op de geldmarkt in 2022 en 2023.

RENTEVERWACHTINGEN

In 2022 is de wereldeconomie fors geraakt door de oorlog in Oekraïne en de lockdowns in China door corona. De energiemarkten zijn zeer beweeglijk en de stijgende energieprijzen zorgen voor een fors oplopende inflatie. Dat heeft ervoor gezorgd dat centrale banken de rente vanaf 2022 snel en flink hebben verhoogd. In de Verenigde Staten en in Europa loopt de kapitaalmarktrente daardoor fors op. De Europese Centrale Bank (ECB) heeft de rente sinds juli 2022 in meerdere stappen verhoogd van 0% naar 3,75% (augustus 2023).

De inflatie is inmiddels weer aanzienlijk afgenomen en de effecten van de renteverhogingen worden steeds zichtbaarder door een vertraging van de economische groei. Daardoor is de verwachting dat Europa nog hooguit met 1 renteverhoging te maken krijgt. Mogelijk blijft de rente in 2024 gelijk of kan die iets verlaagd worden.

Voor de begroting 2024 zijn we uitgegaan van een gemiddelde rente van 3% voor kortlopende geldleningen en 3% voor nieuwe langlopende geldleningen.

FINANCIERINGSBELEID

Een belangrijke variabele binnen ons financieringsbeleid is de toekomstige renteontwikkeling op de geld- en kapitaalmarkt. Daarnaast speelt de spreiding in de vervalkalender van de langlopende schuldportefeuille een bepalende rol. We voorkomen dat te veel schulden op hetzelfde tijdstip vervallen. Daarmee verlagen we het renterisico. In 2024 ramen we een financieringsbehoefte van € 58,8 miljoen aan kortlopende financieringsmiddelen. We zullen naar verwachting geen langlopende financieringsmiddelen aantrekken.

Financieringsinstrument	Geraamd percentage	Volume in 2024
Kasgeldleningen (meestal op maandbasis)	3,00%	58.800.000
Kapitaalmarktgeldleningen (op basis van 1 tot 20 jaar)	3,00%	0

VERSTREKTE GELDLENINGEN EN GARANTIES

De gemeente heeft een portefeuille van € 154,6 miljoen aan verstrekte geldleningen (jaarrekening 2022). Hiervan hebben we € 69,8 miljoen verstrekt aan BreedSaam, € 50,1 miljoen aan de woningcorporaties en € 12,8 miljoen aan Chassé Theater Beheer NV. De kredietrisico's op deze leningen zijn minimaal. Aan direct verleende garanties hebben we ruim € 93,1 miljoen uitstaan per 31 december 2022. Bij nagenoeg alle verstrekte garanties hebben we hypothecaire zekerheid.

We hebben verder een achtervangfunctie bij 2 waarborgfondsen: het Waarborgfonds Sociale Woningbouw en het Waarborgfonds Eigen Woningen. Hierbij staan we indirect garant voor leningen die door het waarborgfonds zijn gegarandeerd. De gemeente wordt pas aangesproken als het waarborgfonds niet meer aan zijn verplichtingen kan voldoen. De zekerheidsstructuur en de financiële positie van deze waarborgfondsen zijn goed. Daardoor lopen we weinig risico.

RENTERISICOBEBEER

De Wet FIDO (Financiering Decentrale Overheden) stelt eisen aan het maximale renterisico dat een gemeente in 1 jaar mag lopen. Deze eisen komen terug in de kasgeldlimiet (voor leningen met een looptijd tot 1 jaar) en de renterisiconorm (voor leningen met een looptijd vanaf 1 jaar). Deze normen bepalen de speelruimte om verantwoord en goedkoop te financieren. Beide normen zijn gerelateerd aan de omvang van de begroting.

KASGELDLIMIET

De kasgeldlimiet is 8,5% van de totale begroting. Een gemeente mag tot deze limiet met kortlopende geldleningen gefinancierd zijn. Het beleid om bij een normale rentestructuur maximaal kortlopend te financieren, bracht de laatste jaren veel (eenmalig) voordeel. De rente op de geldmarkt was extreem laag, maar is in 2022 en 2023 fors gestegen. Ook voor 2024 streven we naar een maximale benutting van de kasgeldlimiet. Bij de begroting 2024 houden we rekening met een rente van 3% voor kortlopende leningen en een bedrag van € 58,8 miljoen om aan te trekken. Als de kortlopende rente 1% stijgt (boven de geraamde 3%), dan betekent dit een renterisico in de begroting van € 558.000. De rentestijging op de geldmarkt zorgt ervoor dat de gemeente fors meer rente moet betalen. Dat is de belangrijkste reden dat het renteomslagpercentage van 0,75% naar 1,5% gaat in 2024.

RENTERISICONORM

De renterisiconorm is 20% van de totale begroting. Van de langlopende schulden mag maximaal dat bedrag aan een renteherziening onderhevig zijn. De renterisiconorm zorgt ervoor dat de gemiddelde looptijd van de schuldportefeuille minimaal 5 jaar is. De renterisiconorm spreidt het vervallen van schulden in de tijd en vermindert het renterisico. De renterisiconorm wordt de komende jaren niet overschreden. Dit komt vooral door de opbouw van onze leningenportefeuille. Ruim 48% daarvan (voor gemeentelijke investeringen) is langlopend gefinancierd met leningen van 40 en 50 jaar. Veelal zijn dit fix-leningen waar niet op wordt afgelost. De jaarlijkse aflossingen zijn daardoor beperkt.

In 2024 vervalt € 31,3 miljoen aan langlopende schulden. Wij verwachten dat we in 2024 geen nieuwe langlopende leningen zullen aantrekken.

Renterisiconorm

Bedragen x € 1 miljoen

	2024	2025	2026	2027
Begrotingsnormering (raming)	845	811	793	786
Renterisiconorm (20% van de begroting)	169	162	159	157
Aflossing op de vaste schuld	31	23	24	24
Ruimte onder risiconorm	138	139	135	133

SCHATKISTBANKIEREN

Sinds eind 2013 is schatkistbankieren voor decentrale overheden verplicht. Gemeenten hebben een rekening-courant-verhouding met het Rijk en stallen daar hun overtollige middelen. Om het cashmanagement van een gemeente niet te verstoren, heeft het Rijk bepaalde middelen uitgezonderd, zoals het drempelbedrag. Per 1 juli 2021 is de drempelwaarde verhoogd tot 2% van de begroting (tot € 500 miljoen) plus 0,2% van het meerdere. Onze drempelwaarde is in 2024 dus ruim € 10 miljoen bij een begroting van € 845 miljoen. We hebben geen structurele overtollige middelen en gebruiken de rekening-courant-verhouding met het Rijk alleen voor het afstorten van tijdelijke overschotten. Dat gebeurt dagelijks automatisch als het concernsaldo positief is.

TREASURYRESULTAAT

Rentelasten en -baten 2024	Rente %	Bedrag
Rente vaste schulden: opgenomen geldleningen t.b.v. de gemeente	1,86%	5.846.007
Rente vaste schulden: opgenomen geldleningen t.b.v. de woningbouwcorporaties	3,29%	1.542.707
Rente nieuwe langlopende financiering (2023/2024)	3,00%	0
Rente nieuwe kortlopende financiering (2024)	3,00%	1.764.043
Overige financieringslasten (saldo)		
Totaal rentelasten		9.152.757
Externe rentebaten: uitgegeven geldleningen aan de woningbouwcorporaties	3,29%	1.542.832
Externe rentebaten: uitgegeven geldleningen aan overige instellingen	3,37%	2.840.992
Totaal rentebaten		4.383.824
Saldo rentelasten minus -baten		4.768.933
Rentelast over eigen vermogen (reserves)	1,50%	2.845.635
Rentelast over voorzieningen	1,50%	763.965
Saldo rentelasten over eigen vermogen en voorzieningen		3.609.600
Totaal toe te rekenen rentelast		8.378.533
Toe te rekenen aan grondexploitaties	1,50%	250.995
Resteert toe te rekenen aan taakvelden (vaste activa)	1,58%	8.127.538
De toegerekende rente aan taakvelden via renteomslag	1,50%	7.719.390
Resultaat treasury		-408.148

Het treasuryresultaat over 2024 ramen we op € 408.000 negatief. We rekenen niet de volledige rentelast toe aan de taakvelden (de vaste activa). Daardoor resteert er een tekort.

Paragraaf Openbaarheid Wet open overheid

INLEIDING

De Wet open overheid (Woo) is bedoeld om overheden transparanter te maken. Daarnaast zorgt de wet ervoor dat overheidsinformatie beter vindbaar en goed te archiveren is. Iedereen kan bij de gemeente een verzoek indienen om informatie die wij beheren. Daarnaast verplicht de Woo de gemeente om informatie actief openbaar te maken uit 11 vastgestelde informatiecategorieën. Denk aan: de vergaderstukken van de gemeenteraad, convenanten, Woo-verzoeken en organisatiegegevens. Het actief openbaar maken van informatie wordt gefaseerd uitgevoerd over een periode van 5 jaar. Deze fasering moet nog wel officieel door het Rijk worden vastgesteld. De Woo moet in 2027 volledig geïmplementeerd zijn.

Het actief openbaar maken vindt plaats via een landelijk digitaal platform dat door het ministerie van BZK in stand wordt gehouden: Plooi. Zo is alle informatie op één plek vindbaar en doorzoekbaar. Bij de ontwikkeling van Plooi in 2022 is uitgegaan van een oplossing waarbij de informatie centraal opgeslagen en openbaar gemaakt zou worden. Op advies van het Adviescollege ICT-toetsing heeft de minister eind november 2022 besloten om te kiezen voor een eenvoudigere en snellere oplossing: een verwijfsindex met zoekfunctie, de Woo-index. Bestuursorganen kunnen zich bij deze Woo-index aansluiten, zodat ook hun informatie via één centrale plek vindbaar en opvraagbaar is.

Informatiebeheer en de ontwikkeling van een publicatieplatform

De keuze voor een eenvoudige verwijfsindex betekent dat de gemeente zelf voor een publicatieplatform moet zorgen. Om informatie actief openbaar te maken, zijn 2 aspecten van belang:

- informatiebeheer: welke soorten document vallen er binnen de 11 informatiecategorieën, in welke systemen zijn die opgeslagen en hoe zijn ze te ontsluiten?
- het publicatieplatform: hoe moet het eruitzien, wat zijn de technische randvoorwaarden en zijn er leveranciers die al iets ontwikkeld hebben?

In 2023 werken we aan de implementatie van een informatiebeheerplan. We oriënteren ons op een passende oplossing. Is dat een doorontwikkeling van ons zaakstelsel? Is het een ontwikkeling via onze website? Of wordt het een co-productie met andere gemeenten? Hierin maken we eind 2023 een definitieve keuze.

WAT GAAN WE IN 2024 AAN DE IMPLEMENTATIE VAN DE WOO DOEN?

Zodra we meer duidelijkheid hebben over het publicatieplatform, zetten we in 2024 de eerste stappen voor de technische realisatie hiervan. De verwachting is dat we eind 2024 beschikken over een werkend publicatieplatform waarop de informatie te vinden is die dan verplicht is vanwege de Woo. Daarvoor passen we in 2024 onze processen en systemen aan, zodat we documenten actief openbaar kunnen maken.

Paragraaf Bedrijfsvoering

BEDRIJFSVOERING

De gemeentelijke organisatie heeft veel programma's, processen en taken. Die richten we op zo'n manier in dat we onze doelen bereiken en onze wettelijke en regionale taken adequaat uitvoeren. Onze medewerkers zetten zich elke dag weer in om de prestaties te leveren die we beloofd hebben.

De eisen die de stad, de omgeving en de maatschappij aan ons stellen, veranderen. Nieuwe ontwikkelingen op het gebied van privacy, gegevensbescherming en transparantie hebben gevolgen voor onze organisatie en onze werkprocessen. Gebeurtenissen en ontwikkelingen in de wereld verlopen steeds sneller en beïnvloeden wat er binnen onze organisatie gebeurt. We moeten dus werken aan ons fundament, goed vooruitkijken en onszelf continu verbeteren. Daarbij houden we onze productie en onze kwaliteit op peil.

In programma 5 (Organisatie en financiën van Breda) beschrijven we onze ambities op het gebied van bedrijfsvoering; hoe we werken en waar we naar streven.

ARTIKEL 213A ONDERZOEKEN

Ieder jaar onderzoekt het college de doelmatigheid en doeltreffendheid van de gemeentelijke organisatie. Deze onderzoeken komen ook terug in de begroting en de jaarrekening. De wettelijke basis voor deze onderzoeken is artikel 213a van de Gemeentewet. We hebben deze verplichting en werkwijze nader uitgewerkt in de Verordening 2021 voor periodiek onderzoek door het college naar de doelmatigheid en doeltreffendheid van de manier waarop het college de organisatie aanstuurt.

Voorgenomen onderzoeken in 2024

Implementatie van de Omgevingswet

Beschrijving/Scope

Op 1 januari 2024 wordt de Omgevingswet definitief van kracht. Onze organisatie heeft de afgelopen jaren veel energie gestoken in de voorbereiding hierop. Daarbij hebben we onder meer de werkprocessen bij de betrokken organisatieonderdelen opnieuw ingericht. Ook hebben we voorbereidingen getroffen voor een intensievere participatie met de belanghebbenden en voor het gebruik van een nieuwe digitale tool (Digitaal Stelsel Omgevingswet - DSO). We evalueren dit omvangrijke en complexe proces continu om ervan te leren en deze manier van werken verder te ontwikkelen. Het accent voor het onderzoek in 2024 ligt op het proces van vergunningverlening.

Doelstelling

Met het onderzoek beoordelen we de effectiviteit en efficiëntie van het nieuwe proces van vergunningverlening, waarbij diverse onderdelen van de gemeentelijke organisatie betrokken zijn.

Planning uitvoering

Q4 2024 – Q1 2025

De Omgevingswet en de nieuwe processen worden per 1 januari 2024 ingevoerd. Direct na de implementatiefase en een redelijke nazorgfase wordt het onderzoek naar verwachting in Q4 2024 opgestart.

Status

Dit onderzoek wordt gestart in Q4 2024.

Evaluatie van de nota Risicobereidheid en weerstandsvermogen

Beschrijving/Scope

In 2017 is de huidige nota Risicobereidheid en weerstandsvermogen vastgesteld. Daarna zijn er diverse ontwikkelingen geweest op het gebied van risicomanagement, waaronder de risicoaanpak bij de grote, bijzondere projecten. Dit soort nieuwe ontwikkelingen moeten ook een plaats krijgen in het beleidskader. Vooruitlopend op de actualisatie daarvan (in 2024) voeren we een evaluatie uit, waarbij we ook nieuwe ontwikkelingen op het gebied van risicomanagement meenemen.

Doelstelling

Risicomanagement is belangrijk om ambities en kansen die zich voordoen weloverwogen te kunnen realiseren. Daarnaast is het noodzakelijk om risico's adequaat te beheersen. Een goed en compleet beleidskader is hierbij onmisbaar. De uitkomsten van dit onderzoek vormen hiervoor een belangrijke basis.

Planning uitvoering

Q1 2024 – Q2 2024

Status

Dit onderzoek wordt gestart in Q1 2024.

Evaluatie van de ontvlechting/vervlechting van ATEA

Beschrijving/Scope

In de periode 2019-2021 hebben we het voormalige ATEA ontvlochten en geïntegreerd in de gemeentelijke organisatie. In dit complexe proces zijn alle medewerkers, gebouwen, financiën én materieel samengevoegd of geïntegreerd binnen de bestaande onderdelen van de gemeente.

Doelstelling

Met dit onderzoek brengen we mogelijke resterende 'weeffouten' en knelpunten binnen de organisatie in beeld en zorgen we voor een oplossingsrichting.

Planning uitvoering

Q2 2024 – Q4 2024

Status

Dit onderzoek wordt gestart in Q2 2024.

Verbonden partijen (gemeenschappelijke regelingen)

Beschrijving/Scope

Een groot deel van het gemeentelijke takenpakket (ruim 40%) is ondergebracht bij verbonden partijen. Dit zijn privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisaties waarin de gemeente een bestuurlijk en een financieel belang heeft. Deelname aan verbonden partijen brengt financiële en bestuurlijke risico's met zich mee. Centraal in het onderzoek staan de doelen op basis waarvan we deelnemen en de mate waarin de governance adequaat is ingevuld. Daarbij ligt het accent op het geheel van bestuurlijke en ambtelijke betrokkenheid, afstemming en advisering.

Doelstelling

Met dit onderzoek beoordelen we de huidige governance. Op basis daarvan kan een verbeteraanpak worden opgesteld voor de bestuurlijk-ambtelijke samenwerking (betrokkenheid, afstemming en advisering). Hierbij is ook aandacht voor de (gewenste) centrale ambtelijke regierol.

Planning uitvoering

Q4 2023 – Q2 2024

Status

Dit onderzoek wordt gestart in Q4 2023. Eerder stond het ook al in de begroting 2023, maar werd het uitgesteld tot eind 2023 vanwege de nieuwe Wet gemeenschappelijke regelingen (in werking sinds 1-7-2022) en de actualisering van de nota Verbonden partijen (afroning eind 2023).

Europa, lobby en subsidies

Beschrijving/Scope

Op dit moment werken we met beperkte personele capaciteit en middelen aan de Europese lobbystrategie en de verkenning van de subsidiemogelijkheden. Dit vraagt om een heroriëntatie vanwege de vele kansen voor de gemeente Breda in Europees verband. Daarbij willen we ook het interne proces van de afstemming van subsidiemogelijkheden beoordelen en optimaliseren.

Doelstelling

We onderzoeken de mogelijke verbetering van de organisatorische opzet, de invulling en de samenwerking. Zo kunnen we meer kansen verzilveren die zich in Europees verband voordoen voor Breda.

Planning uitvoering

Q2 2024 – Q4 2024

Status

Dit onderzoek wordt gestart in Q2 2024.

Afgeronde onderzoeken in 2023

Doordecentralisatie onderwijshuisvesting

Status

Het externe onderzoek is afgerond. De uitkomsten daarvan zijn verwerkt in een verbeterplan en nieuwe afspraken in de doordecentralisatie-overeenkomsten.

Evaluatie van de overheveling van de Woz-taken naar de BWB

Status

Het onderzoek is afgerond, het rapport is door het college vastgesteld en de gemeenteraad is geïnformeerd over de bevindingen en aanbevelingen. De aanbevelingen worden op dit moment vertaald naar een gezamenlijk plan van aanpak (gemeente Breda en BWB).

Gesubsidieerde instellingen

Status

Het interne onderzoek wordt eind 2023 afgerond en aan het college aangeboden. De uitkomsten worden meegenomen in de uitwerking van de nieuwe algemene subsidieverordening en nadere regels.

RECHTMATIGHEID

Sinds dit jaar legt het college in de jaarrekening zelf verantwoording af aan de gemeenteraad over de financiële rechtmatigheid van alle transacties. De externe accountant voegt hier een controleverklaring aan toe die bevestigt dat de jaarrekening een juist en volledig beeld geeft. In deze verantwoording van het college komen ook eventuele afwijkingen en bijbehorende maatregelen aan de orde. De verantwoording draagt bij aan het gesprek tussen het college en de gemeenteraad over de rechtmatigheid en de kwaliteit van het systeem van sturing, beheersing en verantwoording.

De rechtmatigheidsverantwoording van het college is gebaseerd op de managementrapportages en de managementletter van de interne auditfunctie. Voor de verantwoording hanteren we een grens van 1% van onze totale lasten (ongeveer € 8,5 miljoen). In de paragraaf Bedrijfsvoering lichten we afwijkingen waar nodig toe. Daarbij gaat het college ook in op eventuele verbetermaatregelen.

Deze verantwoording vormt een eerste stap richting een in-control-statement van het college over de kwaliteit van de sturing, de beheersing en de (financiële) verantwoording. Als voorbereiding daarop werken we sinds 2021 aan een actueel, scherp en goed functionerend controleraamwerk met voldoende garanties voor tijdige (bij)sturing en beheersing van onze processen en projecten. Daarvoor verbeteren we de (financiële) informatievoorziening en gaan we verder met het professionaliseren van de auditfunctie.

AUDITFUNCTIE

De auditfunctie is een onderdeel van concerncontrol van de gemeente. Jaarlijks beoordeelt de auditfunctie de kwaliteit van de sturing en de beheersing binnen de organisatie. Dat gebeurt op basis van een risicogeorieënteerd auditplan. De auditfunctie rapporteert periodiek aan de directie en het college. Zij voldoet aan de minimale eisen van de externe accountant op het gebied van objectiviteit, competenties en de systematische en gedisciplineerde uitvoering van onderzoeken en interne kwaliteitsbewaking. Om aan deze eisen te kunnen blijven voldoen en de afhankelijkheid van de externe accountant te

verkleinen, blijven we de auditfunctie verder ontwikkelen. Dat doen we onder meer door controle- en kwaliteitsstandaarden te implementeren en de toepassing daarvan te borgen.

ACCOUNTANTSCONTROLE

De accountant beoordeelt de getrouwheid van de jaarrekening volgens het controleprotocol dat de gemeenteraad hiervoor heeft vastgesteld. Vanaf 2023 staat in de controleverklaring van de accountant ook de getrouwheid van de rechtmatigheidsverantwoording. In zijn verslag rapporteert de accountant aan de gemeenteraad over de kwaliteit van de financiële sturing, beheersing en verantwoording.

Strekking Controleverklaring				
Goedkeuringstolerantie	Goedkeurend	Beperking	Oordeel onthouding	Afkeurend
Fouten in de jaarrekening (% van de lasten)	≤ 1%	>1% <3%		≥ 3%
Onzekerheden in de controle (% van de lasten)	≤ 3%	>3% <10%	≥ 10%	

FINANCIËLE BEGROTING

BEGROTING | 2024

FINANCIËLE BEGROTING 2024

Inleiding financiële begroting 2024

Het hoofdstuk financiële begroting 2024 en meerjarenbeeld 2025-2027 geeft een nadere financiële toelichting op de financiële gegevens van Breda.

Dit hoofdstuk bevat een overzicht van de baten en lasten in het begrotingsjaar 2024 en de meerjarenperiode 2025-2027, met daarbij ook opgenomen de realisatie 2022 en de begroting 2023.

Daarna is het overzicht incidentele baten en lasten opgenomen. Dit overzicht geeft inzicht in de incidentele baten en lasten in onze totale begroting zijn opgenomen. Dit inzicht is onder andere benodigd voor de bepaling van het structureel begrotingssaldo.

Daarna wordt ingegaan op de geprognostiseerde balans en de ontwikkeling van de balansposities. Als laatste zijn de overzichten met reserves en voorzieningen opgenomen, waarbij een verwijzing naar de toelichting in de programmabegroting is opgenomen.

Baten en Lasten

Zie hiervoor het overzicht baten en lasten op de volgende pagina.

OVERZICHT VAN DE BATEN EN LASTEN

Bedragen x € 1.000

Totaaloverzicht baten en lasten per programma	Jaarrekening 2022		Begroting 2023		Begroting 2024		Begroting 2025		Begroting 2026		Begroting 2027	
	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten
Programma's												
Vitaal en Sociaal Breda	383.227	157.089	402.225	160.796	411.837	174.644	382.495	153.532	372.475	152.980	368.368	150.739
Ondernemend Breda	81.098	19.039	87.262	15.707	84.577	11.765	79.187	8.381	81.076	10.702	74.641	4.040
Duurzaam wonen in Breda	45.904	33.116	56.599	33.421	70.602	51.028	47.856	29.602	44.583	29.144	41.153	25.694
Basis op orde in Breda	162.810	95.902	173.667	93.826	183.069	100.462	183.822	100.027	184.376	99.578	184.758	100.661
Totaal Programma's	673.038	305.146	719.753	303.750	750.085	337.899	693.361	291.543	682.510	292.404	668.919	281.133
Overhead	81.818	9.161	86.382	6.284	97.315	7.136	94.017	7.136	92.895	7.136	92.787	7.136
Algemene uitkeringen		435.466		427.970		454.032		475.500		454.161		461.785
Lokale heffingen, waarvan de besteding niet gebonden is	3.202	39.024	3.074	40.535	3.528	40.773	3.528	41.600	3.528	42.473	3.528	43.177
Onvoorzien			775		1.000		1.000		1.000		1.000	
Overige algemene dekkingsmiddelen	6.487	-14	124		-236		13.032		27.930		41.454	
Saldo van de financieringsfunctie	3.936	5.476	3.815	4.912	1.282	4.484	1.282	4.306	-853	4.126	-1.240	3.943
Dividend		603		669		513		513		513		513
Vennootschapsbelasting	3.601		997		1.515		1.021		1.521		932	
Subtotaal programma's (incl. algemene dekkingsmiddelen, overhead, vennootschapsbelasting en onvoorzien)	772.082	794.861	814.920	784.121	854.489	844.836	807.241	820.598	808.531	800.814	807.379	797.688
Mutaties Reserves	22.524	17.050	17.057	52.724	10.833	20.496	19.336	7.603	12.837	9.400	10.950	2.500
Begrotingssaldo	794.607	811.911	831.977	836.845	865.322	865.332	826.577	828.201	821.368	810.214	818.330	800.187
Resultaat Jaarrekening	17.304											
Resultaat Begroting			4.868		10		1.624		-11.155		-18.142	

TOELICHTING OP MUTATIES

De grootste mutaties zijn op programmaniveau per thema toegelicht. Voor een totaaloverzicht van inkomsten en uitgaven wordt verwezen naar de inleiding. In dit overzicht is het resultaat van de begroting afzonderlijk gepubliceerd. In de programma's maakt dit saldo onderdeel uit van programma 5. In de overzichten in de bijlage is dit ook als zodanig opgenomen.

Structureel begrotingsaldo

We staan voor een structureel en reëel sluitende begroting. In onderstaande tabel is ons structureel meerjarig begrotingsaldo weergegeven.

Bedragen x € 1.000

	2024	2025	2026	2027
Saldo baten en lasten	-9.652	13.357	-7.718	-9.692
Toevoegingen en onttrekkingen reserves	9.663	-11.733	-3.437	-8.450
Saldo na bestemming	10	1.624	-11.155	-18.142
Waarvan incidentele baten en lasten (saldo)	2.352	6.983	4.169	5.083
Structureel begrotingsaldo c.q. exploitatiesaldo	2.362	8.607	-6.986	-13.059

De begroting is over de jaren 2024 - 2025 structureel sluitend. Dit wil zeggen dat we structurele lasten ook met structurele middelen kunnen afdekken, zoals het hoort bij solide financiën.

Het structureel begrotingsaldo wordt nader toegelicht in het kengetal structurele exploitatieruimte. Deze ontwikkelt zich vanaf 2021 als volgt:

	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Structurele exploitatieruimte	0,27%	1,81%	0,96%	0,28%	1,05%	-0,87%	-1,64%

De afgelopen jaren was de structurele exploitatieruimte positief. Met de keuzes in deze begroting zorgen we ervoor dat we voor 2024 structurele lasten blijven dekken met structurele middelen.

Overzicht incidentele baten en lasten

Onderstaand is per programma weergegeven wat de incidentele baten en lasten zijn.

Bedragen x € 1.000

Nr.	Programma/Thema	2024		2025		2026		2027	
		Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten
Vitaal en Sociaal Breda									
<i>Opgroeien</i>									
1	- Meerjarig aanpak laaggeletterdheid	229							
2	- Beschikking VSV 2020-2024	743	743						
3	- Subsidieregeling NPO 2023-2025	1.090	1.090						
4	- Plein 3 en PGB	220	75						
1	- Voogdij 18+ Loon-prijsbijstelling	581		605					
5	- Kosten en bijdragen Dienstverleningsovereenkomst	1.069	508						
<i>Betrokken zijn</i>									
6	- SPUK-regeling GALA 2023-2026	934	934	816	816	663	663		
28	- Diversiteit en inclusie	100		100		100		100	
<i>Thuis</i>									
7	- Aanpak ongedocumenteerden	100		100		100			
<i>Leren, ontwikkelen en werken</i>									
7	- Ombuiging participatie	-2.000		-1.000		-500			
1	- Begeleiden jongeren naar werk	271							
1	- Flankerend beleid energiearmoede	521							
1	- Aanpak armoede en schulden	417							
1	- Maatschappelijke begeleiding	164							
1	- Asiel (inburgering)	361							
<i>Ontmoeten</i>									
1	- Opvang Oekraïners	2.345							
28	- Tussenvoorziening	400		800		800			
8	- Rijksbijdrage opvang Oekraïners	19.298	19.298						
<i>Leven</i>									
6	- SPUK-regeling GALA 2023-2026	971	971	938	938	658	658		
7	- Investerings sportverenigen 1/3 regeling	800							
6	- SPUK-regeling GALA 2023-2026	1.074	1.074	1.074	1.074	920	920		
<i>Mutaties reserves</i>									
28	- Algemene reserve		400		800		800		
28	- Algemene reserve		1.600		2.600		1.410		
1	- Exploitatiereserve		3.718						
28	- Reserve vrouwenopvang	1.600		2.600		1.410			
7	- Reserve sportinvesteringen	800	800						

<i>Overige incidentele lasten en baten</i>							
- Overige incidentele posten kleiner dan € 100.000	84	84					
Subtotaal programma	32.172	31.211	6.117	6.228	4.151	4.451	100 -

Ondernemend Breda							
<i>Stimuleren economische ontwikkeling Breda</i>							
9 - Grondexploitaties: Kosten en opbrengsten bedrijventerreinen	1.534	5.576	840	3.426			
9 - Grondexploitaties: Mutatie onderhanden werk bedrijventerreinen	4.042		2.586				
10 - Landstad de Baronie, BIZ Winkelgebied en BIZ Industrie	261	261	170	170	173	173	
1 - Transformatie binnenstad	200						
11 - Bedrijventerrein Breda-Oost	264	264	266	266	269	269	
28 - GameHub Breda	190		200		130		120
<i>Grote projecten in de stad</i>							
9 - Grondexploitaties: Kosten en opbrengsten Crossmark	3.067	1.190	1.796	468	716	6.210	
9 - Grondexploitaties: Mutatie onderhanden werk Crossmark	-1.876		-1.327		5.494		
<i>Dynamische Stad</i>							
1 - Coronamiddelen cultuur	932						
12 - SPUK IDO Nieuwe Veste	177	177					
<i>Beroepsonderwijs en huisvesting onderwijs</i>							
13 - Onderwijs-Building	438		438		438		438
1 - Verbetering luchtkwaliteit op scholen	916						
<i>Mutaties reserves</i>							
28 - Algemene reserve		190		200		130	120
1 - Exploitatiereserve		2.048					
<i>Overige incidentele lasten en baten</i>							
- Overige incidentele posten kleiner dan € 100.000	153	60	113	10	63	10	53
Subtotaal programma	10.298	9.766	5.082	4.540	7.283	6.792	611 120

Duurzaam wonen in Breda							
<i>Wonen in Breda</i>							
14 - Versnellingsopgave wonen	2.580		370		320		
<i>Verdeling beschikbare ruimte</i>							
15 - Capaciteit voor (verhoogde) opgave woningbouw	250		250				
16 - Bijdragen bovenwijkse voorzieningen		273					
<i>Grote Woonprojecten in de stad</i>							
9 -Grondexploitaties: Kosten en opbrengsten woningbouw	4.977	15.300	3.380	910	2.248		
9 -Grondexploitaties: Mutatie onderhanden werk woningbouw	10.323		-2.470		-2.248		
17 -Verkopen panden en gronden		150		150		150	150
7 -Ombuiging winstnemingen grondexploitaties						1.000	

<i>Bereikbaar Breda</i>								
18 - E-laadpalen	250	250						
7 - Veiligheidsaanpassing / infrastructuurfonds	-2.800	-3.800						
29 - Aanpassing voorziening verkeersregelinstallaties	-200	-400			-500			
<i>Breda is een duurzame en bestendige stad</i>								
19 - Regeling energiearmoede 2024	950	950						
20 - Cofinanciering subsidie volkshuisvestingsfonds	21.297	17.897	8.533	5.133	6.667	4.667	2.803	2.217
20 - Cofinanciering subsidie volkshuisvestingsfonds, 2e tranche			500		500		500	
20 - Omkating investeringsmiddelen Verbeter Breda	200							
<i>Mutaties reserves</i>								
7 - Algemene reserve		3.200		1.900		2.000		586
29 - Algemene reserve (verkeersregelinstallaties)	200		400		500			
7 - Investeringsreserve (verkeersveiligheid scholen)	800		1.800					
7 - Investeringsreserve (infrastructuurfonds)	2.000		2.000					
21 - Reserve bodemfonds		537		537		537		537
22 - Reserve klimaatfonds	293	162	293	162	293	162	293	162
16 - Reserve bovenwijkse voorzieningen	273	40		40		40		40
14 - Reserve versnellingsopgave wonen		2.580		370		320		
<i>Overige incidentele lasten en baten programma</i>								
- Overige incidentele posten kleiner dan € 100.000	30							
Subtotaal programma	41.423	41.089	11.106	9.202	7.780	8.876	3.596	3.692

Basis op orde in Breda								
<i>Veilig Breda</i>								
23 - Preventie met gezag	1.245	1.245	1.245	1.245				
1 - Experiment gesloten coffeeshops	140							
28 - Wet kwaliteitsborging	200		200		200			
<i>Beheer van de openbare ruimte</i>								
7 - Verhogen onderhoudsniveau dorpen en wijken			-3.000		3.000			
<i>Beheer van de het gemeentelijk vastgoed</i>								
7 - Verkoop vastgoed		200		200		200		
<i>Overige incidentele lasten en baten</i>								
- Overige incidentele posten kleiner dan € 100.000	147	5	128	4	176		85	
<i>Mutaties reserves</i>								
7 - Exploitatiereserve			3.000			3.000		
Subtotaal programma	1.732	1.450	1.573	1.449	3.376	3.200	85	-

Organisatie en financiën van Breda								
<i>Een toekomstbestendige organisatie</i>								
1 - Wet Open Overheid	146		146		146			
1 - Versterking dienstverlening gemeenten	755		755		755		755	
24 - SaaS-oplossingen	3.975		140			982		1.002
<i>Solide financiën</i>								

1 - Wet Open Overheid			146	146	146			
1 - Versterken dienstverlening gemeenten			755	755	755		755	
1 - Experiment gesloten coffeeshops			140					
1 - Voogdij 18+ Loon- en prijsbijstelling			581	605				
1 - Aanpak laaggeletterdheid			229					
1 - Algemene uitkeringen			361					
25 - Vennootschapsbelasting grondexploitaties	905				424			
<i>Mutaties reserves</i>								
26 - Algemene reserve			4.350		4.350		4.350	
26 - Algemene reserve	800		800					
24 - Algemene reserve		3.975		140	982		1.002	
27 - Begrotingsreserve	202		202		202		202	
20 - Investeringsreserve		200						
<i>Overige incidentele lasten en baten</i>								
- Overige incidentele posten kleiner dan € 100.000	-28	125	-28	195	-25	53		49
Subtotaal programma	6.755	6.512	6.365	1.841	6.834	1.936	6.309	1.806
Totaal	92.380	90.028	30.243	23.260	29.424	25.255	10.701	5.618
Incidenteel saldo		-2.352		-6.983		-4.169		-5.083

Het overzicht incidentele baten en lasten is van belang voor de beoordeling welk deel van de baten en lasten incidenteel zijn en welke structureel. Dit overzicht laat zien in welke mate de begroting structureel en reëel in evenwicht is en in hoeverre de lasten van de activiteiten in de jaarrekening met structurele baten zijn gerealiseerd.

Incidentele lasten beïnvloeden het structureel begrotingssaldo/exploitatiesaldo positief en incidentele baten beïnvloeden het structureel begrotingssaldo/exploitatiesaldo negatief. Bovenstaand overzicht laat voor de jaren 2024 - 2027 een negatief incidenteel begrotingssaldo zien. Bij een negatief incidenteel begrotingssaldo wordt een deel van de incidentele lasten ook afgedekt door structurele baten, wat goed is voor het structureel begrotingsevenwicht.

De toelichten van de incidentele posten zijn hieronder opgenomen.

1. Budgetoverhevelingen

In eerdere raadsbehandelingen is besloten om een aantal budgetten beschikbaar te stellen voor 2024. De budgetten zijn gestort in de exploitatiereserve. In de begroting 2024 zijn deze budgetten weer opgevoerd en worden ze onttrokken uit de exploitatiereserve. Het betreft de volgende budgetten.

- *Meicirculaire 2021:*
  - Wet Open Overheid toegekend voor de periode 2022 t/m 2026
- *Septembercirculaire 2021*
  - meerjarige aanpak van laaggeletterdheid voor de periode 2020-2024
- *Decembercirculaire 2021*
  - versterking dienstverlening gemeenten. Middelen beschikbaar t/m 2027
- *Meicirculaire 2022*
  - experiment gesloten coffeeshops. Betreft incidenteel budget voor 2024 ten behoeve van het experiment gesloten coffeeshopketen.
- *Bestuursrapportage 2022*
  - transformatie binnenstad
- *Septembercirculaire 2022*
  - asiel (inburgering). Tijdelijke ophoging voor de jaren 2022-2024 t.b.v. de hogere instroom.
- *Jaarstukken 2022*
  - verbetering luchtkwaliteit op scholen
  - opvang Oekraïners
  - coronamiddelen cultuur

- *Meicirculaire 2023*
  - voorgedij 18+ Loon- en prijsbijstelling voor de jaren 2023 t/m 2025
  - begeleiding jongeren naar werk
  - flankerend beleid energiearmoede voor de jaren 2022 t/m 2024
  - aanpak armoede en schulden
  - maatschappelijke begeleiding

2. Beschikking VSV 2020-2024

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap heeft op basis van de regeling regionale aanpak voortijdig schoolverlaten (VSV) subsidie verstrekt voor de periode 2020-2024. In het huidige programma VSV zijn maatregelen en activiteiten opgenomen die moeten bijdragen aan het verminderen of voorkomen van het aantal voortijdig schoolverlaters.

3. Subsidieregeling Nationaal Programma Onderwijs 2023-2025

Basisscholen krijgen uit het Nationaal Programma Onderwijs verschillende bedragen in de vorm van aanvullende bekostiging.

4. Plein 3 en PGB

Plein 3 is een pilot-project, die wordt gefinancierd, door de regio WBO. De dienstverlening overeenkomst WBO loopt tot 2024.

5. Kosten en bijdragen Gemeentes Dienstverleningsovereenkomst

Bijdrage vanuit regio gemeentes voor samenwerking die is vastgelegd in dienstverleningsovereenkomst loopt tot en met 2024. Samenwerkingsverband heeft te maken met gezamenlijke inkoop van jeugdzorg.

6. SPUK-regeling GALA 2023-2026

Voor de uitvoering van de afspraken uit het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) is van 2023 - 2026 circa € 300 miljoen per jaar beschikbaar voor gemeenten via een Brede Specifieke Uitkering (SPUK).

7. Bestuursakkoord 2022-2026

In het bestuursakkoord 2022-2026 zijn de volgende incidentele impulsen en ombuigingen opgenomen:

- *Aanpak ongedocumenteerden*
De opvang van ongedocumenteerden zetten we door totdat de Landelijke Vreemdelingenvoorzieningen is geregeld. De verwachting is dat dat deze bestuursperiode (2022-2026) gaat zijn.
- *Ombuiging participatie*
De ombuiging heeft een aflopend karakter. De ombuiging was opgenomen als € 3,0 miljoen in 2022 en € 2,0 miljoen in 2023. Voor 2024 is de ombuiging ingeboekt op € 1,0 miljoen en voor 2025 € 0,5 miljoen.
- *Investerings sportverenigingen 1/3 regeling*
In de periode van het bestuursakkoord is besloten om € 1,8 miljoen te storten in de bestemmingsreserve sportinvesteringen voor investeringen bij sportverenigingen (1/3-regeling).
- *Ombuigingen winstnemingen grondexploitaties*
Herzieningen in het verleden liet een positief saldo zien. In het kader van reel begroting is een saldo ingerekend als baat voor 2026 in de begroting.
- *Cofinanciering subsidie volkshuisvestingsfonds*
Voor het verduurzamen van woningen in aandachtsgebieden is cofinanciering nodig. We gebruiken de algemene reserve in de bestuursperiode om de cofinanciering te realiseren.
- *Verkoop vastgoed*
Er worden meerdere vastgoedobjecten de komende jaren door de gemeente verkocht. Voor deze incidentele posten is jaarlijks een positief saldo ingeboekt.
- *Veiligheidsaanpassing en veiligheid scholen en infrastructuurfonds*
Incidentele middelen voor 2024 en 2025 om de verkeersveiligheid rondom scholen aan te pakken en om Breda bereikbaar te houden.
- *Verhogen onderhoudsniveau dorpen en wijken*
Dit betreft een incidentele verschuiving in de jaren.

8. Rijksbijdrage opvang Oekraïners

Betreffen de baten en lasten voor de bekostigingsregeling opvang ontheemden Oekraïne. Middels een specifieke uitkering vanuit het Rijk worden hier middelen voor ontvangen en derhalve heeft dit een incidenteel karakter.

9. Grondexploitaties

Betreft kosten, opbrengsten en mutaties onderhanden werk voor grondexploitaties bedrijventerreinen, Crossmark en woningbouw.

10. Landstad de Baronie, BIZ Winkelgebied en BIZ Industrie

Betreft bij het bestuursakkoord 2022-2026 incidenteel toegekend budget uit de resterende middelen van de Bredase Investeringsmaatschappij voor de revitalisering van bedrijventerreinen.

11. Bedrijventerrein Breda-Oost

Bedrijventerrein Breda-Oost is een nieuw vastgestelde BIZ-belasting bij de BWB voor de periode 2023-2026.

12. SPUK IDO Nieuwe Veste

Specifieke uitkering voor inrichting van het Informatiepunt Digitale Overheid (IDO) van Nieuwe Veste Bibliotheek in Breda.

13. Onderwijs-Building

De extra middelen per 2023 tot en met 2030 van totaal € 3,5 miljoen zijn een tijdelijke aanvulling op de huidige structurele jaarlijkse bijdrage (inclusief index) aan Onderwijshuisvesting VO.

14. Versnellingsopgave wonen

Onttrekking uit reserve ten behoeve van locatiegebonden impulsen voor de jaren 2024 t/m 2026.

15. Capaciteit voor (verhoogde) opgave woningbouw

Tijdelijke middelen voor extra capaciteit om de woningbouw opgave te faciliteren.

16. Bijdragen bovenwijkse voorzieningen

De reserve wordt gevoed door bijdragen bij alle nieuwe bouwplannen een bijdrage te vragen aan de partij die de grondexploitatie voert. Voor 2024 zijn toevoegingen uit diverse nieuwbouwprojecten voorzien van € 0,27 miljoen.

17. Verkopen panden en gronden

Betreft verwachte inkomsten van verkopen en panden. Posten wordt als incidenteel aangemerkt, omdat de aard leidend is en gemeentelijke eigendommen maar één keer verkocht kunnen worden.

18. E-laadpalen

Betreft incidenteel toegekend budget om elektrische oplaadpunten aan te leggen om onze CO₂-doelstellingen te gaan halen.

19. Regeling aanpak energiearmoede 2024

Middelen kunnen met deze beschikking beschikbaar worden gesteld gericht inzetten om deze huishoudens in een kwetsbare positie vanwege de gestegen energielasten op korte termijn te ondersteunen bij het nemen van maatregelen om de energierekening te verlagen.

20. Volkshuisvestingsfonds

- Vanuit het Rijk hebben we een éénmalige subsidie ontvangen voor het verbeteren van veiligheid en leefbaarheid in kwetsbare wijken. Deze middelen worden in een periode van maximaal tien jaar ingezet om kwaliteit van de wijken te verbeteren door deze woningen te verduurzamen. Dit betreft de 1e tranche.
- Voor de aanvraag van de subsidie van de 2e tranche van het Volkshuisvestingsfonds zijn er vanaf 2025 voor 10 jaar middelen nodig als cofinanciering. In aanvulling hierop zetten we voor 2024 investeringsmiddelen om in exploitatiemiddelen (€ 0,2 miljoen).

21. Bodemfonds

Onttrekking uit reserve ten behoeve van uitvoeringsplan bodem.

22. Klimaatfonds

Mutaties reserve ten behoeve van klimaatprojecten.

23. Preventie met gezag

Voor de periode 2023-2025 heeft het Rijk een subsidie verstrekt aan de gemeente Breda, voor het uitvoeren van het plan preventie met gezag.

24. SaaS-oplossingen

Voor het dekken van SaaS-applicatiekosten wordt over de periode 2023-2025 middelen een beroep gedaan op de algemene reserve. Deze middelen worden vervolgens over een periode van 10 jaar (2026-2035) weer teruggestort in de algemene reserve.

25. Vennootschapsbelasting grondexploitaties

Betreft vennootschapsbelasting over belastbaar resultaat grondexploitaties.

26. Algemene reserve

In het bestuursakkoord 2018-2022 is besloten middels een bijdrage de algemene reserve op peil te houden. In 2024 zal eenmalig deze bijdrage niet plaatsvinden.

27. Begrotingsreserve

De basis voor deze storting wordt gevormd door afspraken aan de hand van de business case met de NS voor de periode tot en met 2027.

28. Begroting 2024

- *Diversiteit en inclusie*
Voor de periode 2024 - 2027 conform de opgave uit het bestuursakkoord.
- *Tussenvoorziening*
Exploitatielasten ter dekking van de tijdelijke uitbreiding van de sociale woningvoorraad.
- *GameHub Breda*
Dit betreffen tijdelijke lasten voor het realiseren van een GameHub in Breda.
- *Wet kwaliteitsborging*
Voor de jaren 2024 - 2026 zijn middelen nodig om een aantal functies te dekken die niet langer uit legesinkomsten bekostigd mogen worden.

29. Aanpassing voorziening verkeersregelinstanties

Dit betreft een tijdelijke verhoging van de dotatie aan de voorziening, omdat de apparatuur van de VRI's eerder vervangen diende te worden. Dit wordt in de jaren 2024 - 2026 gecompenseerd.

Structurele toevoegingen en onttrekkingen aan reserves

Bedragen x € 1.000

Nr. Programma/Thema/Product	2024		2025		2026		2027		Omschrijving
	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	
5	Organisatie en financiën van Breda								
5.3	<i>Mutatie reserves</i>								
- Algemene reserve	3.489		3.515		4.686		4.684		Bijdrage vanuit bespaarde rente
- Exploitatiereserve	255	225	255	225	255	225	255	225	Middelen verkiezingen
- Begrotingsreserve	18		21		31		35		Bijdrage vanuit bespaarde rente
- Investeringsreserve	103		100		131		128		Bijdrage vanuit bespaarde rente
- Investeringsreserve		826		635		779		835	Onttrekking kapitaallasten
Totaal	3.865	1.051	3.891	860	5.103	1.004	5.102	1.060	

Geprognostiseerde balans

Bedragen x € 1.000

	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Vaste activa									
Immateriële vaste activa	3.338	4.477	4.084	3.512	6.845	5.050	2.842	1.673	566
Materiële vaste activa	442.722	447.941	464.093	484.886	541.620	576.502	600.862	619.656	607.620
Financiële vaste activa	182.784	171.847	166.202	154.689	150.334	144.408	138.626	132.768	126.852
Vlottende activa									
Voorraden	46.999	37.022	28.724	14.801	6.000	6.000	6.000	6.000	6.000
Uitzettingen	30.025	26.415	57.617	56.785	25.000	25.000	25.000	25.000	25.000
Overlopende activa	55.726	55.148	53.103	75.308	69.500	69.500	69.500	69.500	69.500
Liquide middelen	75	1.779	1.129	132	500	500	500	500	500
Balanstotaal	761.669	744.629	774.952	790.113	799.799	826.960	843.330	855.097	836.038
	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Eigen vermogen									
Algemene reserve	75.601	93.448	94.088	102.343	98.154	93.283	96.713	102.894	112.229
Bestemmingsreserve	51.091	28.855	33.724	46.842	32.666	27.874	36.177	33.433	32.548
Nog te bestemmen resultaat cq positief begrotingssaldo	7.020	14.816	15.898	17.304	4.872	10	1.624	-11.155	-18.142
Subtotaal eigen vermogen	133.712	137.119	143.710	166.489	135.692	121.168	134.514	125.172	126.635
Voorzeningen	50.854	60.484	52.687	57.012	42.580	35.405	27.139	24.849	22.724
Vaste schulden	440.614	416.918	436.489	402.054	481.527	530.388	541.677	565.075	546.679
Vlottende passiva									
Vlottende schuld	83.847	67.652	27.206	30.382	80.000	80.000	80.000	80.000	80.000
Overlopende passiva	52.642	62.456	114.860	134.176	60.000	60.000	60.000	60.000	60.000
Balanstotaal	761.669	744.629	774.952	790.113	799.799	826.960	843.330	855.097	836.038
EMU-saldo	-31.882	12.003	-10.684	20.806	-96.495	-54.786	-17.072	-29.256	12.480
EMU-saldo referentiewaarde	-24.236	-24.236	-23.459	-25.708	-28.985	-28.985	-28.985	-28.985	-28.985
Verschil EMU-saldo & referentiewaarde	-7.646	36.239	12.775	46.514	-67.510	-25.801	11.913	-271	41.465

Vaste activa

Vaste activa zijn zaken die meerjarig hun nut en waarde behouden. Uitgaven aan deze zaken worden in beginsel geactiveerd en gedurende de gebruiksduur afgeschreven ten laste van het saldo van baten en lasten. Er is onderscheid in immateriële, materiële en financiële vaste activa. Immateriële vaste activa zijn kosten voor onderzoek en ontwikkeling voor een bepaald actief. De materiële activa zijn stoffelijk van aard; bijvoorbeeld gebouwen, computers, sportvelden en voertuigen. De financiële vaste activa zijn geldleningen, beleggingen en vorderingen op lange termijn.

De toename van de materiële vaste activa bestaat uit de investeringen in de komende periode vermindert met de jaarlijkse afschrijvingslast welke ten laste van het saldo van baten en lasten wordt gebracht.

De vermindering van de financiële vaste activa hangt samen met de leningen welke verstrekt zijn aan BreedSaam en BuildingBreda welke een jaarlijks aflossingsschema kennen.

Vlottende activa

De voorraadpositie hangt samen met het onderhanden werk inzake de grondexploitaties en de voorraden welke bestemd zijn voor verkoop. Het aflopend karakter hangt samen met het aflopende karakter van de lopende grondexploitaties.

Voor de uitzettingen en vlottende activa is voor de geprognosticeerde balans gekozen voor een gelijkblijvend volume gebaseerd op het gemiddelde van de afgelopen jaren, omdat deze een jaarlijks wisselend karakter kennen.

Toelichting op ontwikkelingen schulden

De toename van de schuldpositie hangt samen met de toename van de investeringen. Hiermee hangt het kengetal netto schuldquote sterk samen. Ondanks de toename van onze schuldpositie zijn we in staat om aan onze verplichtingen te voldoen. Zoals blijkt uit de toelichting op de financiële kengetallen in de paragraaf weerstandsvermogen is de referentiewaarde van het kengetal netto-schuldquote uitstekend.

Voor de vlottende passiva is gekozen voor een jaarlijks gelijkblijvend volume gebaseerd op de afgelopen jaren, omdat deze een sterk wisselend karakter kennen.

Reserves en voorzieningen

RESERVES

Bedragen x € 1.000

Reserves	Stand 1-1-2024	Bij	Af	Stand 31-12-2024
Algemene reserve	98.154	4.489	9.360	93.283
Begrotingsreserve	1.209	209	0	1.418
Bodemfonds	3.093	0	537	2.556
Exploitatiereserve	6.886	255	5.991	1.150
Investerings sportverenigingen	0	800	800	0
Investeringsreserve	10.732	2.903	1.026	12.608
Klimaatfonds	1.049	304	162	1.190
Reserve bovenwijkse voorzieningen	1.781	273	40	2.015
Reserve Toekomst bestendig wonen	1.000	0	0	1.000
Versnellingsopgave Wonen	5.845	0	2.580	3.265
Vrouwenopvang	1.072	1.600	0	2.672
Totaal	130.820	10.833	20.496	121.157

TOELICHTING RESERVES

Algemene reserve

De Algemene reserve heeft een bufferfunctie voor het opvangen van schommelingen en onvoorziene gebeurtenissen. De reserve maakt deel uit van de weerstandscapaciteit. Het is de financiële buffer van de begroting. In de reserve is een bedrag van € 16,5 miljoen geblokkeerd voor de Noordelijke Rondweg. Dit geblokkeerde bedrag wordt niet meegerekend met de weerstandscapaciteit. Jaarlijks wordt een deel van het treasuryresultaat (bespaarde rente) aan de reserve toegevoegd. De rekening resultaten vloeien in principe naar de algemene reserve. In de begroting 2024 zijn de volgende dotaties aan en onttrekkingen uit de algemene reserve begroot.

Bedragen x € 1.000

	Onttrekkingen	Toevoegingen
Rentetoevoeging		3.489
Extra dotatie		800
Terugstorten voorfinanciering dotatie voorziening VRI's		200
Co financiering subsidie volkshuisvesting	3.200	
Saas oplossing	3.975	
Tussenvoorziening (tijdelijke uitbr. soc woningvoorraad)	400	
GameHub Breda	185	
Verbouwing vrouwenopvang	1.600	
Totaal	9.360	4.489

Bestemmingsreserves

Naast de algemene reserve zijn de overige reserves zogenaamde bestemmingsreserves. De bestemmingsreserves maken onderdeel uit van het eigen vermogen. Bestemmingsreserves zijn ingesteld middels een raadsbesluit ten behoeve van specifieke bestemmingen. Bestemmingsreserves zijn in wezen vrij besteedbaar vermogen, omdat de door de raad opgelegde beperking ook door de raad kan worden opgeheven.

Begrotingsreserve

De begrotingsreserve is in het verleden gevoed uit winstuitkeringen en afkoopsommen, en wordt aangewend om het wegvallen van jaarlijks grote winstuitkeringen geleidelijk in de begroting op te vangen. Het betreft resultaten die over meerdere jaren zijn gereserveerd voor specifieke doelen. Jaarlijks vindt rentetoevoeging plaats om met behulp van dit extra

volume de afloop van de bijdrage aan de exploitatie zo geleidelijk mogelijk te laten verlopen. De begrotingsreserve wordt vanaf 2016 ook ingezet voor het oplossen van een dekkingsverschil voor de NS-fietsenstallingen. Het saldo op de begrotingsreserve (€ 1,2 miljoen begin 2024) betreft de beschikbare middelen voor de exploitatie van de NS-Fietsenstallingen. De basis voor deze stortingen en onttrekkingen vormen de afspraken die hierover aan de hand van de business case met de NS zijn gemaakt voor de periode tot en met 2027. De bijdrage van de gemeente Breda bedraagt in totaal maximaal € 6 miljoen gedurende de gehele looptijd. In hoeverre de gereserveerde middelen in de begrotingsreserve beschikbaar moeten blijven voor de NS-fietsenstallingen wordt bekeken tijdens de voorziene evaluatie in 2023 van de business case.

Exploitatiereserve

Via de exploitatiereserve worden geormerkte bedragen zoals budgetoverhevelingen tijdelijk vastgehouden om in volgende jaren te worden ingezet. Bij de bestuursrapportage wordt aangegeven welke bedragen voor overheveling in aanmerking komen. Vooruitlopend op de resultaatbestemming neemt het college hierover een besluit. De definitieve bedragen worden bij de jaarrekening en resultaatbestemming vastgesteld. Daarnaast dient de reserve voor de egalisatie van de uitgaven voor de organisatie van diverse verkiezingen (landelijk, gemeentelijk, waterschappen). In de begroting 2024 zijn de volgende dotaties aan en onttrekkingen uit de exploitatiereserve begroot.

Bedragen x € 1.000

	Onttrekkingen	Toevoegingen
Egalisatie kosten verkiezingen		225
Vrijval budgetoverhevelingen voorgaande jaren	5.991	
Totaal	5.991	225

Investeringsreserve

Deze reserve dient ter financiering van kapitaallasten voor toekomstige investeringen. Bij besluitvorming is het van belang dat bij aanvang van de kredietvotering voor het specifieke project het volledige bedrag van de investering dat gedekt wordt uit de reserve in de reserve beschikbaar moet zijn. Onttrekking aan de reserve vindt gedurende de gehele afschrijvingsperiode plaats. Bij Voorjaarsnota en/of Begroting worden middelen beschikbaar gesteld voor dekking kapitaallasten van toekomstige investeringen. Daarnaast wordt aan deze reserve rente toegevoegd in verband met de door deze reserve te dekken rentelasten van de meerjarige kapitaallasten. In de begroting 2024 zijn de volgende dotaties aan en onttrekkingen uit de investeringsreserve begroot.

Bedragen x € 1.000

	Onttrekkingen	Toevoegingen
Rentetoevoeging		103
Dekking omkatting (cf. besluit BBV-2019-2803)	300	
Storting veiligheidsaanpassingen en veiligheid scholen (fonds)		800
Storting infrastructuurfonds		2.000
Omkatting investeringsmiddelen Verbeter Breda	200	
Dekking kapitaallasten investeringen	526	
Totaal	1.026	2.903

Reserves bodemfonds

Het bodemfonds is een reserve ter versterking van de gemeentelijke klimaatdoelstellingen. Bodemsanering wordt via de exploitatie verwerkt, omdat dit niet is aan te merken als een investering. De ontwikkelingen in de stad zijn onzeker, de inzet is maatwerk en is niet elk jaar hetzelfde. Met het vormen van deze reserve worden de pieken en dalen in de uitgaven opgevangen. De reserve is in het verleden gevormd middels de doeluitkering-gelden tot en met 2021. Vanaf 2021 wordt de reserve afgebouwd met onttrekkingen ter dekking van tekorten van exploitatielasten in het kader van bodemsaneringen. Voor de jaren 2024-2027 zijn onttrekkingen voorzien voor diverse projecten voor een bedrag van ruim € 2,1 miljoen.

Reserve klimaatfonds

Ook het klimaatfonds is een reserve ter versterking van de gemeentelijke klimaatdoelstellingen. Er wordt een register bijgehouden van de inkomsten en uitgaven uit de reserve Klimaatfonds, onder verwijzing naar de overeenkomsten die zijn gesloten.

De reserve Klimaatfonds wordt gevoed door de Gemeentelijke participatie in project windturbines Hazeldonk. Hieruit ontvangt de gemeente Breda éénmalig een bijdrage van € 225.000 in 2014 (waarvan € 75.000 voor bedrijvenvereniging LCHM) en vervolgens 20 jaar lang jaarlijks € 0,3 miljoen (waarvan € 43.500 bestemd voor het grondbedrijf). Met eventuele inkomsten uit

toekomstige revolverende projecten kan de reserve een groter investeringsvolume genereren, wat ingezet kan worden voor de grote investeringsopgave op het gebied van klimaat. Voor de jaren 2024-2027 worden onttrekkingen voorzien voor diverse projecten voor een bedrag van € 0,5 miljoen.

Reserve bovenwijkse voorzieningen

In juli 2020 is door de raad naar aanleiding van de vastgestelde Nota bovenwijkse voorzieningen een reserve bovenwijkse voorzieningen ingesteld. Doel van de reserve is om werkelijk ontvangen bijdragen te bestemmen voor de realisatie van minimaal één van de bovenwijkse voorzieningen uit de nota bovenwijkse voorzieningen. De reserve wordt gevoed door bijdragen bij alle nieuwe bouwplannen een bijdrage te vragen aan de partij die de grondexploitatie voert. Voor 2024 zijn toevoegingen uit diverse nieuwbouwprojecten voorzien van € 0,27 miljoen. Aan onttrekkingen is voor begrotingsjaar 2024 voor diverse projecten € 0,04 miljoen voorzien.

Reserve Toekomst bestendig wonen

Deze regeling brengt € 1 miljoen kapitaallasten met zich mee. De reserve toekomstbestendig wonen is bestemd ter dekking van deze kapitaallasten. In 2021 is conform besluit bestuursrapportage 2021 zaaknummer 1528103, € 1 miljoen gedoteerd aan de reserve.

Reserve investeringen sportverenigingen

In het Bestuursakkoord 2022-2026 hebben we besloten om door te gaan met de 1/3-regeling. Hiervoor is in totaal € 1,8 miljoen vrijgemaakt. Voor 2024 gaat het om € 0,8 miljoen. Dit bedrag is afhankelijk van de aanvragen die (sport)verenigen bij ons indienen in 2024.

Reserve Versnellingsopgave Wonen

Bij het coalitieakkoord zijn incidentele middelen voor de Versnellingsopgave wonen beschikbaar gesteld (€ 14 miljoen). Deze middelen worden voor € 13,2 miljoen gedekt uit incidentele winstnemingen van het Grondbedrijf. De rest uit het meerjarenperspectief en de algemene reserve. Het doel van de bestemmingsreserve is om de te realiseren middelen beschikbaar te houden voor de Versnellingsopgave Wonen. De winstnemingen van het grondbedrijf worden in deze reserve gestort, de bestedingen worden uit de reserve onttrokken.

In 2024 verwachten we voor de versnellingsopgave wonen € 2.58 miljoen in te gaan zetten. Dit doen oa aan Locatiegebonden impulsen sociale huur, incl. woonzorg eenheden en tijdelijke woningen.

Reserve vrouwenopvang

Met deze reserve renoveren we de vrouwenopvangvoorziening aan de Assumburgstraat in Breda. In 2022 is de eerste fase van de renovatie van start gegaan en hebben we een deel (€ 1 miljoen) van het oorspronkelijke gereserveerde bedrag van € 2,1 miljoen uitbetaald. Om de totale renovatie te financieren is er in 2024 € 1,6 miljoen toegevoegd aan de reserve. Zodra de volgende fase van de renovatie begint, stellen we het resterende bedrag beschikbaar.

VOORZIENINGEN

Bedragen x € 1.000

Voorzieningen	Stand 1-1-2024	Bij	Af	Stand 31-12-2024
Centrale personeelsvoorziening	532	0	176	356
Onderhoud parkeerbedrijf	1.095	864	914	1.045
Onderhoud Vastgoedbeheer	18.748	5.498	8.484	15.762
Planmatig onderhoud Vastgoedontwikkeling	4.095	19	486	3.629
Voorziening afvalservice	803	0	227	576
Voorziening openbare ruimte onderhoud	793	6.109	6.502	400
Voorziening riolering	3.470	0	2.461	1.009
Voorziening van derden verkregen middelen (44.2)	514	15	34	495
Voorziening verkeersregelinstanties	506	747	452	801
Voorziening wet AppA	6.230	250	873	5.606
Vrz archivering Jutz	1.301	0	69	1.231
Vrz verlofsparen	4.493	0	0	4.493
Totaal	42.580	13.502	20.678	35.405

TOELICHTING VOORZIENINGEN

De post voorzieningen op de balans bestaan uit drie groepen, te weten voorzieningen voor groot onderhoud aan vastgoed en kapitaalgoederen, voorzieningen voor personeel en overige voorzieningen. Hieronder worden deze drie groepen nader toegelicht.

De voorzieningen verkeersreginstallaties, onderhoud parkeerbedrijf, en planmatig onderhoud VO zijn opgenomen in programma 3. De voorzieningen onderhoud vastgoedbeheer, openbare ruimte onderhoud, achterstallig onderhoud verhardingen, afvalservice, riolering en de voorziening wet AppA zijn opgenomen in programma 4. De centrale personeelsvoorziening is opgenomen in programma 5. De voorziening van derden verkregen middelen is deels opgenomen bij programma 1 en deels bij programma 3.

Onderhoudsvoorzieningen

Deze onderhoudsvoorzieningen bestaan uit voorzieningen voor groot onderhoud aan de openbare ruimte en gebouwen. Aan de onderhoudsvoorzieningen dienen onderhoudsplannen ten grondslag te liggen, die niet ouder dan vijf jaar zijn. Jaarlijks wordt de toereikendheid van de onderhoudsvoorzieningen getoetst op basis van het verloop van het geplande onderhoud, de stand van de voorziening en de jaarlijkse (gelijkmatige) toevoegingen over de periode van het begrotingsjaar plus de negen daaropvolgende jaren.

Bedragen x € 1.000

	Stand 1-1-2024	Aanwendingen	Toevoegingen	Stand 31-12-2024
Onderhoudsvoorziening gebouwen vastgoedbeheer	18.748	8.484	5.498	15.762
Onderhoudsvoorziening parkeergarages en fietsenstallingen	1.095	914	864	1.045
Onderhoudsvoorziening gebouwen vastgoedontwikkeling	4.095	486	19	3.629
Onderhoudsvoorziening openbare ruimte	793	6.502	6.109	400
Onderhoudsvoorziening verkeerreginstallaties	506	452	747	801
Totaal	25.237	16.838	13.237	21.637

Onderhoudsvoorziening gebouwen vastgoedbeheer

De voorziening heeft tot doel de meerjarige kosten groot onderhoud van de gebouwen die onder de afdeling Vastgoedbeheer vallen te egaliseren. Hieronder vallen onder andere gebouwen op het gebied van Sport, Welzijn, Brede Scholen, Bedrijfsvoering, Welzijn en Cultuur, de sportinventaris, buitensportvelden, en het centraal busstation. De basis voor de vorming en het beheer van de voorziening voor de gebouwen zijn de zogenaamde meerjaren-onderhoudsplannen zoals deze in het systeem Planon worden bijgehouden. De MJOP's zijn gebaseerd op het door de Raad vastgesteld gemiddelde onderhoudsniveau 3 op 6. De onderhoudsplannen worden jaarlijks geactualiseerd, accommodaties worden maximaal om de 5 jaar geherinspecteerd. Op basis van de beschikbare toereikendheidsberekening wordt bij de begroting bepaald welk niveau van dotaties benodigd is om over voldoende middelen te beschikken voor de uitvoering van het groot onderhoud. Aan de onderhoudsvoorzieningen voor gebouwen vastgoedbeheer wordt gedoteerd conform de begroting. De voorziening is dekkend tot en met 2031. Na 2031 komt de onderhoudsvoorziening negatief te staan. Risico's zijn de panden van voormalig ATEA en het verouderende gebouwenbestand.

Onderhoudsvoorziening parkeergarages en fietsenstallingen

De voorziening heeft tot doel de meerjarige groot onderhoudskosten van de parkeergarages en fietsenstallingen van de afdeling Parkeren te egaliseren. De basis voor de vorming en het beheer van de voorzieningen voor deze gebouwen zijn de zogenaamde meerjaren onderhoudsplannen zoals deze in het systeem Planon worden bijgehouden. De MJOP's zijn gebaseerd op het door de Raad vastgesteld gemiddelde onderhoudsniveau 3 op 6. De onderhoudsplannen worden jaarlijks geactualiseerd en vormen de basis voor de jaarlijkse dotatie aan de voorziening teneinde over voldoende middelen te beschikken voor de uitvoering van het (projectmatig) groot onderhoud. De dotatie wordt conform de bouwkostenindex (structureel) verhoogd.

Onderhoudsvoorziening gebouwen vastgoedontwikkeling

Deze voorziening is gevormd ten behoeve van de strategisch aangekochte panden. De hoogte van de dotatie is gebaseerd op een meerjarenonderhoudsplanning. De doorberekening is gemaakt tot 2032. Hierbij wordt uitgegaan van een doorlopende exploitatie, waarbij aanvullend rekening wordt gehouden met inmiddels genomen besluiten voor sloop en/of herontwikkeling, mede gebaseerd op de Vastgoedstrategie Havenkwartier. De inzet van de onderhoudsvoorziening heeft op dit moment voornamelijk betrekking op de panden in het Havenkwartier. Jaarlijks zal worden onderzocht of, afhankelijk van de vastgoedportefeuille op dat moment, aanpassing nodig is. Met een jaarlijkse dotatie van € 0,019 miljoen is de voorziening

volgens de meerjarenonderhoudsplanning tot en met 2032 toereikend om het geplande groot onderhoud uit te kunnen voeren.

Onderhoudsvoorziening openbare ruimte

De onderhoudsvoorziening openbare ruimte betreft het groot onderhoud van verharding, kunstwerken en waterwegen. De basis voor de voorziening voor het onderhoud aan de openbare ruimte ligt vast in periodiek te actualiseren beleidskaders en beheerplannen. De berekeningen van de benodigde dotaties zijn gebaseerd op meerjarenplanningen van 10 jaar. Op basis hiervan wordt jaarlijks € 5,7 miljoen toegevoegd aan de voorzieningen met jaarlijkse indexering. De onttrekkingen vinden plaats op basis van de uitvoering van de meerjarenplanning. De voorziening is tot en met 2033 toereikend voor het geplande onderhoud.

Onderhoudsvoorziening verkeerregelininstallaties

Voor het in stand houden van verkeersregelininstallaties is in 2015 besloten tot het instellen van een specifieke onderhoudsvoorziening. Het meerjarenonderhoudsplan verkeersregelininstallaties wordt jaarlijks geactualiseerd op basis van uitgevoerde inspecties en gerealiseerde projecten, afhankelijk van de ouderdom, vervanging, reparatie en noodzaak van de onderdelen van de verkeerregelininstallaties in Breda. Bij het jaarlijks opstellen van de planning wordt ook goed gekeken naar infrastructurele projecten en werkzaamheden vanuit de afdeling Uitvoering om de werkzaamheden gelijktijdig op te pakken (werk met werk maken).

In verband met de aanpassing van de hard- en software van de regeltoestellen van de verkeerregelininstallaties moeten bepaalde type al deze regeltoestellen van het fabricaat Siemens vanaf 1 januari 2024 zoveel mogelijk zijn vervangen. Mochten deze verkeerregelininstallaties na 1 januari 2024 nog aanwezig zijn en uitvallen, kunnen deze verkeerregelininstallaties maar in beperkte mate niet meer worden gerepareerd. Dit zorgt direct voor een verslechterde verkeersafwikkeling verkeersonveilige situaties op de wegen van Breda, wat ten alle tijden moet worden voorkomen. Het gevolg hiervan is dat een aantal verkeerregelininstallaties eerder moet worden gerenoveerd, maar omdat het niet toegestaan is dat de bestaande voorziening een negatieve stand vertoont, dient de dotering aan de voorziening verkeerregelininstallaties voor de periode 2020-2026 te worden geherprogrammeerd. De totale onderhoudslasten blijven voor de komende 8 jaar gelijk, maar in de jaren 2020 tot en met 2023 zijn extra stortingen gedaan in de voorziening, die in de jaren 2024 tot en met 2026 worden gecompenseerd door de verlaging van de geplande stortingen. De voorziening is tot en met 2026 2032 toereikend voor het geplande onderhoud.

Personeelsvoorzieningen

De personeelsvoorzieningen omvatten een voorziening voor nog te verwachten kosten voor voormalig personeel, een voorziening voor de zogenaamde AppA-voorziening (voorziening voor Algemene Pensioenwet Politieke Ambtsdragers) en voorziening verlofsparen. Bij de begroting wordt de toereikendheid van de personeelsvoorzieningen jaarlijks getoetst op basis van het verloop van de verwachte verplichtingen en de jaarlijkse toevoegingen over de periode van het begrotingsjaar plus de vier daaropvolgende jaren.

Bedragen x € 1.000

	Stand 1-1-2024	Aanwendungen	Toevoegingen	Stand 31-12-2024
Centrale personeelsvoorziening	532	176		356
Voorziening Wet APPA	6.230	873	250	5.606
Voorziening verlofsparen	4.493			4.493
Totaal	11.255	1.049	250	10.456

Voorziening voormalig personeel

Deze voorziening is gevormd ten behoeve van de nog verwachte kosten voor voormalig personeel. Het gaat om voormalige medewerkers waarvan om diverse redenen voortijdig afscheid is genomen, maar waarvan nog kosten doorlopen. Om de diverse afdelingen niet meerjarig met deze kosten te belasten worden deze in het jaar van uitdiensttreding in een keer ten laste van de afdeling gebracht en later vanuit deze voorziening afgewikkeld. Indien een medewerker onvrijwillig wordt ontslagen (niet wegens strafontslag, ouderdomspensioen of arbeidsongeschiktheid) ontstaat er op basis van de werkloosheidswet recht op een uitkering zolang de onvrijwillige werkloosheid bestaat. Afhankelijk van de ontslaggrond kan deze wettelijke uitkering aanvullend en aansluitend worden verhoogd/verlengd op basis van onze eigen rechtspositieregeling. De hoogte en duur van de totale uitkeringslast is vooraf wel globaal in te schatten. Maar is uiteindelijk wel afhankelijk van de vraag of, en zo ja hoe snel de betreffende medewerker elders werk kan vinden. Daarnaast wordt de hoogte van de uitkering ook beïnvloed door de inflatie en de salarisontwikkelingen na het ontslag. Of, en zo ja hoeveel uitkeringen per jaar worden toegekend is vooraf niet in te schatten. Dit kan wel indien het ontslag wordt veroorzaakt door de uitvoering van een reorganisatieplan. Uit historisch verloop komt naar voren, dat het volume jaarlijks niet gelijkblijvend is. De Gemeente Breda kiest er derhalve voor om de ww-verplichtingen via een personeelsvoorziening te laten lopen.

Jaarlijks wordt een analyse gemaakt van de toekomstige verplichtingen. Tot en met eind 2027 is de voorziening voldoende voor het afwikkelen van de bestaande verplichtingen.

Voorziening Wet APPA

De voorziening bevat pensioenreserveringen en wachtgelden van voormalige politieke ambtsdragers (wethouders). De APPA-voorziening wordt jaarlijks aangepast op basis van de extern opgestelde actuariële berekeningen van de pensioenverplichtingen aan (voormalige) politieke ambtsdragers. Tot en met eind 2027 is de voorziening voldoende voor het afwikkelen van de bestaande verplichtingen.

Voorziening verlofsparen

Vanwege een aanpassing van de cao is vanaf 2022 het zogenoemde verlofsparen ingevoerd. Met deze nieuwe regeling kunnen medewerkers diverse soorten verlof in één keer omzetten in spaarverlof. Voor dit spaarverlof en alle andere bovenwettelijke verlofuren moet een voorziening worden opgenomen, omdat onzeker is in welk jaar het opgenomen zal worden. Jaarlijks maken we een analyse van de hoogte van de voorziening, zodat deze toereikend blijft voor het totaal aantal uren bovenwettelijk en spaarverlof.

Overige voorzieningen

De groep overige voorzieningen bestaat uit voorzieningen voor riolering, afvalservice en van derden verkregen middelen met een specifiek bestedingsdoel.

Bedragen x € 1.000

	Stand 1-1-2024	Aanwendingen	Toevoegingen	Stand 31-12-2024
Voorziening riolering	3.470	2.461		1.009
Voorziening afvalservice	803	227		576
Totaal	4.273	2.688	0	1.585

Voorziening riolering

De voorziening riolering is bedoeld voor de egalisatie van de tarieven voor rioolheffing en het opvangen van financiële tegenvallers. De tarieven voor de rioolheffing liggen in 2024, conform het bestuursakkoord, 2% hoger dan in 2023. Er worden dotaties of onttrekkingen begroot om aan het eind van de periode van het Stedelijk Waterplan op nul uit te komen. Daarnaast wordt aan het eind van ieder jaar het resultaat riolering ten laste of ten gunste van de voorziening gebracht. De voorziening wordt betrokken in het nieuwe Stedelijk Waterplan 2024-2028. Door rente- en prijsstijgingen wordt in 2024 fors ingeteerd op de voorziening. Over begrotingsjaar 2024 is een onttrekking begroot van € 2,4 miljoen.

Voorziening afvalservice

De voorziening afvalservice is bedoeld om de lasten en baten te egaliseren voor het huishoudelijke deel van de afvalinzamelings- en verwerkingskosten. Aan het eind van ieder jaar wordt het resultaat afvalservice ten laste of ten gunste van de voorziening gebracht ter egalisatie. Na de eenmalige extra stijging afvalstoffenheffing van 5% in 2024 is de verwachting dat de kostendekkendheid t/m 2027 gewaarborgd blijft. De egalisatievoorziening zal naar verwachting langzaam aflopen gedurende de komende jaren.

Voorziening van derden verkregen middelen met een specifiek bestedingsdoel

Deze voorziening is, ingevolge het BBV, bestemd voor van derden (niet zijnde andere overheidsinstellingen) verkregen middelen die specifiek besteed moeten worden en die beschikbaar zijn voor het volgende begrotingsjaar.

Strategisch investeringsplan

1. Nieuw investeringsinstrument

In 2021 hebben we een start gemaakt met de ontwikkeling van een nieuw instrumentarium voor onze investeringsopgaven, het strategisch investeringsplan (SIP). Dit om vooral de beschikbare investeringsmiddelen ook daadwerkelijk in de stad te kunnen besteden. Het oude instrumentarium miste de noodzakelijke flexibiliteit als sturingsmiddel om adequaat in te kunnen spelen op de grote maatschappelijke, organisatorische en financiële dynamiek.

2. Doelstelling

Het SIP is dus een flexibel sturingsinstrument voor gemeentebestuur om optimaal te kunnen bijsturen op actuele veranderende maatschappelijke, organisatorische en financiële omstandigheden. Het bevat actuele informatie zodat beheersing, sturing, integrale besluitvorming en verantwoording van en over gemeentelijke investeringsvraagstukken periodiek kan plaatsvinden. Het instrument bevat inhoudelijke en financiële onderbouwingen over de investeringsprojecten vanaf ambitie tot en met realisatiefase, en heeft een lange tijdhorizon van 20 jaar.

3. Hoofdopzet SIP

MIRT fasering

Bij het SIP volgen we de procesfasering zoals het Rijk die hanteert in het MIRT (Meerjarenplan Infrastructuur, Ruimte en Transport). Hierbij doorloopt het investeringsproject verschillende fasen: van ambitie, via plan en project naar realisatie. Iedere overgang naar een volgende fase vraagt om bestuurlijke besluitvorming, waardoor het mogelijk is om tussentijds bij te sturen, te (her)prioriteren of te beëindigen.

Schematisch ziet de fasering er als volgt uit:

Fase A wordt afgesloten met bestuurlijke besluitvorming (startbeslissing) over de uitgevoerde verkenning of opgestelde visie. Fase B met bestuurlijke besluitvorming (projectbeslissing) over het opgestelde projectplan. Fase C met bestuurlijke besluitvorming (uitvoeringsbeslissing) over het opgestelde realisatieplan en voorstel voor kredietvoting. En fase D met een opleveringsrapport van het gerealiseerde project en met een projectevaluatie.

Investeringscategorieën

We onderscheiden 3 investeringscategorieën met de volgende kenmerken:

1. Stedelijke ontwikkelingsgebieden en unieke grootschalige investeringen
  - MIRT fasering volledig van toepassing
  - gebruik van voorbereidingskredieten en uitvoeringskredieten bij fase-overgangen
2. Instandhoudings-/vervangingsinvesteringen
  - vaststelling van meerjarenbeleidsplan en jaarlijks een uitvoeringsplan
  - geen aparte voorbereidingskredieten, uitvoeringskredieten per jaarschijf bij begrotingsvaststelling
3. Overige enkelvoudige investeringen
  - meerjarenbeleidsplan en uitvoeringsplan voor bedrijfsmiddelen en bedrijfsvoering
  - geen aparte voorbereidingskredieten, uitvoeringskredieten per jaarschijf bij begrotingsvaststelling

Projectfiches

Voor ieder investeringsproject of cluster van (instandhoudings- en bedrijfsvoering)projecten wordt een projectfiche opgesteld met een onderbouwing van o.a. scope, financiën, planning en risico's.

De projectfiches worden 2 maal per jaar geactualiseerd, voorafgaande aan de voorjaarsnota en voorafgaande aan de begroting. Dit biedt het gemeentebestuur de gelegenheid om bij te sturen op de actualiteit van dat moment.

Actualisatieproces en beheerorganisatie

Voor het periodiek actualiseren en beheren van het SIP zijn processen ontworpen en ingericht. Voorts is een beheersorganisatie opgezet met 2 centrale coördinatoren (inhoudelijke en financiële) om de gehele procesgang met een centrale database te regisseren en te ondersteunen.

4. Stapsgewijze ontwikkeling nieuwe investeringsinstrument

Eerste stappen bij Begroting 2022

In de Begroting 2022 zijn al de eerste stappen zichtbaar van het nieuwe investeringsinstrument SIP. Concreet betekende dit dat we alle investeringsprojecten vanuit het bestaande investeringsplan (MIP) hadden ingedeeld naar de fasen van de MIRT-structuur.

Stappen bij Begroting 2023

In opmaat naar de Begroting 2023 is een nieuw beleidskader voor het SIP opgesteld wat verankerd wordt in de Financiële Verordening en het Financieel Beleid van de gemeente. Belangrijke onderdelen van dit nieuwe beleidskader zijn:

- oprekken van de planningshorizon van 4 naar 20 jaar
- toepassen van de MIRT-fasering
- introductie van overprogrammeren (maximaal 25% voor eerste 4 jaren)
- optimalisatie van de wijze van kredietvoting (uiterste moment)

Stappen bij Begroting 2024

We zetten voor het begrotingsjaar 2024 in op een realistische haalbare programmering. Daarbij gaan we voor de eerste vier jaren kaderstellend uit van een overprogrammering van maximaal 25% t.o.v. de beschikbare gemeentelijke investeringsmiddelen, er vanuit gaande dat we in de praktijk van de 125% geplande investeringen maximaal 100% daadwerkelijk gaan realiseren. Praktijkervaring leert dat van de geplande investeringsprojecten verschillende door verschillende omstandigheden (wetgeving, procedures, participatietrajecten) worden vertraagd of zelfs worden stopgezet. We willen door middel van overprogrammeren zoveel mogelijk van de beschikbare investeringsmiddelen daadwerkelijk besteden in de stad.

Deze realistische planning voor het begrotingsjaar 2024 betekent wel dat ten opzichte van de daadwerkelijke realisatie in afgelopen jaren een schaa sprong gemaakt moet worden van ruim 30%. Dit zal dus ook organisatorische maatregelen vergen in een tijd waarin arbeidskrachte heerst. Dit vraagt nadrukkelijk om sturing vanuit directie en college.

Vervolgstappen

De ontwikkeling van het SIP is een complex meerjarig traject. Na de gezette stappen gaan we door met diverse ontwikkelingen waaronder het verdergaand digitaliseren van het gehele nieuwe investeringsinstrument.

5. Strategische investeringsplanning 2024-2032

In onderstaande tabel treft u het SIP 2024-2032 waarbij de totalen van de gemeentelijke investeringen per begrotingsprogramma, per MIRT-fase en per jaarschijf zichtbaar zijn. Voor een toelichting op de individuele investeringsprojecten in 2024 wordt verwezen naar de afzonderlijke begrotingsprogramma's. Voor de meeste van deze investeringen in 2024 zal bij de vaststelling van de begroting 2024 tevens een raadsbesluit genomen worden voor kredietvoting. De programmering van de investeringen voor 2025 en verder is nog indicatief en zal conform het beleidskader twee maal per jaar worden geactualiseerd.

De extra investeringen 2024-2027 in de openbare ruimte van ruim € 12 miljoen (bomen, wegen, civieltechnische kunstwerken en speeltoestellen) komen ten laste van de bij het bestuursakkoord 2022-2026 toegekende extra onderhoudsbudget voor dorpen en wijken. Van dit budget, oplopend tot € 3,0 miljoen in 2026, is structureel € 0,5 miljoen benodigd voor dekking van de kapitaallasten.

STRATEGISCHE INVESTERINGSPLAN

Bedragen x € 1.000

Programma	Fase	Investerings in dit programma	Planning uitgaven 2024 (bruto)	Planning uitgaven 2025 (bruto)	Planning uitgaven 2026 (bruto)	Planning uitgaven 2027 (bruto)	Planning uitgaven 2028- 2032 (bruto)
Vitaal en Sociaal Breda	Plan	Speeltoestellen		450	450	450	2.150
	Totaal Plan			450	450	450	2.150
	Project	Speeltoestellen	500				
	Totaal Project		500				
	Uitvoering	Speeltoestellen	100	100			
	Totaal Uitvoering		100	100			
Totaal Vitaal en Sociaal Breda			600	550	450	450	2.150
Ondernemend Breda	Ambitie	't Zoet - Haveneiland	2.469	8.000	11.713	23.757	82.820
		Havenkwartier - De Strip	150	850			1.000
		Cultuurclusters Klavers Jansen		9.600			
		Centrum Oost	592	1.617	1.023	7.980	66.987
		Nieuwe Mark	315	630	3.930	945	8.280
		Gasthuisvelden	1.048	848	1.348	3.020	8.578
		Bewaar erfgoed		450	1.800	450	10.225
		Economische zaken					25.300
		Grondexploitatie bedrijventerreinen	330				
	Totaal Ambitie		4.904	21.995	19.814	36.152	203.190
	Plan	't Zoet - Haveneiland	5.150	2.612	1.480		
		Havenkwartier - De Strip	1.645	2.540	1.782	1.011	6.445
		Cultuurclusters Klavers Jansen	1.100	2.000			
		Centrum Oost	4.727	2.528	811		
		Gasthuisvelden	500	400	300		
Bavel		450	400	400			
Verbeter Breda, bibliotheek Hoge Vucht		100	900	2.000			

		Bewaar erfgoed	40				
		Economische zaken	800				
	Totaal Plan		14.512	11.380	6.773	1.011	6.445
Project		't Zoet - Haveneiland		2.976			
		Havenkwartier - De Strip	3.449	1.441	1.251	278	
		Centrum Oost	1.644				
		Gasthuisvelden	3.430	375			
		BredaRing	2.500	1.350			
		Stationskwartier	310	50	964	963	
	Totaal Project		11.333	6.192	2.215	1.241	
Uitvoering		Nieuwe Mark	4.313	3.052	4.398		
		Gasthuisvelden	750				
		Bewaar erfgoed	520				
	Totaal Uitvoering		5.583	3.052	4.398		
Totaal Ondernemend Breda			36.332	42.619	33.200	38.404	209.635
Duurzaam wonen in Breda	Ambitie	Mobiliteit instandhouding bestaand netwerk					9.602
		Wonen	5.000				3.500
		Parkeren	1.576		3.250	3.250	10.000
		Biodiversiteit	6.150	990	1.440	2.340	52.160
		Van Gogh Nationaal Park	338	338	338		1.986
		Energietransitie	450				50
	Totaal Ambitie		13.514	1.328	5.028	5.590	77.298
	Plan	Mobiliteit instandhouding bestaand netwerk					21.000
		Aankoopprogramma strategische gronden	1.667	1.667	1.667		
		Wonen	560	3.090	650		
		Parkeren	1.900	3.000			
		Biodiversiteit	1.276	918	916	647	42.228
		Landschapsverbetering Singelstructuur	360	360	360	360	2.960
		Realisatie ecologische hoofdstructuur	2.130	5.760	4.260	4.000	891
		Energietransitie	250				

Totaal Plan		8.143	14.795	7.853	5.007	67.079	
Project	Mobiliteit instandhouding bestaand netwerk	2.245	2.660	3.590	675		
	Meerjarenperspectief infrafonds	985	1.850	1.370	90		
	Mobiliteitsdeal Verbeter Breda (w.o. Noordelijke rondweg)					7.000	
	Verkeersveiligheid	565	1.145	725	345		
	Overige stedelijke ontwikkelingen	650					
Totaal Project		4.445	5.655	5.685	1.110	7.000	
Uitvoering	Mobiliteit instandhouding bestaand netwerk	3.695	42			550	
	Mobiliteitsdeal Verbeter Breda (w.o. Noordelijke rondweg)	100	100	100	200	1.897	
	Hoogspanningsverbinding	780					
	Groen en water	450					
	Recreatieve voorzieningen corona aanpak	775					
	Overige stedelijke ontwikkelingen	1.200					
	Totaal Uitvoering	7.000	142	100	200	2.447	
Totaal Duurzaam wonen in Breda		33.102	21.920	18.666	11.907	153.824	
Basis op Orde	Ambitie	Afvalservice	600				
		Openbare ruimte				2.500	
		Openbare ruimte: openbare verlichting				2.200	10.800
		Sporthal de Doelen Princenhage					20.000
		Vastgoedbeheer	585	675	225	225	5.746
		MFA Bavel			2.200	2.200	100
	Totaal Ambitie	1.185	675	2.425	4.625	39.146	
Plan	Afvalservice		150	150	350	1.750	
	Riolering	12.500	20.000	21.000	23.000	124.000	
	Stad in het park	250					
	Openbare ruimte en pleinenaanpak (bestuursakkoord)	1.000	1.250	1.250	2.500		
	Openbare ruimte: wegen		450	2.250	2.984	5.369	

	Specifieke kunstwerken	180	180	180	1.656	4.810
	Willemsbrug	400	1.550			
	Herhuisvesting uitvoeringslocaties	520	219			
	Duurzaamheidsmaatregelen accommodaties		1.000	1.000		
	Openbare ruimte: herinrichtingen					3.500
	Sporthal de Doelen Princenhage	400	500	500	500	
	Vastgoedbeheer	2.698	809	225	225	840
	Totaal Plan	17.948	26.108	26.555	31.215	140.269
Project	Afvalservice	200	200	200		
	Bomen	810	630	990	810	4.860
	Openbare ruimte: klimaatadaptatie	190				
	Openbare ruimte: openbare verlichting		1.100	1.100	2.200	
	Sportaccommodaties	500	275			
	MFA Bavel	800	5.000	6.600		
	Investerings veiligheid	225	225	225		75
	Totaal Project	2.725	7.430	9.115	3.010	4.935
Uitvoering	Riolering	6.269	1.750	1.750	1.750	
	Bomen	400	644			
	Groene pleinen & parken 2.0	250	83			
	Stad in het park	125	100			
	Park Haagse Beeemden	150				
	Levensbos	614				
	Openbare ruimte: herinrichtingen	650	900			
	Openbare ruimte: klimaatadaptatie	214				
	Openbare ruimte: openbare verlichting	3.150	1.420			
	Openbare ruimte: water nautisch beheer		105			
	Talentencentrum	300				
	Totaal Uitvoering	12.122	5.002	1.750	1.750	
Totaal Basis op Orde		33.980	39.215	39.845	40.600	184.350
Organisatie en financiën van Breda	Ambitie Wagenpark					18.500

Totaal Ambitie						18.500
Plan	Bedrijfsvoering	1.750	1.080	1.080	1.080	6.360
	Wagenpark	2.765	6.160	6.464	5.970	8.475
Totaal Plan		4.515	7.240	7.544	7.050	14.835
Project	Wagenpark	4.250	1.600			
Totaal Project		4.250	1.600			
Totaal Organisatie en financiën van Breda		8.765	8.840	7.544	7.050	33.335
Totaal investeringsplan		112.779	113.143	99.705	98.411	583.294
Beschikbare dekkingsmiddelen		100.619	90.318	82.780	93.276	
Overprogrammering		12%	25%	20%	6%	

Bij de bestuurlijke behandeling van de begroting wordt de gemeenteraad gevraagd de investeringskredieten voor bedrijfsmiddelen, vervanging en alle overige nieuwe kredieten voor de investeringsprojecten < € 1 miljoen gelijk bij de vaststelling van de Begroting 2024 te voteren. Voor de nieuwe kredieten van de investeringsprojecten > € 1 miljoen worden separaat bestuursvoorstellen aan de gemeenteraad voorgelegd.

BIJLAGEN

BEGROTING | 2024

BIJLAGEN

OVERZICHT FINANCIËEL TOTAALOVERZICHT

Bedragen x € 1.000

	Jaarrekening 2021		Jaarrekening 2022		Begroting 2023		Begroting 2024		Begroting 2025		Begroting 2026		Begroting 2027	
	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten
Vitaal en Sociaal Breda	356.204	150.727	391.021	166.529	404.598	184.649	414.237	181.162	385.095	156.932	373.882	155.187	368.368	150.739
Opgroeien	105.083	46.680	115.630	50.485	109.334	47.363	127.964	57.319	118.850	54.803	114.626	54.803	114.001	54.803
Algemene voorzieningen jeugd	9.443	91	18.290	2.471	17.151	75	16.990	75	11.292		11.265		10.640	
Jeugdhulp maatwerkondersteuning	78.287	38.087	79.195	38.052	72.909	36.651	91.192	46.829	91.328	46.829	87.131	46.829	87.131	46.829
Regionale samenwerkingen en initiatieven jeugd	4.087	1.249	4.845	1.898	6.036	2.547	5.632	2.587	4.348	1.978	4.348	1.978	4.348	1.978
Primair en voortgezet onderwijs	13.266	7.252	13.301	8.063	13.238	8.090	14.151	7.829	11.882	5.996	11.882	5.996	11.882	5.996
Betrokken zijn	57.689	1.555	59.300	1.541	60.488	2.861	66.059	3.196	65.779	4.021	62.458	3.902	61.790	3.239
Algemene voorzieningen volwassenen	10.185	2	10.435		12.987	783	14.258	934	13.441	816	13.119	663	12.446	
Volwassenen maatwerkondersteuning	40.372	1.223	41.865	1.444	40.022	1.501	42.821	1.615	43.346	2.552	40.361	2.581	40.375	2.581
Maatwerk Wmo	7.132	330	7.000	97	7.479	577	8.979	647	8.993	653	8.978	658	8.969	658
Thuis	50.522	4.512	50.035	4.871	59.740	4.856	54.177	6.339	56.367	6.250	55.706	6.250	55.606	6.250
Volwassenen geëscaleerde zorg	50.522	4.512	50.035	4.871	59.740	4.856	54.177	6.339	56.367	6.250	55.706	6.250	55.606	6.250
Leren, ontwikkelen en werken	130.067	97.192	133.725	85.351	138.949	85.313	125.690	86.205	125.563	86.205	124.125	86.205	123.819	86.205
Participatie	420		1.136	469	4.221	1.912	3.222	1.912	2.674	1.912	2.665	1.912	2.665	1.912
Werk	18.961	7.536	18.125	7.269	19.975	6.408	19.277	7.300	18.415	7.300	17.763	7.300	16.876	7.300
Reïntegratie	10.362	1.363	13.985	5.832	12.820	70	10.013	70	9.885	70	9.808	70	9.889	70
Wet BUIG en overige regelingen	87.840	85.420	75.080	69.962	77.926	75.615	78.710	75.615	79.710	75.615	80.210	75.615	80.710	75.615
Bijzondere bijstand	8.330	977	20.872	926	19.747	825	10.252	825	10.664	825	9.464	825	9.464	825
BredaPas	157	1	434	1	267		275		275		275		275	
Schuldhelpverlening	3.997	1.894	4.093	893	3.993	483	3.940	483	3.940	483	3.940	483	3.940	483
Kwetsbare groepen														
Leven	9.039	110	8.984	640	11.096	2.317	11.460	2.287	10.667	2.254	10.278	1.821	8.745	242
Volksgesondheid	4.057	34	4.577	283	5.953	1.243	6.332	1.213	6.339	1.180	6.102	900	5.490	242
Sportbeleid	4.982	76	4.408	357	5.143	1.074	5.129	1.074	4.329	1.074	4.176	920	3.255	

Ontmoeten	3.805	-158	15.552	14.200	22.617	18.088	26.488	19.298	5.268		5.282		4.407	
Wijkaanpak	3.474	21	3.524	13	4.388		4.374		4.397		4.407		4.332	
Statushouders	331	-179	12.028	14.188	18.229	18.088	22.114	19.298	871		875		75	
Reserve investeringen sportverenigingen		836		18	1.000	1.000	800	800						
Mutatie reserve investeringen sportverenigingen		836		18	1.000	1.000	800	800						
Reserve vrouwenopvang				1.029			1.600		2.600		1.407			
Mutatie reserve vrouwenopvang				1.029			1.600		2.600		1.407			
Algemene reserve programma 1			450	4.149		950		2.000		3.400		2.207		
Mutaties algemene reserve programma 1			450	4.149		950		2.000		3.400		2.207		
Exploitatiereserve programma 1			7.344	4.245	1.373	21.903		3.718						
Mutaties exploitatiereserve programma 1			7.344	4.245	1.373	21.903		3.718						
Ondernemend Breda	76.504	18.060	82.248	20.978	89.431	23.592	84.577	14.124	79.187	8.702	81.076	10.958	74.641	4.281
Stimuleren economische ontwikkeling in Breda	15.342	7.340	23.128	14.259	23.269	7.473	20.395	6.943	18.043	4.704	14.684	1.283	14.298	831
Economische zaken	6.950	997	7.176	611	12.931	806	10.542	536	10.277	446	10.237	452	9.745	
Acquisitie en accountmanagement	2.332	479	2.414	602	2.931	688	2.558	831	2.558	831	2.558	831	2.558	831
Externe betrekkingen	65		54		122		126		126		126		126	
Evenementen	558		698		965		949		949		949		949	
Grondexploitatie voor bedrijventerreinen	5.438	5.865	12.785	13.045	6.320	5.979	6.220	5.576	4.133	3.426	815		921	
Grote projecten in de stad	11.234	7.899	4.920	734	9.691	4.746	8.180	1.365	7.211	468	12.533	6.210	6.488	
CrossMark	10.096	7.862	2.348	562	6.414	4.587	3.701	1.365	2.824	468	8.158	6.210	1.967	
Gasthuisvelden	643	37	785	123	1.046	6	1.481		1.368		1.269		1.376	
Verbeter Breda	495		1.467		1.957		2.659		2.686		2.774		2.820	
Ontwikkelingen Bavel			320	49	113	74	127		125		125		122	
Centrum Oost					162	80	211		208		207		203	
Dynamische stad	28.477	382	29.701	808	29.802	590	29.939	558	28.833	310	28.758	310	28.753	310
Cultureel erfgoed	1.748	52	2.352	90	2.630	19	2.010	19	2.084	19	2.007	19	2.004	19
Cultuurpresentatie	22.400	20	22.971	365	22.600	227	23.209	177	22.245		22.246		22.246	
Media	120		129		136		140		140		140		140	
Musea	3.932	58	3.963	61	4.190	60	4.322	70	4.105		4.107		4.105	
Historische waarde	277	252	286	291	245	283	258	291	258	291	258	291	258	291
Beroepsonderwijs en huisvesting onderwijs	19.632	2.439	21.351	3.239	22.394	2.898	23.819	2.898	22.903	2.898	22.903	2.898	22.903	2.898
HBO	634		101		405		223		223		223		223	
Volwasseneneducatie	2.226	2.140	2.320	2.235	3.082	2.898	2.984	2.898	2.984	2.898	2.984	2.898	2.984	2.898

Onderwijshuisvesting	16.771	298	18.930	1.004	18.907		20.613		19.697		19.697		19.697		
Verbindend bestuur	1.819		1.999		2.106		2.244		2.197		2.198		2.198		
Samenwerking	1.819		1.999		2.106		2.244		2.197		2.198		2.198		
Algemene reserve programma 2				169		5.090		185		195		130		115	
Mutaties algemene reserve programma 2				169		5.090		185		195		130		115	
Exploitatiereserve programma 2			800		1.770		2.795		2.048						
Mutaties exploitatiereserve programma 2			800		1.770		2.795		2.048						
Investeringsreserve programma 2			350		2.169				126		126		126		126
Mutaties investeringsreserve programma 2			350		2.169				126		126		126		126
Duurzaam wonen in Breda	60.720	47.987	51.726	36.344	59.140	47.499	74.180	57.629	52.361	32.801	45.387	32.537	41.457	27.409	
Wonen in Breda	2.093	90	2.190	387	4.190	29	4.224	30	2.321	30	2.352	30	2.827	30	
Wonen	2.093	90	2.190	387	4.190	29	4.224	30	2.321	30	2.352	30	2.827	30	
Verdeling beschikbare ruimte	5.370	2.723	5.864	2.808	5.628	3.714	5.037	2.568	5.125	2.294	4.889	2.294	4.852	2.294	
Ruimtelijke ordening	2.217	354	1.610	403	2.107	222	1.298	228	1.298	228	1.298	228	1.298	228	
Stedelijke planning en programmering	3.154	2.369	4.253	2.405	3.521	3.492	3.739	2.340	3.827	2.066	3.590	2.066	3.554	2.066	
Grote woonprojecten in de stad	29.554	31.242	13.890	10.976	6.704	4.432	19.686	17.324	4.695	2.756	3.852	2.846	3.631	1.846	
Grondexploitatie ten behoeve van de woningbouw	29.554	31.242	13.890	10.976	6.704	4.432	19.686	17.324	4.695	2.756	3.852	2.846	3.631	1.846	
Bereikbaar Breda	15.025	11.172	15.844	15.892	15.675	14.514	17.014	14.890	17.108	14.890	17.424	14.890	18.052	14.890	
Mobiliteit	5.863	197	6.151	602	5.852	229	6.515	158	6.614	158	6.848	158	7.478	158	
Openbaar vervoer	42		40		40		44		43		46		45		
Parkeren	9.120	10.976	9.654	15.290	9.784	14.285	10.455	14.731	10.450	14.731	10.531	14.731	10.530	14.731	
Breda is een duurzame en bestendige stad	6.167	1.202	8.115	3.054	24.401	10.732	24.641	16.217	18.607	9.632	16.065	9.084	11.790	6.634	
Milieubeheer	3.472	739	5.714	2.567	22.247	10.277	22.029	15.608	16.007	9.024	13.410	8.475	9.145	6.025	
Natuur- en milieueducatie	785	216	902	356	966	356	971	366	970	366	971	366	971	366	
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	1.102	85	861	116	481	85	710	228	708	228	717	228	715	228	
Biodiversiteit	808	161	638	15	707	15	932	15	922	15	968	15	960	15	
Reserve Bodemfonds	287		120		303		537		537		537		537		537
Mutatie reserve Bodemfonds	287		120		303		537		537		537		537		537
Reserve Klimaatfonds	271	243	285	189	290	450	304	162	304	162	304	162	304	162	
Mutatie reserve Klimaatfonds	271	243	285	189	290	450	304	162	304	162	304	162	304	162	
Reserve parkeerbedrijf		333			356										
Mutatie reserve parkeerbedrijf		333			356										
Reserve Versnellingsopgave Wonen		975			722		4.132		2.580		370		320		

Mutatie reserve Versnellingsopgave Wonen		975		722		4.132		2.580		370		320		
Reserve bovenwijkse voorzieningen	953	7	-85	902	1.860	79	273	40		40		40		40
Mutaties reserve bovenwijkse voorzieningen	953	7	-85	902	1.860	79	273	40		40		40		40
Reserve Toekomst bestendig wonen	1.000													
Mutaties reserve Toekomst bestendig wonen	1.000													
Algemene reserve programma 3			4.000	300		5.041	200	3.200	400	1.900	500	2.000		586
Mutaties algemene reserve programma 3			4.000	300		5.041	200	3.200	400	1.900	500	2.000		586
Exploitatiereserve programma 3			979	455		3.840								
Mutaties exploitatiereserve programma 3			979	455		3.840								
Investeringsreserve programma 3			524		391		2.800	82	3.800	190		335		391
Mutaties investeringsreserve programma 3			524		391		2.800	82	3.800	190		335		391
Basis op orde in Breda	162.519	98.301	163.945	96.826	175.476	97.611	183.426	101.005	187.177	100.571	184.762	103.121	185.141	101.204
Veilig Breda	34.546	19.119	35.160	15.153	38.984	16.508	39.031	14.969	39.016	14.969	37.640	13.724	37.009	13.724
Veiligheid openbare ruimte	8.789	6.938	9.460	6.442	13.189	8.641	12.147	7.578	12.006	7.578	10.761	6.333	10.560	6.333
Zichtbare Criminaliteit	365	155	345	45	1.138	133	712		712		712		712	
Ondermijning	1.355	346	1.643	309	2.183	453	2.298		2.298		2.298		2.298	
Zorg en Veiligheid	672	195	810	79	1.090	88	947		947		947		947	
Fysieke veiligheid	20.770	10.494	20.253	7.395	20.195	6.330	21.534	6.510	21.659	6.510	21.528	6.510	21.097	6.510
Veilig Breda Algemeen	2.594	992	2.649	883	1.188	861	1.393	881	1.394	881	1.394	881	1.394	881
Dienstverlening	9.032	3.955	9.746	4.667	11.176	3.959	13.528	6.821	13.829	6.821	13.829	6.821	13.829	6.821
Administratie en basisregistratie	1.136		1.317		1.774		1.677		1.677		1.677		1.677	
Publieksservice	7.896	3.955	8.429	4.667	9.402	3.959	11.851	6.821	12.152	6.821	12.152	6.821	12.152	6.821
Beheer van de openbare ruimte	90.728	62.231	90.476	64.152	91.973	62.891	97.639	67.238	98.189	66.804	99.603	67.599	100.848	68.895
Afvalservice	32.058	38.244	32.775	38.469	33.842	39.885	36.069	42.120	36.702	42.754	37.589	43.640	38.462	44.513
Beheer openbare ruimte, groen	13.594	152	14.840	135	16.412	214	17.373	174	18.373	173	18.914	169	18.898	169
Beheer openbare ruimte, wegen	27.607	2.746	24.700	3.594	26.874	3.910	27.424	3.928	27.511	3.928	27.675	3.928	27.758	3.928
Riolering	17.469	21.089	18.161	21.955	14.844	18.882	16.773	21.015	15.603	19.948	15.425	19.862	15.730	20.285
Beheer van het gemeentelijk vastgoed	23.850	12.586	22.546	10.836	26.406	10.469	27.522	11.433	27.421	11.433	27.867	11.433	27.637	11.220
Vastgoedbeheer	23.850	12.586	22.546	10.836	26.406	10.469	27.522	11.433	27.421	11.433	27.867	11.433	27.637	11.220
Open overheid	4.363	410	4.882	1.093	5.127		5.349		5.367		5.437		5.435	
College en ondersteuning college	1.457	400	1.721	1.079	1.728		1.778		1.778		1.778		1.778	
Raad, commissies en griffie	2.747	10	2.979	14	3.149		3.331		3.345		3.409		3.407	
Rekenkamer	159		182		250		240		245		250		250	

Algemene reserve programma 4					602	1.600										
Mutaties algemene reserve programma 4					602	1.600										
Exploitatiereserve programma 4					835	225	255	1.721	255	225	3.255	225	255	3.225	255	225
Mutaties exploitatiereserve programma 4					835	225	255	1.721	255	225	3.255	225	255	3.225	255	225
Investeringsreserve programma 4					300	97	1.555	464	103	318	100	318	131	318	128	318
Mutaties investeringsreserve programma 4					300	97	1.555	464	103	318	100	318	131	318	128	318
Organisatie en financiën van Breda	90.646	447.416	105.668	491.233	108.199	483.494			108.912	511.413	124.381	529.195	125.107	508.409	130.581	516.554
Een toekomstbestendige organisatie	75.198	8.104	81.818	9.161	86.382	6.284			97.315	7.136	94.017	7.136	92.895	7.136	92.787	7.136
Overhead	75.198	8.104	81.818	9.161	86.382	6.284			97.315	7.136	94.017	7.136	92.895	7.136	92.787	7.136
Solide financiën	10.681	425.122	17.226	480.554	13.653	474.086			7.099	499.802	21.487	521.919	21.972	501.273	27.532	509.419
Algemene uitkeringen		380.551		435.466		427.970				454.032		475.500		454.161		461.785
Lokale heffingen, waarvan de besteding niet gebonden is	3.123	38.518	3.202	39.024	3.074	40.535			3.528	40.773	3.528	41.600	3.528	42.473	3.528	43.177
Onvoorzien					775				1.000		1.000		1.000		1.000	
Overige algemene dekkingsmiddelen	310	90	6.487	-14	4.992				-226		14.656		16.776		23.312	
Saldo van de financieringsfunctie	2.767	5.484	3.936	5.476	3.815	4.912			1.282	4.484	1.282	4.306	-853	4.126	-1.240	3.943
Dividend		479		603		669				513		513		513		513
Vennootschapsbelasting	4.481		3.601		997				1.515		1.021		1.521		932	
Algemene reserve programma 5	3.247	3.946	6.240	327	8.115	1.980			4.289	3.975	8.665	140	10.018		10.036	
Mutatie algemene reserve programma 5	3.247	3.946	6.240	327	8.115	1.980			4.289	3.975	8.665	140	10.018		10.036	
Exploitatiereserve programma 5	255	9.066		666		844										
Mutatie Exploitatiereserve programma 5	255	9.066		666		844										
Begrotingsreserve	196	399	185	26	198				209		212		222		226	
Mutatie Begrotingsreserve	196	399	185	26	198				209		212		222		226	
Investeringsreserve programma 5	1.068	779	199	500	-150	300				500						
Mutatie Investeringsreserve programma 5	1.068	779	199	500	-150	300				500						
	746.593	762.492	794.607	811.911	836.845	836.845			865.332	865.332	828.201	828.201	810.214	810.214	800.187	800.187

TOELICHTING

Ten opzichte van de Begroting 2023 is de product structuur van het thema Opgroeien aangepast. De aanpassing leidt tot een inperking van het aantal producten (van 5 naar 4) en een naamsverandering zodat onderliggende deelbudgetten beter gecategoriseerd worden.

Het thema Opgroeien bestaat in 2024 uit vier producten:

- algemene voorzieningen Jeugd
Betreft personele capaciteit, subsidies voorliggend veld, projectkosten en wettelijke taken Jeugd gezondheidszorg.
- jeugdhulp maatwerkondersteuning
Betreft familie/jeugdhulp in de vorm van persoonsgebonden budgetten en zorg in natura.
- regionale samenwerkingen en initiatieven Jeugd
Betreft regionale kosten omtrent samenwerkingen, regionale opgaves en bijdrages aan gemeenschappelijke regelingen.
- primair en voorgezet onderwijs
Geen wijzigingen ten opzichte van 2023.

Daarnaast is de productnaam 'Groen en water' binnen het thema 'Bereikbaar Breda' aangepast naar 'Biodiversiteit'. Deze herbenoeming draagt bij aan een helderdere afbakening van de onderliggende onderwerpen binnen het product.

Begrotingspost subsidies

Deze bijlage is een overzicht van subsidies die worden verstrekt op basis van de gemeentelijke begroting. Dit is één van de juridische grondslagen voor het verstrekken van een subsidie.

Wanneer een bepaalde activiteit wordt uitgevoerd door één of een beperkt aantal ontvangers, hoeft er niet speciaal voor hen een subsidieregeling in het leven te worden geroepen.

Een subsidie moet in beginsel altijd verstrekt worden op basis van een wettelijk voorschrift (subsieregeling). Er zijn uitzonderingen op de regel. De uitzonderingen zijn opgenomen in artikel 4:23, derde lid, Algemene wet bestuursrecht. Eén van die subsidies is de zogenoemde begrotingspost subsidie.

Subsidies op basis van een begrotingspost zijn bedoeld om een onevenredige belasting van het bestuursorgaan te voorkomen. Wanneer een bepaalde activiteit wordt uitgevoerd door één of een beperkt aantal ontvangers, hoeft er niet speciaal voor hen een subsidieregeling in het leven te worden geroepen. De naam van de ontvanger en het maximale subsidiebedrag moet in de begroting of de toelichting daarop worden opgenomen. In Breda hebben we ook een aantal ontvangers die specifieke taken uitvoeren en voor een begrotingspost subsidie in aanmerking komen. We stellen voor om een lijst vast te stellen die we als bijlage bij de begroting toevoegen. De ontvanger kan, nadat de begroting is vastgesteld door de raad en bekend is gemaakt, een aanvraag indienen. Het college is vervolgens bevoegd om de subsidie te verlenen.

Bedrag x € 1

Subsidieontvanger	Activiteit	Maximale subsidiebedrag
Breda Marketing	Breda Marketing communiceert het verhaal van Breda zo efficiënt en effectief mogelijk zodat de juiste boodschap, bij de juiste doelgroep, terechtkomt. Hierdoor zorgt Breda Marketing er mede voor dat steeds meer mensen voor Breda kiezen om er te wonen, werken, studeren of te verblijven. Aan de taken van Breda Marketing is de status van Dienst Algemeen Economisch Belang toegekend.	1.664.922
Stichting Ondernemersfonds Breda (SOFB)	De SOFB stelt zich ten doel de aantrekkingskracht en de sterke positie van het centrum van Breda te vergroten door deze aantrekkelijker, gastvrij en uitdagender te maken. SOFB stelt zich ook ten doel de kwaliteit van de binnenstad te vergroten door samenwerken en samenhang waardoor de binnenstad economisch kan groeien en meer bezoekers kan trekken die langer blijven en uiteindelijk meer besteden. SOFB is een uitvoeringsorganisatie, die vanuit de strategie van "het verhaal van Breda", bijdraagt aan de economische groei van de stad door het vestigingsklimaat te versterken (merk/imago) en Breda aantrekkelijker te presenteren aan bewoners, bezoekers, studenten en bedrijven. Aan de taken van SOFB is de status van Dienst Algemeen Economisch Belang toegekend.	257.250
Nieuwe Veste (IDO)	Specifieke uitkering ter bekostiging van de realisatie of de instandhouding van de Informatiepunten Digitale Overheid.	177.313
Breda Game City	Deze innovatiecluster is een netwerkorganisatie van en voor bedrijven en kennisinstellingen. Hun missie is om het lokaal talent in Breda op de internationale kaart te zetten en te houden. Tegelijkertijd wordt er gewerkt aan de ideale sfeer en omstandigheden die het mogelijk en gemakkelijker maken voor nieuwe bedrijven om zich in deze stad te vestigen.	77.175*
Breda Robotics	Breda Robotics is een van de innovatieclusters waarmee de gemeente Breda haar economische ambitie op het gebied van toegepaste technologie en creativiteit kan verwezenlijken. De stichting Breda Robotics heeft de ambitie om het regionale MKB te faciliteren met de digitaliseringstransitie en robotisering. In het projectplan wordt een meerjarenperspectief (2022-2026) beschreven met daarin een overzicht van de geplande activiteiten en investeringen.	77.175*
Breda Circulair	De stichting is door de Gemeente Breda aangemerkt als een van drie innovatieclusters die een structurele bijdrage leveren aan de Economische Visie van Breda. Door deelname aan deze gemeentelijke subsidieregeling hoopt de stichting haar menskracht en activiteiten uit te breiden en samenwerkingen te vergroten. Een aantrekkelijk Breda waar zichtbaar gewerkt wordt aan het creëren van kansen voor talentvolle jongeren, een interessant vestigingsklimaat voor innovatieve ondernemers, MKB en daarmee tevens voor het grootbedrijf.	77.175*
Fameus/GGZBreburch	Crisiskaart lokale ambulantisering.	21.000

Breda Actief – Mooi Werk	Thema 1: Aandacht en waarderen vrijwilligerswerk: vanuit de gemeente, intern en extern. Thema 2: Infrastructuur verbeteren van het vrijwilligerswerk: coördineren en samenwerken. Thema 3: Inzetten op structurele vrijwilligers- ondersteuning: stimuleren, ondersteunen en deskundigheidsbevordering van vrijwilligers en vrijwilligersorganisaties. Thema 4: Monitoring en afstemming: onder andere monitoring van dit plan en het uitvoeringsplan van MOOIWERK, de rol van het netwerk.	573.500
St. Leergeld	Bestrijding van kinderarmoede.	123.437
Volwassenfonds Sport en Cultuur	Bestrijding armoede, kwetsbare volwassen in staat te stellen om structureel deel te kunnen nemen aan sport en culturele activiteiten.	100.000**
Jeugdfonds Sport en Cultuur	Bestrijding van kinderarmoede.	792.177
Stichting Maczek Memorial Breda	De exploitatie van de Maczek Memorial Breda.	54.000
Stichting Breda Nassaudag	Het realiseren van publieksgerichte activiteiten/producten rond het thema Breda Nassaudag, waarbij de nadruk ligt op de organisatie van de Nassaudag.	41.160
Stichting Grote of Onze Lieve Vrouwekerk	De exploitatie van de Grote Kerk, de gratis openstelling van de Grote Kerk tenminste acht maanden per jaar en op het bouwkundig onderhoud van de Grote Kerk.	457.023
Stichting Grote of Onze Lieve Vrouwekerk	Wij stellen middelen beschikbaar aan de Grote Kerk om, in verbinding met andere programma's op het vlak van citymarketing, cultuur en vrije tijd, activiteiten te programmeren die bijdragen aan de Bredase economie door een groter publieksbereik en meer bezoekers.	75.000
Nieuwe Veste/Digi-Taalhuis	- Digi-Taalpunten in de wijk. In de Digi-Taalpunten in de wijken kunnen inwoners naar het inlooppreekuur. Dit is het startpunt voor iedereen die wil werken aan basisvaardigheden (taal, rekenen, digitale vaardigheden). Iedereen kan hier terecht met vragen over het leren van basisvaardigheden. Inwoners worden doorverwezen naar aanbod dat past bij hun vraag en mogelijkheden.	48.289
	- Taalpanel Breda. Het Taalpanel Breda bestaat uit mensen die moeite hebben of hadden met lezen en/of schrijven. Ze zijn ervaren Taalambassadeurs. Zij helpen Breda eenvoudig te maken. En met bewustwording van moeite met basisvaardigheden. Ze: a. Testen communicatie van organisaties op begrijpelijkheid; b. Motiveren mensen die moeite hebben met lezen, schrijven, rekenen of digitale vaardigheden; c. Inspireren mensen onder andere tijdens presentaties en interviews om bewust te zijn van beperkte basisvaardigheden en het te herkennen.	61.740

* meerjarige subsidie verleend voor de periode 2023-2026

** meerjarige subsidie verleend voor de periode 2024-2025

Toelichting financiële begrippen

Begrip	Omschrijving
Actuele begroting	De laatste door de raad vastgestelde begroting inclusief alle tussentijdse begrotingswijzigingen.
Algemene reserve	Reserve als buffer voor risico's die de gemeente loopt. Deze reserve hoort bij het weerstandsvermogen.
Algemene uitkering	Uitkering uit het Gemeentefonds. Financiering vanuit het Rijk aan gemeenten op basis van maatstaven. De uitkering is gebaseerd op de financiële verhoudingswet en is niet geormerkt.
Baten	Inkomsten/opbrengsten van de gemeente.
Baten-lastenstelsel	Bij een stelsel van baten en lasten worden de ontvangsten en uitgaven voor een geleverde of ontvangen dienst verantwoord in het jaar waarin die dienst geleverd of ontvangen is.
Begroting	De begroting geeft op hoofdlijnen het beleid van de gemeente weer, ingedeeld naar programma's en thema's. Per programma of thema geeft de begroting inzicht in doelstelling van het beleid, benodigde activiteiten en hiermee samenhangende lasten en baten. De gemeenteraad stelt de begroting vast. Dit gebeurt uiterlijk 15 november van het voorafgaande jaar.
Begrotingswijziging	Een aanpassing van de begroting tijdens het begrotingsjaar. De aanpassing gebeurt door de raad.
Berap	Bestuursrapportage met tussentijdse verantwoording en nieuwe ontwikkelingen. De rapportage maakt het voor de gemeenteraad mogelijk om tussentijds bij te sturen.
Bestemmingsreserve	Reserves voor een bepaald bestedingsdoel, dat de raad bepaalt. Deze reserves horen in beginsel bij het weerstandsvermogen.
Besluit begroting en verantwoording Provincies en Gemeenten (BBV)	Wettelijke voorschriften voor verslaggeving bij gemeenten en provincies. Hierin staan ook inrichtingsvoorschriften voor programmabegroting en –verantwoording.
Doelmatigheid (efficiency)	De mate waarin een geleverde prestatie is uitgevoerd tegen de minimale inzet van middelen. Verbeteringen op dit vlak zijn vaak verbeteringen van de bedrijfsvoering.
Doeltreffendheid (effectiviteit)	De mate waarin een product/prestatie bijdraagt aan de uitvoering van de doelstellingen. Verbeteringen verhogen vaak het resultaat.
Doeluitkering	Specifieke uitkering van het Rijk aan gemeenten voor specifieke taken. Doeluitkeringen zijn geormerkt en niet vrij besteedbaar.
Incidenteel	Uitgaven of inkomsten die eenmalig zijn en niet terugkeren.
Investing	Uitgaven voor zaken met een meerjarig nut. Dit begrip is verderop toegelicht.
Lasten	De uitgaven/kosten van de gemeente.
Onrendabele investering	Investerings die plaatsvinden dankzij een bijdrage uit algemene middelen.
Rendabele investering	Een investering die volledig gedekt is uit opbrengsten en waarvoor geen bijdrage vanuit de algemene middelen nodig is.
Reserves	Reserves zijn het vrij te besteden vermogen van de gemeente. Dit begrip is verderop toegelicht.
Stelpost	Een begrotingspost die niet specifiek hoort bij programma's of projecten in de begroting. Toerekening kan op een later moment plaatsvinden.
Structureel	Jaarlijks terugkerende lasten en baten. Uitgangspunt is dat de structurele baten structurele lasten dekken.
Verantwoording (jaarrekening)	De jaarrekening laat het op hoofdlijnen uitgevoerde beleid van de gemeente zien, ingedeeld naar programma's en projecten. Per programma en project geeft de jaarrekening inzicht in doelstelling van het beleid, welke activiteiten zijn uitgevoerd en wat het dat jaar per saldo kostte. De gemeenteraad stelt de jaarrekening vast, uiterlijk 15 juli na het afgelopen begrotingsjaar.
Voorzieningen	Voorzieningen zijn posten op de balans, waaruit toekomstige voorwaardelijke uitgaven kunnen voortvloeien. Vaak zijn plannen en gedegen inschattingen nodig om het voorwaardelijk karakter en de dekkendheid te kunnen invullen. Dit begrip is verderop toegelicht.
Weerstandscapaciteit	De elementen waarmee de gemeente tegenvallers opvangt. De weerstandscapaciteit heeft een incidenteel en een structureel deel. Het vrij besteedbare deel van de reserves bepaalt deels de omvang van de weerstandscapaciteit.
Weerstandsvermogen	Het weerstandsvermogen is het verschil tussen weerstandscapaciteit en de inschatting van de risico's. Het is de buffer om risico's op te vangen, zonder aanpassing van de begroting en het beleid. Dit begrip is verderop toegelicht.

STELSEL VAN BATEN EN LASTEN

De financiële wereld maakt onderscheid in inkomsten en uitgaven versus baten en lasten.

Inkomsten zijn de inkomende geldstromen, uitgaven de uitgaande geldstromen. De daadwerkelijke financiële stroom is leidend. Lasten en baten zijn inkomsten en uitgaven in een bepaald jaar. Het jaar waarop de betaling betrekking heeft bepaalt, niet de betaling zelf. Een voorbeeld van een last die geen uitgave is, is de afschrijving van een gebouw. Het gebouw is eerder neergezet en leidde in die tijd tot een uitgave. De lasten horen bij de jaren waarin het gebouw gebruikt wordt. Dit doet recht aan het feit dat het gebouw op meerdere jaren betrekking heeft en dus meerdere jaren tot last is. Een ander voorbeeld is een factuur die na 1 januari binnenkomt voor een cursus die vóór 31 december is gevolgd. De last drukt op het jaar dat de cursus is gevolgd, de betaling (de uitgave) gebeurt in het nieuwe jaar.

RESERVES EN VOORZIENINGEN

Reserves en voorzieningen verschillen van elkaar op het gebied van vrije besteding. Een voorziening is voor een onderliggend doel. Geld in een reserve kan de raad voor een ander doel inzetten.

In principe zijn reserves vanuit bedrijfseconomisch perspectief vrij te besteden. Er zijn algemene en bestemmingsreserves. Een algemene reserve is een buffer om risico's op te vangen. Voor deze risico's is geen verzekering, bestemmingsreserve of voorziening. Daarnaast vangen algemene reserves niet structurele begrotings- en rekeningstekorten op. Deze buffer noemen we vaak weerstandsvermogen. We kunnen niet objectief vaststellen hoe hoog de buffer moet zijn. Inzicht in de verplichtingen en risico's is belangrijk, om de minimale hoogte van de algemene reserve te bepalen.

Er zijn algemene reserves (zonder bepaald doel) en bestemmingsreserves (met een bepaald doel). De gemeenteraad stelt een reserve in, bepaalt het doel en wijzigt dit eventueel. Voor gebruik van de reserves is een raadsbesluit nodig, vanwege de besteding voor een bepaald doel.

Voorzieningen zijn onderdelen van het vermogen. Ze geven een schatting van te voorziene lasten voor risico's en verplichtingen. De omvang en/of het tijdstip dat ze optreden zijn niet of niet helemaal aan te geven. Het doel is dus om zo goed mogelijk de omvang in te schatten van vooraf te nemen risico's en verplichtingen. Als het risico of de verplichting zich voordoet, is er dus al rekening mee gehouden. Anders dan bij reserves zijn risico's en verplichtingen bij voorzieningen wel in te schatten. Een voorziening moet de omvang van de verplichting of het risico hebben. Daarom moet deze regelmatig getoetst zijn aan de omvang. Om dit te goed te beoordelen is een beheersplan voor voorzieningen nodig. De besteding van een voorziening is dan niet vrij.

Belangrijkste overeenkomsten en verschillen tussen reserves en voorzieningen

	Reserves	Voorzieningen
Instelling door:	Gemeenteraad	College/Gemeenteraad
Bevoegd tot dotaties:	Gemeenteraad	College/Gemeenteraad
Wijziging bestemming:	Mogelijk door gemeenteraad	Niet mogelijk
Aanwending vrij:	Ja, met een raadsbesluit	Nee, alleen voor het benoemde doel
Financieel onderbouwd:	Niet nodig, wel gewenst	Ja, onderbouwing met (beheers)plannen

INVESTERINGEN

Investerings zijn grote uitgaven om zaken voor meerdere jaren te ontwikkelen. Het gebruik en de lasten zijn over meerdere jaren verdeeld. Deze manier van verdelen over jaren noemen we afschrijven.

FINANCIËLE POSITIE/WEERSTANDSVERMOGEN

Het weerstandsvermogen is het verschil tussen vrij besteedbare reserves (weerstandscapaciteit) en de inschatting van de risico's. Het weerstandsvermogen is de buffer om risico's op te vangen, zonder aanpassing van begroting en beleid. Hoe groter het totale weerstandsvermogen, hoe beter de financiële positie.

Landelijke taakvelden en indicatoren

INLEIDING

In deze bijlage zijn de landelijk verplichte indicatoren opgenomen. De landelijk verplichte indicatoren zijn gekoppeld aan de landelijk verplichte taakvelden. In deze bijlage is deze koppeling weergegeven. Daarnaast is kort toegelicht hoe de set (beleids)indicatoren in de begroting 2024 is opgebouwd.

LANDELIJKE TAAKVELDEN

Bedragen x €1.000

	Jaarrekening 2022			Begroting 2023 na wijziging			Begroting 2024			Begroting 2025			Begroting 2026			Begroting 2027		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
Bestuur	6.885	1.093	5.791	7.233	0	7.233	7.593	0	7.593	7.564	0	7.564	7.634	0	7.634	7.634	0	7.634
Mutaties reserves	22.524	17.050	5.474	17.057	52.724	-35.668	10.833	20.496	-9.663	19.336	7.603	11.733	12.837	9.400	3.437	10.950	2.500	8.450
Burgerzaken	8.429	4.667	3.761	9.402	3.959	5.443	11.851	6.821	5.029	12.152	6.821	5.330	12.152	6.821	5.330	12.152	6.821	5.330
Beheer overige gebouwen en gronden	4.307	1.938	2.369	5.698	2.000	3.698	4.276	2.224	2.052	4.347	2.224	2.124	4.318	2.224	2.094	4.421	2.024	2.397
Overhead	81.818	9.161	72.658	86.382	6.284	80.098	97.315	7.136	90.179	94.017	7.136	86.881	92.895	7.136	85.759	92.787	7.136	85.651
Treasury	3.938	6.078	-2.140	3.817	5.582	-1.765	1.286	4.997	-3.711	1.285	4.819	-3.534	-848	4.639	-5.488	-1.236	4.456	-5.692
OZB woningen	2.853	18.799	-15.946	3.311	19.178	-15.867	3.368	19.255	-15.887	3.368	19.458	-16.090	3.368	19.685	-16.317	3.368	19.847	-16.479
OZB niet-woningen	1.658	19.361	-17.702	1.523	19.987	-18.464	1.814	20.093	-18.279	1.814	20.677	-18.863	1.814	21.288	-19.474	1.814	21.830	-20.016
Parkeerbelasting	1.363	14.000	-12.637	1.752	12.701	-10.949	1.613	13.275	-11.662	1.613	13.275	-11.662	1.613	13.275	-11.662	1.613	13.275	-11.662
Belastingen overig	744	1.375	-631	824	1.329	-506	768	1.349	-581	768	1.349	-581	768	1.349	-581	768	1.349	-581
Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	0	435.466	-435.466	0	427.970	-427.970	0	454.032	-454.032	0	475.500	-475.500	0	454.161	-454.161	0	461.785	-461.785
Overige baten en lasten	6.533	-14	6.547	5.767	0	5.767	774	0	774	15.656	0	15.656	17.776	0	17.776	24.312	0	24.312
Vennootschapsbelasting (VpB)	3.554	0	3.554	997	0	997	1.515	0	1.515	1.021	0	1.021	1.521	0	1.521	932	0	932
Crisisbeheersing en brandweer	12.297	176	12.121	12.918	158	12.761	13.880	158	13.723	13.984	158	13.826	13.876	158	13.718	13.717	158	13.559
Openbare orde en veiligheid	17.860	1.741	16.119	18.030	4.396	13.633	17.178	2.577	14.601	16.987	2.577	14.410	15.742	1.332	14.410	15.542	1.332	14.210
Verkeer en vervoer	32.602	4.189	28.413	34.811	4.138	30.673	35.906	4.086	31.819	36.092	4.086	32.006	36.239	4.086	32.153	36.952	4.086	32.866
Parkeren	9.654	5.998	3.656	9.784	5.983	3.800	10.455	5.983	4.472	10.450	5.983	4.467	10.531	5.983	4.547	10.530	5.983	4.546
Economische havens en waterwegen	-9	98	-107	2	217	-215	2	221	-219	2	221	-219	2	221	-219	2	221	-219
Openbaar vervoer	40	0	40	40	0	40	44	0	44	43	0	43	46	0	46	45	0	45
Economische ontwikkeling	4.347	148	4.199	5.323	228	5.095	5.560	363	5.197	5.559	363	5.196	5.560	363	5.197	5.558	363	5.195
Fysieke bedrijfsinfrastructuur	14.588	14.064	524	9.109	7.670	1.439	9.463	7.317	2.146	7.284	5.167	2.117	3.902	1.741	2.161	3.888	1.741	2.147

	Jaarrekening 2022			Begroting 2023 na wijziging			Begroting 2024			Begroting 2025			Begroting 2026			Begroting 2027		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	1.086	383	703	4.173	591	3.582	1.227	542	685	1.145	452	693	1.158	458	700	713	6	707
Economische promotie	3.731	1.098	2.633	5.737	1.585	4.152	5.713	1.425	4.288	5.531	1.465	4.066	5.475	1.500	3.975	5.429	1.500	3.929
Onderwijshuisvesting	21.168	1.899	19.269	21.086	940	20.146	23.093	978	22.115	22.169	978	21.191	22.329	978	21.351	22.268	978	21.290
Onderwijsbeleid en leerlingenzaken	15.722	10.298	5.424	16.725	10.988	5.737	17.357	10.727	6.630	15.089	8.894	6.194	15.089	8.894	6.194	15.089	8.894	6.194
Sportbeleid en activering	4.247	357	3.890	4.087	1.074	3.014	4.264	1.074	3.191	4.264	1.074	3.191	4.111	920	3.191	3.191	0	3.191
Sportaccommodaties	9.454	3.904	5.550	13.093	3.147	9.946	14.233	3.693	10.540	13.306	3.693	9.612	13.463	3.693	9.769	13.234	3.693	9.540
Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	28.943	1.930	27.014	28.631	1.738	26.893	29.489	1.737	27.752	28.377	1.560	26.817	28.425	1.560	26.865	28.406	1.560	26.846
Musea	999	353	647	547	343	204	565	361	204	493	291	202	468	291	176	462	291	171
Cultureel erfgoed	2.179	145	2.034	2.788	74	2.714	2.171	74	2.097	2.232	74	2.158	2.177	74	2.103	2.174	61	2.113
Media	581	1.191	-610	606	1.288	-682	657	1.372	-716	658	1.372	-715	681	1.372	-691	681	1.372	-691
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	17.939	495	17.444	19.709	539	19.170	21.226	650	20.576	22.291	649	21.641	22.889	645	22.244	22.862	645	22.217
Samenkracht en burgerparticipatie	33.207	14.162	19.045	34.510	18.894	15.616	40.482	20.256	20.226	18.429	840	17.590	18.117	687	17.430	16.641	24	16.617
Toegang en eerstelijnsvoorzieningen	3.938	365	3.573	13.417	133	13.284	12.969	137	12.831	7.490	137	7.353	7.463	137	7.326	6.838	137	6.701
Inkomensregelingen	99.089	70.999	28.091	106.779	79.348	27.431	96.653	77.883	18.770	97.152	76.933	20.220	96.542	76.933	19.609	97.103	76.933	20.170
WSW en beschut werk	33.299	13.653	19.646	19.975	6.408	13.567	19.277	7.300	11.977	18.415	7.300	11.115	17.763	7.300	10.463	16.876	7.300	9.576
Arbeidsparticipatie	974	469	505	17.034	1.982	15.052	13.222	1.982	11.240	12.546	1.982	10.564	12.459	1.982	10.477	12.541	1.982	10.559
Maatwerkvoorzieningen (Wmo)	29.270	1.443	27.827	12.437	1.978	10.459	14.425	2.162	12.263	14.327	3.105	11.222	14.312	3.139	11.173	14.303	3.139	11.164
Maatwerkdienstverlening 18+	22.580	893	21.687	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Hulp bij het huishouden (Wmo)	0	0	0	17.432	0	17.432	18.875	0	18.875	21.037	0	21.037	18.123	0	18.123	18.125	0	18.125
Begeleiding (Wmo)	0	0	0	16.407	0	16.407	17.280	0	17.280	15.779	0	15.779	15.708	0	15.708	15.721	0	15.721
Maatwerkdienstverlening 18-	78.219	38.778	39.440	220	75	145	220	75	145	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Jeugdhulp begeleiding	0	0	0	30.575	23.539	7.036	16.093	10.686	5.407	15.454	10.077	5.377	11.854	10.077	1.777	11.854	10.077	1.777
Jeugdhulp behandeling	0	0	0	3.655	0	3.655	12.969	5.469	7.500	12.969	5.469	7.500	12.969	5.469	7.500	12.969	5.469	7.500

	Jaarrekening 2022			Begroting 2023 na wijziging			Begroting 2024			Begroting 2025			Begroting 2026			Begroting 2027		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
Jeugdhulp dagbesteding	0	0	0	3.368	299	3.068	8.918	4.218	4.700	8.918	4.218	4.700	8.918	4.218	4.700	8.918	4.218	4.700
Pleegzorg	0	0	0	3.486	1.484	2.002	4.298	1.748	2.550	4.298	1.748	2.550	4.298	1.748	2.550	4.298	1.748	2.550
Gezinsgericht	0	0	0	3.421	1.544	1.877	4.437	1.967	2.470	4.437	1.967	2.470	4.437	1.967	2.470	4.437	1.967	2.470
Jeugdhulp met verblijf overig	0	0	0	12.297	5.639	6.658	13.120	6.749	6.371	13.144	6.749	6.395	12.547	6.749	5.798	12.547	6.749	5.798
Jeugdhulp behandeling GGZ zonder verblijf	0	0	0	7.095	0	7.095	17.578	10.068	7.510	17.045	10.068	6.977	17.045	10.068	6.977	17.045	10.068	6.977
Jeugdhulp crisis/LTA/GGZ-verblijf	0	0	0	5.476	2.779	2.696	8.487	4.020	4.467	8.487	4.020	4.467	8.487	4.020	4.467	8.487	4.020	4.467
Gesloten plaatsing	0	0	0	2.539	1.354	1.185	3.332	1.722	1.610	3.332	1.722	1.610	3.332	1.722	1.610	3.332	1.722	1.610
Geëscaleerde zorg 18+	50.035	4.871	45.165	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Beschermd wonen (Wmo)	0	0	0	32.330	350	31.980	31.391	400	30.991	33.670	400	33.270	33.695	400	33.295	33.695	400	33.295
Maatschappelijke- en vrouwenopvang (Wmo)	0	0	0	27.409	4.506	22.904	22.786	5.939	16.847	22.697	5.850	16.847	22.012	5.850	16.162	21.912	5.850	16.062
Geëscaleerde zorg 18-	7.739	3.250	4.489	1.573	325	1.248	1.670	493	1.177	1.670	493	1.177	1.670	493	1.177	1.670	493	1.177
Jeugdbescherming	0	0	0	4.483	2.101	2.382	4.817	1.917	2.900	4.817	1.917	2.900	4.817	1.917	2.900	4.817	1.917	2.900
Jeugdreclassering	0	0	0	605	0	605	722	222	500	722	222	500	722	222	500	722	222	500
Volksgezondheid	8.514	352	8.162	9.561	1.308	8.253	9.206	1.213	7.993	9.214	1.180	8.034	8.977	900	8.077	8.365	242	8.123
Riolering	18.161	21.955	-3.793	14.844	18.882	-4.038	16.773	21.015	-4.242	15.603	19.948	-4.346	15.425	19.862	-4.437	15.730	20.285	-4.555
Afval	31.140	38.470	-7.331	32.245	39.885	-7.640	34.429	42.120	-7.691	35.005	42.754	-7.749	35.843	43.640	-7.797	36.657	44.513	-7.856
Milieubeheer	7.413	2.479	4.934	14.929	4.461	10.467	8.413	4.045	4.368	8.412	4.010	4.402	8.340	3.929	4.411	7.955	3.929	4.026
Begraafplaatsen en crematoria	115	69	46	144	106	38	144	90	54	144	90	54	144	90	54	144	90	54
Ruimte en leefomgeving	9.975	3.284	6.691	11.146	4.188	6.958	12.244	2.568	9.676	12.499	2.294	10.205	11.949	2.294	9.655	12.184	2.294	9.890
Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)	14.707	11.219	3.489	11.149	8.697	2.452	21.019	18.689	2.329	4.955	3.225	1.731	9.854	9.056	798	3.423	1.846	1.577
Wonen en bouwen	4.194	7.759	-3.566	15.344	9.768	5.576	23.596	17.162	6.434	16.635	11.562	5.074	14.380	11.095	3.285	10.624	8.645	1.979
Gerealiseerd resultaat	794.607	811.911	-17.304	836.845	836.845	0	865.332	865.332	0	828.201	828.201	0	810.214	810.214	0	800.187	800.187	0

LANDELIJKE INDICATOREN

De begroting 2024 bevat een set (beleids) indicatoren. Met deze indicatoren geven we een beeld van de ontwikkelingen van de diverse begrotingsthema's. Een deel van de indicatoren is landelijk verplicht, de rest bestaat uit Bredase indicatoren. We actualiseren de Bredase set ieder jaar. In de begroting 2024 gaat het in totaal om 116 indicatoren. De indicatornummers blijven door de jaren heen gelijk. Ook in de begroting 2024 zijn de Bredase indicatoren gerangschikt onder het thema waar ze betrekking op hebben. Dit om de leesbaarheid en de samenhang verder te vergroten.

We gebruiken de volgende nummering:

Bestaande indicatoren hebben een basisnummering: nummer 1 tot en met 105. Aangevuld met drie deelindicatoren 32.1 tot en met 32.3 voor de bezettingsgraad van sportaccommodaties van velden, onderwijs en verenigingen.

Nieuwe indicatoren die volgen uit het jaarlijkse herijkingbesluit krijgen een nummer met 4 posities: de eerste twee voor de jaargang van het desbetreffende begrotingsjaar; de laatste twee voor het volgnummer in dat jaar. Zo zijn in de begroting 2022 de nummers 2201 tot en met 2214 toegevoegd; in de begroting 2023 nummer 2301 en in de begroting 2024 de nummers 2401 tot en met 2403.

Van **verwijderde indicatoren** vervalt ook het nummer.

Hieronder volgt het overzicht van de landelijk verplichte indicatoren. De realisatiecijfers van deze landelijk verplichte indicatoren staan voor alle gemeenten vermeld in het VNG dashboard www.waarstaatjegemeente.nl. In het onderstaande overzicht is de situatie weergegeven per 14 september 2023. Ook in de Bredase set zijn mutaties in indicatoren verwerkt tot en met 14 september 2023.

Taakveld Omschrijving 0. Bestuur en ondersteuning

Indicator nr Land. verpl.	Indicator Naam	Bron	Meeteenheid	Realisatie 2019	Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022
1	Formatie	Vensters voor bedrijfsvoering	Aantal per 1.000	9,62	9,83	10,42	10,77
2	Bezetting	Vensters voor bedrijfsvoering	Aantal per 1.000	9,08	9,4	9,87	10,61
3	Apparaatskosten	Vensters voor bedrijfsvoering	Bedrag	871,3	914,13	973,89	1063,78
4	Externe inhuur in %	Vensters voor bedrijfsvoering	%	17,83	16,44	16,01	18,82
5	Overhead	Vensters voor bedrijfsvoering	%	10,23	9,91	10,4	10,95

Taakveld Omschrijving 1. Veiligheid

Indicator nr Land. verpl.	Indicator Naam	Bron	Meeteenheid	Realisatie 2019	Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022
6	Verwijzingen Halt	www.waarstaatjegemeente.nl BBV	Aantal per 1.000	22	14	11	11
8	Winkeldiefstallen	www.waarstaatjegemeente.nl BBV	Aantal per 1.000	3,2	2,7	2,8	3,1
9	Geweldsmisdrijven	www.waarstaatjegemeente.nl BBV	Aantal per 1.000	7	6,2	5,6	6,1
10	Diefstallen uit woning	www.waarstaatjegemeente.nl BBV	Aantal per 1.000	2,6	2,4	1,6	1,5
11	Vernielingen en beschadigingen (in de openbare ruimte)	www.waarstaatjegemeente.nl BBV	Aantal per 1.000	6,9	7,1	6,8	7,1

Taakveld Omschrijving 3. Economie

Indicator nr Land. verpl.	Indicator Naam	Bron	Meeteenheid	Realisatie 2019	Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022
14	Functiemenging	www.waarstaatjegemeente.nl BBV	%	56,8	56,5	56,7	56,9
16	Vestigingen van bedrijven	www.waarstaatjegemeente.nl BBV	Aantal per 1.000	163,4	170,8	180,4	186,6

Taakveld Omschrijving 4. Onderwijs

Indicator nr Land. verpl.	Indicator Naam	Bron	Meeteenheid	Realisatie 2019	Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022
17	Absoluut schoolverzuim	www.waarstaatjegemeente.nl BBV	Aantal per 1.000	4,3	3,1	3	6,7
18	Relatief schoolverzuim	www.waarstaatjegemeente.nl BBV	Aantal per 1.000	22	16	18	21
19	Voortijdig schoolverlaters	www.waarstaatjegemeente.nl BBV	%	2,2	2	2,1	

Taakveld Omschrijving 5. Sport, cultuur en recreatie

Indicator nr Land. verpl.	Indicator Naam	Bron	Meeteenheid	Realisatie 2019	Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022
20	Niet-wekelijkse sporters	www.waarstaatjegemeente.nl BBV	%		42,3		

Taakveld Omschrijving 6. Sociaal domein

Indicator nr Land. verpl.	Indicator Naam	Bron	Meeteenheid	Realisatie 2019	Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022
21	Aantal banen per 1.000 inwoners	www.waarstaatjegemeente.nl BBV	Aantal per 1.000	904,9	904,3	920	932,6
22	Jongeren met delict voor rechter	www.waarstaatjegemeente.nl BBV	%	1	1	1	
23	Kinderen in uitkeringsgezin	www.waarstaatjegemeente.nl BBV	%	6	6	7	
24	Netto arbeidsparticipatie	www.waarstaatjegemeente.nl BBV	%	71,8	70,4	72	73,1
26	Werkloze jongeren	www.waarstaatjegemeente.nl BBV	%	2	2	2	
27	Bijstandsuitkering	www.waarstaatjegemeente.nl BBV	Aantal per 10.000	395,6	499	449,3	
28	Lopende re-integratievoorzieningen	www.waarstaatjegemeente.nl BBV	Aantal per 10.000	222	149,8	159,8	160,3
29	Jongeren met jeugdhulp	www.waarstaatjegemeente.nl BBV	%	10,6	10,9	12,6	13,3
30	Jongeren met jeugdbescherming	www.waarstaatjegemeente.nl BBV	%	0,9	0,9	0,9	0,8

31	Jongeren met jeugdreclassering	www.waarstaatjegemeente.nl BBV	%	0,5	0,5	0,5	0,3
32	Maatwerkarrangementen Wmo	www.waarstaatjegemeente.nl BBV	Aantal per 10.000	860	840	850	840

Taakveld Omschrijving 7. Volksgezondheid en milieu

Indicator nr Land. verpl.	Indicator Naam	Bron	Meeteenheid	Realisatie 2019	Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022
33	Restafval	www.waarstaatjegemeente.nl BBV	kg per inwoner	111	146	156	146
34	Hernieuwbare elektriciteit	www.waarstaatjegemeente.nl BBV	%	7,9	10,7	14,8	

Taakveld Omschrijving 8. Volkshuisvesting, RO en sted vernieuwing

Indicator nr Land. verpl.	Indicator Naam	Bron	Meeteenheid	Realisatie 2019	Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022
35	Gemiddelde WOZ-waarde	www.waarstaatjegemeente.nl BBV	Bedrag in duizend euro	271	292	313	336
36	Nieuw gebouwde woningen	www.waarstaatjegemeente.nl BBV	Aantal per 1.000	6,2	7,4	6,2	8,2
37	Demografische druk	www.waarstaatjegemeente.nl BBV	%	66,4	66,8	66,9	66,8
38	Woonlasten éénpersoonshuishoudens	www.waarstaatjegemeente.nl BBV	Bedrag	654	662	691	745
39	Woonlasten meerpersoonshuishoudens	www.waarstaatjegemeente.nl BBV	Bedrag	754	764	804	861

VERDELING TAAKVELDEN OVER PROGRAMMA'S

Landelijke taakveld	Verdeling	Programma
0.0 Bestuur en ondersteuning		
0.1 Bestuur	30%	2 Ondernemend Breda
	70%	4 Basis op orde in Breda
0.2 Burgerzaken	100%	4 Basis op orde in Breda
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	100%	4 Basis op orde in Breda
0.4 Overhead	100%	5 Organisatie en financiën van Breda
0.61 OZB Woningen	100%	5 Organisatie en financiën van Breda
0.62 OZB Niet woningen	100%	5 Organisatie en financiën van Breda
0.63 Parkeerbelasting	100%	4 Basis op orde in Breda
0.7 Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	100%	5 Organisatie en financiën van Breda
0.8 Overige baten en lasten	100%	5 Organisatie en financiën van Breda
0.9 Vennootschapsbelasting	100%	5 Organisatie en financiën van Breda
1.0 Veiligheid		
1.1 Crisisbeheer en brandweer	100%	4 Basis op orde in Breda
1.2 Openbare orde en veiligheid	100%	4 Basis op orde in Breda
2.0 Verkeer, vervoer en waterstaat		
2.1 Verkeer en vervoer	21%	3 Duurzaam wonen in Breda
	79%	4 Basis op orde in Breda
2.2 Parkeren	100%	3 Duurzaam wonen in Breda
2.4 Economische havens en waterwegen	100%	4 Basis op orde in Breda
2.5 Openbaar vervoer	100%	3 Duurzaam wonen in Breda
3.0 Economie		
3.1 Economische ontwikkeling	100%	2 Ondernemend Breda
3.2 Fysieke bedrijfsinfrastructuur	100%	2 Ondernemend Breda
3.4 Economische promotie	100%	2 Ondernemend Breda
4.0 Onderwijs		
4.1 Openbaar basisonderwijs	100%	1 Vitaal en sociaal Breda
4.2 Onderwijshuisvesting	90%	2 Ondernemend Breda
	10%	4 Basis op orde in Breda
4.3 Onderwijsbeleid en leerling zaken	77%	1 Vitaal en sociaal Breda
	23%	2 Ondernemend Breda
5.0 Sport, cultuur en recreatie		
5.1 Sportbeleid en activering	100%	1 Vitaal en sociaal Breda
5.2 Sportaccommodaties	15%	1 Vitaal en sociaal Breda
	85%	4 Basis op orde in Breda
5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	100%	2 Ondernemend Breda
5.4 Musea	100%	2 Ondernemend Breda
5.5 Cultureel erfgoed	100%	2 Ondernemend Breda
5.6 Media	100%	2 Ondernemend Breda
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	100%	4 Basis op orde in Breda
6.0 Sociaal Domein		

6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	100%	1	Vitaal en sociaal Breda
6.2	Toegang en eerstelijnsvoorzieningen	100%	1	Vitaal en sociaal Breda
6.3	Inkomensregelingen	100%	1	Vitaal en sociaal Breda
6.4	WSW en beschut werk	100%	1	Vitaal en sociaal Breda
6.6	Maatwerkvoorzieningen Wmo	100%	1	Vitaal en sociaal Breda
6.71a	Huishoudelijke hulp (Wmo)	100%	1	Vitaal en sociaal Breda
6.71b	Begeleiding (Wmo)	100%	1	Vitaal en sociaal Breda
6.71c	Dagbesteding (Wmo)	100%	1	Vitaal en sociaal Breda
6.71d	Overige maatwerkarrangementen (Wmo)	100%	1	Vitaal en sociaal Breda
6.72a	Jeugdhulp begeleiding	100%	1	Vitaal en sociaal Breda
6.72b	Jeugdhulp behandeling	100%	1	Vitaal en sociaal Breda
6.72c	Jeugdhulp dagbesteding	100%	1	Vitaal en sociaal Breda
6.72d	Jeugdhulp zonder verblijf overig	100%	1	Vitaal en sociaal Breda
6.73a	Pleegzorg	100%	1	Vitaal en sociaal Breda
6.73b	Gezinsgericht	100%	1	Vitaal en sociaal Breda
6.73c	Jeugdhulp met verblijf overig	100%	1	Vitaal en sociaal Breda
6.74a	Jeugd behandeling GGZ zonder verblijf	100%	1	Vitaal en sociaal Breda
6.74b	Jeugdhulp crisis/LTA/GGZ-verblijf	100%	1	Vitaal en sociaal Breda
6.74c	Gesloten plaatsing	100%	1	Vitaal en sociaal Breda
6.81a	Beschermd wonen (Wmo)	100%	1	Vitaal en sociaal Breda
6.81b	Maatschappelijke- en vrouwenopvang (Wmo)	100%	1	Vitaal en sociaal Breda
6.82a	Jeugdbescherming	100%	1	Vitaal en sociaal Breda
6.82b	Jeugdreclassering	100%	1	Vitaal en sociaal Breda

7.0 Volksgezondheid en milieu

7.1	Volksgezondheid	100%	1	Vitaal en sociaal Breda
7.2	Riolering	100%	4	Basis op orde in Breda
7.3	Afval	100%	4	Basis op orde in Breda
7.5	Begraafplaatsen en crematoria	100%	4	Basis op orde in Breda

8.0 Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing

8.1	Ruimtelijke ordening	53%	2	Ondernemend Breda
		46%	3	Duurzaam wonen in Breda
8.3	Wonen en bouwen	100%	3	Duurzaam wonen in Breda

DUURZAAMHEID

BEGROTING | 2024

KLIMAATBEGROTING

Klimaatbegroting Breda 2024 -2027

INLEIDING

De EU-lidstaten hebben met elkaar afgesproken dat de EU in 2030 minimaal 55% minder broeikasgassen moet uitstoten, om in 2050 klimaatneutraal te zijn. Medio 2023 is door het college het klimaatplan 'Breda klimaatneutraal in 2044' vastgesteld gepresenteerd. Daarmee haalt Breda alles uit de kast om al in 2044 geen aardgas meer te gebruiken en klimaatneutraal te zijn. Dit is een ambitieus doel, dat haalbaar is als we er met z'n allen hard aan werken.

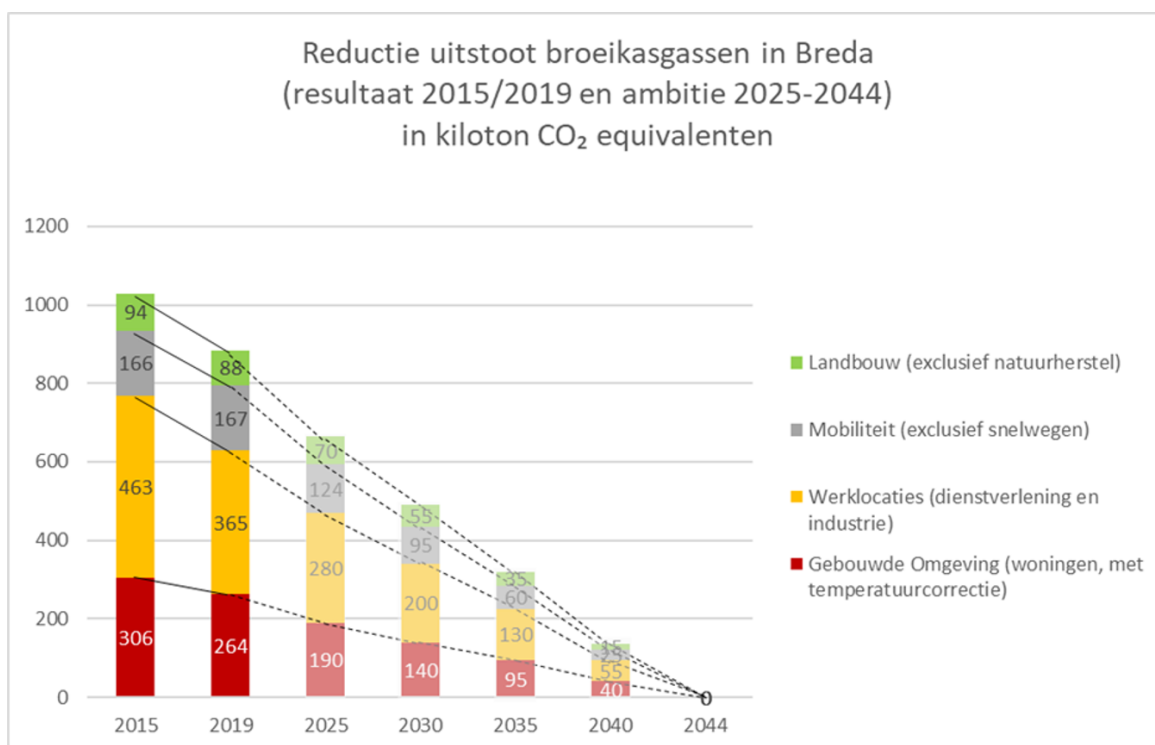
De meeste broeikasgassen in Breda zijn afkomstig uit het energieverbruik. Een ander deel is afkomstig uit de veeteelt en industriële productieprocessen. Het klimaatplan gaat over deze totale uitstoot en opname, net als het nationale klimaatplan. Met het klimaatplan willen we nog méér bereiken:

- **De lokale kracht versterken** met bijvoorbeeld lokale energiegemeenschappen, kringlooplandbouw en een ambachtscentrum, zodat er een beter vestigingsklimaat ontstaat.
- **Een gezonde leefomgeving** voor mens en dier met schone lucht door verduurzaming van het vervoer en de bouwsector, en een robuuste groenstructuur voor biodiversiteit.
- **Het verminderen van de kwetsbaarheid** van mensen, onze systemen en de natuur. Het gaat dan bijvoorbeeld om aandacht voor energie-armoede, het behoud van een betrouwbaar energiesysteem en aandacht voor kwetsbare dieren en planten.

Deze klimaatbegroting is een uitwerking van het klimaatplan 'Breda klimaatneutraal in 2044'. Het klimaatplan is een nadere invulling van de beleidsnota 'Steek positieve energie in het klimaat' uit 2008, inclusief de bijbehorende update 'Strategie duurzame energietransitie gemeente Breda' uit 2016. Met de klimaatbegroting 2024 kijken we vooruit naar de maatregelen en middelen voor de periode 2024-2027. Deze zijn onderverdeeld in 6 thema's:

- energiearchitectuur
- gebouwde omgeving
- werklocaties
- schone mobiliteit
- natuurherstel en landbouw
- duurzame overheid

Hieronder is het verloop van de uitstoot van broeikasgassen binnen de gemeente Breda opgenomen voor de 4 inhoudelijke thema's. We streven naar een structurele daling binnen al deze thema's richting 2044. Een vertaling naar concrete prognoses volgt nog. De thema's Energiearchitectuur en Duurzame overheid zijn ondersteunend aan de overige thema's.

Deze klimaatbegroting heeft een kortere looptijd dan het klimaatplan. Daarom hebben we de tussendoelen voor de broeikasgasemissies voor 2025 vermeld. We willen dat de totale uitstoot in Breda in 2025 is gedaald naar 664 kiloton CO₂-equivalenten.

Per thema geeft dit plan een toelichting op de acties vanuit de gemeente. Daarna volgt een overzicht van de financiële middelen per thema. Deze begroting is al geactualiseerd ten opzichte van het klimaatplan. Het Rijk heeft € 2,4 miljoen ter beschikking gesteld om energiearmoede te bestrijden. Daarmee hebben we het bestaande ondersteuningspakket verlengd naar 2024 en 2025.

1. ENERGIE ARCHITECTUUR: NAAR EEN RECHTVAARDIGE TRANSITIE

Dit thema vormt de basis voor alle andere thema's en gaat over het energiesysteem van de toekomst: de infrastructuur voor gas, elektriciteit en warmte, inclusief bronnen en opslag. De gemeente streeft naar een rechtvaardige energietransitie en wil dat duurzame energie toegankelijk en betaalbaar blijft voor iedereen. Daarvoor zetten we de volgende beleidsinstrumenten in:

- samenwerking met de betrokken partijen voor onderzoek en afstemming
- regulering in de openbare ruimte
- lobby en agendering voor de optimalisatie van wetsvoorstellen

De gemeente werkt samen met de netbeheerders en ontwikkelaars van energiebronnen aan de volgende opgaven:

- Samen met onze partners werken we aan het lokale energiesysteem van de toekomst. Dit doen we door:
  - Gemeentelijke beleidsontwikkeling en positiebepaling rondom nieuwe wetgeving, technieken, economische modellen en digitaliseren voor het nieuwe energiesysteem.
  - Een strategie voor duurzame energiebronnen uit te werken. Met de Transitievisie Warmte hebben we de beschikbare bronnen in beeld gebracht. De bronnenstrategie geeft inzicht in het verdelingsvraagstuk van de beschikbare (regionale en lokale) bronnen over Breda, inclusief de benodigde opslagvoorzieningen.
- Energieplanologie:
  - We programmeren en prioriteren, waarbij de ambities van Breda naast de investeringsplannen van de netbeheerders worden gelegd. Dit gebeurt in afstemming met de regio en de provincie, en komt samen in het Provinciaal Meerjareninvesteringsprogramma Energie en Klimaat (PMIEK).
  - We maken een ontwerpschets van het energiesysteem van de toekomst voor onze gemeente. Daarbij beginnen we met elektriciteit, in nauwe samenwerking met de netbeheerder. We kijken daarbij ook meteen naar andere thema's die impact hebben op de ondergrond, zoals klimaatadaptatie en bodemkwaliteit.

- We stellen in 2024 de Regionale Energiestrategie 2.0 vast, die gaat over het regionale energiesysteem van de toekomst.
- **Systeemintegratie:** met concrete projecten werken we aan een gebiedsgerichte aanpak waar we het aanbod en de afname van energie zo veel mogelijk gelijktijdig met elkaar afstemmen. Daardoor kunnen we tot semi-autonome energiesystemen komen, waardoor we slimmer en efficiënter gebruikmaken van het huidige energienet (Steenakker, Rithmeesterpark, Frankenthalerstraat).

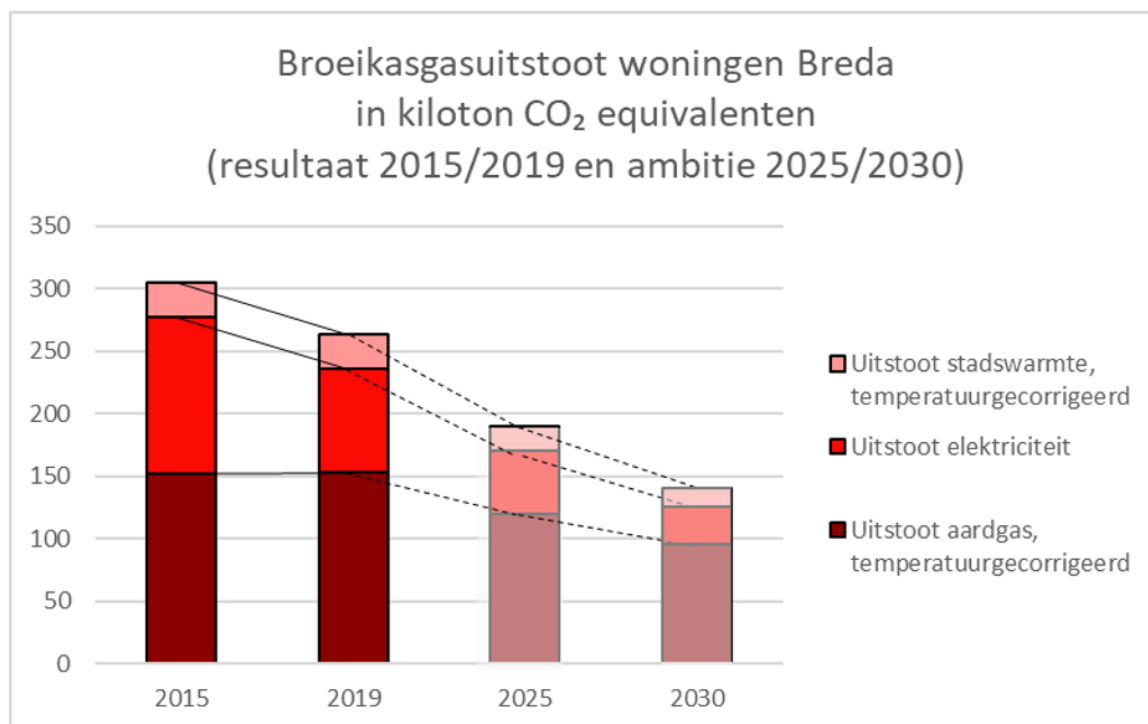
2. GEBOUWDE OMGEVING: TUSSENDOEL 2025 190 KILOTON CO₂-EQ

Dit thema richt zich op de verduurzaming van alle 88.000 huizen en appartementen in de stad. Dit gaat dus om particulieren (koopwoningen), Verenigingen van Eigenaren (VVE's), sociale verhuur en particuliere verhuur. De eerste jaren staat isolatie daarbij centraal. De ambities voor 2030 bij dit thema zijn:

- een daling van de CO₂-uitstoot naar 190 kiloton in 2025
- 4000 tot 6000 woningen volledig aardgasvrij maken in de periode 2022-2030
- ongeveer 20.000 woningen aardgasvrij-ready maken in de periode 2022-2030

Dit is in het Bredase Isolatieprogramma vertaald naar ruim 4500 isolatie-ingrepen per jaar.

Hieronder staat de verdeling van de uitstoot in 2015 en 2019, met daarbij de ambitie voor 2025 en 2030. De daling in het elektriciteitsverbruik is een gevolg van de toename van duurzame elektriciteit.

Bij dit thema zet de gemeente de volgende beleidsinstrumenten in:

- voorlichting aan particulieren
- samenwerking met vastgoedeigenaren
- ondersteunen van de collectieve aanpak van particulieren
- verstrekken van subsidies en leningen

De gemeente werkt met een gebiedspecifieke en een gemeentebrede aanpak. De gebiedspecifieke aanpak richt zich op het stimuleren van isolatie en zicht ontwikkelen op het toekomstige energiesysteem, dat er 8 jaar later moet liggen. Het gaat dan om buurten van ongeveer 1000 woningen (88 in totaal). De gemeente:

- Start elk jaar met het opstellen van 3 tot 4 wijkenergieplannen, die na 2 jaar worden afgerond. Daarna start de uitvoeringsperiode van 8 jaar om het energiesysteem van de toekomst aan te leggen. Eind 2024 worden de eerste 2 plannen (Wisselaar en Doornbos) afgerond.

- Evalueert en actualiseert de huidige werkwijze met de wijkenergieplannen en actualiseert de Transitievisie Warmte in 2025.
- Levert ondersteuning aan bewonerscollectieven, waarbij we uitgaan van ongeveer 2 buurtcollectieven per jaar. Ook hier verwachten we dat de eerste buurtplannen eind 2024 afgerond worden.
- Werkt voor kwetsbare wijken met een specifieke subsidieregeling vanuit het Volkshuisvestingsfonds (VHF) voor de verduurzaming van ruim 1.550 woningen. Het gaat dan om de wijken Doornbos-Linie en Hoge Vucht. We gaan een aanvraag doen voor het VHF tweede tranche voor de wijk Tuinzigt. In de uitwerking van al deze VHF wijken gaan we in 2024 extra inzetten op ondersteuning van Verenigingen van Eigenaren (VVE's) en kleine particuliere verhuurders.

Met de gemeentebrede aanpak stimuleren we mensen vooral om te isoleren:

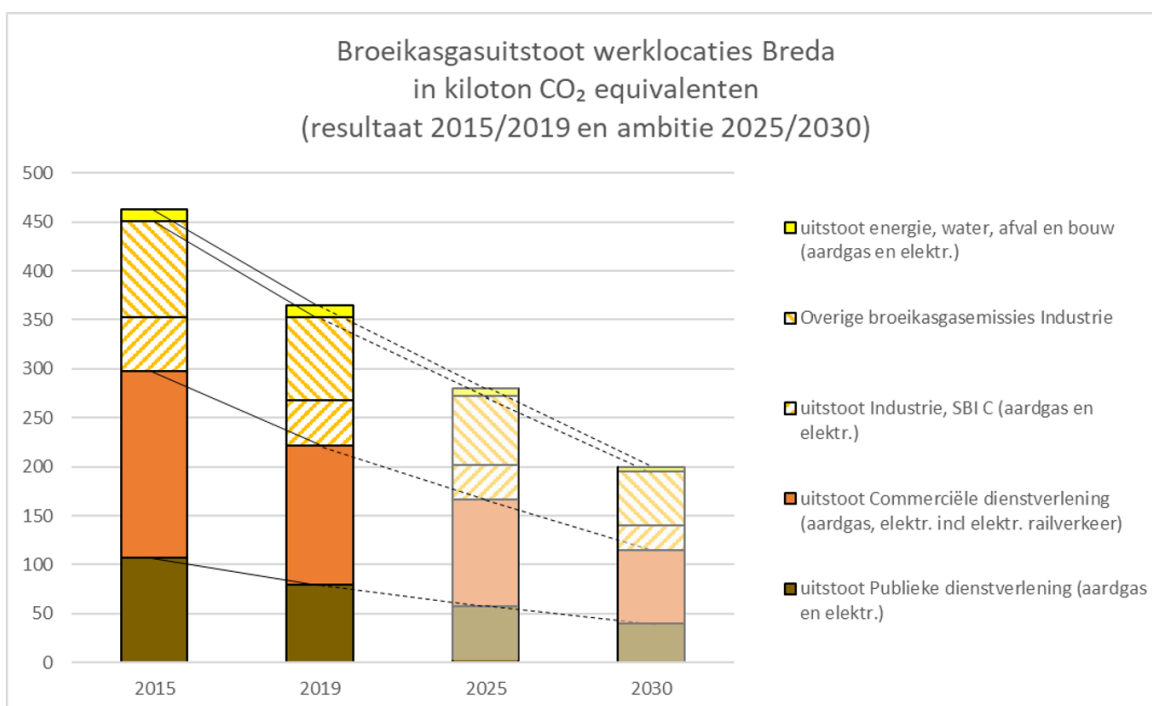
- We geven voorlichting, digitaal (energieloket) en via gesprekken (Greenhopper en in samenwerking met energiecoöperatie BRES). Daarbij besteden we ook aandacht aan het verminderen van milieu-effecten, zoals geluidsdemping van bepaalde isolatiematerialen en het verminderen van houtstook.
- We zorgen voor toegankelijke financieringsconstructies, waaronder de optimalisatie van het klimaatfonds en de subsidieregeling 'Energiek Breda' uit het Uitvoeringsprogramma Klimaat en besluitvorming over het revolverend isolatiefonds in 2024.
- We zetten de uitvoering van het Energiepakket voort in 2024 en 2025.
- We geven voorlichting aan inwoners over de verduurzaming van woningen. Dat doen we digitaal (via het energieloket) en via gesprekken (Greenhopper, in samenwerking met energiecoöperatie BRES en boerderij Wolfslaar).
- We zetten een stimuleringsprogramma op voor particuliere verhuur.
- We creëren bewustwording en bieden eerste hulp met kleine isolatiemaatregelen voor inwoners met een smalle beurs (via de energiebespaarcoaches, een klusbus, en dergelijke).
- We bieden ondersteuning aan VVE's voor de verduurzaming van hun gebouwen.
- We werken samen met woningcorporaties voor de wijkenergieplannen en de uitwerking van de collectieve aanpak van losse particuliere woningen (gespikkeld bezit) op basis van de proefprojecten uit 2023.
- We voeren het Bredase Isolatieprogramma uit, waarbij we rekening houden met de Wet natuurbescherming.
- We zetten het onderzoek voort naar beschermde diersoorten die in gebouwen leven. Zo kunnen we passende maatregelen treffen voor het behoud van deze diersoorten.

3. WERKLOCATIES: TUSSENDOEL 2025 280 KILOTON CO₂-EQ

Dit thema gaat over de verduurzaming van alle utiliteitsgebouwen op de ruim 40 bedrijventerreinen, maar ook over de bedrijfsgebouwen die verspreid liggen in woongebieden. Ons eigen vastgoed valt hier ook onder. De strategie voor deze werklocaties is - net als voor de gebouwde omgeving - sterk gericht op isoleren en besparen. Een concreet tempo voor de isolatie-ingrepen moet nog worden bepaald. De ambities voor 2030 zijn:

- een daling van de CO₂-uitstoot naar 280 kiloton in 2025
- ruim 5000 panden aardgasvrij-ready maken in de periode 2022-2030

Hieronder is de verdeling van de uitstoot weergegeven in 2015 en 2019, met daarbij de ambitie voor 2025 en 2030. Bij vrijwel alle sectoren is er sprake van een daling.

Bij dit thema zet de gemeente de volgende beleidsinstrumenten in:

- voorlichting
- samenwerking met bedrijfscollectieven en vastgoedeigenaren
- ondersteunen van de collectieve aanpak van ondernemers
- verstrekken van leningen

Dit is onze aanpak voor de komende jaren:

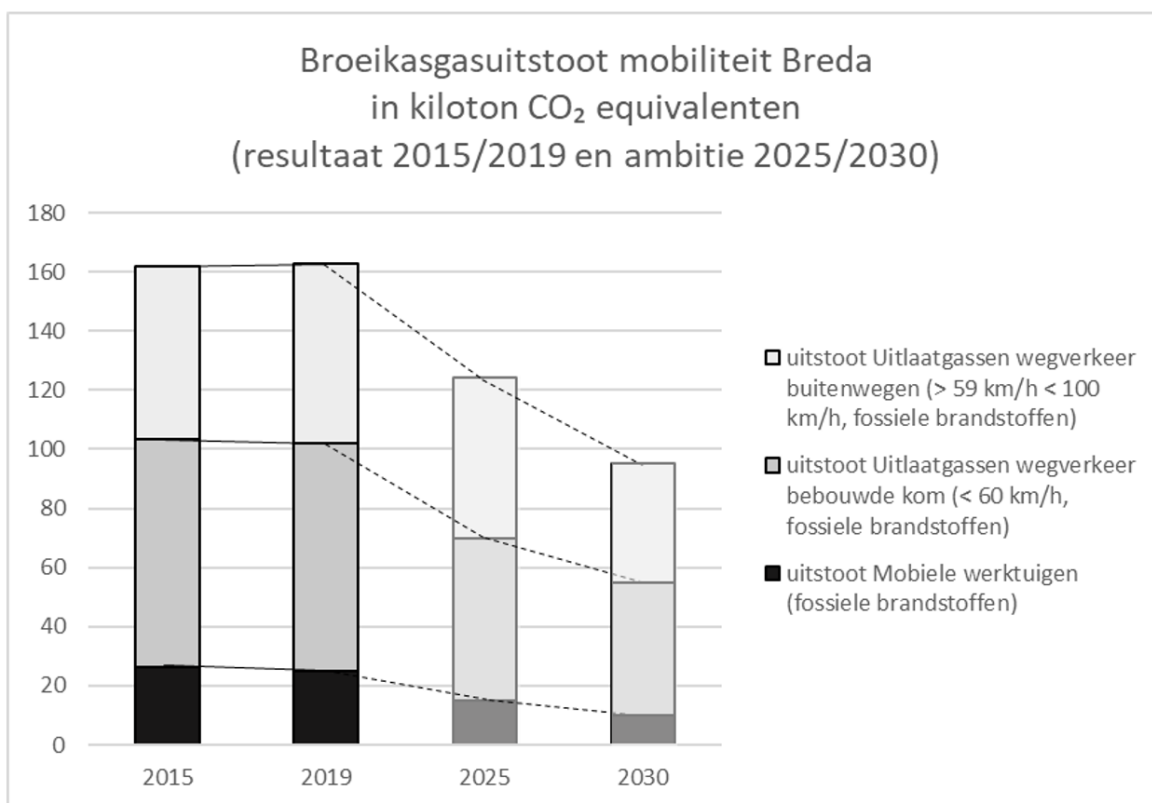
- We stimuleren het bedrijfsleven om de uitstoot van broeikasgassen te verminderen door isolatie, besparing en verbeterde bedrijfsprocessen. Zo zijn er energiescans beschikbaar voor bedrijven, waarbij zij advies krijgen over een lager energieverbruik.
- We houden toezicht op de naleving van de regels voor isolatie (minimaal energielabel C voor kantoren) en besparing.
- We stimuleren de afstemming van vraag en aanbod op het gebied van energie (zie ook Systeemintegratie bij Energiearchitectuur). Waar nodig gebeurt dit in combinatie met lokale opslagvoorzieningen. Zo komt er ruimte vrij om bedrijven verder te verduurzamen. Ook op de nieuwe terreinen Steenakker-Noord en Rithmeesterpark Fase II brengen we het energiesysteem in beeld, zodat hier later bij de uitrol en uitgifte van het terrein rekening mee kan worden gehouden.
- We werken samen met het bedrijfsleven aan een bedrijventerreinenenergieplan. Daarin staat hoe we de doelstellingen gaan halen voor de duurzame opwek van energie, laadinfrastructuur en van-het-gas-af.
- We voorkomen problemen door onverwacht hoge energierekeningen.

Om energiearmoede bij bedrijven te voorkomen, hebben we verschillende maatregelen voor ondernemers opgenomen in het Energiepakket, dat is verlengd naar 2024 en 2025.

4. SCHONE MOBILITEIT: TUSSENDOEL 2025 124 KILOTON CO₂-EQ

Bij dit thema gaat het om al het verkeer en vervoer op de Bredase wegen en over de inzet van mobiele werktuigen voor bijvoorbeeld de bouw. De strategie is gericht op een toename van het gebruik van duurzame vervoersmiddelen. We streven naar een daling van de CO₂-uitstoot naar 124 kiloton in 2025.

Hieronder staat de verdeling van de uitstoot in 2015 en 2019, met daarbij de ambitie voor 2025 en 2030. Bij mobiliteit is geen daling te zien. Het effect van schonere en elektrische auto's is vrijwel net zo groot als de toename van het verkeer in de stad, waardoor de emissies gelijk blijven. Richting 2030 verwachten we wel een kentering.

Bij dit thema zet de gemeente de volgende beleidsinstrumenten in:

- voorlichting
- samenwerking met marktpartijen om de groei van schone mobiliteit te stimuleren
- regulering met bijvoorbeeld milieuzones

Dit is onze aanpak voor de komende jaren:

- We helpen 160 ondernemers met het verduurzamen van hun zakelijke mobiliteit via het Brabants Mobiliteitsnetwerk in de periode 2023-2025.
- Samen met stakeholders stellen we een plan van aanpak op voor de invoering van de Zero Emissie-zone. In 2024 nemen we hierover een besluit, waarna we het plan gaan uitvoeren.
- We stimuleren de groei van het aantal laadpalen in de stad met meer dan 150 per jaar via samenwerkingsovereenkomsten met de markt.
- We voeren een hubstrategie uit voor een optimaal gebruik van duurzame vervoersmiddelen en multimodale reizen.
- We werken de meest effectieve maatregelen uit die in het beleidsonderzoek uit 2023 naar voren kwamen.

Daarnaast zorgt de provincie voor de elektrificatie van het busvervoer in de stad. Eind 2024 is de nieuwe busremise klaar. Van daaruit zullen ongeveer 180 elektrische bussen in Breda en omgeving gaan rijden.

5. DUURZAME OVERHEID: ONDERSTEUNEND AAN THEMA 3 EN 4

Binnen dit thema verkleinen we als gemeente onze eigen voetafdruk volgens de CO₂-prestatieladder. We verkennen hoe we een trede hoger kunnen komen en zetten daarvoor de volgende beleidsinstrumenten in:

- We voeren onze eigen verduurzamingsopgave uit (panden, wagenpark en mobiliteit van de werknemers).
- We zorgen voor de duurzame inkoop en aanbesteding van bedrijfsfaciliteiten en projecten in stadsontwikkeling.
- We werken samen met marktpartijen voor een duurzame stadsontwikkeling.

Dit is onze aanpak:

- We verbeter het inzicht in onze eigen voetafdruk met een energiemonitoringsysteem.
- We passen ledverlichting toe als we reguliere verlichting vervangen.
- We kopen schonere wagens als we de oude vervangen.
- We werken het plan voor de duurzame mobiliteit van onze eigen medewerkers (voor woon-werkverkeer en dienstreizen) verder uit.

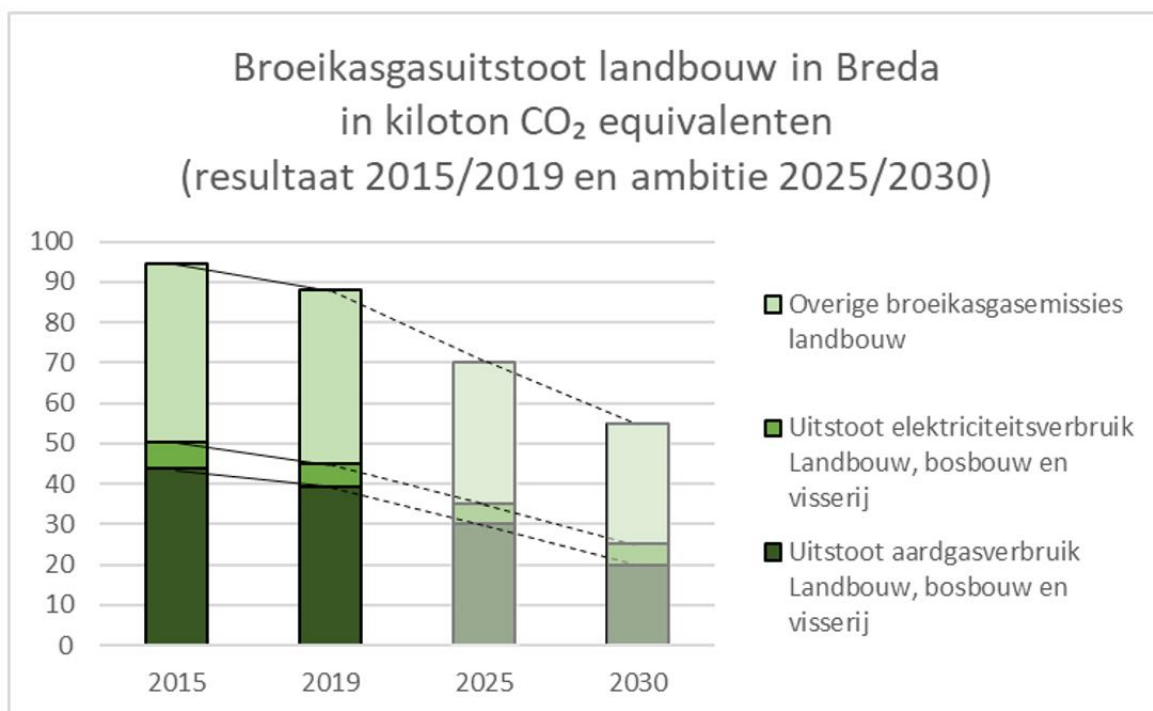
- We werken de aanpak voor een duurzame grond-, weg- en waterbouw in onze eigen organisatie verder uit.
- We faciliteren een schone en emissie-loze bouwsector in 2030:
  - We geven invulling aan ons eigen opdrachtgeverschap om te komen tot een schone en emissie-loze bouw in 2030.
  - We verkennen welke faciliteiten we als gemeente kunnen bieden om zero-emissie bouwlogistiek mogelijk te maken.
- De ontwikkeling naar een circulaire bouwsector ondersteunen we door:
  - Deel te nemen aan Cirkelstad. Daarin werken we samen met marktpartijen aan voorbeeldprojecten om te komen tot een nieuw normaal voor de bouwsector.
  - Samen met marktpartijen te werken aan een digitale marktplaats voor bouwmaterialen.
  - Een verkenning uit te voeren naar de mogelijkheden voor een gemeentelijk depot voor de tijdelijke opslag van materialen.

6. LANDBOUW EN NATUURHERSTEL: TUSSENDOEL 2025 70 KILOTON CO₂-EQ

Dit thema gaat over het toekomstperspectief voor het buitengebied voor ondernemers, natuur en recreanten. Het herstel van natuurwaarden met extra bos, struweel en minder veenoxidatie zorgt voor minder broeikasgassen in de lucht. Dat geldt ook voor de transitie van de landbouw. Kassen en veeteelt hebben een vrij hoge uitstoot van broeikasgassen. De ambities voor dit thema zijn:

- een daling van de CO₂-uitstoot naar 55 kiloton in 2030
- de realisatie van zo'n 130 hectare nieuw bos tot 2030 via de gemeentelijke bomen- en bossenstrategie. Die vormt een concretisering van de Europese, landelijke en provinciale bossenstrategie, waarbij we rekening houden met het bestaande landschap en leefgebied.

Hieronder staat de verdeling van de uitstoot van de landbouwsector in Breda in 2015 en 2019, met daarbij de ambitie voor 2025 en 2030. Het grote aandeel aan uitstoot door aardgas komt door de glastuinbouw. Voor de effecten van veranderingen in landgebruik is momenteel alleen een landelijke rapportage beschikbaar.

Bij dit thema zetten we de volgende beleidsinstrumenten in:

- samenwerking met lokale partijen, de provincie en het waterschap
- grondbeleid, om gronden te verwerven voor natuurdoelen
- ruimtelijke ordening, zoals een afwegingskader voor activiteiten in het buitengebied

Dit is onze aanpak:

- We werken samen een natuurherstelplan uit met aandacht voor:
  - Een bos(bouw)buffer rondom het Ulvenhoutse Bos, waarmee de stikstofdepositie op dit kwetsbare natuurgebied afneemt en er meer CO₂ wordt vastgelegd.
  - Het versterken van de natuurwaarden in weidevogelgebied De Lage Vuchtpolder, waarbij we met hogere waterpeilen de uitstoot van broeikasgassen door veenoxidatie verminderen.
  - Bufferzones rondom de Aa of Weerij, de Turfvaart en de Bijloop om de doelen van de Kaderrichtlijn Water te halen. Daarvoor versterken we ook de natte verbindingen voor watergebonden dieren in de stad.
- We stellen een handelingsperspectief met een afwegingskader op voor ondernemers in het buitengebied. Voor de 210 agrarische ondernemers gaat het om een nadere invulling van de gebiedsgerichte aanpak van het landelijk gebied.

OVERZICHT MIDDELEN

In de periode 2022-2023 zijn verschillende middelen beschikbaar gekomen voor meerdere doelgroepen binnen deze thema's. Onderstaande tabel toont het totale overzicht aan beschikbare middelen per thema en doelgroep voor het begrotingsjaar 2024 en de periode 2025-2027. De bedragen voor de periode 2025-2027 zijn een indicatie, omdat nog niet bekend is wat de extra inzet vanuit de gemeente en het Rijk zal zijn. Daarom zijn de minimale bedragen opgenomen.

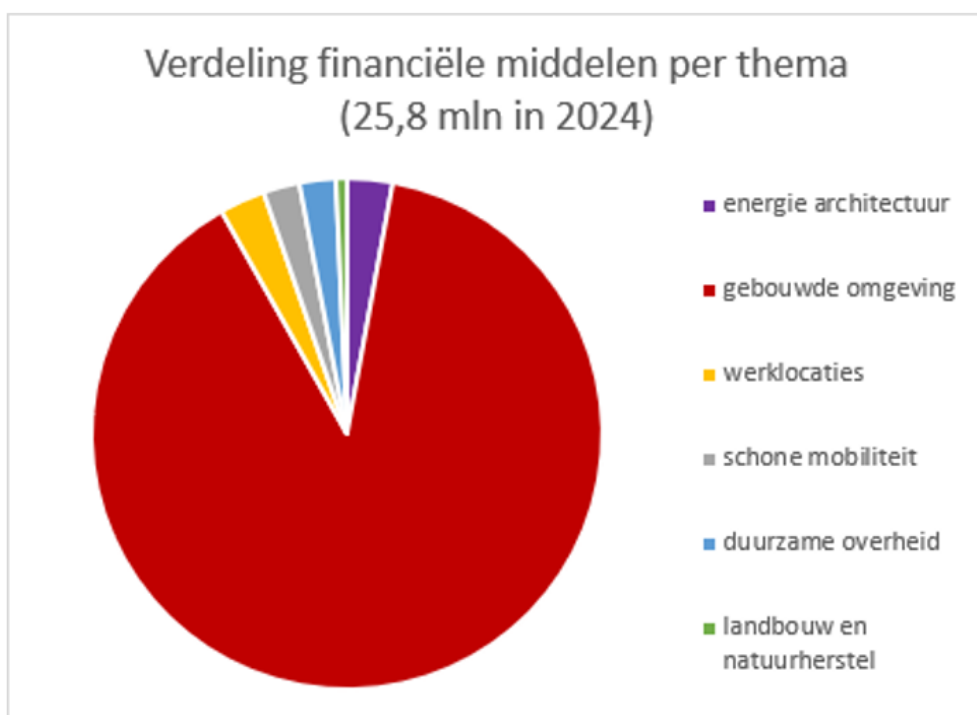
Bedragen x € 1

Budgetpost	Doelgroep (thema)		Totaal		Type budget
			2024	2025-2027	
Regie op lokale transitie	Verdeling per thema: Energie architectuur 12,5%, Gebouwde omgeving > 50%, Werklocaties 12,5%, Schone mobiliteit 10%, Landbouw en natuurherstel <5%	Breda	1.691.924	5.025.772	Personeel, inhuur, onderzoek en subsidie (rijksbudget 2023-2025 beschikt)
		Rijk	4.265.556	10.154.075	
Aanpak energie armoede (energiepakket)	Kwetsbare inwoners en instellingen (Gebouwde omgeving)	Breda			Vooral subsidie voor 2024 en 2025 (deels beschikt)
		Rijk	2.632.501	2.270.000	
Aanpak kwetsbare wijken (volkshuisvestingsfonds)	Woning eigenaren in Doornbos-Linie, Hoge Vucht en Tuinzigt (Gebouwde omgeving)	Breda	4.800.000	6.541.100	Vooral subsidie (deels beschikt, met cofinanciering)
		Rijk	11.200.000	15.262.567	
Lokale Isolatie Aanpak	Woning eigenaren, energielabel D,E,F,G (Gebouwde omgeving)	Rijk	1.294.000	6.032.000	Vooral subsidie, nog niet beschikt
Klimaatfonds	Inwoners en ondernemers (Gebouwde omgeving en Werklocaties)	Breda	1.402.818	2.130.318	Risicobuffer voor leningen, vanaf 2015
Bredaas isolatiefonds	Eigenaren (Gebouwde omgeving en Werklocaties)	Breda	5.000.000	5.000.000	Leningen via de balans, vanaf 2024

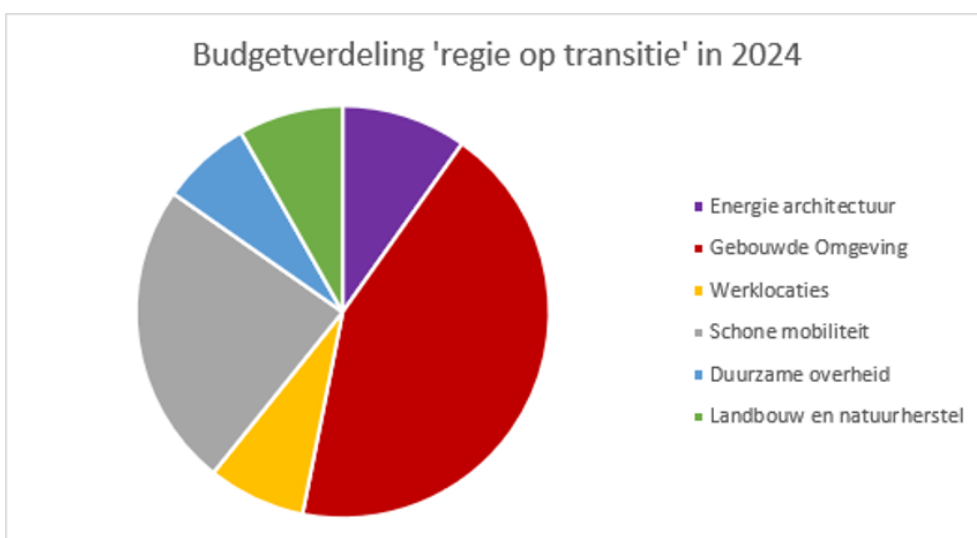
Het overzicht laat het exploitatiebudget van de gemeente zien. Daarnaast is er nog € 500.000 aan investeringsgeld gereserveerd voor de aanleg van een buurtbatterij.

De verdeling per thema voor 2024 is hieronder weergegeven. Het totaal van € 25,8 miljoen is exclusief het klimaatfonds en isolatiefonds, omdat deze laatste twee alleen balansposten betreffen. Het overzicht is exclusief de middelen die vanuit het Rijk of Provincie aangevraagd moeten worden. De gemeente heeft vooral voor het thema gebouwde omgeving uitvoeringstaken van het Rijk gekregen. Daarom heeft dit thema een zeer groot aandeel in besteding van middelen.

De coördinatie vanuit de gemeente op alle thema's zit in de budgetpost 'regie op transitie'. Het vermelde budget is exclusief de overheveling van resterende middelen uit 2023 (overheveling van Rijksmiddelen is toegestaan). De verdeling per thema is voor deze budgetpost apart weergegeven.

MONITORING EN BIJSTUREN

We gaan onze resultaten volgen met een monitor. Denk aan: het aantal isolatie-ingrepen, het aantal subsidieaanvragen en het aantal laadpalen. Dit doen we voor de inhoudelijke thema's waarvoor we ook een CO₂-doel hebben vastgesteld. In 2023 ontwikkelen we een dashboard om de resultaten te monitoren, waarbij we lokale informatie en informatie uit de landelijke klimaatmonitor combineren.

Op basis van de verwachte en behaalde resultaten laten we een prognose maken van de verwachte effecten op de uitstoot van broeikasgassen. Voor het thema Schone mobiliteit hebben we in 2023 laten onderzoeken wat de meest effectieve maatregelen zijn en wat de verwachte CO₂-uitstoot is. Ook voor de andere thema's laten we een externe analyse uitvoeren om tot een concrete prognose te komen van de CO₂-emissies. Deze prognoses verwerken we vanaf 2024 in de jaarlijkse klimaatbegroting (begroting 2025).

De gemeente kijkt ook naar mogelijke risico's, zoals:

- Knelpunten in het elektriciteitsnet, waardoor mensen niet van het aardgas af kunnen. De gemeente stimuleert daarom de opzet van lokale energiesystemen, die voor een groot deel zelfvoorzienend worden en daarmee minder afhankelijk zijn van het regionale en landelijke netwerk.
- Knelpunten in de warmte-infrastructuur en de duurzame warmtebronnen. De gemeente verkent samen met andere partijen de kansen om restwarmte uit de productie van waterstof in te zetten. Die productie is voorzien op de locaties waar de elektriciteit van de windmolens op de Noordzee aan land komt.

De energietransitie verloopt zeer dynamisch. Daarom bekijken we regelmatig of we onze strategie moeten aanpassen.

Colofon

PROCLAIMER

De Gemeente Breda is verantwoordelijk voor de gemeentelijk inhoud van dit boekwerk/website, en doet er alles aan om het boekwerk/website actueel en correct te houden. Toegankelijkheid en gebruikersvriendelijkheid zijn hierbij van belang. Mocht u toch informatie treffen die niet correct is of heeft u suggesties of opmerkingen, dan vernemen wij dit graag van u via hetgeldvanbreda@breda.nl.

AUTEURSRECHT

De Gemeente Breda bezit het auteursrecht op alle gemeentelijke informatie die via www.hetgeldvanbreda.nl toegankelijk is. Dit geldt ook voor beeldmerken, logo's en fotomateriaal. Het is niet toegestaan deze informatie zonder schriftelijke toestemming vanuit commercieel oogpunt te verspreiden of kopiëren. Via www.breda.nl/contact kunt u informatie opvragen over het gebruik van het materiaal.

LINKS NAAR ANDERE WEBSITES

Om het u makkelijk te maken, kunt u via deze website ook websites bezoeken die niet door de Gemeente Breda worden geëxploiteerd. De Gemeente Breda heeft geen zeggenschap over deze websites en is niet verantwoordelijk voor de inhoud ervan.

Uitgave:	Gemeente Breda
Tekstbewerking:	Gemeente Breda
Foto's:	
* Kaft boekwerk:	Sjoerd de Jonge
* Inleiding website:	Sjoerd de Jonge
* Vitaal en Sociaal Breda	Sjoerd de Jonge
* Ondernemend Breda	Floris M. Osterveld
* Basis op Orde	Jeroen van Eijndhoven/Beeldwerk
* Organisatie en financën	Jeroen van Eijndhoven/Beeldwerk
* Paragrafen	Sjoerd de Jonge
* Bijlagen	Jeroen van Eijndhoven/Beeldwerk
* Overig	Gemeente Breda
Vormgeving:	Gemeente Breda
Website gemeente:	www.breda.nl
Mailadres:	gemeentebreda@breda.nl
Telefoon:	14076
Postadres:	Postbus 90.156 4800 RH Breda
Nummer KvK:	20169706

